

Z P R A V O D A J

muzea v Hradci Králové

MUZEUM VÝCHODNÍCH ČECH
Eliščino nábř. 465
HRADEC KRÁLOVÉ
PSČ 500 01 5 IČO 088382

26
2000

Muzeum východních Čech v Hradci Králové

ZPRAVODAJ MUZEA V HRADCI KRÁLOVÉ

Muzeum východních Čech v Hradci Králové

číslo 26

2000

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY ZÍSKANÉ MUZEEM JIČÍN V ROCE 1998

Eva Ulrychová

1. **BOREK** (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: před čp. 6 ve středu obce; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 29. 9. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 83/98; KOM.: Archiv nálezových zpráv ArÚ Praha (dále NZ) č.j. 6732/98; POZN.: první archeologické nálezy v obci.
2. **BŘEZINA** (okr. Jičín)
KULT.: VS 1, VS 2, NO 1; LOK.: před čp. 11 (střed vsi); OKOL.: v rýze pro kabel 28. 5. 1998; NÁLEZ: keramika, zlomek železné břitvy (?); ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 27/98; KOM.: NZ č.j. 6800/98; POZN.: nejstarší keramika potvrzuje první písemnou zmínku o vsi z roku 1393.
3. **ČEŠOV** (okr. Jičín)
KULT.: neolit, Ha D, RS 2, RS 3; LOK.: pozemek a zahrada kolem chalupy čp. 6; OKOL.: náhodně zjištěné povrchové a stavební úpravy, sběr v porušené situaci 4. 9. a 18. 9. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 78/98; KOM.: NZ č.j. 6733/98; POZN.: plocha s nálezy je součástí polykulturní lokality Češov „U transformátoru“.
4. **DOLANY** (okr. Jičín)
KULT.: RS 3; LOK.: východní okraj hradiště, oraný pozemek; OKOL.: sběr 13. 10. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 84/98; KOM.: NZ č.j. 6734/98; POZN.: nezdobená keramika středohradištního vzhledu.
5. **DOLNÍ DOBRÁ VODA** (okr. Jičín)
KULT.: VS 2, NO 1; LOK.: mezi silnicí a okrajem usedlosti čp. 15; OKOL.: v přípojce plynu 14. a 17. 7. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 64/98, 69/98; KOM.: NZ č.j. 6735/98; POZN.: areál tvrze v Dolní Dobré Vodě.
6. **HOLOVOUSY** (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: na návsi před čp. 35 a čp. 19, 20, 27, 28, 32, 33, 36; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 13. 9. a 19. - 25. 6. 1998; NÁLEZ: keramika, kachle; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 80/98, 43 - 44/98, 46/98, 49 - 51/96; KOM.: NZ č.j. 6736/98, 6737/98.

7. HOŘICE V PODKRKONOŠÍ (okr. Jičín)
KULT.: VS 2, NO 1; LOK.: Kollárova ul., před čp. 735 a 807; OKOL.: zasypaná rýha vodovodního řadu, sběr na povrchu zásypu 28. 5. a 2. 6. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 6738/98; POZN.: neohlášená stavba vodovodu.
8. HUBOJEDY (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: svah pod čp. 12 k hrázi obnovovaného rybníka; OKOL.: sběr 28. 4. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 15/98; KOM.: NZ č.j. 6739/98; POZN.: roubená chalupa čp. 12 stojí na tvrzišti včele ostrohu nad rybníkem.
9. CHOLENICE (okr. Jičín)
KULT.: NO 2; LOK.: před vjezdem do dvora čp. 15; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 17. 7. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 67/98; KOM.: NZ č.j. 6740/98.
10. CHOLENICE (okr. Jičín)
KULT.: Ha B; LOK.: severozápadní roh stodoly usedlosti čp. 51; OKOL.: v rýze pro dešťovou kanalizaci 3. 6. 1998; NÁLEZ: zemnice (?) - jáma (?), keramika, kostěné šídlo, mazanice; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 19/98; KOM.: NZ č.j. 6741/98; POZN.: první objekt halštatského sídliště ve východní části intravilánu vsi.
11. JIČÍN (okr. Jičín)
KULT.: VS 1, VS 2, NO 1, NO 2; LOK.: kabelovod po obvodu Valdštejnova náměstí v ploše chodníků; OKOL.: v rýhách pro kabelovod a přípojkách pro jednotlivé domy a zámek 2. 6. - 16. 7. 1998; NÁLEZ: keramika, kachle, sklo, kůže, dva dřevěné vodovody, železa; ULOŽ.: M Jičín evid. č. 31 - 34/98, 36/98, 38 - 42/98, 48/98, 52 - 54/98, 56/98, 59/98, 65/98, 86/98; KOM.: NZ č.j. 6742/98, 6744 - 6751/98; POZN.: nálezy z doby od založení města před rokem 1304 do období valdštejnského (do r. 1634).
12. JIČÍN (okr. Jičín)
KULT.: NO 2; LOK.: východní okraj Lidického náměstí, v ploše chodníku; OKOL.: v rýze pro kabely 15. 3. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 10/98; KOM.: NZ č.j. 6752/98; POZN.: nálezy z horizontu založení a stavby městské části 1623 (1625) - 1634.
13. JIČÍN (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: Nové Město, okraj koryta Cidlíny, jižně u čp. 360; OKOL.: v rýze pro kabel 15. 3. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 9/98; KOM.: NZ č.j. 6753/98.
14. JIČÍN (okr. Jičín)
KULT.: NO 1, NO 2; LOK.: sklepy západní (starší) části zámku (čp. 1, Valdštejnovo náměstí); OKOL.: při čištění sklepů 17. 12. 1997; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 2/98; KOM.: NZ č.j. 6754/98; POZN.: kvalitní nezdobené tenkostěnné a dobře vypálené keramické zboží z období po r. 1487 a před r. 1607.
15. JIČÍN (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: nároží ulic Bolzanova - Havlíčkova, ppč. 202, 296/2; OKOL.: kanalizační přípojka k budoucímu polyfunkčnímu domu 29. 4. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 16/98; KOM.: NZ č.j. 6743/98; POZN.: keramika valdštejnského horizontu (přibližně 1625 - 1634).
16. KBELNICE (okr. Jičín)
KULT.: VS 2, NO 1, NO 2; LOK.: podél západní zdi obytného stavení statku „U Jenčků“, čp. 15; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 23. 6. 1998; NÁLEZ: keramika, sklo; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 47/98; KOM.: NZ č.j. 6755/98; POZN.: statek „U Jenčků“ existuje od 16. století.
17. KOPIDLNO (okr. Jičín)
KULT.: VS 2, NO 1; LOK.: při západním obvodu zámku v kanalizační šachtě; OKOL.: havárie kanalizace 22. 6. 1998, sběr na vytěžené zemině; NÁLEZ: keramika, kachle; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 45/98; KOM.: NZ č.j. 6756/98; POZN.: mezi nálezy i zlomek fialové krystalické horniny s leštěnou plochou.
18. KOPIDLNO (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: v ploše chodníku před čp. 8 - 11 na východním obvodu Hilmarova náměstí; OKOL.: v rýze pro kabelovod 28. a 30. 7. 1998; NÁLEZ: keramika, sklo, železo; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 73/98, 76/98; KOM.: NZ č.j. 6757/98.
19. MILETÍN (okr. Jičín)
KULT.: NO 1, NO 2; LOK.: před čp. 40 - 41, Havlíčkova ulice; OKOL.: v rýze pro telefonní kabely 28. 5. 1998; NÁLEZ: vrstva tvořená zlomky keramiky a destrukcí objektů po požáru; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 25, 26/98; KOM.: NZ č.j. 6758/98; POZN.: zachycena jedna z devastací městečka v třicetileté válce.

20. MILETÍN (okr. Jičín)
KULT.: NO 2; LOK.: před čp. 64 - 65 v Havlíčkově ulici; OKOL.: v rýze pro telefonní kabely 19. 5. 1998; NÁLEZ: keramika, kachle, sklo; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 20 - 21/98; KOM.: NZ č.j. 6759/98; POZN.: zachycena jedna z devastací městečka v třicetileté válce.
21. MILETÍN (okr. Jičín)
KULT.: NO 2; LOK.: před čp. 137 v ulici Komenského; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 13. 1. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 7/98, KOM.: NZ č.j. 6760/98.
22. MILETÍN (okr. Jičín)
KULT.: NO 1, NO 2; LOK.: před domy čp. 191 - 205; OKOL.: sběr na povrchu v okolí nových domů; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 6/98; KOM.: NZ č.j. 6761/98.
23. MILOVICE (okr. Jičín)
KULT.: VS 1; LOK.: jižně od domu čp. 87, ppč. 89/6; OKOL.: sběr majitele domu čp. 87, p. Rygla 18. 3. 1998; NÁLEZ: keramika, zvřecí kost; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 11/98; KOM.: NZ č.j. 6762/98.
24. MLADĚJOV (okr. Jičín)
KULT.: VS 1; LOK.: místní část Pařízek - skalní hrádek; OKOL.: ověření nálezů p. Fišery 5. 5. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 3/98; KOM.: NZ č.j. 6765/98; POZN.: v současnosti zachovány jen velmi skrovné zbytky hrádku.
25. NEMYČEVES (okr. Jičín)
KULT.: VS 2; LOK.: před čp. 8 v okraji silnice; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 28. 5. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 28/98; KOM.: NZ č.j. 6764/98.
26. NEMYČEVES (okr. Jičín)
KULT.: VS 1, NO 1; LOK.: zahrada (ppč. 110/1, 1017) u domu čp. 100 (st.p.č. 172); OKOL.: rýha pro telefonní kabel 8. 5. 1998; NÁLEZ: torso tvrziště, keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 19/98; KOM.: NZ č.j. 6765/98; POZN.: mimo zastavěnou plochu zachována asi třetina tvrziště (v mírném svahu nad vodotečí).

27. OSENIC (okr. Jičín)
KULT.: neolit, k. lineární; LOK.: ppč. 388/2, severně nad cihelnou v blízkosti pramene vody; OKOL.: skrývka pro těžbu hlíny, záchranná akce 21. 5. 1998; NÁLEZ: jáma s ohništěm, kúlové jámy, keramika, obložky; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 23/98, 24/98; KOM.: NZ č.j. 6766/98; POZN.: polykulturní lokalita.
28. OSTROMĚŘ (okr. Jičín)
KULT.: neolit, k. vypíchaná; LOK.: ulice Starohorská od čp. 392 do ulice Spojovací (v ploše chodníků); OKOL.: v rýze pro plynovod 14. 7. a 17. 7. 1998; NÁLEZ: kulturní vrstva, 3 objekty, keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 60/98, 70/98; KOM.: NZ č.j. 6767/98, 2219/94 (kopytovitý klín); POZN.: část rozsáhlého sídliště v západní části intravilánu severně od toku Javorky.
29. OSTROV (okr. Jičín)
KULT.: NO 2, LOK.: severozápadně u obytného domu usedlosti čp. 1; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 14. 4. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 12/98; KOM.: NZ č.j. 6868/98.
30. PAŘEZSKÁ LHOTA (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: cesta, ppč. 464/4, východní okraj; OKOL.: rýha pro elektrický kabel 16. 12. 1997; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 1/98; KOM.: NZ č.j. 6769/98; POZN.: severovýchodní okraj zaniklé středověké vsi Přední Moravsko.
31. PECKA (okr. Jičín)
KULT.: VS 2, NO 1; LOK.: východním okrajem náměstí před čp. 199, 11, 10, 9, 231; OKOL.: v rýze pro vodovod a vodovodních přípojkách 8. 7.-30. 7. 1998; NÁLEZ: keramika, kachle, sklo, železná spojka dřevěného vodovodu; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 55/98, 58/98, 62/98, 63/98, 74/98; KOM.: NZ č.j. 6770/98; POZN.: střed renesančního města z 2. poloviny 16. století.
32. PECKA (okr. Jičín)
KULT.: NO 1, NO 2; LOK.: destrukce mezi vnější a vnitřní obvodovou zdí severovýchodní části hradu Pecka; OKOL.: oprava zdí 17. 7., 24. 7., 30. 7. a 3. 9. 1998; NÁLEZ: keramika, kachle; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 68/98, 72/98, 74/98, 75/98; KOM.: NZ č.j. 6771/98.
33. PECKA (okr. Jičín)
KULT.: NO 2; LOK.: na povrchu u rýhy pro vodovod k domu čp. 231; OKOL.: povrchový nálezy 17. 9. 1998; NÁLEZ: keramika (kamenina);

- ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 81/98; KOM.: NZ č.j. 6772/98; POZN.: nález pravděpodobně z rýhy pro vodovod (neohlášená akce).
34. PETROVIČKY (okr. Jičín)
KULT.: NO 2; LOK.: před čp. 2 a čp. 3; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 8. 9. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 79/98; KOM.: NZ č.j. 6773/98.
35. PODHORNÍ ÚJEZD (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: před západním nárožím obytného domu čp. 91; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 17. 7. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 71/98; KOM.: NZ č.j. 6774/98.
36. PODHRADÍ (okr. Jičín)
KULT.: NO 2; LOK.: severní svah kopce hradu Velíš, jižně od čp. 25; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 7. 5. 1998; NÁLEZ: podkovy; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 17/98; KOM.: NZ č.j. 6775/98.
37. ROHOZNICE (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: osada Polšř, u severního okraje obytného domu čp. 48; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 30/98; KOM.: NZ č.j. 6776/98.
38. SLAVHOSTICE (okr. Jičín)
KULT.: neolit, k. vypíchaná, RS 2, RS 3; LOK.: ppč. 240/1-severovýchodní okraj; OKOL.: sběr 22. 4. 1998; NÁLEZ: keramika, kamenný nástroj; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 13 - 14/98; KOM.: NZ č.j. 6774/98; POZN.: sběr na místě rozoraných mohyl hradiště Češov a v areálu sídliště z mladší doby kamenné.
39. STARÉ MÍSTO (okr. Jičín)
KULT.: neolit; LOK.: jižně od čp. 6 na okraji cihelny; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 3. 9. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 77/98; KOM.: NZ č.j. 6778/98; POZN.: těžbou cihlářské hlíny byla zničena polykulturní lokalita - neolit, eneolit (?), halštát, doba římská, hradištní.
40. SYLVÁRŮV ÚJEZD - LÍSKOVICE (okr. Jičín)
KULT.: VS 2, NO 1; LOK.: plocha kolem rozhraní obou katastrů, severně od obnoveného Farského rybníka; OKOL.: sběr po letecké prospekci 12. 4. a 4. 6. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 37/98; KOM.: NZ č.j. 6779/98; POZN.: zaniklá středověká ves Lhotka (Lhotky).

41. ŠÁROVCOVA LHOTA - DOLNÍ NOVÁ VES (okr. Jičín)
KULT.: RS 4/VS 1; LOK.: Hrádek; OKOL.: sběr p. Plášila z Mlázovic kolem roku 1970; NÁLEZ: keramika, zvířecí kost; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 5/98; KOM.: NZ č.j. 6780/98; POZN.: velký soubor keramiky z poloviny 13. století.
42. TUŽÍN (okr. Jičín)
KULT.: neolit, k. vypíchaná; LOK.: severně od mlýna čp. 2; OKOL.: náhodný nález 17. 12. 1997; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 4/98; KOM.: NZ č.j. 6781/98 (zde chybné datum nálezu 17. 12. 1998), 612/95; POZN.: keramika k nálezu kopytovitého klínu v roce 1995, pravděpodobně sídliště.
43. ÚDRNICE (okr. Jičín)
KULT.: RS 3; LOK.: u vrat na hřbitově kostela sv. Martina; OKOL.: náhodný nález 2. 3. 1998; NÁLEZ: keramika; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 8/98; KOM.: NZ č.j. 6782/98.
44. VOJICE (okr. Jičín)
KULT.: NO 1; LOK.: jihozápadně před čp. 30; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 2. 6. a 9. 6. 1998; NÁLEZ: keramika, sklo; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 35/98; KOM.: NZ č.j. 6783/98; POZN.: výrazně výšinná poloha místa nálezu.
45. ŽELEJOV (okr. Jičín)
KULT.: NO 1, NO 2; LOK.: před čp. 8 a podél silnice středem vsi k čp. 18; OKOL.: v rýze pro telefonní kabel 13. 9. a 17. 9. 1998; NÁLEZ: keramika, kachel; ULOŽ.: M Jičín, evid. č. 82/98; KOM.: NZ č.j. 6784/98 POZN.: první archeologické nálezy z obce.

Summary

Eva Ulrychová: Archaeological finds acquired by the Jičín museum in 1998.
This annual list of archaeological rescue activities of the District Museum at Jičín contains information on finds from the Late Stone Age (Neolithic), Hallstatt period (Bronze and Iron age), early and high Middle Ages and the post-medieval period. Major operations were undertaken at the site of Osenice (item No. 27 - part of a Neolithic Linear-Pottery Culture settlement), at the Hallstatt-age feature at Cholenice (item No. 10) and at the central square of the town of Jičín where a sequence of features from between the 14th and mid-17th century A.D. could be documented.

ARCHEOLOGICKÉ AKTIVITY OKRESNÍHO MUZEA ČESKÉHO RÁJE V ROCE 1999

Jan Prostředník

1. BĚLÁ U TURNOVA (okr. Semily)

KULT.: mladší doba bronzová - k. lužická; LOK.: pseudokrasová skalní dutina - Postojna, dvousíňová dutina o rozměrech 18 x 16 m, lokalita leží v SPR Klokočské skály, ZM 10:03-32-19, koordináty měřené od západní a jižní sekční čáry (dále jen ZSČ/JSČ): 141/47 mm, nadmořská výška: 394 m; OKOL.: rekognoskace lokality v září 1999; NÁLEZ: sídelní aktivita, neurčená aktivita; ULOŽ.: staré fondy OMČR Turnov; LIT.: Filip 1947, 188 - 191.

2. BĚLÁ U TURNOVA (okr. Semily)

KULT.: eneolit - KNP?, popelnicová pole, VS; LOK.: Dvojitá brána u Rohlin - solitérní skalní útvary (okno, brána), lokalita leží v areálu SPR Klokočské skály, ZM 10:03-32-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 23,5/121 mm, nadmořská výška: 370 m; OKOL.: rekognoskace lokality v září 1999; NÁLEZ: sídelní aktivita; ULOŽ.: staré fondy OMČR Turnov; LIT.: Filip 1947, 193 - 194.

3. BĚLÁ U TURNOVA (okr. Semily)

KULT.: střední paleolit, mladší doba bronzová - k. lužická; LOK.: pseudokrasová skalní dutina - Jislova jeskyně, lokalita leží v areálu SPR Klokočské skály, ZM 10:03-32-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 168/51 mm, nadmořská výška: 410 m; OKOL.: rekognoskace lokality v září 1999; NÁLEZ: sídelní aktivita, lovecká aktivita, neurčená aktivita; ULOŽ.: staré fondy OMČR Turnov; LIT.: Filip 1947, 191 - 193; POZN.: v lokalitě vybudován trampský kemp.

4. BĚLÁ U TURNOVA (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: skalní ostroh nad silnicí z Bělé do Rozumova, ZM 10:03-32-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 71/72, 72/77, 84/75, 82,5/69 mm, nadmořská výška: 370 - 380 m; OKOL.: rekognoskace a terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, srpen 1999; NÁLEZ: skalní ostroh s četnými antropogenními úpravami pískovcového skalního reliéfu - záseky, kapsy, drážky, vysekané prostory, atd. - vzhledem k analogickým lokalitám (Radeč I, Radeč II, Kavčiny, Velký Kapucín aj.) by se mohl o jednat o relikt středověkého panského sídla.

5. BÍTOUCHOV U VESELÉ (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: na pravém břehu Bítouchovského potoka, ZM 10:03-34-05, 330,5/60 mm, nadmořská výška: 396 - 398 m; OKOL.: terénní průzkum v srpnu 1999 se Z. Fišerou; NÁLEZ: mírně vyvýšená trojúhelníková terasa s nálezem VS keramiky (sběr 1990); LIT.: Profous 1947, 77, Roubík 1959, 96; KOM.: může se jednat o tvrziště nebo o relikt mlýna; ULOŽ.: MVČ Hradec Králové.

6. DOLNÍ SYTOVÁ (okr. Semily)

KULT.: VS1, VS2, NO2; LOK.: poloha „Hrádek“ (50 m nad horním krajinem, pravý břeh Jizery), ZM 10:03-41-17, koordináty od ZSČ/JSČ: 259/279, 260/283, 266/282,5, 266/279,5 mm, nadmořská výška: 416 - 420 m; OKOL.: terénní prospekce, ověřovací sondáž, červenec 1998, Z. Fišera, J. Prostředník, při severní straně akropole položena sonda 1/98 o rozměrech 4 x 1,5 m; NÁLEZ: středověké panské sídlo (minimálně dvě sídlištní fáze - 2. polovina 13. století a 15. století), výrazný kopec s vrcholovou plošinou (akropolí) mírně ustupující k jihu, ve východní části akropole se pravděpodobně nalézá cisterna, na severním a severovýchodním předpolí lze registrovat příkop, vrch je rozdělen místní komunikací; LIT.: Sedláček 1932, 300; KOM.: v Dolní Sytové je A. Sedláčkem uváděn „bývalý hrad“ v poloze „Zámčiště“ nebo na „Kašfakově“. Jako zakladatel byl uváděn Havel Houba z Lemberka (1323). Nejmladší datum uvedené v písemných pramenech je k roku 1437; POZN.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s PhDr. T. Durdíkem.

7. DOLNÍ ŠTĚPANICE (okr. Semily)

KULT.: 13. - 16. stol.; LOK.: Dolní Štěpanice - hrad, ZM 10:03-41-14, koordináty od ZSČ/JSČ: 114,5/122,5 mm; OKOL.: předstihový výzkum v areálu horního hradu, MVČ Hradec Králové (Jiří Kalferst) a OMČR Turnov (Jan Prostředník), červenec 1999; NÁLEZ: keramika (ČMK, poháry, kachle - ČVS s motivem sv. Jiří a Meluzíny), železné předměty (hřebíky, podkovy, přezky, nože, stavební železo), bronzovina, sklo, struska, mazanice, kosti, uhlíky; ULOŽ.: OMČR Turnov, př.č. 292 - 300/99, 350 - 544/99; POZN.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s PhDr. T. Durdíkem; LIT.: Kalferst - Prostředník 1994; Kalferst - Prostředník 1995a, Benešová - Kalferst - Prostředník 1996, Kalferst - Prostředník 1994 - 1995, Kalferst - Prostředník, J. 1995b; Kalferst - Prostředník 1996a, Prostředník 1995a, Prostředník 1995b; Prostředník 1996b, Prostředník 1996c, Prostředník 1998; KOM.: sondy 16, 17, 18, 19, 20/99 postihly celý areál horního hradu. Byla zjištěna skutečná výška hradního nádvoří. Místnost pokládaná za sklípek v areálu paláce, je ve skutečnosti jeho

přízemí. Z hlavní věže (bergfritu) se zachovala pouze severozápadní část (1/3 obvodu). Destrukci kryté zdi jsou v uspokojivém stavu. Nadzemní partie jsou vystavené poškození vnějšími atmosférickými jevy a náletovými dřevinami. Nedořešena zůstává naopak problematika komunikace mezi horním a dolním hradem, celková podoba hradního paláce, stavební aktivita v prostoru jihozápadního nároží horního hradu a v prostoru mezi dnes otevřenou přízemní místností paláce a východní hradební zdi.

8. HORNÍ ŠTĚPANICE (okr. Semily)

KULT.: VS1; LOK.: místní část „Rychlov“ - poloha „Hradiště“, prvohorní dolomitový výchoz na východním svahu nad silnicí z Hrabačova do Vítkovic, ZM 10:03-41-14, koordináty od ZSČ/JSČ: 39,5/285 mm, nadmořská výška: 580 m; OKOL.: rekonstrukce lokality (výzkum MVČ Hradec Králové 1987), srpen 1999 s PhDr. T. Durdíkem, J. Prostředník; NÁLEZ: středověký kolonizační hrádek; ULOŽ.: MVČ Hradec Králové, př.č. 133 - 137/88; LIT.: Kalferst - Sigl - Vokolek 1989, č. 29, Sigl 1987, Sigl - Wolf 1989.

9. HRUBÁ SKÁLA (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: Velký Kapucín, výrazné skalní bloky V nad skalní kapličkou sv. Prokopa, ZM 10:03-34-04, koordináty od ZSČ/JSČ: 51/230 mm, nadmořská výška: 330 - 340 m; OKOL.: terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, srpen 1999; NÁLEZ: 3 skalní ostrohy s četnými antropogenními úpravami pískovcového skalního reliéfu - záseky, kapsy, drážky, schody, vysekaná prostora - vzhledem k analogickým lokalitám (Radeč I, Radeč II, Kavčiny, Bělá u Turnova ad.) by se mohlo jednat o relikt středověkého panského sídla; KOM.: lokalita přístupná pouze s horolezeckou výbavou.

10. CHUCHELNA (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: v poloze Palučiny nad Palučinským potokem na výrazném kopci, ZM 10:03-32-25, koordináty od ZSČ/JSČ: 342/349 mm, nadmořská výška: 460 m; OKOL.: terénní průzkum v srpnu 1999 s Z. Fišerou; NÁLEZ: na vrcholu kopce tvrziště - pravděpodobně relikt věžové tvrzi; LIT.: Mizera 1887, 13 - 16, Profous 1949, 291, Roubík 1959, 96 - 97; KOM.: mezi Chuchelnou a Komárovem ZSO „Klim(n)kovice“ ves zmiňována k r. 1322, v r. 1689 pustá. F. Mizera uvádí v poloze „Na Zámčičti“ nad Javornickým potokem tvrzi (nerevidováno).

11. KACANOVY (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: poloha Radeč I, ostrožna Kapelníček, 200 m SZ od hradu Hrubá Skála, ZM 10:03-34-03, koordináty od ZSČ/JSČ: 387/211, 385,5/214, 398,5/219,5, 400/212, 398/209,5 mm, nadmořská výška: 374 - 378 m; OKOL.: terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, srpen 1999; NÁLEZ: ostrožna se 2 příčnými příkopy na přístupové šíji, na ostrožně antropogenní útvary, pod ostrožnou tesaň cisterna - vzhledem k analogickým lokalitám (Radeč II, Kavčiny, Velký Kapucín, Bělá u Turnova ad.) by se mohlo jednat o relikt středověkého panského sídla; LIT.: Šimák 1924 - 1925, Waldhauser - Kosina 1996; KOM.: 300 m SSZ od polohy Radeč I se nachází pravděpodobně panské sídlo Radeč II.

12. KACANOVY (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: poloha Radeč II, 650 m JJZ od Arboreta, ZM 10:03-34-03, koordináty od ZSČ/JSČ: 342,5/226, 343/261,5, 361/261, 386/244, 370/227 mm, nadmořská výška: 350 - 383 m; OKOL.: terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, srpen 1999; NÁLEZ: ostrožna s výraznými antropogenními úpravami skalního reliéfu, vzhledem k analogickým lokalitám (Radeč I, Radeč II, Kavčiny, Bělá u Turnova ad.) by se mohlo jednat o relikt středověkého panského sídla; KOM.: 300 m JJV od polohy Radeč II se nachází pravděpodobně panské sídlo Radeč I.

13. KARLOVICE (okr. Semily)

KULT.: popelnicová pole; LOK.: pseudokrasová skalní dutina - „abri pod Opozdilcem“ - lokalita leží v CHKO Český ráj - skupina Hruboskalsko, 200 m severně od lokality Čertova ruka, ZM 10:03-34-03, koordináty od ZSČ/JSČ: 377,5/344 mm, nadmořská výška: 320 m; OKOL.: rekonstrukce lokality v září 1999; NÁLEZ: sídelní aktivita; ULOŽ.: po zpracování OMČR Turnov; LIT.: Prostředník - Vokolek 1998.

14. KARLOVICE (okr. Semily)

KULT.: mladší doba římská; LOK.: pseudokrasová skalní dutina - bezjmenný skalní převis ležící 60 m SV od rozcestí pod Čertovou rukou, kóta 324, lokalita leží v CHKO Český ráj - skupina Hruboskalsko, ZM 10:03-34-03, koordináty od ZSČ/JSČ: 382/330,5 mm, nadmořská výška: 336 m; OKOL.: rekonstrukce lokality v září 1999; NÁLEZ: sídelní aktivita; ULOŽ.: po zpracování OMČR Turnov; LIT.: Prostředník - Vokolek 1998.

15. KARLOVICE (okr. Semily)

KULT.: neolit, eneolit, mladší doba bronzová - mladší doba železná, mladší doba římská, stěhování národů, vrcholný středověk; LOK.: Karlovice - „Čertova ruka“, ZM 10:03-34-03, koordináty od ZSČ/JSČ: 378,5/324, 377,5/320, 374/319,5, 373,5/315, 378,5/312, 380/306, 387/304, 393/307, 393/312,5, 391,5/317, 386/321, 381/325, nadmořská výška: 370 m; OKOL.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s PhDr. T. Durdíkem; NÁLEZ: pseudokrasová skalní lokalita - výšinné sídliště, abri, hrad. Na horním plateau nalezen zlomek slezskoplatěnické keramiky; ULOŽ.: OMČR Turnov; LIT.: Prostředník - Vokolek 1998.

16. KLOKOČÍ (okr. Semily)

KULT.: VS1- VS2; LOK.: hrad Rotštejn, 110 m SSZ od středu obce Rotštejn, ZM 10:03-32-24, koordináty od ZSČ/JSČ: 249,5/370 mm, nadmořská výška: 410 m; OKOL.: rekognoskace lokality v srpnu 1999; NÁLEZ: skalní hrad na pískovci s branami, mostem, studnou s baštou, na hradě pokračují práce na překrytí skalního reliéfu dřevěnou konstrukcí; LIT.: Sedláček 1932, 71.

17. KTOVÁ (okr. Semily)

KULT.: VS2 - NO2; LOK.: 1) střed obce, v ostré zatáčce silnice I/35, ZM 10:03-34-09, koordináty od ZSČ/JSČ: 409/309 mm, nadmořská výška: 280 m; 2) areál ZD, ZM 10:03-34-09, koordináty od ZSČ/JSČ: 412/375 mm, nadmořská výška: 290 - 300 m; 3) poloha Rankovec; OKOL.: rekognoskace a terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, srpen 1999; NÁLEZ: 1) panský dvůr (renesance); 2) panský dvůr (VS2 - NO1?); 3) zaniklý mlýn (17. stol.); LIT.: Šimák 1909, 53, 65, 102; KOM.: v okolí Ktové ZSO „Nevierka“ (14. stol.), v blíže nespecifikované poloze „Pod habrem“ ZSO „Proséčko“.

18. KUNDRATICE (okr. Semily)

KULT.: VS; LOK.: poloha „Na valech“, „Na tvrzi“, 300 m SVV od školy v Kundraticích, u čp. 86, ZM 10:03-41-22, koordináty od ZSČ/JSČ: 337/264, 335/272, 350/277, 354/267 mm, nadmořská výška: 430 - 450 m; OKOL.: rekognoskace a terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, červenec 1998; NÁLEZ: dvoudílné tvrziště s příkopem, keramika (15. stol.); LIT.: Fišera 1990, Fišera 1994, Sedláček 1932; POZN.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s PhDr. T. Durdíkem.

19. LHOTA KOMÁROV (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: v poloze nad kapličkou v Komárově, ZM 10:03-32-25, koordináty od ZSČ/JSČ: 163/320 mm, nadmořská výška: 652 m; OKOL.: terénní průzkum v srpnu 1999 se Z. Fišerou; NÁLEZ: uměle upravená elipsovité terasa s náznakem příkopu - může se jednat o tvrziště; LIT.: Profous 1949, 341, Roubík 1959, 96 - 97; KOM.: ves zmiňována k r. 1430, severně od vsi se nacházejí reliкty plužin.

20. LOKTUŠE (okr. Semily)

KULT.: eneolit - KNP, VS2; LOK.: pseudokrasová skalní dutina - „Babí pec“ - skalní puklina mohutné pískovcové lavice stoupající po západním svahu vrch Kozákova, délka pukliny: 18 m, hloubka převisu: 6 - 8 m, ZM 10:03-32-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 415/46 mm, nadmořská výška: 440 m; OKOL.: rekognoskace lokality v září 1999; NÁLEZ: 1) eneolitická kamenářská dílna; 2) středověká penězokazecská dílna; ULOŽ.: staré fondy OMČR Turnov; LIT.: Filip 1947, 210 - 213.

21. LOKTUŠE (okr. Semily)

KULT.: eneolit - KNP; LOK.: pseudokrasová skalní dutina - Zemanova pec, vrch Kozák, 120 m JJV od lokality Babí pec, ZM 10:03-32-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 422/36 mm, nadmořská výška: 420 m; OKOL.: rekognoskace lokality v září 1999; NÁLEZ: eneolitická kamenářská dílna; ULOŽ.: staré fondy OMČR Turnov; LIT.: Filip 1947, 214.

22. LOMNICE NAD POPELKOU (okr. Semily)

KULT.: pravěk - středověk ?; LOK.: poloha „Na Kopci“, „Na Hrádkách“, lokalita leží na kopci s plochým vrcholem nade vsí Hrádky, místo dalekého výhledu, ZM 10:03-43-06, koordináty od ZSČ/JSČ: 176/338, 192/359, 198/357, 200/343,5 mm, nadmořská výška: 630 - 642 m; OKOL.: rekognoskace a terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, červenec 1998; NÁLEZ: jazykovitá ostrožna s částečně zachovaným valem na SZ okraji, na SV konci vrcholu pravděpodobně příčný val, lokalitu nutno ověřit mikrosondáží; LIT.: Roubík 1959, 97, Sedláček 1932, 223 - 227, Šalda 1969, 36; KOM.: mohlo by se jednat o Sedláčkem uváděné „hradiště Srchov“; POZN.: rekognoskace lokality v září 1999.

23. MAŠOV (okr. Semily)

KULT.: 13. - 18./19. stol.; LOK.: hrad Valdštejn, ZM 10: 03-32-23, koordináty od ZSČ/JSČ: 215/18, 319/20, 324/19, 331/16, 331,5/20, 325,5/23, 317,5/25, 313/24, nadmořská výška: 380 m, místo výzkumu: ZM 10:03-32-23, koordináty od ZSČ/JSČ: 315/23 mm; OKOL.: archeologický výzkum formou dohledu - rekonstrukce schodů na 2. skalním bloku

pod kaplí sv. Jana Nepomuckého, 18. 5. 1999; NÁLEZ: cihly, ojedinělé zlomky VS keramiky, 2 uložení novověkého stáří, tj. po období výstavby kaple sv. Jana Nepomuckého. 1) výplň základového vkopu pro tarasní barokní zídku pod východním průčelím kaple (sypká hlína s cihlami a cihelnou drtí, maltou, ztrouchnivělými úlomky dřeva, mocnost: 0,2 - 0,6 m, uložení na nálehala na skalní podloží); 2) pod původním tělesem schodů ležela 0,01 - 0,03 m mocná záplachová vrstvička (černošedá písčité hlína); LIT.: Gabriel - Macek 1993, Macek - Novosadová 1988, Prostředník 1997, Sedláček 1932, 56 - 63, Waldhauser - Weber 1973.

24. MŘÍČNÁ (okr. Semily)

KULT.: VS; LOK.: tvrz Smiřično, ZM 10:03-41-18, koordináty od ZSČ/JSČ: 69,5/108 mm, nadmořská výška: 432 m; OKOL.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s PhDr. T. Durdíkem; NÁLEZ: kruhové vodní tvrziště s příkopem, mazanice; LIT.: Sedláček 1932, 246.

25. OLEŠNICE U TURNOVA (okr. Semily)

KULT.: VS; LOK.: hrad Chlum - Kozlov, ZM 10:03-32-23, koordináty od ZSČ/JSČ: 21/5, 26/7,5, 32/9, 32/14, 27/12, 23/10, 19/8 mm, nadmořská výška: 381 m; OKOL.: rekognoskace lokality v červenci a v srpnu 1999; NÁLEZ: skalní hrad na pískovci, ve skále vytesané světnice, patrné četné dráže a kapsy, pod skálou cisterna, předhradí položeno níže, hrad na nepřístupné skále, při prospekci PhDr. T. Durdík našel falsum pražského groše (po zpracování numismatikem bude nález předán do sbírek OMČR); LIT.: Sedláček 1932, 75 - 76.

26. RYBNICE (okr. Semily)

KULT.: VS2 - NO1; LOK.: „Hrádek“ v Loukově u Semily, 300 m východně od kostela na pravém břehu Jizery, ZM 10:03-41-17, koordináty od ZSČ/JSČ: 135/214, 139/217, 145/215, 143/209 mm, nadmořská výška: 410 - 419 m; OKOL.: rekognoskace a terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, červenec 1998, povrchové sběry KAS Jilemnice 1990; NÁLEZ: výrazný kopec s menší vrcholovou plošinkou, zachovaný příkop a relikty blíže neurčených staveb, četné nálezy středověké keramiky; ULOŽ.: OMČR Turnov, př.č. 250/98; LIT.: Fišera 1990, 16 - 17, Sedláček 1932, 300; POZN.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s PhDr. T. Durdíkem.

27. SEKERKOVY LOUČKY (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: areál ZD, ZM 10:03-32-24, koordináty od ZSČ/JSČ: 167/190,5 mm, nadmořská výška: 307 - 310 m; OKOL.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s Z. Fišerou; NÁLEZ: čtyřkřídý panský dvůr kolem čtvercového nádvoří, ves zmíněna k 1391, u potoka

Stebeňka nalezen v roce 1986 kachel (ČVS), ve vsi uváděna ve 14. a 15. stol. tvrz, v 17. stol. dvůr; LIT.: Sedláček 1932, 79, Šimák 1909, 63, Špaček 1987.

28. SEKERKOVY LOUČKY (okr. Semily)

KULT.: VS - NO; LOK.: ves Dubecko, parc. č. 217/1 - pastvina, les, ZM 10:03-32-24, koordináty od ZSČ/JSČ: 274/260 mm, nadmořská výška: 380 - 387 m; OKOL.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 se Z. Fišerou; NÁLEZ: v lese se nachází relikt panského dvora a ZSO, osada pokračuje jižním směrem do prostoru pastviny, v krtincích mazanice; LIT.: Kosina 1989, 40, Profous 1947, 430; KOM.: lokalita objevena při povrchovém sběru J. Kosiny v roce 1988, ves a panské sídlo zmíněno k roku 1323.

29. TATOBITY (okr. Semily)

KULT.: VS; LOK.: 200 m SSZ od samoty Zelinka v poloze „Hrádek“, ZM 10:03-32-25, koordináty od ZSČ/JSČ: 33/181 mm, nadmořská výška: 398 m; OKOL.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 se Z. Fišerou; NÁLEZ: jednoduché tvrziště (?) s dochovaným příkopem (částečně zaneseným), lokalita zalesněna; LIT.: Fišera 1993, Profous - Svoboda 1957, 316; KOM.: může se jednat o panské sídlo k ZSO Jechostřeby (Jiehostreby, Jichostreby) - zmínka k r. 1325.

30. TROSKOVICE (okr. Semily)

KULT.: 14. - 16. stol.; LOK.: hrad Trosky, areál severního předhradí a prostor východního svahu pod hradem, cca 800 m severovýchodně od obce Troskovice od katastrální obce Troskovice, ZM 10:03-34-09, koordináty od ZSČ/JSČ: 288/265, 290/269, 294/272, 298/271, 298/268, 294/266 mm, parc.č. 543, 538, nadmořská výška: 450 m; OKOL.: archeologický výzkum formou dohledu v souvislosti s hloubením rýhy pro kabel - slavnostní nasvícení hradu, 10/99; NÁLEZ: splachová vrstva v bezprostředním okolí hradu, recentní navážky v prostoru severního předhradí, keramika, kachle, mazanice; ULOŽ.: OMČR Turnov; LIT.: Benešová - Kalferst - Prostředník 1998, Prostředník 1996a, Prostředník 1997, 157 - 161, Prostředník 1998, Prostředník - Řídkošil 1998.

31. VESEC POD KOZÁKOVEM (okr. Semily)

KULT.: VS; LOK.: pseudokrasová skalní dutina - „Drábovna“, lokalita leží v SPR Kozákov, při turistické cestě z Prackova na Kozákov, kóta 667, ZM 10:03-32-20, koordináty od ZSČ/JSČ: 14/31 mm, nadmořská výška: 667 m; OKOL.: rekognoskace lokality v září 1999; NÁLEZ: skalní hrádek na pískovci, uměle přitesané světničky; LIT.: Filip 1947, 214 - 215, Gabriel 1996; POZN.: v literatuře uváděny nálezy keramiky 13. století.

32. VÍCHOVÁ NAD JIZEROU (okr. Semily)

KULT.: VS1 - VS2, NO1 - NO2; LOK.: 200 m SZ od hostince ve Víchově nad Jizerou, ZM 10:03-41-13, koordináty od ZSČ/JSČ: 210/95 mm, nadmořská výška: 573 m; OKOL.: rekognoskace a terénní průzkum, Z. Fišera, J. Prostředník, červenec 1998, 19. května 1999 ověřena lokalita zjišťovací sondáží (OMČR Turnov ve spolupráci s KAS Jilemnice); NÁLEZ: středověké panské sídlo kruhového půdorysu s částečně zachovaným valem a příkopem, střed lokality značně poškozen vybíráním kamene, 3 sídlištní vrstvy, keramika, kov, sklo (2. polovina 13. - 14. stol., 15./16. stol. - 17. stol., 19. - 20. stol.); ULOŽ.: OMČR Turnov, př.č. 282 - 286/99; KOM.: nalezená keramika nám dovoluje předpokládat minimálně dvě sídlištní fáze - tj. od druhé poloviny 13. stol. do počátku 14. století a dále od přelomu 15. a 16. stol. do počátku 17. století. Nejmladší nálezy pocházejí z 19. a 20 století; POZN.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s PhDr. T. Durdíkem.

33. VŠEŇ (okr. Semily)

KULT.: VS; LOK.: ves Ploukonice, pozemky k domům čp. 8 a 39, ZM 10:03-34-02, koordináty od ZSČ/JSČ: 229/384 mm, nadmořská výška: 240 m; OKOL.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 s Z. Fišerou; NÁLEZ: dvojdílné tvrziště s příkopem, využíváno jako pastvina, ves poprvé zmíněna k r. 1410; LIT.: Fišera 1995, Profous 1951, 380 - 381.

34. VŠEŇ (okr. Semily)

KULT.: 1) doba římská?, RS/VS, VS1, VS2; 2) VS1, VS2; 3) VS-NO; 4) 16. století; LOK.: 1) „Bulřív lom“ ZM 10:03-34-02, koordináty od ZSČ/JSČ: 375/354 mm, nadmořská výška: 280 - 290 m; 2) poloha „Hrádek“, za stodolou domu čp. 11, ZM 10:03-34-02, koordináty od ZSČ/JSČ: 359/369 mm, nadmořská výška: 280 m; 3) střed obce - prostor mezi kostelem sv. Filipa a Jakuba a budovou Obecního úřadu; 4) dům čp. 16, ZM 10:03-34-02, koordináty od ZSČ/JSČ: 354/264 mm, nadmořská výška: 262 m; OKOL.: 1) výzkum J. Kosiny v roce 1985; 2) rekognoskace lokality v srpnu 1999 se Z. Fišerou; 3) výzkum formou dohledu v souvislosti s plynofikací obce v červenci - listopadu 1999; NÁLEZ: 1) Bulřív lom - dle výzkumu J. Kosiny v roce 1985 vrstva s nálezy keramiky doby římské, RS/VS, VS1 a VS2 - údajně panské sídlo; 2) dvojdílné tvrziště s příkopem, využíváno jako louka; 3) v roce 1999 registrovány antropogenní aktivity středověkého stáří: 3.1) v úseku křižovatky místní komunikace s hlavní silnicí v řezu zahluubený objekt o délce 2 m a hloubce 0,5 m (lavorovitý řez, hnědožlutá jílová hlína s uhlíky a rozpadlou mazanicí); 3.2) u budovy Obecního úřadu (čp. 10) v délce 14 m relikt kulturní vrstvy (hnědá až

hnědošedá hlína sprašové konzistence s uhlíky a rozpadlou mazanicí); 4) dům čp. 16 (pozdněgotický špýcharový dům - pol. 16. století); LIT.: Kosina 1986, Profous - Svoboda 1957, 646, Šimák 1909, 250 - 256; KOM.: 1) na severozápadní okraj ostrožny kostela sv. Filipa a Jakuba je v literatuře umísťováno další panské sídlo - tato poloha je však pouze hypotetická, neboť odsud nepocházejí žádné archeologické nálezy ani zde nejsou registrovány průkazné terénní příznaky pro doložení existence panského sídla. Nachází se zde pouze terénní vlna, která souvisí s recentními úpravami okolí kostela.

35. VYSKEŘ (okr. Semily)

KULT.: 1) neolit; 2) VS - NO; LOK.: panský dvůr v Libnově a jeho nejbližší okolí, ZM 10:03-34-08, koordináty od ZSČ/JSČ: 304/271, 316/287, 328/274 mm, nadmořská výška: 300 - 328 m; OKOL.: rekognoskace lokality v srpnu 1999 se Z. Fišerou; NÁLEZ: 1) nálezy BI ve svahu proti Pleskotskému mlýnu (Filip 1947, 218); 2) panský dvůr (tvrz) v Libnově, trojúhelníková dispozice, v literatuře zmiňovány nálezy kachlů a železných předmětů (Šimák 1932, 19); LIT.: Filip 1947, 218, Šimák 1932, 19.

Literatura

- Benešová, J. - Kalferst, J. - Prostředník, J. 1996: Nálezová zpráva z předstihového výzkumu - Dolní Štěpanice (okr. Semily) - hrad, 07.96. Turnov - Hradec Králové - Pardubice.
- Benešová, J. - Kalferst, J. - Prostředník, J. 1998: Archeologický výzkum severního předhradí hradu Trosky, CB 6, 421 - 438. Praha.
- Filip, J. 1947: Dějinné počátky Českého ráje. Praha.
- Fišera, Z. 1990: Almanach klubu Transsaltum I. Jilemnice.
- Fišera, Z. 1993: Hrádek u Tatobit. Hláska IV/2, 18 - 19. Praha.
- Fišera, Z. 1994: Tvrz Kunratice. Hláska V/3, 27 - 28. Praha.
- Fišera, Z. 1995: Ploukonice. Hláska VI/3, 31 - 32. Praha.
- Gabriel, F. 1996: Hrad Drábovna. Jizerská kóta 3 - 4/1996, 68 - 69. Liberec.
- Gabriel, F. - Macek, P. 1993: Stavební vývoj hradu Valdštejna. AH 17/92, 163 - 175. Brno.

- Kalferst, J. - Prostředník, J. 1994: Nálezová zpráva z předstihového výzkumu na hradě Dolní Štěpanice (okr. Semily). Turnov - Hradec Králové.
- Kalferst, J. - Prostředník, J. 1994 - 1995: Předstihový archeologický výzkum hradu na k.ú. Dolní Štěpanice. Posel zpod Žalého, Zpravodaj obce Benecko, roč. 1994/5, 6, roč. 1995/1, 2, 3. Benecko.
- Kalferst, J. - Prostředník, J. 1995: Nálezová zpráva z předstihového výzkumu - Dolní Štěpanice (okr. Semily) - hrad, 07.95. Turnov - Hradec Králové.
- Kalferst, J. - Prostředník, J. 1995a: Výzkum hradu Dolní Štěpanice. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 8, 225 - 230. Semily.
- Kalferst, J. - Prostředník, J. 1996: Předstihový výzkum hradu Dolní Štěpanice (okr. Semily), CB 5, 63 - 74. Praha.
- Kalferst, J. - Sigl, J. - Vokolek, V. 1989: Archeologické nálezy získané v letech 1987 - 1988, Zpravodaj KMVČ XVI/1, 3 - 19. Hradec Králové.
- Kosina, J. 1986: Zpráva o archeologických akcích Okresního muzea Českého ráje v Turnově za r. 1982 - 1985. Zpravodaj KMVČ XIII/1, 104 - 105. Hradec Králové.
- Kosina, J. 1989: Zpráva o archeologických akcích Okresního muzea Českého ráje v Turnově za rok 1988. Zpravodaj KMVČ XVI/1, 39 - 41. Hradec Králové.
- Macek, P. - Novosadová, J. 1988: Stavebně historický průzkum hradu Valdštejna, strojopis SÚRPMO Praha.
- Mížera, F. 1887: Paměti města Semil a jeho okolí. Praha.
- Profous, A. 1947: Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny, I. Praha.
- Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny, II. Praha.
- Profous, A. 1951: Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny, III. Praha.
- Profous, A. - Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny, IV. Praha.
- Prostředník, J. 1995a: Archeologický výzkum na štěpanickém hradu, časopis Krkonoše 12/95. Vrchlabí.
- Prostředník, J. 1995b: Přehled archeologických výzkumů turnovského muzea v roce 1994, Zpravodaj MVČ 21, 9 - 13. Hradec Králové.

- Prostředník, J. 1996a: Předběžná zpráva z nejnovějšího archeologického výzkumu - Trosky pravěké a středověké, In: Od Ještěda k Troskám, roč. III, 17 - 24. Turnov.
- Prostředník, J. 1996b: Archeologické výzkumy turnovského muzea v roce 1995. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 9, 149 - 180. Semily.
- Prostředník, J. 1996c: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v roce 1995, Zpravodaj MVČ 22, 11 - 15. Hradec Králové.
- Prostředník, J. 1997: Archeologické výzkumy turnovského muzea v Turnově v roce 1996. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 10, 139 - 162. Semily.
- Prostředník, J. 1998: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v letech 1996 - 1997, Zpravodaj MVČ 24, 12 - 24. Hradec Králové.
- Prostředník, J. - Řídkošil, T. 1998: Předstihový výzkum zdi severního předhradí hradu Trosky v roce 1997. Zpravodaj MVČ 24, 37 - 53. Hradec Králové.
- Prostředník, J. - Vokolek, V. 1998: Archeologický výzkum skalních lokalit Českého ráje v letech 1994 - 1997. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 11, 118 - 132. Semily.
- Roubík, F. 1959: Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách. Praha.
- Sedláček, A. 1932: Hrady, zámky a tvrze království českého, X. Praha.
- Sigl, J. 1987: Zjišťovací výzkum hrádku v poloze „Hradiště“ u Horních Štěpanic, Zpravodaj KMVČ XV/1, 106 - 111. Hradec Králové.
- Sigl, J. - Wolf, V. 1989: Zjišťovací archeologický výzkum hrádku v poloze Hradiště u Horních Štěpanic a jeho přínos k poznání kolonizačního procesu na Jilemnicku. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 2, 7 - 14. Semily.
- Šalda, F. 1969: Vlastivěda Jičínska. Jičín.
- Šimák, J. V. 1909: Soupis památek historických a uměleckých politického okresu turnovského. Praha.
- Šimák, J. V. 1932: 9. zpráva musea pro Turnov a okolí za léta 1921 - 1931. Turnov.
- Špaček, J. 1987: Část gotického kachle ze Sekerkových Louček, okr. Semily. Zpravodaj KMVČ XIV/1, 110. Hradec Králové.
- Waldhauser, J. - Kosina, J. 1996: Zatím neznámé hradiště na Radči. In: Od Ještěda k Troskám roč. XIX. 7 - 8, Turnov.
- Waldhauser, J. - Weber, V. 1973: Výzkum na hradě Valdštejně, AR 25, 221 - 224. Praha.

Summary

Jan Prostředník: *Archaeological activities of the Český-ráj District Museum (CRDM) in 1999*. Thirty-six salvage excavations and watching briefs were carried out by the Department of Archaeology of the CRDM in 1999. Medieval manors and other feudal residences were mapped in the Semily- and Turnov regions for a project (SAS) directed by the State Institute of Antiquities Service at Prague in cooperation with members of a Jilemnice circle of Friends of archaeology (Z. Fišera). An exploratory excavation of a manor dating to 13th - 16th century took place at the site of Víchová-nad-Jizerou. This year we completed the excavation of a castle at Dolní-Štěpanice, also of 13th to 16th century. The castle consisted of a circular tower, a residential building („palace“) with 2-3 compartments and a vestige of fortifications. The finds are housed in the CRDM at Turnov.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 26, 2000

STAROLINEÁRNÍ SÍDLIŠTĚ V LIBÁNI

Eva Ulrychová

1 Úvod

V červnu 2000 byla v areálu nového závodu firmy Peguform, a.s., Liberec (dříve Plastimat) pokládána nová kanalizace. Po dohodě s investorem a včasném oznámení začátku zemních prací byl na ploše stavby proveden záchranný výzkum.

2 Poloha, přírodní podmínky

Pás terénu pod polohou zvanou „Hora“ je místem opakovaného sídlení v mladší době kamenné, mladší době bronzové a raném středověku. Místo je součástí kotliny, kterou protéká dnes regulovaný Libáňský potok a která je od severozápadu chráněna návrším mezi Libání a Zeleneckou Lhotou a návrším s dnešním městem Libáň. Východní obvod kotliny tvoří lesy porostlý hřbet lidově zvaný „Hora“ přesahující místy nadmořskou výšku 300 m. Jihozápadně od sídliště je kotlina otevřena do Polabí. Vlastní naleziště převyšuje tok Libáňského potoka o 6 - 7 m a leží na mohutné sprašové návěži v nadmořské výšce 233 - 235 m. (Tab. 1). Reliéf krajiny je mělký a nízký, pod horizontem hnědozemí jsou mohutné sprašové půdy nebo návěje. Kotlina leží v mírně teplé oblasti s průměrnou roční teplotou 7,5° C a průměrnými ročními srážkami oscilujícími kolem hodnoty 700 mm. Rekonstrukční geobotanická mapa zde uvádí porost bukohabrových doubrav, jilmů a jasanů (Generel 1992, 24 - 27).

3 Záchranná akce 2000

3.1 Terénní situace

V délce téměř 50 m byla západně před objektem st.p.č. 624 a st.p.č. 576 (oba objekty stojí na návrší) zachycena mocná kulturní vrstva nejméně 0,55, nejvíce 0,85 m mocná (Tab. 1:3). Mezi objektem st.p.č. 731 a st.p.č. 624 byla tato vrstva o výšce asi 0,15 m spláchnutá po svahu. V lomu linie stavby na jiho-východním okraji návrší byla narušena již z velké části odtěžená jáma hluboká 1,10 m. Z ní pochází většina nálezů (Tab. 2). Torso další velké jámy bylo zjištěno před západním nárožím haly st.p.č. 624, třetí stejný objekt pak před budovou ředitelství závodu (st.p.č. 576). Všechny jámy byly značně poškozeny již při výstavbě továrny v roce 1967 a později při rozšiřování závodu. Poslední stěp byl nalezen asi půl metru severně od třetí jámy. Kulturní vrstva, která zde měřila přibližně 0,15 m, za severozápadním nárožím budovy ředitelství postupně zmizela.

3.2 Nálezy 2000

Všechny nálezy pocházejí z kulturní vrstvy, která plošně vyplňovala výkop v hloubce 0,5 - 0,6 m při mocnosti 0,55 - 0,85 m a překrývala žlutavou spraš. Zahloubení zjištěných jam do této vrstvy nebylo patrné, kulturní vrstva byla jednolitá.

3.3 Popis

1. Písečný střepek šedohnědé barvy z výdutí nádoby nad lomem těla. Zdoben dvojicí s jedním svislým pásem nehtovitých vrypů v podobě otisku obílek (Tab. 2:1).
2. Zlomek okraje nádobky šedé barvy jemného keramického těsta. Bez výzdoby (Tab. 2:2).
3. Zlomek šedohnědé barvy s jedním vrypem (Tab. 2:3).
4. Velký střepek z okraje zásobnice, střepek šedý, povrchová hnědošedá vrstva, silná příměs písku. Výzdoba plastickým pupíkem (Tab. 2:4).
5. Střepek cihlově červené barvy o velikosti 12,5 x 11,5 cm, vnitřní povrch plošně hluboce popraskaný s šedým zbarvením. Bez výzdoby (nekresleno).
- 6.-8. Střepeky z výdutí větších nádob šedohnědých odstínů, bez výzdoby, jeden s povrchovou červenohnědou vrstvou (nekresleno).

4 Nálezy z roku 1967 a 1980

První záchrannou akci provedl po ohlášení archeologických nálezů V. Moucha (AÚ Praha) v roce 1967 (Moucha 1968, 69, týž 1973). Tehdy byla kulturní vrstva narušena při stavbě vodárny a vodní nádrže dnes západně od rýhy pro kanalizaci (p.p.č. 623/4). Miska na nožce byla pracně rekonstruována, nálezy jsou publikovány (Moucha 1973, obr. 1). Keramika byla autorem výzkumu předána do muzea v Libáni (archeologická sbírka Libáň - bez inventárního čísla, ověřeno r. 2000). V současnosti je tato nádoba opět ve střepech.

Další záchrannou akci jsem provedla 5. 6. 1980 v již vytěžené jámě pro halu (XIV, plán č. S1 - 1717), jejíž součástí byla i rýha pro kabelovod (na ploše 15,85 x 1,9 m), na p.p.č. 623/4, severně od st.p.č. 731 a jižně od st.p.č. 761 (Ulrychová 1995, 169, táž 1997, 128). Zlomek zdobený plastickou lištou a třemi výčnělky (Tab. 3:1) pochází z jámy lahvovitého tvaru o výšce přibližně 1,6 m, již z větší poloviny odtěžené a vyplněné tmavošedou hlínou se značným obsahem biologického původu.

Hrdlo jámy bylo překryto 0,2 m žlutavého jílu a nad ním byla opět tmavošedá kulturní vrstva. Tu překrýval šterk a asphalt (0,25 m). Z jámy byl proplaven asi 1 kg obsahu bez nálezu paleobotanického materiálu vyjma velmi drobných zlomků uhlíků. Ostatní střepeky byly sebrány na hromadě vytěžené hlíny. Část nálezů odnesl 4. 6. 1980 tehdejší správce archeologické sbírky místního muzea V. Vojtíšek (ve sbírce r. 2000 nenalezeno).

4.1 Popis

1. Šedý střepek s příměsí písku a slídových zrněk, na vnitřní ploše se stopami po hlazení povrchu. Povrchová okrová vrstva. Střepek zdoben třemi výčnělky a plastickou lištou. Nad ním a pod ním řada různých dlouhých rýh (Tab. 3:1).
2. Zlomek okraje misky šedého střepu se šedohnědou povrchovou vrstvou. Ve střepu velký podíl písku (Tab. 3:2).
3. Zlomek výdutí velké nádoby šedého střepu s oboustrannou povrchovou hnědou vrstvou zdobený třemi liniemi (Tab. 3:3).
4. Střepek z výdutí nádoby černého střepu s povrchovou červenohnědou vrstvou. Plastický pupek odlomen. Značná příměs písku ve střepu (Tab. 3:4).
5. Zlomek výdutí polokulovité nádobky šedé barvy z jemně plavené hlíny, bez výzdoby (nekresleno).
6. Zlomek z výdutí velké nádoby, šedý střepek, oboustranně hnědá povrchová vrstva, bez výzdoby, síla střepu 15 mm (nekresleno).

5 Nálezy 1982 - 1987

V. Dohnalová sbírala na ploše postupně rozšiřovaného areálu závodu (p.p.č. 612, 613/1, 613/21, 613/3) v letech 1982, 1985 a 1987. Nálezy (včetně předmětů předaných dělníky roku 1983) jsou uloženy v MVČ Hradec Králové (Frolík - Kalferst - Sigl 1984, 7; Kalferst 1985, 211). I tyto nálezy uvádějí ve své přehledné práci o starolineárních lokalitách východních Čech Ivan Pavlů a Vít Vokolek (1992, 51).

6 Závěr

Areál nového závodu firmy Peguform, a.s., Liberec (dříve Plastimat, a.s., Liberec) byl postaven na místě sídliště z mladší doby kamenné, kultury s keramikou lineární, a to jejího starého stupně. Lokalita bude i nadále sledována při jakýchkoli stavebních aktivitách. Při poslední záchranné akci byl upřesněn rozsah osídlené plochy. Trvá absence nálezů z pozdější doby, místo již pravděpodobně nebylo osídleno. Nálezy ze staršího pravěku a raného i vrcholného středověku byly zjištěny severně, západně i jižně odtud.

Literatura

- Frolík, J. - Kalferst, J. - Sigl, J. 1984: Archeologické nálezy v roce 1982, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech XI/1, 3 - 12. Hradec Králové.
Generel 1992: Generel místních SES - Ekoregion VII - Jičín, průvodní zpráva, Okresní úřad Jičín.
Kalferst, J. 1985: Libáň, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1982 - 1983, ArÚ Praha.

Moucha, V. 1968: Libáň, okr. Jičín. Bulletin záchranného oddělení 6. ArÚ Praha.
Moucha, V. 1973: Nález starovolutové keramiky v Libáni u Jičína. Archeologické rozhledy XXV, 540 - 542. Praha.

Pavlu, I.- Vokolek, V. 1992: Early linear Pottery Culture in the east Bohemian Region, Památky archeologické LXXXIII, 1, 41- 87. Praha.

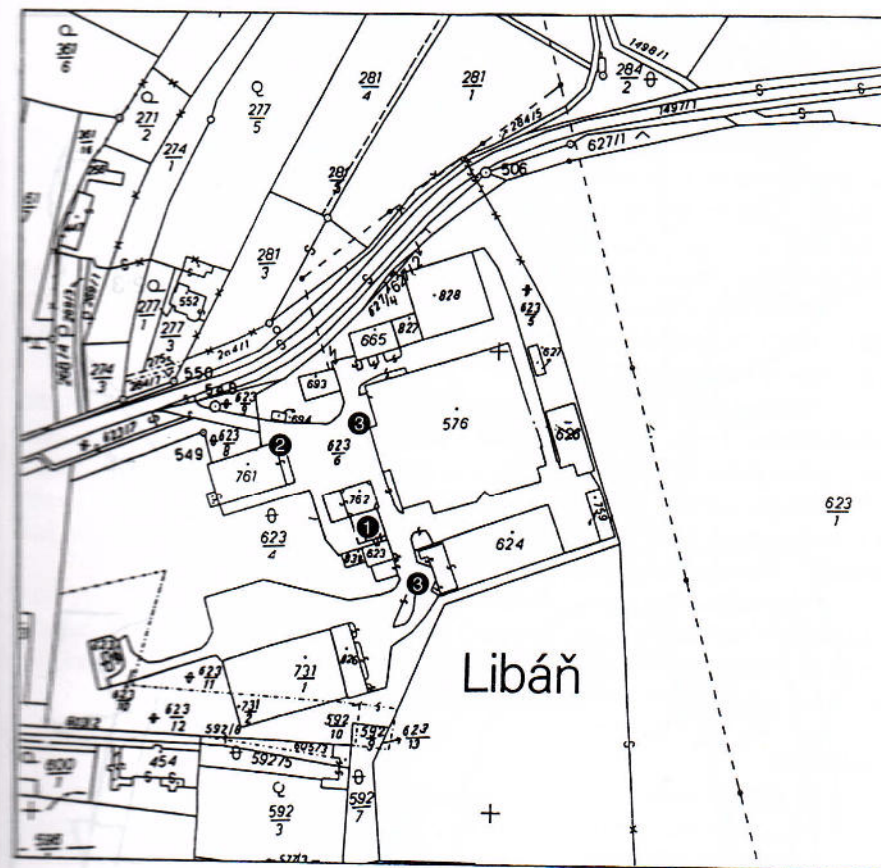
Ulrychová, E. 1995: Libáň, okr. Jičín. Výzkumy v Čechách 1990/2. ArÚ Praha.

Ulrychová, E. 1997: Libáň., okr Jičín. Výzkumy v Čechách 1993-5. ArÚ Praha.

Summary

Eva Ulrychová: A settlement from the early phase of the Neolithic Linear-Pottery Culture at the site of Libáň. A quantity of Neolithic pottery could have been salvaged in the course of rescue excavations which sampled a thick cultural layer and identified three features of a monocultural site, disturbed earlier in the course of building activities. Finds from another 1967 salvage operation are housed in the archaeological collection of the Libáň museum.

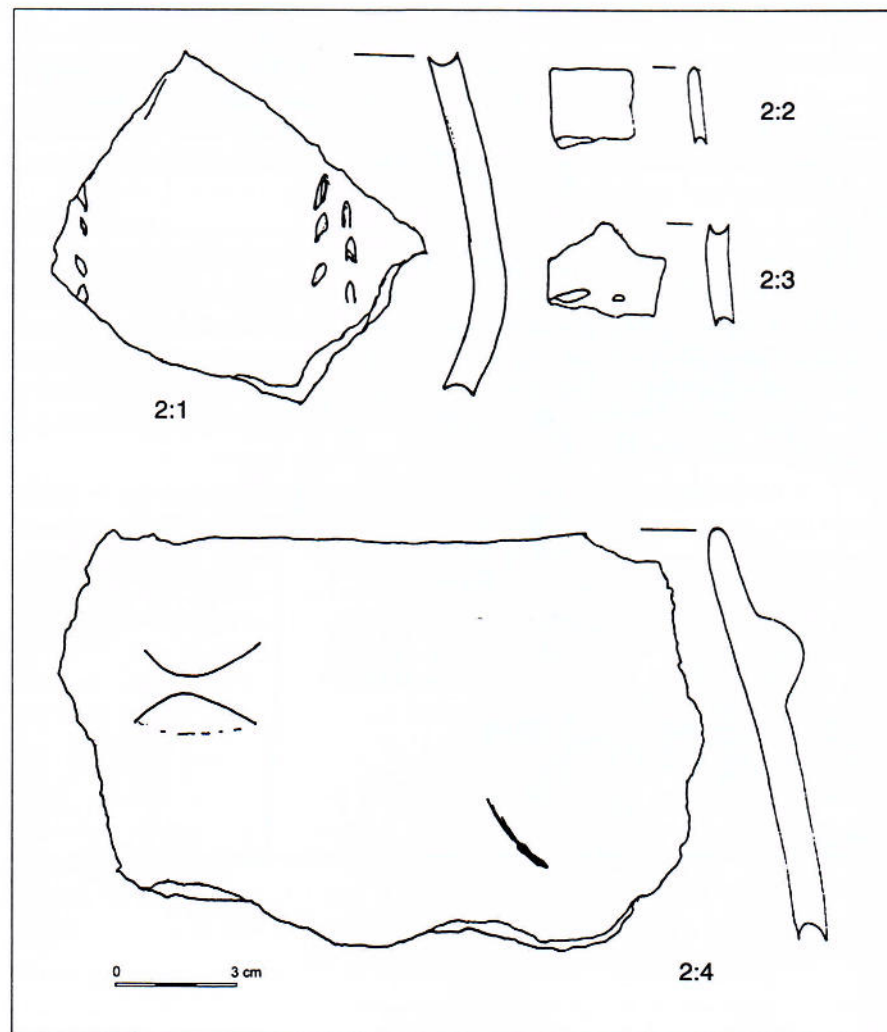
Tab. 1

Tab. 1: Libáň, okr. Jičín, areál firmy Peguform, a.s., Liberec. 1. nálezy z roku 1967; 2. nálezy z roku 1980; 3. nálezy z roku 2000 (měřítko 1 : 2880).

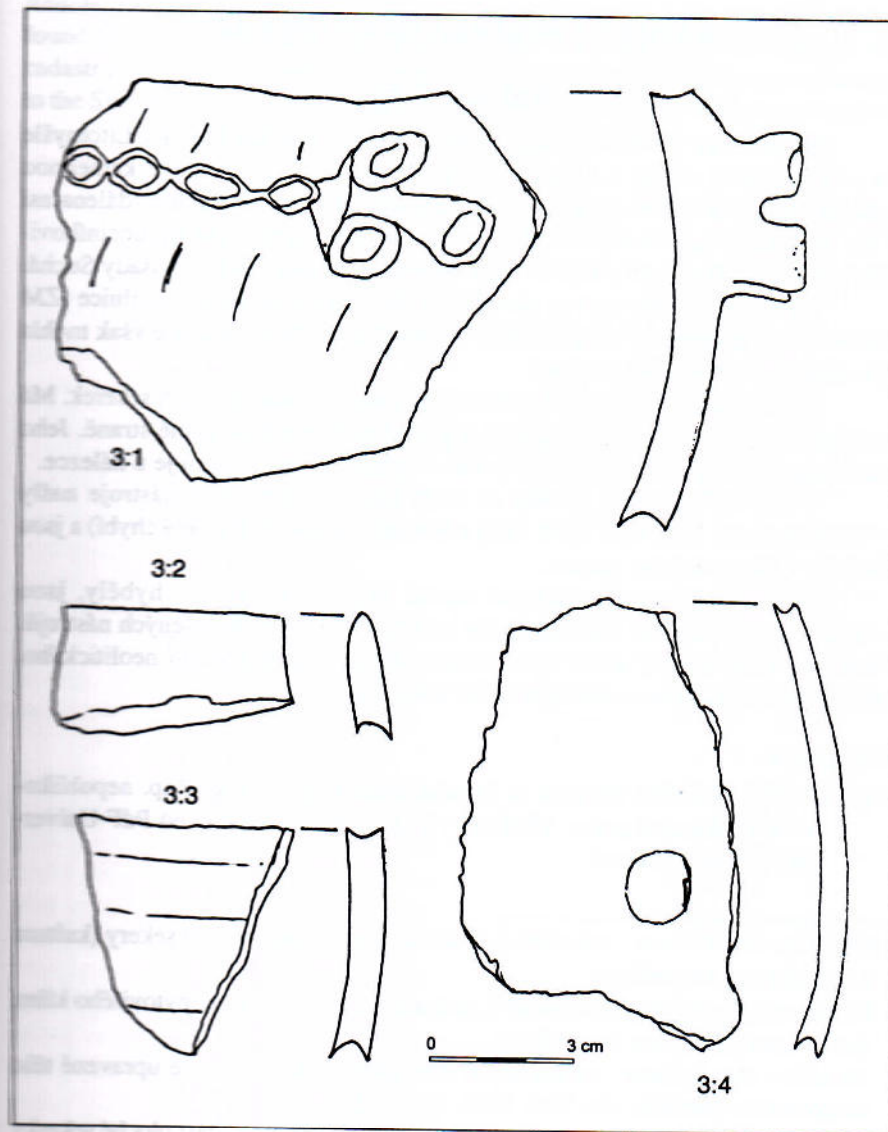
Pl. 1. Libáň, district of Jičín, area of the Peguform enterprise, Liberec. 1 - finds of the year 1967, 2 - finds of 1980, 3 - finds of 2000 (scale 1 : 2880).

Tab. 2

Tab. 2: Libáň, okr. Jičín, areál firmy Peguform, a.s., Liberec. Nálezy z roku 2000.
Pl. 2. Libáň, district of Jičín, area of the Peguform enterprise, Liberec. Finds of the year 2000.

Tab. 3

Tab. 3: Libáň, okr. Jičín, areál firmy Peguform, a.s., Liberec. Nálezy z roku 1980.
Pl. 3. Libáň, district of Jičín, area of the Peguform enterprise, Liberec. Finds of the year 1980.

KAMENNÁ SEKERKA OD LITOMYŠLE

Radomír Tichý

Na jaře roku 1976 při jednocení řepy nalezl pan Milan Staněk z Litomyšle na poli nedaleko silnice z Litomyšle do Němčic a České Třebové kamennou sekerku. Lokalita leží na katastru obce Záhradí (okr. Svitavy) a je vzdálena asi 2 km od Litomyšle. Jihovýchodně od silnice se zde nachází sad trojúhelníkovitého půdorysu. Těsně při jeho severním okraji vede polní cesta do osady Suchá.

Nález byl učiněn asi 7 m severně od této cesty a asi 80 m od silnice (ZM 10:14-32-21, koordináty od ZSČ/JSC: 077/047 mm). Podle nálezce však mohla být sekerka v druhotném uložení.

Nástroj patří k poměrně četnému typu plochých neolitických sekerek. Má lichoběžníkový tvar, zaoblený průřez a plošné poškození na jedné straně. Jeho maximální délka je 74 mm, šířka 39 mm a výška 17 mm. Uložen je u nálezce.

Podle sdělení pana Staňka se další kamenné broušené nástroje našly u Vlčkova (inv.č. 323, Vích 1999, 162) a Mikulče (podle Vícha 1999 chybí) a jsou uloženy v litomyšlském muzeu.

Přestože z katastru Záhradí dosud neolitické nálezy chyběly, jsou z okolních obcí¹ známy další ojedinělé nálezy kamenných broušených nástrojů. Proto je i tento drobný nález významným příspěvkem k poznání neolitického, případně eneolitického osídlení horního toku řeky Loučné.

Literatura

Vích, D. 1999: Praveké osídlení na horním toku řeky Loučné. Rkp. nepublikovaná diplomová práce. Uloženo v Ústavu historických věd PdF Univerzity Hradec Králové

¹ Němčice, okr. Svitavy - naleziště 1, břitová část zlomené vrtané sekery (kultura s vypíchanou keramikou).

Němčice, okr. Svitavy - naleziště 8, zlomek břitu vysokého kopytovitého klínu (kultura s vypíchanou keramikou).

Němčice, okr. Svitavy - naleziště 9, oboustranně kladívkovitě upravené tělo sekeromlatu (eneolit), vše Vích 1999, 119 - 120.

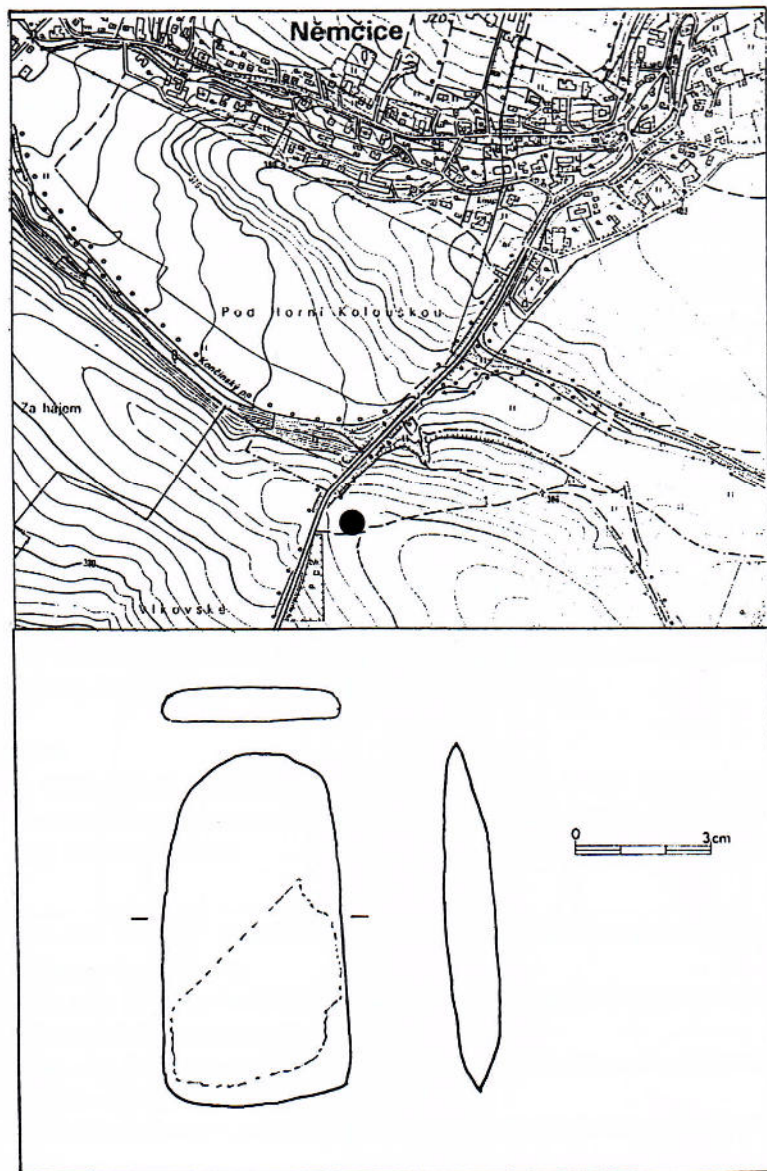
Litomyšl, okr. Svitavy - „na poli pod Hlavoňovem“, břitová část ploché sekerky (eneolit).

Litomyšl, okr. Svitavy - „Na hrádku“, kamenná sekera (pravěk).

Litomyšl, okr. Svitavy - z katastru, kamenný mlat, vše Vích 1999, 109 - 111.

Summary

Radomír Tichý: A stone axe found by the town of Litomyšl. A flat axe of stone was found by Mr. Milan Staněk of Litomyšl some 2 km north of this town, at the cadastral territory of Záhradí, in 1976. Finds dating to the Neolithic, particularly to the Stroked-Pottery Culture, have turned up at Litomyšl as well as at Němčice.

Tab. 1: Záhradí, okr. Svitavy. Místo nálezu; zobrazení kamenné sekerky.
Pl. 1. Záhradí, district of Svitavy. The findspot, and depiction of the stone axe.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V OBĚDOVICÍCH, OKR. HRADEC KRÁLOVÉ (PÁTÁ SEZONA)

Jana Benešová - Jiří Kalferst

Ve dnech 19. dubna až 10. května a 23. srpna až 9. září 1999 proběhla v pískovně zemědělské společnosti Kratonohy v poloze „Na Požárce“ již pátá (Benešová - Kalferst 1999, 65n.), tentokrát do dvou etap rozdělená sezóna předstíhového záchranného výzkumu na známém polykulturním sídlišti (ary č. 208 - 210, 216 - 219 a 601 - 755). Naleziště leží na protáhlém hřbetu orientovaném zhruba ve směru východ - západ mezi dnešní pískovnou a obcí Kratonohy, v poloze „Záluční“, východně od samoty „Požáry“. Je prokázáno na parcelách 482/1, 346/1, 2, 3, 5, 6, 7, 8 a 9 v k.ú. Obědovice a dále v dosud nespecifikovaném rozsahu směrem k severu a k východu. Naleziště se rozkládá na temeni a jižním úbočí šterkopiskového návrší, zbytku levobřežní terciérní terasy říčky Bystřice, která teče po jeho severním a západním obvodu. Z jižní strany je vymezeno regulovaným tokem Dobřenickeho potoka a na východě (prozatím jen pracovní) polní cestou z Obědovic. Povrchovými sběry byla zachycena nevýrazná sídlištní aktivita i východně od této komunikace. Severní hranice osídlení přesahující polní cestu k „Požárům“ nebyla dosud podrobněji specifikována. Vzhledem k současné hranici těžby není tato část naleziště přímo ohrožena, a proto zůstává i mimo oblast záchranné aktivity jako možný prostor případného revizního výzkumu.

Nadloží naleziště tvoří degradovaná naplavená sprašová hlína přecházející v nižších polohách do nivních púd. Původní vegetační pokryv tvoří rozhraní acidoofilních doubrav s dubohabrovými háji, jenž jsou střídána západně od naleziště luhy a olšinami. Lokalita má mírně suché klima, s převážně mírnou zimou s 500 - 600 mm ročních srážek a průměrnou teplotou mezi 8 až 9 °C. Osídlení však využívalo především sprašového pokryvu návrší, a proto byly objekty až nezvykle mělké.

Výzkumné práce byly již tradičně realizovány v předpolí těžební plochy, a to na parcele 346/3 v jarním období a v západních partiích parcel 346/5, 346/6, 346/7, 346/8 a 346/9 v letním období (lokalizace: ZM 10:13-23-09, koordináty od ZSČ/JSČ: 389/207; 388/211; 389/221; 404/222; 402/206 m) při nadmořské výšce 228 - 231 m. Prostor výzkumu, nacházející se asi 150 m jihozápadně od křižovatky polních cest, zabíral temeno návrší spolu s horní partií jižního svahu a od západní části parcely byl původně oddělen mělkou depresí. Severní hranu výzkumu vymežila polní cesta vedoucí od samoty „Požáry“ k obci Kratonohy, západní hranici tvořila hrana odtěženého prostoru, kontrolovaného v rámci sezóny

1996. Jižní hranici výzkumu lze ztotožnit s průběhem okraje plochy těžebního záboru zkoumaného v další sezóně 1997. Pouze prozatímně - pomocí geodeticky zaměřených ocelových tyčí - je vytýčena východní hranice.

Vzhledem k rozloze výzkumu (přibližně 0,9 + 0,8 ha) a s přihlédnutím k technickým možnostem bylo přednostně začištěváno okolí zjištěných objektů a archeologických situací. Po začištění a vybrání výplně byly nejprve kresebně dokumentovány řezy, následně opět kresebně, a zároveň fotograficky a geodeticky dokumentovány objekty, případně celé terénní situace. Zároveň byly průběžně sledovány i další práce v pískovně, odehrávající se v hraničních oblastech zkoumané plochy, čímž se podařilo zachytit několik výraznějších artefaktů a jeden objekt zpočátku překrytý deponií ornice.

Záchranný archeologický zachytil v roce 1999 jádro neolitické části polykulturního sídliště. Tradiční ostrůvkovitě osídlení se zde slévalo do ploch s doklady intenzivní sídelní aktivity. Na skryté ploše zůstaly v některých případech i škraloupy „kulturní vrstvy“, obsahující vedle částí kamenných nástrojů, drobných zlomků mazanice, uhlíků a keramiky, občas i shluky střepů z jednotlivých nádob. Absolutní převaha zkoumaných objektů patří ke střednímu a mladšímu stupni lineární kultury, včetně ojedinělého výskytu keramiky nejmladšího, šarcké stupně. Na základě jejich rozložení lze předpokládat, že na zkoumané ploše došlo k opakovanému zasídlení celé této polohy. Kumulace objektů znemožňuje před detailním vyhodnocením materiálu určit přesněji jejich příslušnost k jednotlivým fázím osídlení, nicméně je pravděpodobné, že výzkum zachytil na ploše minimálně šest míst, na nichž původně stál kúlový dům. Byť se ani letošními výkopy nepodařilo zachytit jejich kompletní půdorysné dispozice, lze alespoň na základě zjištěných reliktů a doprovodných stavebních jam s překrytím základů v prostoru mezi čtverci č. 715 až 748 prokázat až trojnásobnou superpozici lineárního sídliště. Také většina nálezů ze škraloupů zachované sídlištní vrstvy včetně destruovaných zlomků povrchové pece patří lineární keramice. Další lineární pec (objekt 253), jsme zachytili ve čtverci č. 673. Vedle keramiky a mazanice obsahovaly objekty i štípané silicitové nástroje, a především zlomky broušených nástrojů, ať již pískovcových drtel, brousků, nebo částí broušených seker a klínů vyrobených z krystalických břidelic. Jejich množství pak jednoznačně indikuje výrobu broušené industrie přímo na nalezišti¹. Z méně obvyklých keramických nálezů je možné zmínit nález fragmentů miniaturní nádoby, dále misky se čtvercovým ústím a jiné misky zdobené vnitřní rytou výzdobou.

¹ Různé druhy pískovce pochází ze Železných hor, převážně z výchozů v okolí Podhořan, okr. Pardubice. Za určení děkuji RNDr. Vladimíru Šreinovi, CSc.

Vzhledem k intenzitě osídlení s lineární keramikou a počtu jejich objektů se část jejich střepů dostala druhotně i do objektů následných kultur.

Osídlení kulturou s vypíchanou keramikou je po ploše rozptýleno bez patrného systému a omezuje se pouze na ojedinělé objekty, datovatelné do mladého stupně této kultury. Zároveň se prokázalo, že jeho centrum je situováno jižněji, na svažité, k jihu skloněný terén nad Dobřeničským potokem. Výzkum tak odkryl pouze periferii sídliště s několika jamami. Jejich ojedinělý výskyt situovaný navíc diagonálně ve směru severozápad - jihovýchod působí až dojmem objektů koncentrovaných v okolí jakési místní komunikace na okraji osady. V objektech lidu s kulturou vypíchanou se rovněž našly zlomky keramiky, mazanice, silicitové a broušené nástroje.

Bošácká skupina byla v roce 1999 zastoupena na nalezišti pouze dvěma nálezovými celky. Prvním z nich je objekt č. 227 představující pozůstatek polozemnice, jedná se o první chatu bošácké skupiny nalezenou v Čechách, spadající - na rozdíl od nálezů z r. 1996 - do mladého stupně této kultury. Objekt má čtvercový tvar a pravidelně zešikmené stěny. S výjimkou náznaku (?) mělké kúlové jamky v jeho východní polovině nebyly při výzkumu zjištěny žádné konstrukční detaily. Ve výplni se nacházely úštěpy porcelanitu pocházejícího z výchozu „Žlutá skalka“ na úbočí Kunětické hory. Jejich množství a tvar vylučuje náhodné sekundární využití suroviny, jenž byla v celé oblasti známa minimálně již od neolitu (doloženo nálezy přímo na lokalitě). Z tohoto důvodu musíme revidovat i naše představy o přechodném, neřku-li o sezónním charakteru bošáckém osídlení. I když je masív Kunětické hory nápadnou krajinnou dominantou, představuje vzdálenost mezi ní a lokalitou trasu více než jednodenního pochodu a svědčí tak do určité míry o izolaci okolní krajiny. Druhým nálezem datovaným do tohoto období je keramická kumulace VII obsahující (mimo jiné) část větší nádoby (Kalferst - Prostředník, 507n.). Skutečnost, že opakované nálezy kanelované a bošácké keramiky zaujímají drobné areály po celé dosavadní ploše výzkumu (Kalferst - Prostředník 1998, 586n.) podporovaná i detailnějším rozбором keramiky naznačuje, že osídlení i mladého eneolitu bylo v dané oblasti minimálně třífázové.

Výzkum v roce 1999 tak představuje dosud neúspěšnější sezónou na písečném „Požárka“. Na ploše přibližně 1,75 ha bylo prozkoumáno 207 sídlištních objektů a kúlových jam. Potvrdila se i hypotéza o významu vzdálenosti od vodního zdroje - mladší pravěké osídlení konstatované na jižním svahu návrší nad Dobřeničským potokem na jeho temeno již nezasahuje.

Záchranných prací se mimo AO MVČ účastnilo i archeologické oddělení Památkového ústavu v Pardubicích, které se osobou Mgr. Jany Benešové podílelo mimo vlastní terénních výkopů i na dokumentaci a odborném vyhodnocení výsledků výzkumu. Nálezy získané výzkumem byly převezeny do prostor archeologického oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové, kde jsou

nyňi po základním laboratorním ošetření odborně zpracovávány a budou zde i trvale deponovány.

Vzhledem k významu lokality, která dnes představuje dosud největší plošný odkryv ve východočeském regionu, lze předpokládat další pokračování výzkumných prací i v následujících letech.

Literatura

Benešová, J. - Kalferst, J. 1999: Výzkum pískovny „Na Požárce“ v k.ú. Obědovice, okr. Hradec Králové v roce 1998, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 25, 65 - 68. Hradec Králové.

Kalferst, J. - Prostředník, J. 1998: Nové nálezy bošácké skupiny ve východních Čechách, AR L, 586 - 599. Praha.

Kalferst, J. - Prostředník, J. 2000: Sídlištní objekt bošácké kultury z Obědovic, AR LII, 507 - 515. Praha.

Summary

Jana Benešová - Jiří Kalferst: The fifth season of salvage excavations at Obědovice, district of Hradec-Králové. A core area of a Neolithic Linear-Pottery Culture settlement with evidence for production of ground-stone industry was explored in two stages during rescue excavations at the sand-mining pit of Obědovice, plot No. 346/3 and 5-9, in 1999. The stratigraphy of building pits belonging to particular houses bears out that the settlement had at least three phases. Rare features belonging to the Stroked-Pottery Culture ran along the diagonal of the excavated area and the central part of the relevant settlement is likely to be lying south of here. A shallow pit of a square plan documented in the spring operation was interpreted as a sunken-floored feature of the Final-Eneolithic Bošáca culture. Its filling yielded numerous fragments of porcellanite stone from a prominent local elevation, Kunětická-Hora. The excavation area also yielded a cluster of Bošáca-culture sherds. The excavations will continue in the future.

Tab. 1: Obědovice, okr. Hradec Králové. Rozsah plochy zkoumané v roce 1999.
Tab. 1: Obědovice, district of Hradec-Králové. Extent of the area excavated in 1999.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM VE STĚŽERÁCH, OKR. HRADEC KRÁLOVÉ V R. 1999

Jiří Sigl - Vít Vokolek

Při systematickém průzkumu liniových průkopů jsme v polovině dubna 1999 zjistili narušení archeologických situací v intravilánu Stěžer, okr. Hradec Králové (Tab. 1). V místech sportovního areálu prováděl TJ Sokol Stěžery terénní úpravy, při kterých došlo na ploše 60 x 67 m k odstranění nadložních vrstev až na čistou spraš, ve které se výrazně rýsovaly pravěké objekty (Tab. 2). Záchranný výzkum jsme provedli 23. dubna 1999 a byl hrazen z finančních prostředků MK ČR, protože byl na základě podané žádosti zařazen do programu podpory záchranných archeologických výzkumů. Cílem realizovaného výzkumu byla bezprostřední záchrana ohrožených objektů a datace nově objeveného osídlení. Zkoumaný areál a objekty byly zaměřeny do plánu 1: 500, dodaného investorem (Tab. 2). Veškeré zaměření a fotografickou dokumentaci si prováděli referenti sami.

Obec Stěžery leží na západním okraji královéhradecké sídlištní aglomerace, severně od silnice Hradec Králové - Praha. Sportovní areál, na kterém se prováděl záchranný archeologický výzkum, se rozkládá na západním okraji obce Stěžery při křižovatce silnic Stěžery - Těchlovice a Stěžery - Hřibsko. Zkoumaná plocha se nacházela v jihovýchodním rohu sportovního areálu na parcele č. 605/4 a malou částí ležela na parcele č. 605/1 (Tab. 2 a 3). Nadmořská výška lokality se pohybovala v intervalu od 261,00 do 261,09 m n. m.

Geomorfologicky Stěžery náleží Pardubické kotlině se sprašovými návěji, které se kumulují zejména na pravém břehu Labe mezi Jaroměří a Hradcem Králové. Místo výzkumu bylo při úpravě sportoviště již dříve zbaveno ornice, takže prakticky pod štětem nebo drnem vystupovala těžká mazlavá okrová spraš. Současná vodoteč protíná vrchol sprašové návěje severozápadně od naleziště. Další vodoteč je situována jižně a protéká na úpatí sprašové návěje. Východně od naleziště teče zhruba v severojižním směru Plačický potok (Tab. 1). Hydrologická situace mohla být v minulosti od nyní existujícího stavu značně odlišná. Současná krajina v okolí naleziště je dlouhodobě intenzivně zemědělsky obdělávána a zcela zbavena porostu.

Stěžery jsou známé pravěkými lokalitami již od sklonku minulého století, kdy hradecké muzeum zkoumalo rozsáhlé neolitické sídliště v blízkosti dnešního hřbitova. Jiné nálezy, jak neolitické, tak slezskoplatěnické, byly učiněny v dnes již zrušené cihelně a rozsah tohoto osídlení stanovil nedávno průkop vodovodu.

Z mladšího osídlení je známo sídliště z doby římské, situované rovněž do blízkosti hřbitova a nálezy slovanské ze severního okraje obce (Domečka - Sál 1928). Námí zkoumané osídlení představuje zcela novou lokalitu, náležející pozdní době kamenné (KNP - kultura nálevkovitých pohárů) a pozdní době římské.

Popis objektů

Objekt č. 1: pozdní doba římská (Tab. 4).

Nepravidelně kruhovitá jáma o rozměrech 1 m (S-J) x 0,9 m (Z-V). Stěny do hloubky 0,2 - 0,25 m od hladiny výzkumu se šikmo skláněly, potom na SZ straně se nepatrně zahlubovaly do stran (max. o 0,05 m). Dno v hloubce 0,62 m mělo rozměry 0,64 m (S-J) x 0,7 m (Z-V) a bylo mísovitě prohloubené. Výplň v horní partii, do hloubky 0,3 m byla šedá, spodek šedý, místy promíšený se spraší. Výzkum objektu probíhal ve dvou polovinách.

SV polovina (př.č. 97/99): střep ze stěny nádoby drsného červenohnědého povrchu, v materiálu příměs písku. Rozměry 5,5 x 5,3 cm. Střep ze stěny nádoby setřelého červenohnědého povrchu, vnitřek šedý. V materiálu příměs písku. Rozměry: 4,5 x 3,3 cm. Kus čediče (?); zvířecí kost.

JZ polovina: drobné zlomky přepáleného střepu; 3 kusy čediče (?), patrně z mačičního mlýnu.

Objekt č. 2: pozdní doba římská (Tab. 5).

Zásobní jáma oválného půdorysu s delší osou Z-V, dlouhou 1,2 m, šířka S-J (0,95 m). Stěny do hloubky 0,5 m se šikmo skláněly, mimo J stranu, kde byly téměř kolmé, potom se rozšiřovaly do stran o 0,1 až 0,25 m (nejvíce na Z straně). Mírně prohnuté dno bylo v hloubce 1,15 m od hladiny výzkumu. Výplň do hloubky 0,55 m byla šedá, s mezivrstvou promíšené spraše, spodní partie byla vyplněna světlešedou hlínou promíšenou se spraší. Výzkum probíhal ve dvou polovinách.

SV polovina (př.č. 98/99): střep z podhrdlí nádoby s vyznačeným hrdlem a vejčítým tělem, hrubého červenohnědého povrchu, vnitřek částečně bíle šedý, línělešovaný. Rozměry 5,9 x 5 cm (Tab. 10:1).

JZ polovina: střep z masivního spodku a dna, drsného šedého povrchu, v materiálu příměs kaméneků a slídy. Rozměry 4,6 x 4,2 cm. Střep ze stěny masivní nádoby, drsného šedého povrchu, místy hnědého povrchu, v materiálu příměs slídy. Rozměry 5,5 x 3,5 cm (Tab. 10:2). Střep ze stěny nádoby hruběji modelovaného okrového povrchu, vnitřek drsný, červenohnědý, v materiálu příměs písku. Rozměry 4,5 x 3,5 cm. Střep ze stěny nádoby, setřelého bílookrového povrchu. Rozměry 4,1 x 3,4 cm. Kus čediče; 6 ks zvířecích kostí; uhlíky.

Objekt č. 3: pozdní doba římská (Tab. 6).

Objekt kruhovitého půdorysu o rozměrech 1,18 m (S-J) x 1,17 m (Z-V). Stěny do hloubky 0,50 m od hladiny výzkumu se poznenáhlu šikmo skláněly a dále studňovitě kolmo zahlubovaly. Dosažená hloubka při výzkumu byla 1,4 m. Výplň tmavě šedá, bez výrazného zvrstvení.

Z polovina (př.č. 99/99): střepek ze stěny nádoby, drsného hnědočerného povrchu, v materiálu příměs písku. Rozměry 3,8 x 3 cm. Tři kusy čediče.

V polovina: 2 ks čediče

Objekt č. 4: pozdní doba římská (Tab. 7).

Oválná jáma zásobního charakteru o rozměrech 1,38 m (Z-V) x 1,25 m (S-J). Stěny do hloubky 0,5 m se pravidelně šikmo skláněly, potom až ke dnu se šikmo rozšiřovaly do stran, cca o 0,1 m. Ploché dno bylo v hloubce 0,7 m od hladiny výzkumu. Ve východní polovině v hloubce 0,3 - 0,35 m byla kruhovitá plocha uhlíků a sytě černě zbarvené hlíny o rozměrech 0,6 m (S-J) x 0,45 m (Z-V). Výplň celého objektu byla šedočerná, bez výrazného zvrstvení.

Př.č. 100/99: střepek ze slabě prohnutého spodku a zlomku dna masivní nádoby, drsnějšího, původně ale hlazeného černého povrchu, v materiálu příměs písku a slídy. Rozměry 7 x 5,3 cm (Tab. 10:3). Drobný střípek ze stěny nádoby, hlazeného černého povrchu. Rozměry 2,6 x 1,3 cm. Střípek ze stěny nádoby, hlazeného špinavě okrového povrchu, vnitřek černý. Rozměry 2,1 x 1,7 cm. Část oválného drtidla ze slepence s ohlazenou rovnou plochou, spodní strana i boky jemně opracovány. Rozměry 14 x 15 x 5 cm (Tab. 11:1). Část drtidla ze slepence, se slabě zaoblenou drtící plochou (horní díl), ložkovitě upraveného spodku. Rozměry 9,2 x 13 x 5,9 cm (Tab. 12:1). Dvanáct kusů červenohnědé mazanice.

Objekt č. 5: kultura nálevkovitých pohárů (Tab. 8).

Menší kruhovitá jáma zásobního charakteru o rozměrech 0,88 (S-J) x 0,86 m (Z-V). Stěny se šikmo skláněly do hloubky 0,15 m od hladiny výzkumu, potom šikmo se rozšiřovaly do stran až o 0,2 m. Dno v hloubce 0,7 m bylo do červena vypáleno. Výplň byla šedočerná, bez znatelného zvrstvení.

Př.č. 101/99: střepek z rozevřeného okraje poháru, vně zesíleného, setřelého šedivě hnědého povrchu, vnitřek hlazen, černohnědý. Rozměry 4,4 x 3,7 cm (Tab. 13:1). Horní části oblé výdutě nádoby, hlazeného hnědočerného povrchu, vnitřek černý. Rozměry 4,6 x 3 cm (Tab. 13:2). Střepek z konického spodku a dna nádoby, hlazeného hnědého povrchu, vnitřek černý. Rozměry 3,4 x 2,7 cm (Tab. 13:3). 4 střepy patrně ze stejné nádoby, hlazeného hnědého povrchu, vnitřek černý. Střepek z oblé výdutě nádoby, drsného šedého, uvnitř černého povrchu, v materiálu příměs písku. Rozměry 7,4 x 3 cm. Střepek ze stěny nádoby, hlazeného hnědého

povrchu, vnitřek hnědočerný, v materiálu příměs kamének a písku. Rozměry 5 x 3,1 cm. Střepek ze stěny nádoby (snad ze stejné jako na Tab. 13:1), hlazeného hnědého povrchu, vnitřek šedivě okrový. Rozměry 2,5 x 2,5 cm. 4 drobné zlomky okrové mazanice. Otloukač ze žlutavého obláčku křemene, podélně rozbitého, na úžší straně otlučený. Rozměry 10,5 x 6 x 5,4 cm (Tab. 13:4).

Objekt č. 6: pozdní doba římská (Tab. 9).

Pravidelná zásobní jáma oválného ústí o rozměrech 1,02 m (SV-JZ) x 1 m (SZ-JV). Stěny do hloubky 0,25 m se pravidelně mírně šikmo skláněly a vytvářely hrůlo o šířce 0,9 m, potom se šikmo rozšiřovaly do stran až o 0,3 m. V hloubce 0,74 m od hladiny výzkumu bylo ploché dno. Výplň tmavě šedá bez znatelného zvrstvení.

PE.č. 102/99: střepek z horní části hrncovité nádoby, s okrajem rozevřeným a plynalou profilací. Povrch hrubý, hnědý, vnitřek růžový, v materiálu příměs písku. Rozměry 6,2 x 4 cm (Tab. 14:1). Střepek z podhrdlí hrncovité nádoby, plynalé profilace, drsnějšího a hrubě modelovaného šedého povrchu, vnitřek černý. V materiálu příměs slídy. K tomu jeden střípek ze stěny. Rozměry 5,8 x 3,6 cm (Tab. 14:2). Střepek ze stěny nádoby se zlomkem dvou vodorovných rýh, z nichž horní je silnější a hruběji rytá. Povrch drsný, hnědé barvy, v materiálu příměs slídy. Rozměry 5,4 x 3,5 cm (Tab. 14:3). 3 střepy ze stěny nádoby, hrubého hnědého, uvnitř černého povrchu, v materiálu příměs písku. 3 střepy ze stěn jedné nádoby, hrubého špinavě okrového povrchu, vnitřek tmavě hnědý až černý, v materiálu příměs písku. Střepek ze stěny nádoby, drsného hnědého, uvnitř černého povrchu, v materiálu příměs písku. Rozměry 4,7 x 3,6 cm. Střepek ze stěny nádoby, hrubého žlutobílého povrchu, v materiálu příměs kamének a písku. Rozměry 4,2 x 2,6 cm. Střepek z oblé silné stěny nádoby, nerovně hlazeného šedého povrchu. Rozměry 6,6 x 4,3 cm. Střepek ze stěny nádoby, drsného hnědočerného povrchu, v materiálu silná příměs písku a slídy. Rozměry 4,5 x 2,2 cm. Střepek ze stěny nádoby, hrubého černavého povrchu. Rozměry 5,3 x 3,8 cm. Zvířecí kost (čelist).

Závěr

Záchranným výzkumem ve sportovním areálu ve Stěžerech patřícímu místnímu TJ Sokol jsme prozkoumali celkem 6 objektů, vesměs náležejících zásobním jámám. Pouze jediný objekt byl datován do pozdní doby kamenné (megalitů), a to konkrétně kultuře nálevkovitých pohárů, ostatní objekty byly chronologicky zařazeny do pozdní doby římské. Malé množství střepového materiálu nám zneumožňuje bližší datování, ale podle analogií z rozsáhlého, nedaleko položeného pohřebiště v Plotištích nad Labem a nově zachycených sídlištních

lokalit (Jaroměř - Dolní Dolce, Vokolek 1999, Semonice), lze uvažovat o konci 4. a počátku 5. století našeho letopočtu. Naleziště představuje zcela novou lokalitu. Prázdné, dosud nezastavěné prostory v intravilánu obce jsou předpokladem možných dalších nálezů, a proto tuto lokalitu budeme nadále systematicky sledovat.

Literatura

Vokolek, V. 1999: Sídliště z pozdní doby římské v Jaroměři - Dolních Dolcích, *Studia Mediaevalia Pragensia* IV, 29 - 36. Praha.

Domečka, L. - Sál, F. L. 1928: Královéhradecko, I. díl, 1. část. Místopis soudního okresu královéhradeckého, 262 - 269. Hradec Králové.

Summary

Jiří Sigl, Vít Vokolek: Rescue excavations at the site of Stěžery, district of Hradec-Králové, in 1999. Six storage pits were investigated by a salvage operation in a sports area at Stěžery belonging to the local physical-exercise association „Sokol“. One of these belonged to the Eneolithic Funnel-Necked Beaker Culture, the rest to the late Romano-Germanic period (c. 200-400 AD). Dating the features is difficult as there are too few sherds but the chronology of an extensive burial site at the nearby Plotišťe-nad-Labem points to the end of 4th and beginning of 5th post-Christian century. This site is quite new. We shall be closely watching activities at the village plots free of buildings in order to document any finds that may possibly turn up.

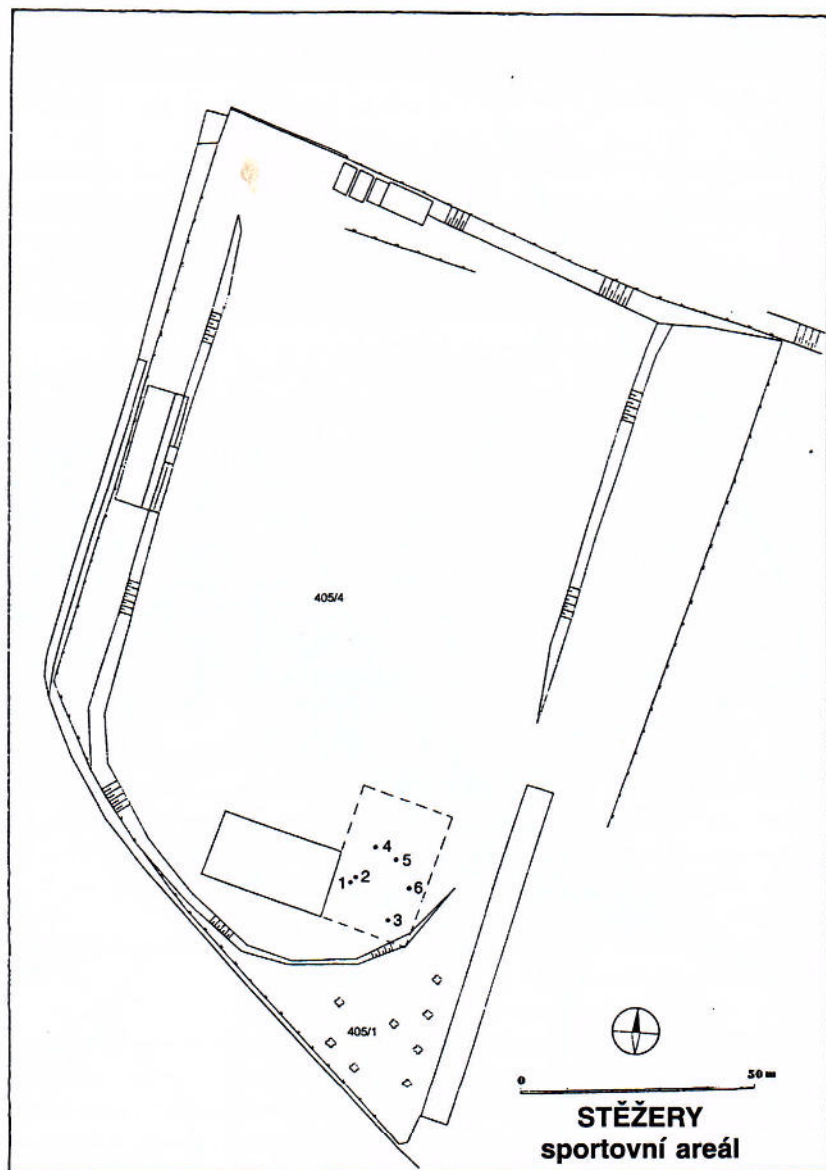
Tab. 1

Tab. 1. Stěžery, okr. Hradec Králové. Plocha výzkumu na mapě 1 : 5 000 (zmenšeno).

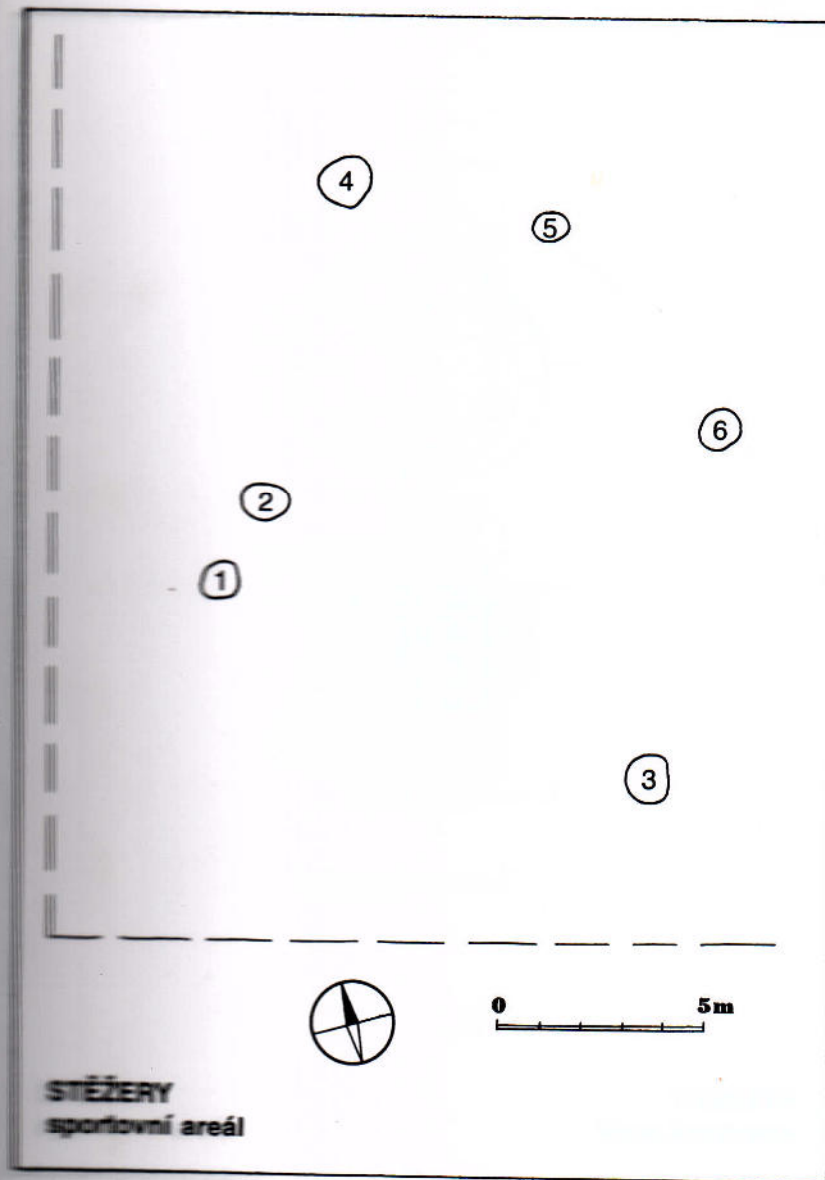
Tab. 1. Stěžery district of Hradec-Králové. The excavated area in a map 1 : 5,000 (diminished).

Tab. 2

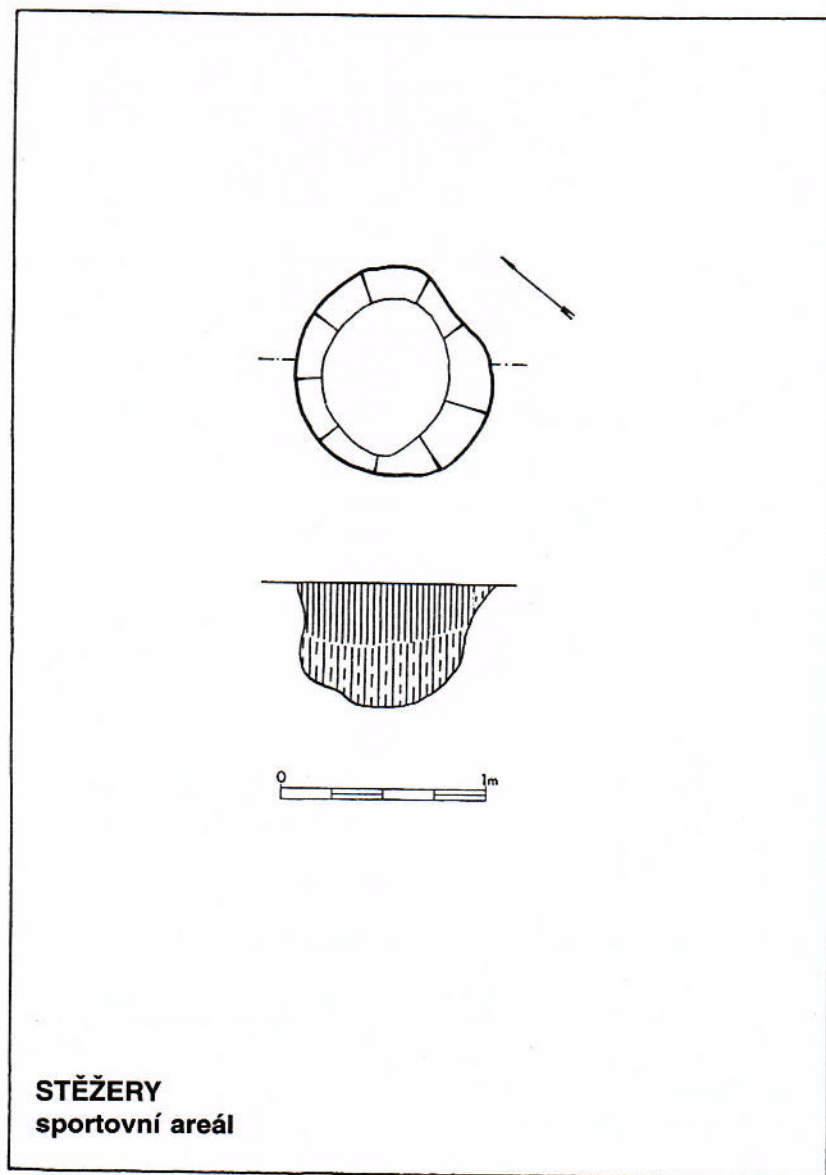
Tab. 2: Stěžery, okr. Hradec Králové. Plán výzkumu 1 : 500 (zmenšeno).
Pl. 2. Stěžery, district of Hradec-Králové. Plan of the excavation 1 : 500 (diminished).

Tab. 3

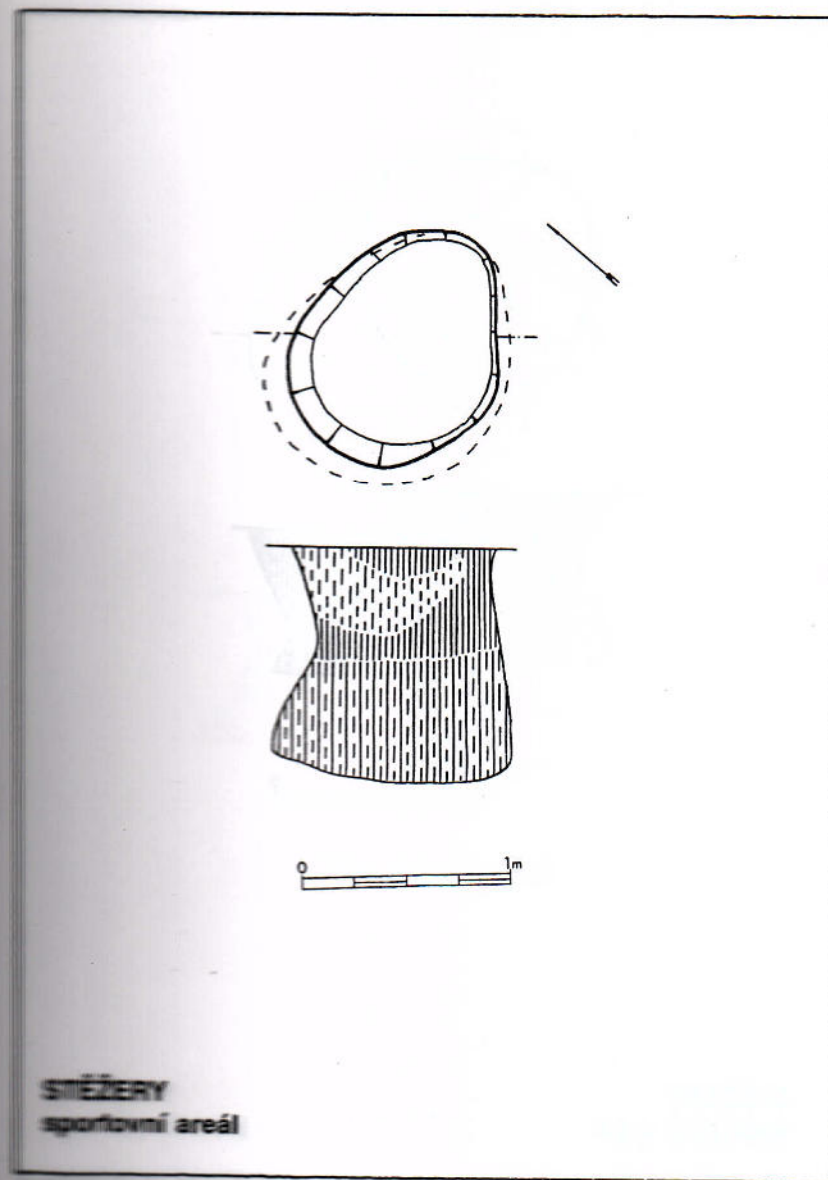

Tab. 3: Stěžery, okr. Hradec Králové. Plán rozmístění objektů 1 - 6.
Pl. 3. Stěžery, district of Hradec-Králové. Situation of the features 1 - 6.

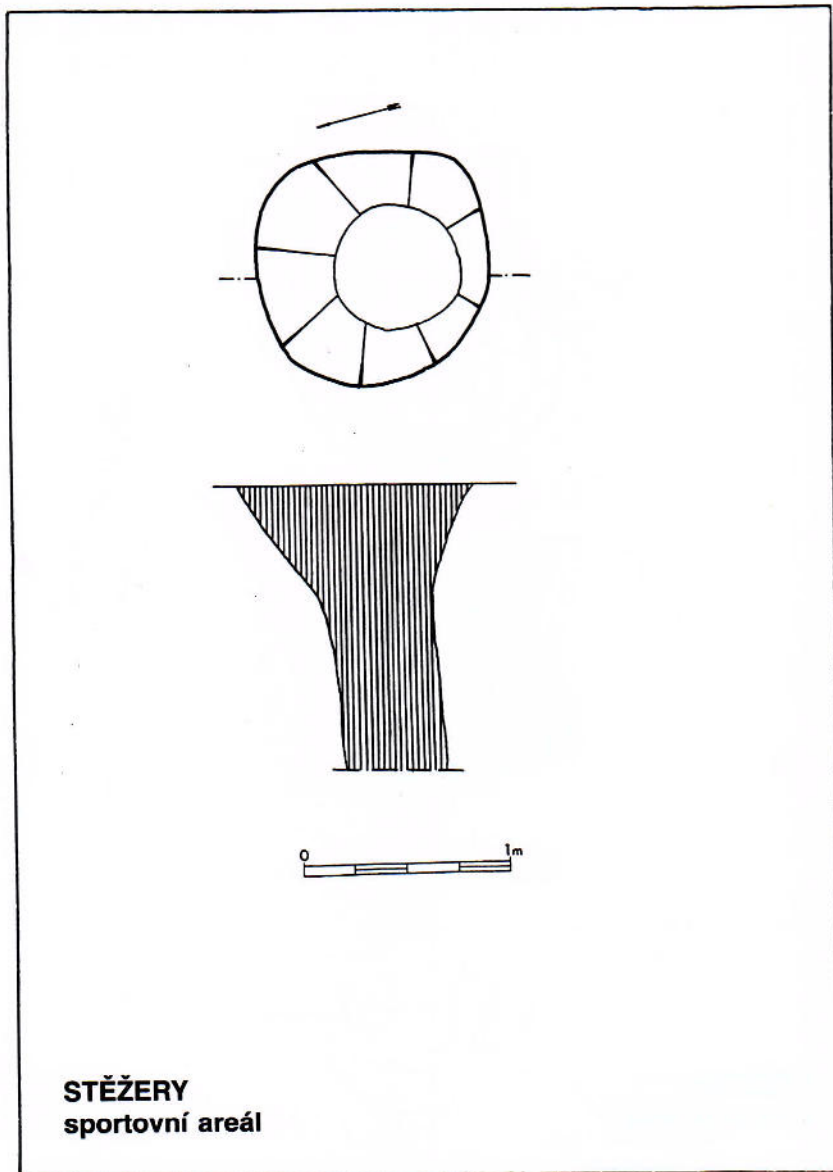

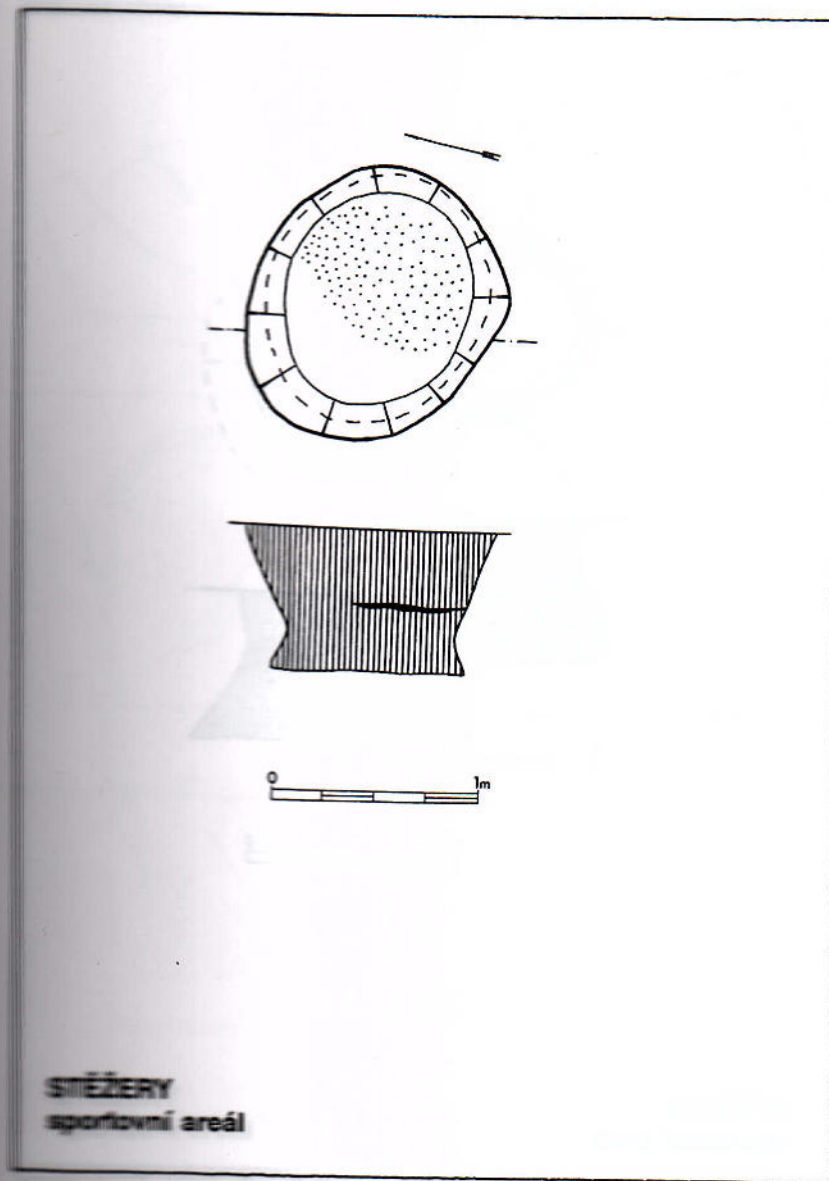
Tab. 4: Stěžery, okr. Hradec Králové. Půdorys a profil objektu 1.
Pl. 4: Stěžery, district of Hradec-Králové. Plan and section of Feature 1.

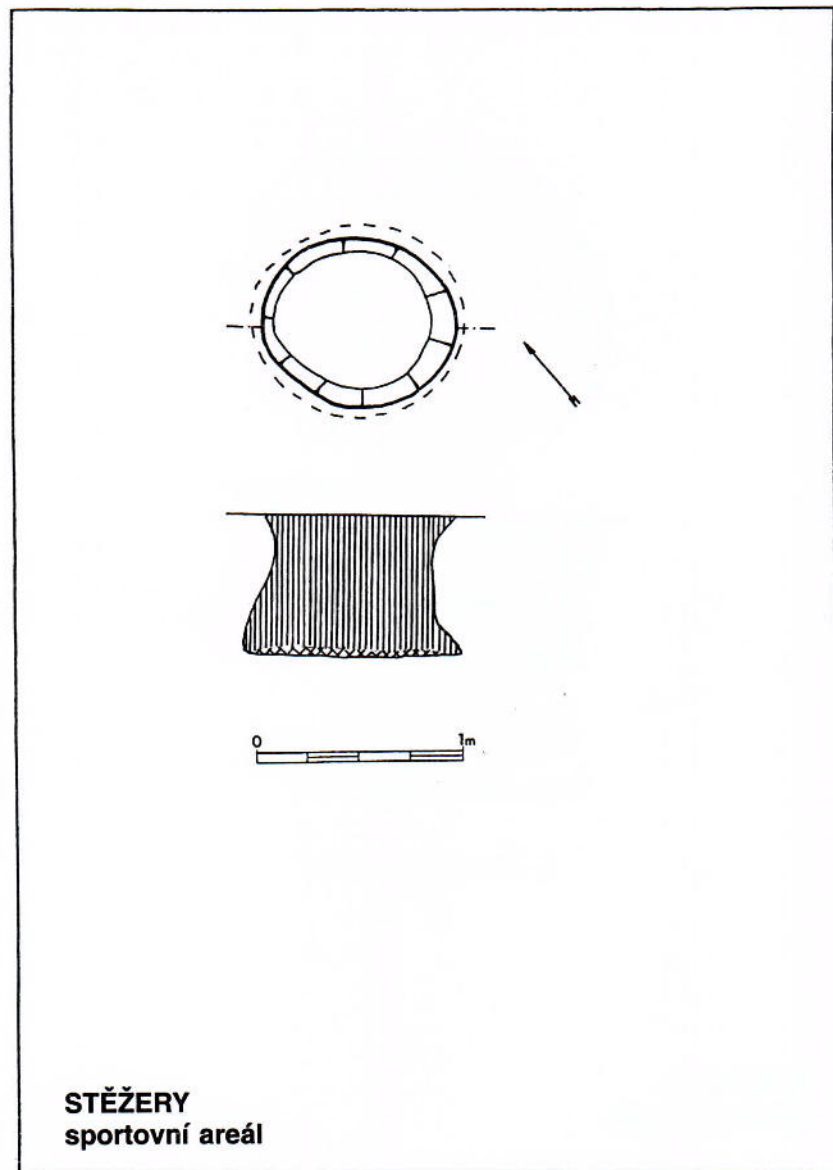
Tab. 5: Stěžery, okr. Hradec Králové. Půdorys a profil objektu 2.
Pl. 5: Stěžery, district of Hradec-Králové. Plan and section of Feature 2.

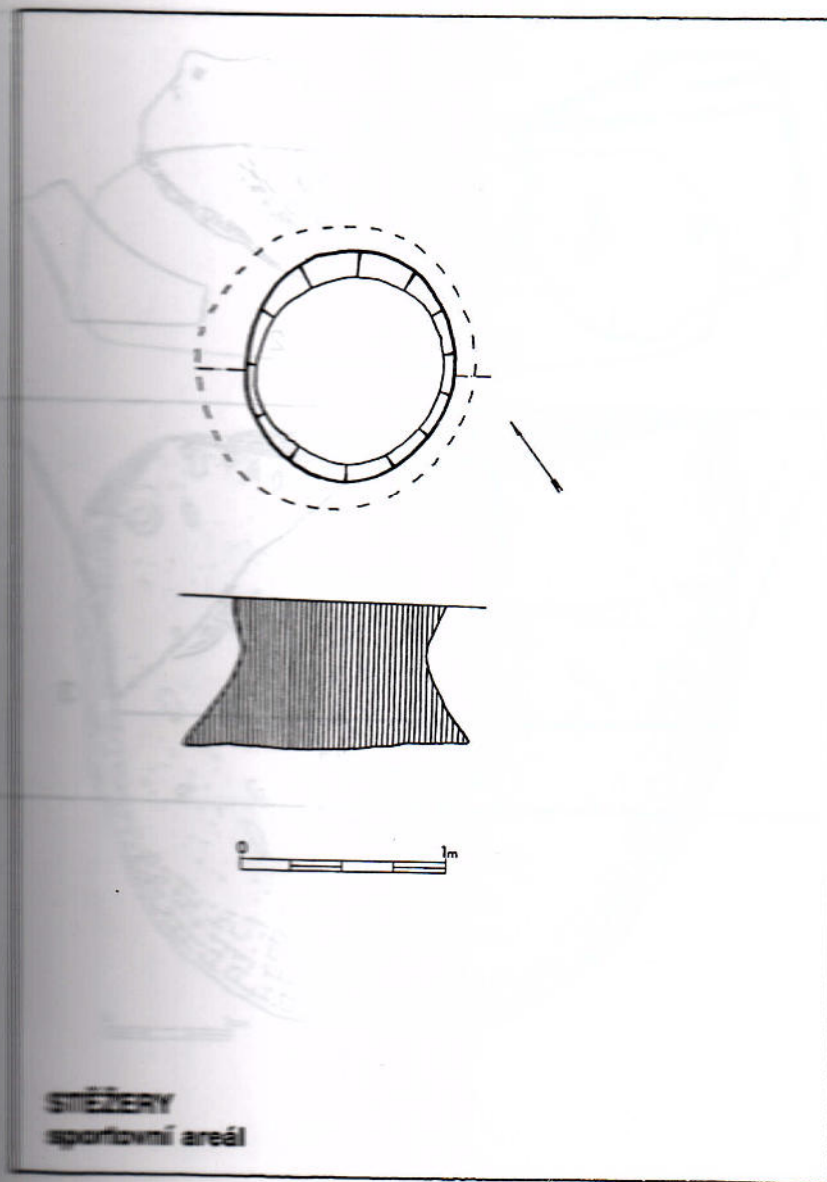
Tab. 6: Stěžery, okr. Hradec Králové. Půdorys a profil objektu 3.
Pl. 6: Stěžery, district of Hradec-Králové. Plan and section of Feature 3.

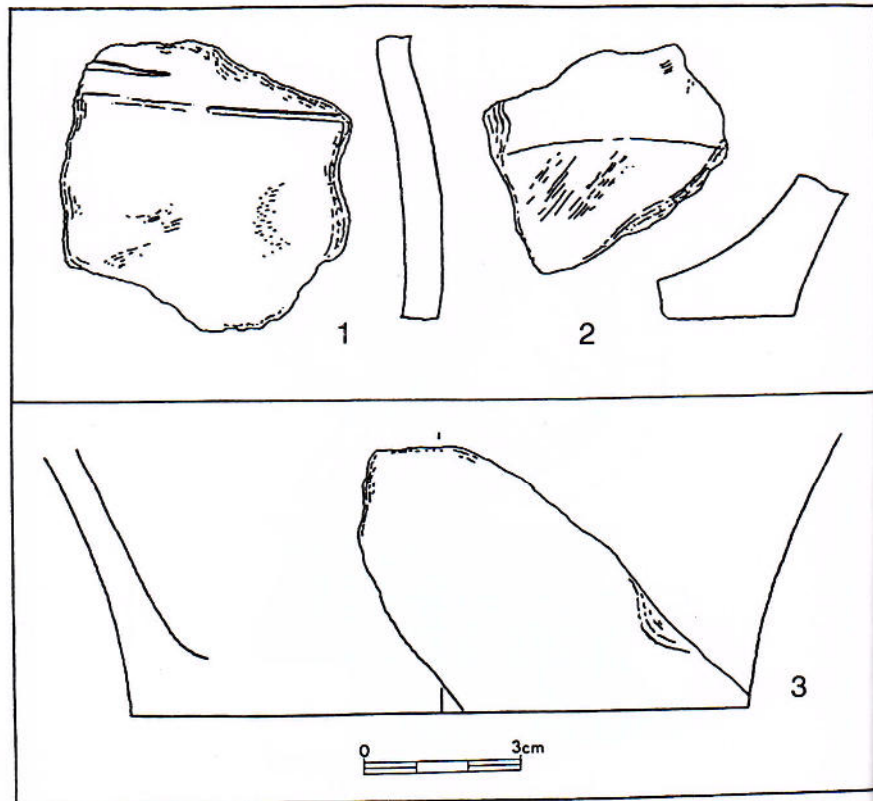
Tab. 7: Stěžery, okr. Hradec Králové. Půdorys a profil objektu 4.
Pl. 7: Stěžery, district of Hradec-Králové. Plan and section of Feature 4.

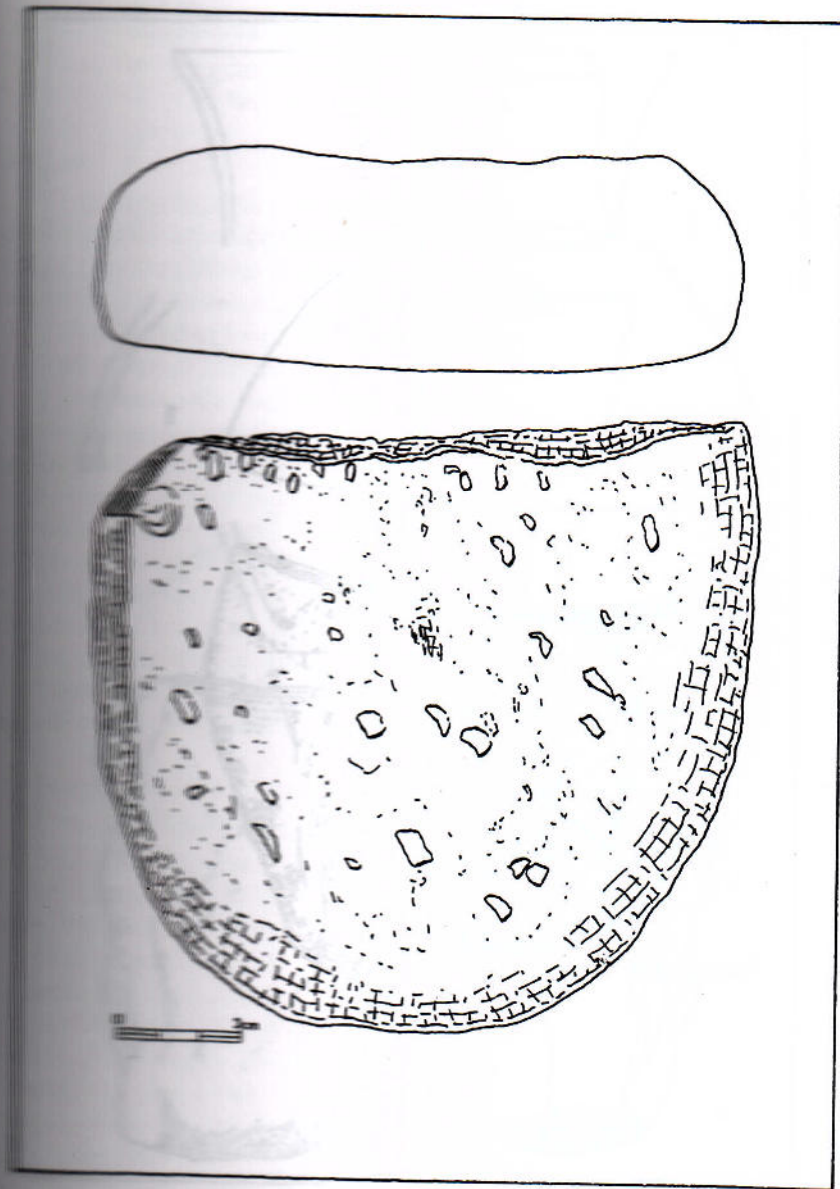
Tab. 8: Stěžery, okr. Hradec Králové. Půdorys a profil objektu 5.
Pl. 8. Stěžery, district of Hradec-Králové. Plan and section of Feature 5.

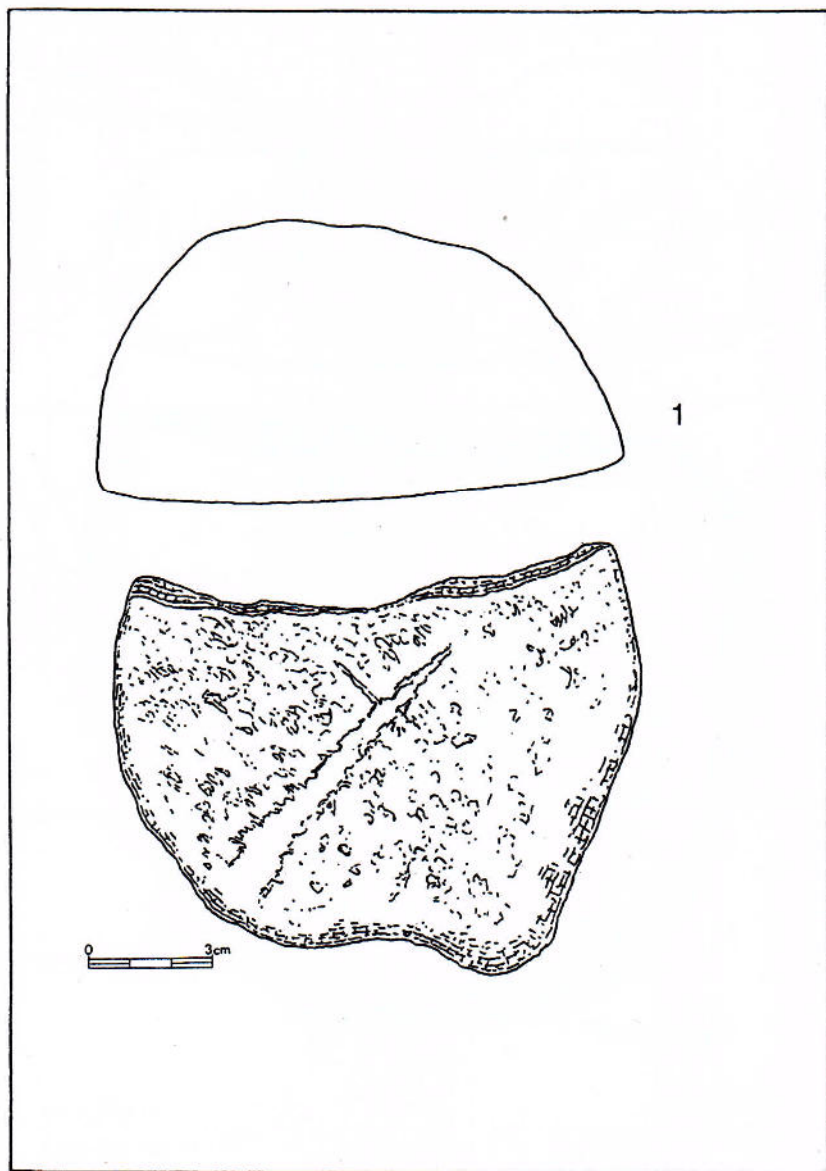
Tab. 9: Stěžery, okr. Hradec Králové. Půdorys a profil objektu 6.
Pl. 9. Stěžery, district of Hradec-Králové. Plan and section of Feature 6.

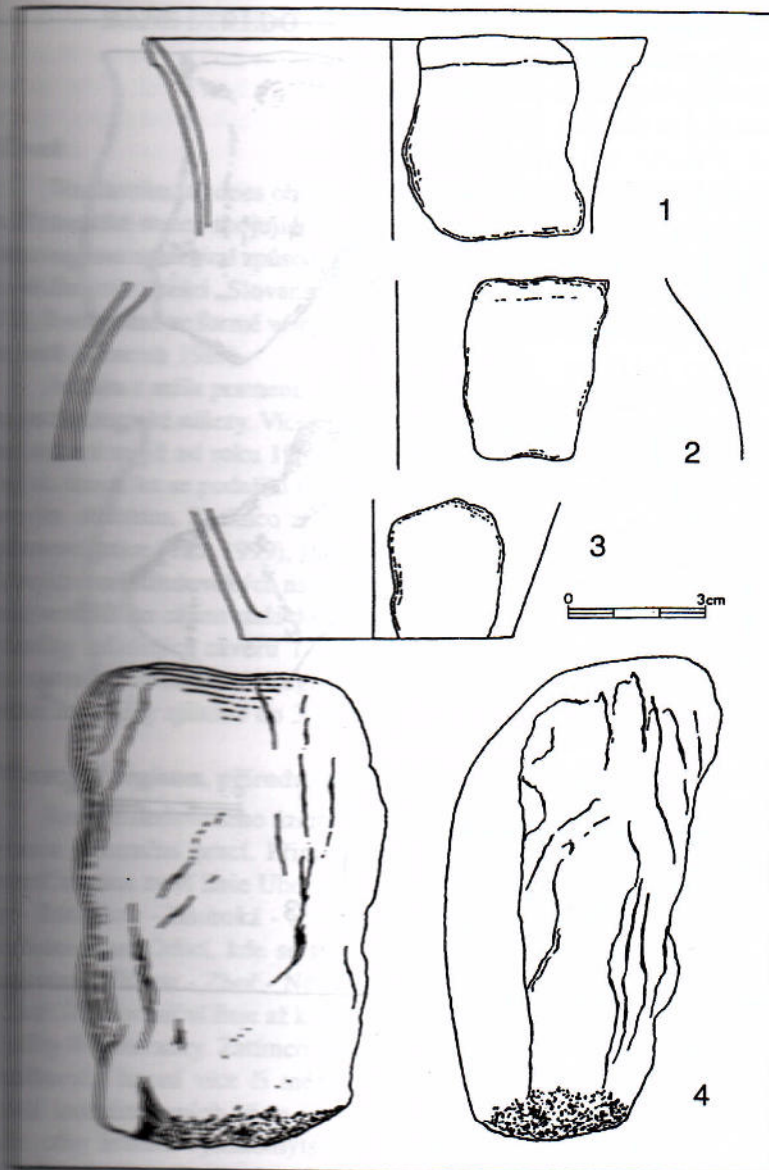
Tab. 10: Stěžery, okr. Hradec Králové. 10:1, 2: střepy z objektu 2; 10:3: střep z objektu 4.
Pl. 10. Stěžery, district of Hradec-Králové. 10:1-2: sherds from Feature 2, 10:3 - sherd from Feature 4

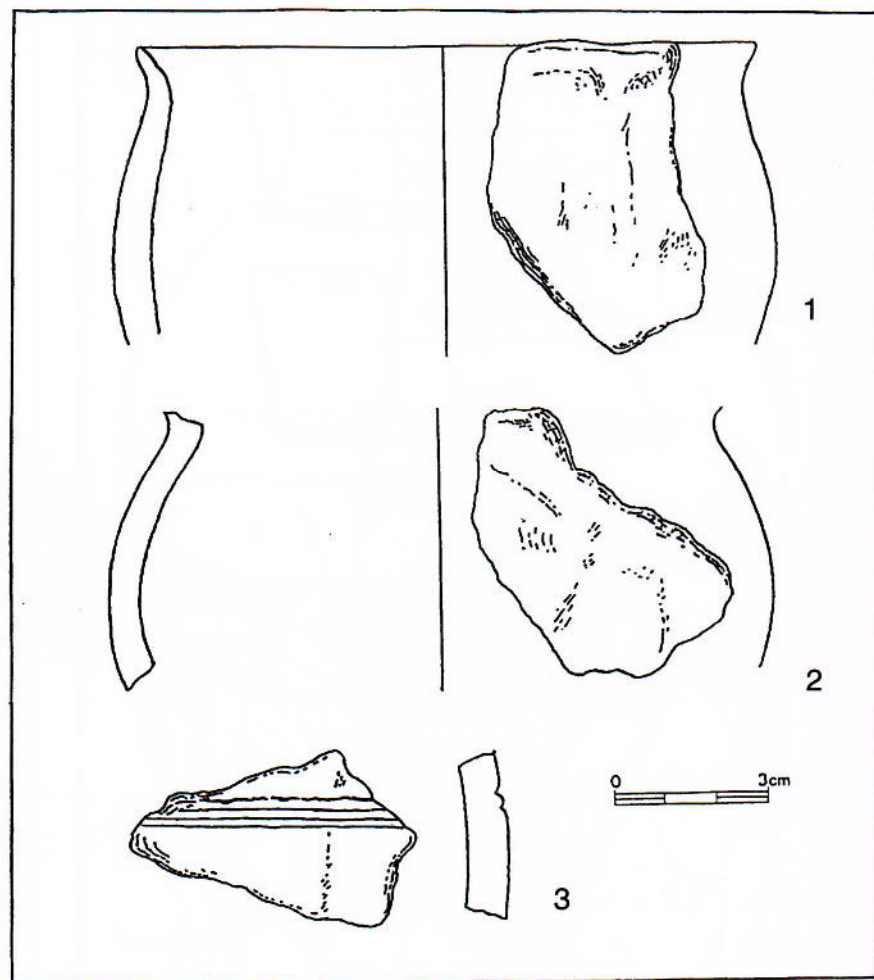
Tab. 11: Stěžery, okr. Hradec Králové. 11:1: kamenné drtidlo z objektu 4.
Pl. 11. Stěžery, district of Hradec-Králové. 11:1 - a grinding stone from Feature 4.

Tab. 12: Stěžery, okr. Hradec Králové. 12:1: část kamenného drtidla z objektu 4.
Pl. 12. Stěžery, district of Hradec-Králové. 12:1 - part of a grinding stone from Feature 4.

Tab. 13: Stěžery, okr. Hradec Králové. 13:1-4: nálezy z objektu 5.
Pl. 13. Stěžery, district of Hradec-Králové. 13:1-4 - finds from Feature 5.

Tab. 14: Stěžery, okr. Hradec Králové. 14:1-3: stěpy z objektu 6.
Pl. 14: Stěžery, district of Hradec-Králové. 14:1-3 - sherds from Feature 6.

RANĚ STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY Z VRACLAVSKA

David Vích

1 Úvod

Vraclavsko, ač dnes oblast spíše periferní, hrálo v raném středověku díky tzv. Těstěnské stezce spojující Čechy s Moravou velmi významnou roli. Dějiny tohoto regionu zpracoval způsobem po všech stránkách vyčerpávajícím P. Charvát ve své disertační práci „Slovanské osídlení Vraclavska do pol. 13. stol.“ (Charvát 1978), uveřejněné ve formě velmi stručného výtahu na stránkách Archeologických rozhledů (Charvát 1980).

Jedním z mála pramenů, který může v této oblasti přinést nové poznatky, jsou archeologické nálezy. Více či méně systematickou archeologickou prospekci dané oblasti se již od roku 1988 zabývá autor tohoto příspěvku. Během období více jak deseti let se podařilo shromáždit řadu artefaktů příslušejících k různým časovým obdobím. Zatímco zpracování pravěkých nálezů se stalo předmětem diplomové práce (Vích 1999), cílem následujících řádků je podání přehledu nově získaných raně středověkých nálezů. Vzhledem ke značnému rozsahu nálezového fondu se těžištěm zájmu stala doba hradištní mimo své pozdní fáze, neboť soubor keramiky náležející závěru 12. až průběhu 13. století musí být předmětem samostatného zpracování. Registrovány byly pouze nové lokality s výskytem typické keramiky zjištěné do 30.4.1999.

2 Vymezení regionu, přírodní podmínky

Rozsah sledovaného území zůstává totožný s rozsahem vymezeným zmíněnou disertační prací. Připomeňme ve stručnosti alespoň průběh hranic. Severní hranice tvoří linie Uhersko - Trusnov - Franclina - Jaroslav - Týništko - Rky - Dobříkov - Hluboká - Sruby - Choceň, odtud dále po toku Tiché Orlice k Sadislavi nad Orlicí, kde se stáčí k jihu po linii Jehnědí - Džbánov - Horní Sloupnice - Vlčkov - Zhoř - Němčice - Suchá a dále po vrstevnici 400 m n. m. do Čistě. Jako hraniční linie až k Budislavi poslouží tok říčky Desné, odtud k Luži nad říčkou Novohradky. Zatímco dosud se hranice řídila spíše přírodními faktory a určovala území více či méně v raném středověku osídlené od pomezí kolonizovaných až ve 13. století, západní hranice musela být stanovena podle doby hranice vysokomýtského děkanátu z poloviny 14. století, tedy linie Luže - Jenišovice - Podččely - Ostrov - Uhersko (Charvát 1978, IV - V).

Geomorfologicky tvoří severní oblast regionu Trstěnická tabule, v nej-severnější části zasahující až do okrajových partií tabule Třebechovické, jižní oblast pak část tabule Chrudimské (Demek 1965). Geologický obraz slínovcového a opukového podloží pouze ojediněle narušují horniny jiné (pískovce, bioticko-amfibolitické diority; Svoboda a kol. 1990). Výrazně pestřejší pedologické poměry charakterizují především hnědozemní půdy, narušované ostrůvky rendzin a borovin, případně půd slabě podzolovaných, podél vodních toků pak půdami aluviálními (Válek 1964). Geobotanicky jde o oblast výskytu především dubohabrových hájů, v těsné blízkosti vodních toků luhů a olšin. S vyšší nadmořskou výškou nastupují acidofilní doubravy, ojediněle květnaté a bikové bučiny (Mikyška a kol. 1970). Z klimatického hlediska se jedná o oblast převážně mírně vlhkou s mírnou zimou až zimou mírně vlhkou vrchovinnou (Mikyška a kol. 1970).

3 Přehled lokalit

Následující přehled přináší základní charakteristiku lokalit. U koordinát je vždy používána mapa v měřítku 1:10 000 (tj. ZM 10), souřadnice ZSČ značí vzdálenost od západní sekční čáry (v milimetrech), souřadnice JSČ zase vzdálenost od jižní sekční čáry (taktéž v milimetrech). Odkaz na kresebnou dokumentaci se týká pouze raně středověkých nálezů. Není-li uvedeno jinak, nálezové soubory jsou uloženy ve Východočeském muzeu Pardubice (konkrétně Opočno, Radhošť, Zámorsk) a v Muzeu východních Čech Hradec Králové (ostatní).

3.1 Cerekvice nad Loučnou, naleziště 1

KULT.: paleolit, kultura lineární, jevišovická (? - viz poznámka), slezskoplatěnická, raný a vrcholný středověk (Tab. 4:1-6); LOK.: výrazná sprašová návěš bezprostředně nad řekou Loučnou, ZM 10:14-31-24, koordináty od ZSČ/JSČ: 192/212, 213/211, 221/192, 205/198 mm, nadmořská výška: 296 - 303 m, Tab. 17A, 21:18; OKOL.: při rozšiřování areálu JZD v 80. letech ze zničených objektů získána lineární a raně středověká keramika, kterou v září 1998 do musea předal p. František Uhlíř (Cerekvice nad Loučnou, čp. 55), ostatní materiál pochází ze sběrů P. Charváta a D. Vícha; POZN.: plocha naleziště je dnes z větší části zastavěna objekty ZD, nezastavěnou část značně poškozují hluboká orba. Rozšiřování areálu ZD probíhalo od počátku 80. let do nedávné doby bez jakéhokoliv archeologického dozoru s výjimkou výzkumu V. Vokolka z února až dubna r. 1980, který odkryl pouze objekty kultury s lineární keramikou (Vokolek 1982). Do této polohy lze pravděpodobně lokalizovat i keramické zlomky jevišovické kultury z tzv. Andrlovy sbírky (Kalferst - Prostředník 1998); LIT.: Kalferst - Prostředník 1998; Vokolek 1982.

3.2 Cerekvice nad Loučnou, naleziště 13

KULT.: mezolit (ŠI), raný a vrcholný středověk (Tab. 4:7-8); LOK.: vysoko položená terasa nad údolím Končinského potoka s nepříliš mocným hlinitým pokryvem na šterkopískovém podloží, ZM 10:14-31-24, koordináty od ZSČ/JSČ: 285/306, 291/312, 295/307, 290/302 mm, nadmořská výška: 316 - 322 m, Tab. 18B, 21:19; OKOL.: sběry D. Vícha 31.8.1998.

3.3 České Heřmanice, naleziště 8c, 9d

KULT.: mezolit, raný a vrcholný středověk (Tab. 9:17-19, 10:1-33, 11:1-4); LOK.: šterkopísková terasa s částečně hlinitým pokryvem nad soutokem Končinského potoka a bezejmenné vodoteče, která dnes tvoří výpusť Netřebského rybníka, ZM 10:14-31-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 464/025, 474/039, 480/030, 468/019 mm, nadmořská výška: 310 - 315 m, Tab. 20, 21:20; OKOL.: sběry D. Vícha 19. 9. 1997, 22. 8. 1998, 21. 9. 1998, 30. 10. 1998; POZN.: 21. 9. 1998 registrovány nečetné a nepříliš rozsáhlé naorané objekty s ojedinělou, ale výraznou keramikou (Tab. 9:17, 10:1). Zprávy o případných nálezech učiněných při stavbě silnice Netřeby - Bohuňovice se nezachovaly.

3.4 Čistá, naleziště 1, 3

KULT.: mezolit (ŠI), raný a vrcholný středověk (Tab. 4:9-13); LOK.: plocha při úpatí Jiráskova údolí, podloží hlinité, ZM 10:14-34-01, koordináty od ZSČ/JSČ: 026/028, 054/029, 058/021, 046/013 mm, nadmořská výška: 376 - 382 m, Tab. 18A, 21:22; OKOL.: sběry D. Vícha 5.9.1993, 17.9.1995, 22.9.1996, 8.11.1997; POZN.: naleziště pokračuje na sousední katastr Benátky u Litomyšle (konkrétně naleziště Benátky 3), kde typické raně středověké nálezy zatím chybí. Výjimečnost lokality podtrhuje bezprostřední blízkost valu v tzv. Zemanových stráních, který nasedá těsně na hranu údolí a odděluje tak vlastně údolí od plochy s nálezy. Tato tzv. „Velké hradiště“ poprvé zmiňuje A. Tomíček a uvádí zde hradištní nálezy (Tomíček 1921/22, 91 - 92; týž 1926, 5); J. Skutil zde zmiňuje blížeji nespecifikované výkopy (protože jako zdroj uvádí dotazník školy, nepůjde zřejmě o žádnou cílenou archeologickou akci, viz Skutil 1947/48, 15, 38 - 39). Pozdější literatura Tomíčkovy informace buď ve větší či menší míře přejímá, nebo zprávy o hradišti ignoruje. Nedávno tuto otázku opět otevřel P. Charvát, který uznal středověké stáří valu a interpretoval jej jako lineární opevnění podél důležité zemědělské stezky (Charvát 1997, 13). Faktu, že nemůže jít pouze o zvýšenou mez či hranici pozemků, svědčí autorovy nálezy mazanice z destrukce valového tělesa, uložené v muzeu v Hradci Králové, pod př.č. 20/96 (Vích - Vokolek 1997, 7, příl. 50). Popsané skutečnosti naznačují správnost Charvátova závěru, existence hradiště je zde nepravděpodobná vzhledem k tomu, že známé hradiště v Benátkách

se nachází cca 1 km severozápadně odtud (podrobněji viz Charvát 1978, týž 1994, týž 1997). Naleziště Čistá 1, 3 (případně Benátky 3) je každopádně zatím nejzazším bezpečně zjištěným místem osídleným v raném středověku směrem do pomezního pralesního hvozdů oddělujícího území Čech a Moravy podél Trstěnické stezky; LIT.: Charvát 1978; týž 1994; týž 1997; Skutil 1947/48, 15, 38 - 39; Tomíček 1921/22, 91 - 92; týž 1926, 5; Vích-Vokolek 1997, 7, položka 50.

3.5 Domoradice, naleziště 1a, 1b

KULT.: pravěk, raný a vrcholný středověk (Tab. 11:5-7); LOK.: nedaleko hrany nad údolím Bětnického potoka, hlinité podloží, ZM 10:14-31-17, koordináty od ZSČ/JSČ: 199/284, 215/296, 229/284, 214/273 mm, nadmořská výška: 376 - 386 m, Tab. 15A, 21:8; OKOL.: sběry D. Vícha 18. 9. 1996, 4. 10. 1997, 17. 10. 1998; POZN.: při stavbě silnice Domoradice - Sedlec v r. 1925, která lokalitu protнула, vyzvednuty „popelnice“ (Bachman 1931, 39; Prudič 1931, 206). V muzeu ve Vysokém Mýtě uloženy nálezy z hradištní vrstvy z Domoradic, blížeji nelokalizované (Skružný 1965a; Charvát 1978, Dokumentace, 87 - 89), alespoň částečně náležející mladohradištnímu období; LIT.: Bachman 1931, 39; Charvát 1978, Dokumentace, 87 - 89; Prudič 1931, 206; Skružný 1965a.

3.6 Opočno

KULT.: pravěk, raný a vrcholný středověk (Tab. 9:15-16, zlomek 9:16 nemusí být hradištní); LOK.: terasa nad inundační oblastí řeky Loučné, písčité podloží, ZM 10:14-31-06, koordináty od ZSČ/JSČ: 291/068, 299/076, 304/070, 298/062 mm, nadmořská výška: 250 - 254 m, Tab. 14B, 21:5; OKOL.: sběr D. Vícha 25. 3. 1999; POZN.: nízký počet nálezů způsobily především špatné sběrové podmínky (porost vzrostlé řepky po velmi mělké orbě). Část naleziště byla pravděpodobně zničena při výstavbě trati Olomouc - Praha.

3.7 Osík, naleziště 4

KULT.: mezolit, neolit, doba hradištní, doba pozdně hradištní (Tab. 3:26); LOK.: areál ZSO (tj. naleziště Osík 1, 3a, 3b, 3c, 4) se rozkládá na svazích mělkého údolí na hlinitém podloží v dodnes aktivní pramenné oblasti, přičemž konkrétně zlomek hradištní pochází z plochy o nadmořské výšce 339 - 350 m, ZM 10:14-33-05, koordináty od ZSČ/JSČ: 062/178, 065/180, 075/170, 081/157, 078/154 mm, Tab. 19B, 21:21; OKOL.: sběry V. Posel (r. 1988), od r. 1989 D. Vích; LIT.: Kalferst - Sigl - Vokolek 1994, 10, pol. 76, 77; Kalferst - Sigl - Vokolek 1995, 6, pol. 34 - 37; Vích - Vokolek 1997, 19, pol. 189 - 192.

3.8 Pěšice, areál hradiště

KULT.: slezskoplatěnická kultura, raný středověk (Tab. 11:8-10); LOK.: výrazná možná poloha nad Řepnickým potokem přepažená dvěma valy s příkopy. Val vnější, výrazně nižší, zůstal směrem k Pěšicím z neznámých důvodů nedokončen, ZM 10:14-31-17, koordináty od ZSČ/JSČ 043/042, 043/049, 049/045, 043/038 mm, nadmořská výška: 400 - 404 m, Tab. 15B (zde vyznačena sbíraná plocha), Tab. 21:4; OKOL.: sběry D. Vích 20. 8. 1997, 4. 10. 1997, 8. 9. 1998 na ploše hradiště za druhým, vnitřním valem. Většina nálezů pochází volně z plochy rozježděné těžkou technikou, ojediněle i z vývrátů; POZN.: lokalita byla vícekrát zmiňována v souvislosti s raně středověkým a slezskoplatěnickým osídlením (naposled Charvát 1978, Dokumentace, 302 - 303; Čurda 1994), dosud však chyběla jakákoliv opora v nálezech (Charvát 1978, 123). Získané zlomky keramiky jsou tedy vůbec prvními a potvrzují slezskoplatěnické osídlení vnitřní plochy hradiště a její využívání i v raném středověku. Nálezy však nevypovídají nic o případné slavnosti valů samých, což nejlépe dokládá archeologický výzkum provedený nad osadou Darebnice u Chocně, k.ú. Běstovice, kde se podařilo prokázat výhradně pravěký původ valového opevnění, přičemž raně středověké stěpy sebrané v areálu se ukázaly jen jako doklad pozdějšího využívání plochy hradiště (Vokolek 1993b). O pravěkém osídlení plochy mezi vnějším (nedokončeným) a vnitřním valem pěšického hradiště svědčí atypický pravěký stěp, patrně už slezskoplatěnický, sebraný na cestě na straně hradiště přivrácené k Pěšicím ve vzdálenosti cca 40 m od vnitřního valu. Vzhledem ke sběrovému charakteru nálezů nelze v budoucnosti vyloučit upřesnění a opravení těchto závěrů případným archeologickým výzkumem. Pěšické hradiště může být někdy zaměňováno se sousední opevněnou polohou „Kusá Hora“ na k.ú. Srbsce, považovanou buďto za pozdně středověkou až novověkou fortifikaci typu polního ležení (např. Charvát 1978, Dokumentace, 356 - 359), což vzhledem k charakteru opevnění (mělký, ale široký příkop, vícenásobné záměrné snížení valu, terénní nerovnosti umělého původu v areálu) považuji za pravděpodobnější, nebo za středohradištní refugium (Čurda 1994). Povrchový sběr provedený zde autorem 20. 8. 1997 přinesl pouze tři zlomky novověké a 2 zlomky středověké keramiky, uvedené nálezy tedy mohou být do těchto míst sekundárně přemístěny.

Jinou opevněnou polohou bezprostředně související s Pěšicemi je tvrziště situované na samém okraji intravilánu za domem čp. 30. Velmi malá rozloha, mohutný příkop vylámaný ve skále, a především zbytky zdí jednoznačně ukazují na založení mladší raného středověku (Charvát 1978, Dokumentace, 303 - 304; Vích 1981, 75). Stěpy nalezené zde autorem 21. 8. 1996 odpovídají vrcholnému už pozdnímu středověku; LIT.: Čurda 1994; Charvát 1978, Dokumentace; týž 1981; Vokolek 1993b.

3.9 Radhošť, naleziště 3

KULT.: mezolit, slezskoplatěnická kultura, doba hradištní, vrcholný středověk (Tab. 9:11-14); LOK.: svah klesající do inundačního pásma řeky Loučné se šterkopiskovým podložím, ZM 10:14-31-07, koordináty od ZSČ/JSČ: 223/127, 237/146, 248/137, 233/122 mm, nadmořská výška: 250 - 256 m, Tab. 14A, 21:6; OKOL.: sběr D. Vích 25. 3. 1999, 10. 2. 2000.

3.10 Svařeň, naleziště 1 - poloha „Jelenčí“

KULT.: mezolit, neolit? (ŠI), slezskoplatěnická kultura, doba hradištní a vrcholný středověk (Tab. 1:1-20, 2:1-23, 3:1-12); LOK.: výrazná ostrožná poloha nad Bětnickým potokem s hlinitým až jílovitým podkladem, ZM 10:14-31-17, koordináty od ZSČ/JSČ: 189/207, 190/215, 201/195, 198/192, nadmořská výška: 370 - 384 m, Tab. 15A, 21:7; OKOL.: sběry D. Vích 18. 9. 1996, 4. 10. 1997, 4. 9. 1998, 8. 11. 1998, 12. 3. 1999; POZN.: lokalita je dnes silně poškozena orbou, lze přímo mluvit o hrozbě brzkého zániku. Dne 12. 3. 1999 byly zjištěny nečetné a nepřilíh rozsáhlé naorané objekty se sporadickými, málo výraznými keramickými zlomky, zato se značným množstvím kamenů. Naprostá většina keramiky z tohoto sběru pochází z prostoru mimo patrné naorané objekty. Hradištní střepy se podařilo vyzvednout i ze splachových vrstev na bocích ostrožny, několik ojedinělých střípků i ze dna příležitostné, ale hluboce vymleté vodoteče vymezující západní stranu naleziště. Výrazně exponovaná poloha postrádá jakékoliv stopy fortifikace, i když lehkou formu opevnění (např. palisádu) vyloučit nelze. Pokud by se nějaké opevnění podařilo prokázat, zvýšilo by to i tak značnou koncentraci středověkých opevněných míst v prostoru mezi Vraclaví a Rabouní. Spíše se však jedná o strategicky umístěnou osadu tvořící zemědělské zázemí některého z těchto míst.

3.11 Štěnec, areál hradiště

KULT.: paleolit? (ŠI), doba hradištní, vrcholný až pozdní středověk (Tab. 3:13-25); LOK.: ostrožná poloha opevněná valem a příkopem v poloze „Kozí nožka“, tj. severovýchodně od obce, při silnici spojující Štěnec a Pěšice. Slínovcové podloží zde kryje nepřilíh mocná půdní vrstva s lesní hrabankou na povrchu (mladý bukový les), ZM 10:14-31-16, koordináty od ZSČ/JSČ: 466/267, 475/262, 468/262, parc.č. 390, nadmořská výška: 358 - 364 m, Tab. 13B, 21:2; OKOL.: prospekce a sběr D. Vicha 21. 8. 1996, 20. 8. 1997, 8. 9. 1998. Nálezy se ojediněle vyskytovaly volně na povrchu, většinou však získány z rozebraných krtinců a z okolí myších děr těsně pod povrchem; POZN.: tato poloha byla registrována poprvé 21. 8. 1996 a jak se později ukázalo, o její existenci neměl tušení žádný z autorů oslovených archeologů (důvodem patrně bylo velmi nejasné uvedení do literatury - viz níže). Dle pozorování zástupců Musea východních Čech Hra-

dec Králové by mohlo jít o vrcholně až pozdně středověkou fortifikaci (val a příkop), která překryla starší, výrazně větší hradištní situaci, zřejmě zasahující až do louky před hradištěm (za ústní informaci zde děkuji J. Siglovi a V. Volníčkovi). Za zmínku v této souvislosti stojí hradištní materiál pocházející ze Štěnce (bližší nálezné okolnosti nejsou známy), který by měl být deponovaný na hradě Košumberk (Charvát 1978, Dokumentace, 377 - 379). Plocha hradiště je v samém hrutu ostrožny dosti narušena vybíráním kamene, přičemž jistě docházelo k objevování nálezů. Jednoznačné ztotožnění nálezů uložených na Košumberku a hradištěm na „Kozí nožce“ však zatím učinit nelze.

V souvislosti s problematikou štěneckého hradiště je nutno připomenout velmi zajímavou zmínku J. Čejky ve sborníku „Vysokomýtsko, vlastivědné čtení o okresu vysokomýtském a skutečském“: „V dávných dobách stávala zde tvrz, jejíž základy jsou dosud znatelné na ostrohu štěnecké cesty a silnice vedoucí do Lipin a dále do Pěšic. Po pravé straně, když se jede do Pěšic, je též znáti hradištko. Jsou to tři předhradí, Mravín, špice Štěneckého kopce a pak místo nad rybníkem Štěneckým.“ (Čejka 1931, 96). Z této bohužel dosti chaotické zprávy vyplývá, že popisovaná fortifikace v poloze „Kozí nožka“ nebyla v minulosti zcela neznámá, nevíme však, se kterým uváděným místem ji můžeme ztotožnit. Pozoruhodná je totiž poznámka o opevněném místě nad Štěneckým rybníkem, neboť i někteří jiní autoři kladou tvrz do intravilánu či jeho bezprostředního okolí (Wirth 1902; Balíček 1926/27), případně i na konkrétní místa, jako např. pole pana Rozlímy (kat.č. 286), kde se při melioračních pracích našlo zároveň keramika a kosti, jež byly dávány do spojitosti s tvrzí (Prudič 1931). Případné zprávy o tvrzí ve Štěnci máme již ze 14. stol., kdy k roku 1372 patřivala ke košumberskému panství, a z počátku 15. stol., kdy se po smrti majitele Jana z Chlumu stala předmětem majetkových sporů. Tvrz se dvěma poplužními dvory a plotem ve Vysokém Mýtě získal jako odúmrtí král Václav IV., jež ji záhy věnoval pánovi Vršovi. Zatím co se Vrš o tento majetek soudil s dědicem košumberského panství Janem z Chlumu (syn zemřelého?) a Zdislavem z Hoště, král majetek věnoval výše zmiňovanému Janu z Chlumu s tím, že oba obdarovaní se spolu musí dohodnout. Aniž bychom znali další průběh sporu, víme, že tvrz zůstala majetkem v držení Jana z Chlumu. K roku 1417 pak je ve Štěnci připomínán již jen poplužní dvůr (Sedláček 1882, 114). Stojíme tak před otázkou, kolik tvrzí ve Štěnci vlastně stálo. Nejpravděpodobnější verzí je existence jediné tvrze zmiňované i v písemných pramenech, kterou pak lze lokalizovat na ostrožnu nad Štěncem do polohy „Kozí nožka“ (viz též Starý 2000). Nelze však vyloučit existenci dalších tvrzí přímo v intravilánu či bezprostředním okolí. Může zde jít o obdobu situace známé např. z Českých Heřmanic, kde starou tvrz vystřídala později novostavba na místě jiném (Musil 1995, 20). Odpověď může přinést pouze detailní archeologický průzkum oblasti a pečlivé sledování všech aktivit, které by mohly

odkryt archeologickou situací; LIT.: Balíček 1926/27; Čejka 1931, 96; Charvát 1978, Dokumentace, 377 - 379; Musil 1995, 20; Prudič 1931; Sedláček 1882, 114; Starý 2000; Vích - Vokolek 1997, 21, položka 215, 216; Wirth 1902.

3.12 Tisová, naleziště 2

KULT.: mezolit, slezskoplatěnická kultura, raný a vrcholný středověk (Tab. 8:5); LOK.: štěrkopísková terasa s hlinitým pokryvem nad Sloupnickým potokem, nadmořská výška: 282 - 284 m, koordináty: ZM 10, list 14-31-19, ZSČ/JSČ (036/364, 044/367, 051/365, 053/358, 047/352), Tab. 16B, 21:14; OKOL.: sběry D. Vícha 15. 3. 1998, 14. 9. 1998; POZN.: plocha s nálezy výrazně tmavěji probarvena, naznačeny i naorané objekty velmi pravděpodobně související s raně či vrcholně středověkým osídlením.

3.13 Tisová, naleziště 3

KULT.: mezolit, latén, doba římská, raný a vrcholný středověk (Tab. 6:23-28, 7:1-6); LOK.: štěrkopísková terasa částečně s hlinitým pokryvem nad Sloupnickým potokem, ZM 10:14-31-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 015/346, 020/349, 026/346, 033/337, 034/331, 031/326, 025/332, 020/340 mm, nadmořská výška: 278 - 286 m, Tab. 16B, 21:15; OKOL.: lokalita objevena F. Šafářem 12. 4. 1989 dále sběry D. Vícha 23. 5. 1997, 15. 3. 1998, 14. 9. 1998; LIT.: Kalferst - Sigl - Vokolek 1994, 12, položka 103.

3.14 Tisová, naleziště 3a

KULT.: doba římská, hradištní, vrcholný středověk (Tab. 7:7-27, 8:1-2); LOK.: svah nad Sloupnickým potokem, částečně i inundační pásmo této vodoteče, pokryv hlinitý na štěrkopískovém podloží, ZM 10:14-31-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 035/331, 045/337, 054/330, 044/321, parc.č. 545, 564/1, 564/2, 564/3, 564/4 - východní část, nadmořská výška: 276 - 286 m, Tab. 16B, 21:15; OKOL.: naleziště objevil F. Šafář 12. 4. 1989 (parc.č. 545), později sběry D. Vícha 7. 3. 1997, 15. 3. 1998, 14. 9. 1998 (parc. č. 564/1, 564/2, 564/3, 564/4 - východní část); POZN.: dalšími sběry se pravděpodobně podaří prokázat kontinuitu osídlení mezi lokalitami Tisová 3 a Tisová 3a; LIT.: Kalferst - Sigl - Vokolek 1994, 13, položka 104.

3.15 Tisová, naleziště 15

KULT.: doba římská, raný a vrcholný středověk (Tab. 8:6-7); LOK.: svah nad Sloupnickým potokem s hlinitým pokryvem, ZM 10:14-31-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 057/328, 070/330, 088/320, 080/315 mm, nadmořská výška: 279 - 288 m, Tab. 16B, 21:16; OKOL.: sběry D. Vícha 15. 3. 1998, 14. 9. 1998; POZN.: registrovány naorané objekty, alespoň částečně pravěké.

3.16 Tisová, naleziště 17

KULT.: mladý paleolit (ŠI), pravěk, raný až vrcholný středověk (Tab. 8:3-4); LOK.: svah nad Sloupnickým potokem s hlinitým pokryvem, ZM 10:14-31-19, koordináty od ZSČ/JSČ: 137/297, 147/306, 151/301, 149/298, 150/294, 143/289 mm, nadmořská výška: 284 - 292 m, Tab. 16B, 21:17; OKOL.: sběry D. Vícha 15. 3. 1998, 14. 9. 1998; POZN.: plocha s nálezy výrazně tmavěji probarvena, naznačeny i naorané objekty velmi pravděpodobně související s raně či vrcholně středověkým osídlením.

3.17 Vraclav, naleziště 3b, 3c, 3d

KULT.: neolit, kultura lužická, slezskoplatěnická, latén, raný a vrcholný středověk (Tab. 8:8-19, 9:1-3, 5-6, 7-10); LOK.: mírný hřbet krytý spraší přímo nad nevelkou vodotečí protékající Sedlecí, ZM 10:14-31-12, koordináty od ZSČ/JSČ: 230/069, 243/085, 252/073, 260/044, 254/029 mm, nadmořská výška: 356 - 364 m, Tab. 12, 21:9; OKOL.: sběry D. Vícha 4. 10. 1997, 12. 3. 1998, 14. 9. 1998, 17. 4. 1998, 12. 3. 1999; POZN.: nejzajímavější nálezy pochází z jara 1998 z pole po hluboké orbě (příprava na kukuřici). Mezi početnými nálezy pravěkými (často sběr přímo z jednotlivých naoraných objektů) rozptýlena raně středověká keramika, pouze ojediněle s nevelkým naoraným objektem (naleziště 3c, Tab. 8:8-19, 9:1-3, 5-10), mimo to se vyskytl naoraný vrcholně středověký objekt s četnými zlomky keramiky (13. stol.). Dle sdělení místních obyvatel lokalita nazývána Binkovo pole, přičemž majitel zde měl pravěké nálezy cíleně vykopávat. Některé laténské nálezy odsud uloženy v muzeu ve Vysokém Mýtě; LIT.: Rybová 1968, 44.

3.18 Vraclav, naleziště 9

KULT.: doba hradištní (?) - vrcholný středověk (?), (Tab. 9:4); LOK.: hrana hluboce zařezaného údolí naproti vraclavskému hradišti, ZM 10:14-31-12, koordináty od ZSČ/JSČ: 194/276, 203/283, 200/275, 196/273 mm, nadmořská výška: 332 m, Tab. 13A; OKOL.: sběr D. Vícha 8. 11. 1998 z ojedinělého naoraného objektu a jeho bezprostředního okolí; POZN.: hradištní původ keramických zlomků není zaručen, výskyt šroubovice na Vraclavsku je běžně pozorován i na keramice z počátku vrcholného středověku (uvedeno pro úplnost vzhledem k těsné blízkosti vraclavského hradiště).

3.19 Vysoké Mýto, naleziště 1, 2

KULT.: paleolit, mezolit (?), neolit, eneolit, slezskoplatěnická kultura, raný a vrcholný středověk, novověk (Tab. 5:12-33, 6:1-12); LOK.: úpatí Bučkova kopce nad inundačním pásmem řeky Loučné, pokryv jílovitý se slínovcovým podlo-

žím, ZM 10:14-31-13, koordináty od ZSČ/JSC: 296/198, 322/200, 331/191, 310/181 mm, nadmořská výška: 280 - 294 m, Tab. 16A, 21:13; OKOL.: lokalita objevena J. Siglem a V. Vokolkem 1. 4. 1972, další sběry P. Charvát, D. Vích a archeologický kroužek při ZŠ Sloupnice; POZN.: dle laskavého ústního svědectví p. Václava Havrana (Dolní Újezd 218), jistý soukromý sběratel získal kdysi z oblasti okolo Bučkova kopce do své sbírky celé nádoby; LIT.: Charvát 1978, Dokumentace, 450 - 455; Kalferst - Sigl - Vokolek 1991/92, 28, položka 231; tíž 1993, 18, položky 143, 144; tíž 1994, 14, položky 122 - 124; tíž 1995, 7, položka 45; Sigl 1975, 198; Vokolek 1975, 255; Vích - Vokolek 1997, 24, položky 241 - 243.

3.20 Vysoké Mýto, naleziště 8 - poloha „Lipová“

KULT.: mladý paleolit, mezolit, slezskoplatěnická kultura, doba hradištní, vrcholný středověk (Tab. 4:14-23, 5:1-11); LOK.: sedlo mezi dvěma vyvýšeninami nad inundačním pásmem řeky Loučné, jílovitá půda, ZM 10:14-31-13, koordináty od ZSČ/JSC: 225/179, 229/185, 244/172, 240/166, 231/175, 228/173 mm, nadmořská výška: 273 - 280 m, Tab. 16A, 21:12; OKOL.: sběry D. Vícha 9. 7. 1995, 12. 9. 1995, 29. 4. 1997, 24. 12. 1997; POZN.: registrovány naorané objekty, lokalitu ohrožuje rozšiřující se zahrádkářská kolonie.

3.21 Vysoké Mýto, naleziště 15

KULT.: neolit (?), eneolit, kultura lužická, slezskoplatěnická, doba laténská, římská, raný a vrcholný středověk (Tab. 6:13-14); LOK.: inundační pásmo Loučné, nezničená část lokality leží na mírném návrší a přilehlém svahu nad řekou Loučnou, pokryv hlinitý, ZM 10:14-31-13, koordináty od ZSČ/JSC: 087/254, 095/265, 129/268, 130/257, 102/246 mm, nadmořská výška: 262 - 273 m, Tab. 17B, 21:11; OKOL.: naleziště objeveno F. Šafářem 26. 2. 1987. Ve dnech 3. 1. 1989, 4. 1. 1989 a 30. 3. 1989 F. Šafář spolu s V. Vokolkem provedl sběry v inundačním pásmu Loučné, na ploše připravené ke stavbě čističky odpadních vod, další sběry (17. 11. 1996, 25. 5. 1997, 24. 12. 1997, 17. 10. 1998) D. Vích na zbývající, zemědělsky obdělávané ploše; POZN.: hradištní střepy se častěji vyskytly v nižších polohách, tj. v části zničené stavbou čističky, ve vyšších partiích naleziště jsou doloženy spíše ojediněle. Při povrchových sběrech konstatováno naorávání objektů, místy majících charakter až kulturní vrstvy (nejspíše náležejících době římské); LIT.: Kalferst - Sigl - Vokolek 1991/92, 28, položka 229; Vích - Vokolek 1997, 25, položka 251; Vokolek 1993a.

3.22 Zámorsk, naleziště 2a

KULT.: pravěk, raný středověk (Tab. 6:15-22); LOK.: poloha „Bažantnice“, šterkopísková terasa nad inundací Loučné, ZM 10:14-31-07, koordináty od ZSČ

JSC: 452/125, 462/135, 472/126, 462/118 mm, nadmořská výška: 262 - 268 m, Tab. 18A, 21:10; OKOL.: sběr D. Vícha 7. 1. 1999.

4 Datování nálezů

Datování raně středověkých nálezů z Vraclavska naráží na řadu obtíží. Pro chronologické určení sběrového materiálu zde postrádáme konkrétnější vodítka, neboť archeologické výzkumy provedené v této oblasti jsou vesměs nepublikovány, což se zejména týká výzkumu vraclavského hradiska, nejdůležitějšího raně středověkého centra v tomto regionu. Z těchto důvodů je třeba opřít o dosud zveřejněné výzkumy jiných částí východních Čech.

V nově shromážděných souborech zcela postrádáme keramiku přiřaditelnou časně slovanskému období, což je poněkud překvapující, protože oblasti pozdější Trstěnické stezky je přisuzován hlavní význam při vstupu slovanského obyvatelstva na území Čech (Zeman 1976, 213). Také z dalšího území východních Čech pochází jen minimum časně slovanského materiálu (Benešová 1995). Je-li to způsobeno tím, že první Slované použili při svém příchodu jinou trasu, například tzv. Haberskou stezku (Charvát 1978, 100 - 101), nebo stavem archeologického poznání, například nízkým počtem keramických zlomků ve slovanských objektech, a tudíž jejich špatnou zachytitelností při sběrech (Gojda 1989), či obtížnou rozlišitelností časně slovanských keramických fragmentů, nelze zatím rozhodnout.

Pro rozlišování starohradištní keramiky jsme ve východních Čechách dlouho postrádali dostatečně reprezentativní nálezový celek. Tím se stal až nedávno publikovaný soubor z hradiště Kal, okr. Jičín (Kalferst - Profantová 1999). Drobná vícenásobná vlnice a prostá profilace dovoluje do této doby zařadit keramický zlomek z naleziště Vraclav 3b (Tab. 9:1). Ojedinělost tohoto zlomku však nabádá k jisté opatrnosti při chronologické klasifikaci. K jiným nálezům starohradištní keramiky mělo dříve dojít pouze na hradišti v Benátkách (Skružný 1965b), kde tento horizont bezpečně dokládá železný třmen pocházející z 8. či dokonce pokročilého 7. stol. (naposledy Charvát 1997).

Před velkými problémy stojíme při pokusu o rozlišení keramiky středohradištní a mladohradištní. V oblasti geograficky velmi blízkého Chrudimska se ve středohradištního období charakterizovaného vícenásobně provedenou hřebenovou vlnicí, hřebenovými vpichy někdy vzájemně kombinovanými, hnědými odstíny a příměsí slídového ostřiva podařilo rozlišit pro starší fázi mladší hradištní doznívající středohradištní tradici (jednoduchá, často nepravidelná vlnice, hnědé odstíny, slídové ostřivo) a progresivnější tradici mladohradištní (vlna šroubovice někdy kombinovaná s jednoduchou vlnicí či vropy, šedavé odstíny, písčité ostřivo bez příměsí slídy). K úplnému vymizení středohradištní tradice pak dochází nejspíše na samém počátku 12. stol. (Frolík - Sigl 1995).

K novým prvkům začínajícím v mladší době hradištní patří mimo to progresivnější formování okrajů. Kromě okrajů oble ukončených a šikmo seříznutých se objevují i okraje s prožlabenými ploškami, někdy se objeví nepatrné prožlabení na vnitřní straně okrajů, ojediněle pak náznaky mírného vytažení vzhůru (Sigl 1985). Pro chronologickou klasifikaci lze dále využít výskyt plastické profilace na podhrdlí, rámcově kladené do období od přelomu 8. - 9. stol. do 11. stol., v Libici nad Cidlinou s maximální četností výskytu na přelomu střední a mladší doby hradištní (Justová 1992). Výzkum na hradišti v Ostroměři naznačuje (Sigl 1985), že málo výrazná plastická profilace by mohla být starší, ještě středohradištní, profilace výraznější pak mladší, mladohradištní. Slabě profilované jsou, dle nakresleného materiálu, též starší nálezy z Libice (Justová 1992). V námi sledovaném regionu toto snad potvrzuje výrazně profilovaný stěp z Cerekvice nad Loučnou 1 (Tab. 4:1), jež se pečlivě provedenou hřebenovou výzdobou hlásí do mladší doby hradištní. Sběrový charakter nálezů nám bohužel nedovoluje rozlišit, zda společný výskyt středo- a mladohradištních prvků je záležitostí téhož časového horizontu, kdy archaičtější prvky již doznívají a progresivní teprve nastupují, nebo zda jde o doklad vícefázového osídlení.

S přihlédnutím k tomuto faktu lze jako středohradištní označit lokality Vysoké Mýto 1, 2, Vysoké Mýto 8 a Vraclav 3b, 3c. V materiálu z uvedených lokalit jednoznačně převládá středohradištní typ výzdoby (některé zlomky působí přímo archaickým dojmem), ojediněle se však vyskytnou i progresivnější prvky (Tab. 5:6, 10, 12, 31; 6:6, 7), které lze považovat za mladší intruzi (doloženy středověké objekty na lokalitě Vysoké Mýto 8, k problematice intruze na lokalitě Vysoké Mýto 1, 2 viz níže). K dosud známým lokalitám uvedeného období - hradiště v Benátkách (naposled souhrnně Charvát 1978) a hradiště na Vraclavi (středohradištní keramika jako příměs v mladších objektech; Skružný 1962) - nám tak přibývají další.

Poněkud na rozpacích zůstáváme u nalezišť České Heřmanice 8c, 9d, Svařeň 1 a Tisová 3, 3a, kde se vedle archaicky působících prvků (Tab. 1:5; 7:27; 8:12; 13, 16) v poměrně hojně míře vyskytují prvky považované za mladé - vlnice jednoduchá či vícenásobná provedená žlábků (Tab. 2:2, 3; 6:25; 7:14, 17, 24; 10:8,22), dále se objevují vrypy (Tab. 2:7; 10:20) a složitěji profilované okraje (Tab. 2:15; 2:6, 10; 7:16; 10:29, 30). U těchto lokalit se budeme muset spokojit pouze s rámcovým zařazením někam do 10. - 11. stol., vyloučit nelze ani přesah do století následujícího.

K mladší době hradištní pak můžeme přiřadit nálezy z Vysokého Mýta 15 (zde vyspělejší typ okraje - Tab. 6:14 - do stejného období klade V. Vokolek střepey získané na téže lokalitě při stavbě čistící stanice; v keramickém materiálu jsou vedle středohradištních výzdobných prvků patrně vyspěleji profilované okraje s prožlabením na vnitřní straně pod okrajem a jednotlivá, vícenásobně provedená

vlnice (viz Vokolek 1993a - zde Tab. 5:1, 4, 16), dále Tisová 17 (vícenásobná, jednotlivě provedená vlnice, vyspělejší typ okraje - Tab. 8:3, 4), Vraclav 3d (ven vyklopený okraj na vnitřní straně prožlabený - Tab. 9:9, který se v rámci naoraného objektu vyskytuje s klasickou středohradištní hřebenovou vlnicí - Tab. 9:7). Stejnému období snad náleží i lokality Domoradice 1a, 1b (vícenásobná, jednotlivě provedená vlnice - Tab. 11:6) a Štětec, areál hradiště (jednotlivě provedená vodorovná linka, ven vyklopený, svisle seříznutý okraj - Tab. 3:13, 15, 18-24; okraj Tab. 3:25 snad náleží již 13. stol.). Zřejmě nejmladšími, náležejícími již plněmu 12. stol., jsou lokality Tisová 15 (vícenásobná vlnice provedená žlábků na grafitovém stěpu, vyloučit nelze ani vrcholně středověký původ - Tab. 8:6) a ojedinělé okrajové zlomky výrazně mladohradištní profilace z Vysokého Mýta 2 (Tab. 6:6, 7), kde výskyt takovýchto vyspělých střepeů se střepey vysloveně středohradištními ukazuje spíše na vícefázové osídlení lokality než na koexistenci obou stylů v jednom období.

Dne 17. 4. 1999 byl proveden povrchový sběr na nově zorané ploše na předhradí vraclavského hradiště (Vraclav, naleziště 2, Tab. 12). Výběr keramických zlomků byl do tohoto příspěvku zařazen kvůli výskytu vyspělé mladohradištní keramiky, kam alespoň část z vyobrazených zlomků patří (Tab. 11:11-25). Toto vyspělé mladohradištní zboží jen výjimečně s náznaky středohradištní tradice (Tab. 11:23) téměř postrádá analogie u popsaných lokalit s výjimkou výskytu jednoduché vlnice a dvou výše popsaných zlomků z Vysokého Mýta 2 (Tab. 6:6, 7). Protože osídlení Vraclavska máme v 11. - 12. stol. doloženo písemnými prameny (Charvát 1978), je absence vyspělých mladohradištních tvarů z okolí vraclavského hradiště nápadná. Jako nejpravděpodobnější vysvětlení se za současného stavu poznání nabízí pravděpodobně uplatňování „moderních“ prvků v centru zdejšího regionu majícím jistě dostatečné kontakty s vyspělejšími centrálními částmi Čech (a nejspíše i Moravy; kontakty se Slezskem jsou doloženy u hradiska v Benátkách - zlomek nádoby s válcovitým hrdlem slezského typu, Charvát 1997, 35), zatímco do zemědělského zázemí pronikly tyto ohlasy jen ve velmi reduované podobě.

V případě nalezišť Cerekvice nad Loučnou 13; Čistá 1,3; Opočno; Radhošť 3; Osík 4; Pěšice - hradiště, Tisová 2 a Zámrsk 2a postrádáme jakékoliv opory pro bližší datování, musíme se zde proto zatím spokojit pouze s rámcovým zařazením do raného středověku.

Pro všechny nálezné soubory jsou charakteristické černé až šedé barevné odstíny, obvykle v kombinaci s hnědým povrchem (oboustranným či jednostranným) a ostřivo s výraznou příměsí slídy. Typologicky, pokud lze určit, se jedná o zlomky hrncovitých nádob, pouze zcela ojediněle máme doloženu mísu (Tab. 7:12). Na některých střepech z lokalit (České Heřmanice 8c, 9d, Svařeň 1, Štětec, areál hradiště, Tisová 3a) je dobře patrné dotáčení na hrncířském kruhu.

5 Závěr

Více či méně systematickou povrchovou prospekci uplynulých deseti let se podařilo objevit řadu nových raně středověkých lokalit v širší oblasti Trstěnické stezky, přičemž většinu z nich lze spojit se sídlištními aktivitami. Mimo ojedinělého dokladu snad již starohradištního období (Vraclav 3b) nám počet známých nalezišť obohatily nálezové soubory středohradištní (Vraclav 3b; Vysoké Mýto 1, 2; Vysoké Mýto 8), a především mladohradištní (zřejmě Domoradice 1a, 1b; dále Tisová 15; Tisová 17; Vysoké Mýto 15; ojedinělé zlomky z Vysokého Mýta 2). Početné kolekce z nalezišť Svařeň 1 a České Heřmanice 8c, 9d pak náleží některému ze dvou posledně jmenovaných období, možná někam na jejich rozhraní. Všechna uvedená bližší časová zařazení je nutno brát zatím jako orientační, protože oblast Vraclavska postrádá dosud opory pro konkrétnější chronologické určení. Těmi se v budoucnu může stát především dosud nezpracovaný výzkum provedený v 60. letech na vraclavském hradišti, případně archeologický výzkum některé z výše uvedených lokalit.

Sumační tabulka

Lokalita	Typické zlomky	Atypické zlomky	Celkem
Cerekvice n. L. 1	6	9	15*
Cerekvice n. L. 13	2	8	10
České Heřmanice 8c, 9d	40	126	166
Čistá 1, 3	5	33	38
Domoradice 1a, 1b	3	5	8
Opočno	2	0	0
Osík 4	1	0	1
Pěšice, areál hradiště	3	9	12*
Radhošť 3	4	5	8
Svařeň 1	55	147	202
Štěnec, areál hradiště	13	24	37*
Tisová 2	1	6	7
Tisová 3	12	27	39
Tisová 3a	23	44	67
Tisová 15	2	0	2
Tisová 17	2	několik desítek	-
Vraclav 3b, 3c, 3d	20	několik kusů	-
Vysoké Mýto 1, 2	34	43	77
Vysoké Mýto 15	2	nerozpoznán	2
Zámorsk 2a	8	38	46

* nejednalo se o standardní povrchový sběr na zemědělsky obdělávané ploše.

Z nalezišť, které se v rámci daného období nepodařilo blíže zařadit vůbec, je nejvýznamnějším přínosem objev raně středověké keramiky z Čisté 1, 3 a dále z pěšického hradiště. Značný počet fortifikovaných míst mezi Rabouní a Vraclaví, které lze alespoň hypoteticky spojit s dobou hradištní, nám navíc ještě rozšířilo opevnění nad Štencem s nevelkou kolekcí mladohradištní keramiky. Bezpečnou jistotu o raně středověkém původu opevnění zmíněných fortifikací máme však dosud pouze u hradiště na Vraclaví. I přes řadu nových poznatků tak stávající stav poznání musíme považovat za neukončený, další informace může přinést archeologický výzkum opevněných poloh a další sběry, především v jižní a jihozápadní části regionu.

6 Literatura

- Bachman, V. 1931: Domoradice, Vysokomýtsko, vlastivědné čtení o okresu vysokomýtském a skutečském, 37 - 39. Vysoké Mýto.
- Balíček, F. 1926/27: Z procházek po Vysokomýtsku II, Od Trstěnické stezky VI, 139 - 141. Litomyšl.
- Benešová, J. 1995: Příspěvek ke slovanskému osídlení východních a severovýchodních Čech, Pojizerský sborník 2, 110 - 141. Turnov.
- Čejka, J. 1931: Štěnec, Vysokomýtsko, vlastivědné čtení o okresu vysokomýtském a skutečském, 95 - 96. Vysoké Mýto.
- Čurda, T. 1994: Zjišťovací výzkum na opevnění u Rabouně a otázka hradišť u Srbců a Pěšic, Východočeský sborník historický 4, 33 - 42. Pardubice.
- Demek, J. a kol. 1965: Geomorfologie českých zemí. Praha.
- Frolík, J. - Sigl, J. 1995: Chrudimsko v raném středověku, vývoj osídlení a jeho proměny. Hradec Králové.
- Gojda, M. 1989: Příspěvek povrchové prospekce (sběrů) k topografii raně středověkých sídelních poloh v meziregionu dolního Povltaví, Archeologické rozhledy 41, 614 - 628. Praha.
- Charvát, P. 1978: Slovanské osídlení Vraclavska do poloviny 13. století, kandidátská disertace uložena ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli, sbírka vědeckých a literárních rukopisů sign. R 196.
- Charvát, P. 1980: Slovanské osídlení Vraclavska do poloviny 13. století, Archeologické rozhledy XXXII, 274 - 279. Praha.
- Charvát, P. 1981: Povrchový průzkum Litomyšlska a Vysokomýtska, Výzkumy v Čechách - supplementum 1975, 73 - 77. Praha.

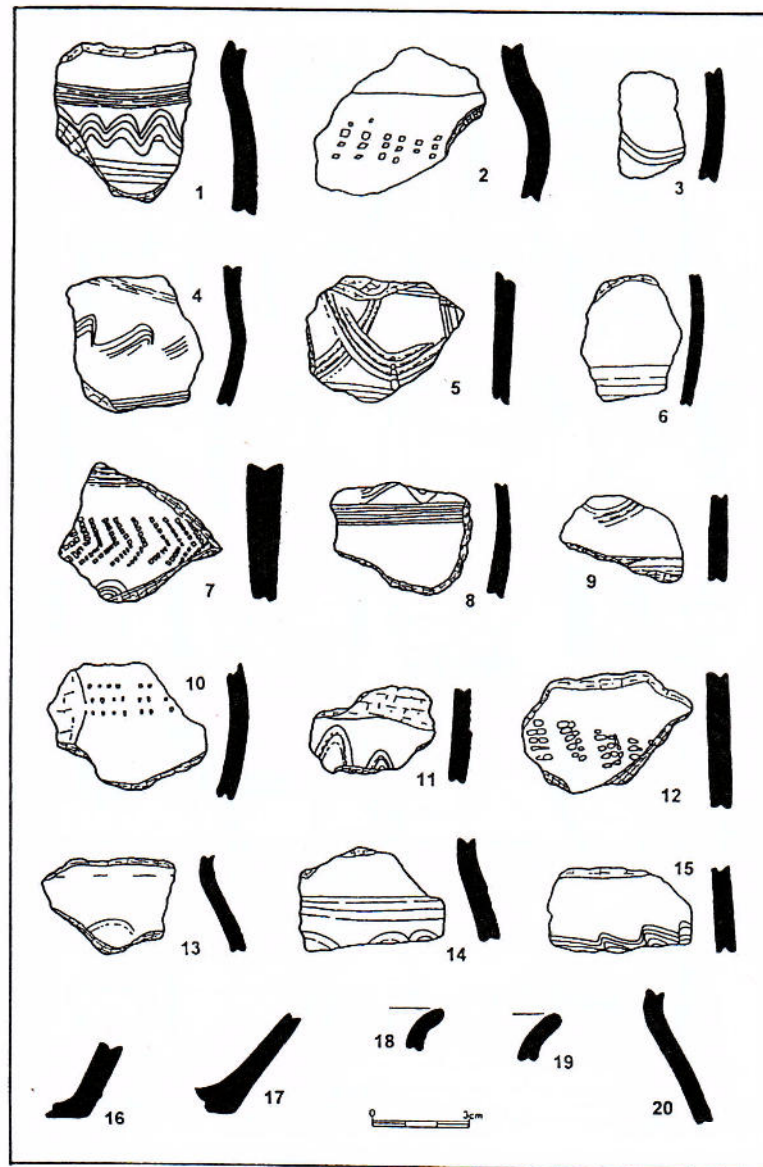
- Charvát, P. 1994: Z dějin Litomyšle do počátku 14. století, Litomyšl, duchovní tvář českého města, 9 - 27. Litomyšl.
- Charvát, P. 1997: Hrady v polesí: středověké Vraclavsko do roku 1300, Pomezí Čech a Moravy, svazek 1, 7 - 41. Litomyšl.
- Justová, J. 1992: Hradištní keramika z Libice nad Cidlinou (keramické typy a hledání jejich původu), Sborník Západočeského muzea v Plzni, řada historie 8, 142 - 155. Plzeň.
- Kalferst, J. - Sigl, J. - Vokolek, V. 1991/92: Archeologické přírůstky v Muzeu východních Čech v Hradci Králové v letech 1990 a 1991, Zpravodaj MVČ 18, 7 - 29. Hradec Králové.
- Kalferst, J. - Sigl, J. - Vokolek, V. 1993: Archeologické přírůstky muzea v Hradci Králové v roce 1992, Zpravodaj MVČ 19, 5 - 19. Hradec Králové.
- Kalferst, J. - Sigl, J. - Vokolek, V. 1994: Přírůstky archeologické sbírky muzea v Hradci Králové v roce 1993, Zpravodaj MVČ 20, 3 - 16. Hradec Králové.
- Kalferst, J. - Sigl, J. - Vokolek, V. 1995: Archeologické přírůstky Muzea východních Čech v Hradci Králové v roce 1994, Zpravodaj MVČ 21, 3 - 8. Hradec Králové.
- Kalferst, J. - Prostředník, J. 1998: Nové nálezy bošácké skupiny ve východních Čechách, Archeologické rozhledy L, 586 - 599. Praha.
- Kalferst, J. - Profantová, N. 1999: Nové poznatky o hradišti Kal, okr. Jičín, Archeologie ve středních Čechách 3/2, 293 - 335. Praha.
- Mikyška, R. a kol: 1970: Geobotanická mapa ČSSR, list Česká Třebová, 1:200 000.
- Musil, F. 1995: Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí, 20 - 21. Ústí nad Orlicí.
- Prudič, K. 1931: Nálezy na Vysokomýtsku, Vysokomýtsko, vlastivědné čtení o okresu vysokomýtském a skutečském. Vysoké Mýto.
- Rybová, A. 1968: Laténská sídliště ve Východních Čechách a přilehlé oblasti středočeské, Fontes Musei Reginahradecensis, supplementum III, 44. Hradec Králové.
- Sedláček, A. 1882: Hrady, zámky a tvrze království českého I, 114. Praha.
- Sigl, J. 1975: BZO 1972. Praha.
- Sigl, J. 1985: Zjišťovací výzkum na hradišti v Ostroměři v r. 1984, Zpravodaj KMVČ XII/1, 52 - 90. Hradec Králové.

- Skružný, L. 1962: Dějiny vracavského hradiska, Zprávy VČM Pardubice, 8 - 13. Pardubice.
- Skružný, L. 1965a: Slovanské zásobnice, Východočeské muzeum Pardubice. Pardubice.
- Skružný, L. 1965b: BZO 1964. Praha.
- Skutil, J. 1947/48: Z nejdávnější minulosti Litomyšlska a Poličska, Od Trstenické stezky XXIII, 4 - 16, 38 - 48, 58 - 62, 75 - 80. Litomyšl.
- Starý, M. 2000: Neznámá fortifikace u Štěnce, Zpravodaj klubu Augusta Sedláčka Hláska XI/1, 4 - 5. Plzeň.
- Svoboda J. a kol. 1990: Geologická mapa ČSSR, list Česká Třebová, 1:200 000.
- Tomíček, A. 1921/22: Hradisko u Benátek, Od Trstenické stezky I. Litomyšl.
- Tomíček, A. 1926: Stezka Trstenická a pole Hrutovská, nástin dějin Litomyšlska, Poličska a Mýtska do roku 1256. Litomyšl.
- Válek, B. 1964: Půdy východních Čech. Havlíčkův Brod.
- Vích, D. 1999: Pravěké osídlení na horním toku řeky Loučné. Rkp. diplomové práce uloženo v archivu Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové. Hradec Králové.
- Vích, D. - Vokolek, V. 1997: Nálezy získané do sbírek AO MVČ v letech 1996 - 1997, Zpravodaj MVČ 23, 3 - 27. Hradec Králové.
- Vokolek, V. 1975: BZO 1971. Praha.
- Vokolek, V. 1982: Neolitické sídliště v Cerekvici nad Loučnou, Zpravodaj KMVČ IX/1, 61 - 80. Hradec Králové.
- Vokolek, V. 1993a: Archeologické nálezy při stavbě čistící stanice ve Vysokém Mýtě, Zpravodaj MVČ 19, 60 - 68. Hradec Králové.
- Vokolek, V. 1993b: Výzkum lužického hradiště v Běstovicích, Zpravodaj MVČ 19, 49 - 53. Hradec Králové.
- Wirth, Z. 1902: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Vysokomýtském (XVI). Praha.
- Zeman, J. 1976: Nejstarší slovanské osídlení Čech, Památky archeologické LXII, 115 - 235. Praha.

Summary

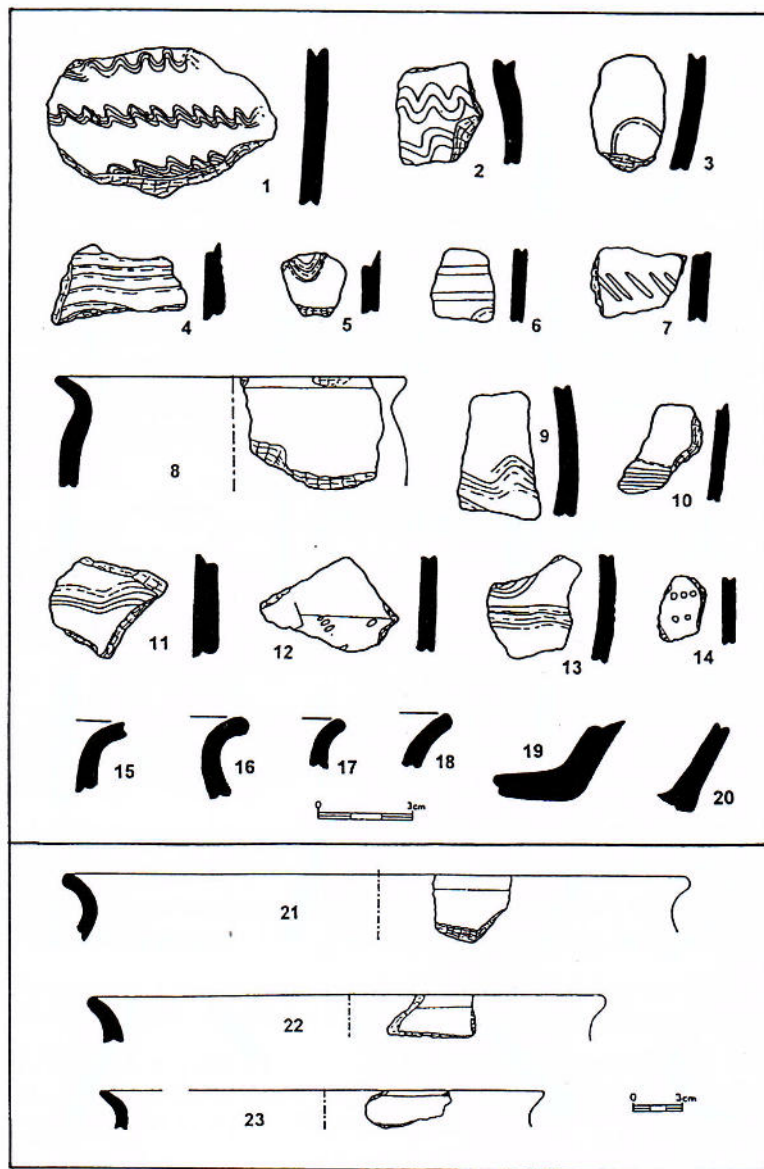
David Vích: Early medieval finds from the Vraclav region. This is a brief review of new archaeological finds of the early Middle Ages from the vicinity of Litomyšl (district of Svitavy) and Vysoké-Mýto (district of Ústí-nad-Orlicí). These regions are situated in E Bohemia close to the historical frontier with Moravia. A major overland route linking Bohemia and Moravia, the so-called Trstenice trail, passed through them. Over the last decade, a considerable amount of evidence, pertaining first and foremost to settlement sites, was amassed by means of more or less systematic surface surveys. Important new observations include a discovery of a hitherto unknown hillfort at the cadastral territory of Štěnec and acquisition of first archaeological finds from the hillfort at the cadastral territory of Pěšice. Except an isolated item dating perhaps as early as the Old Slavic period (6th-8th centuries), most of the other finds belong to the Middle (c. 800-950) and Late Slavic periods (c. 950-1200). All datings are provisional as no firm chronological reference points are available for the Vraclav region.

Tab. 1

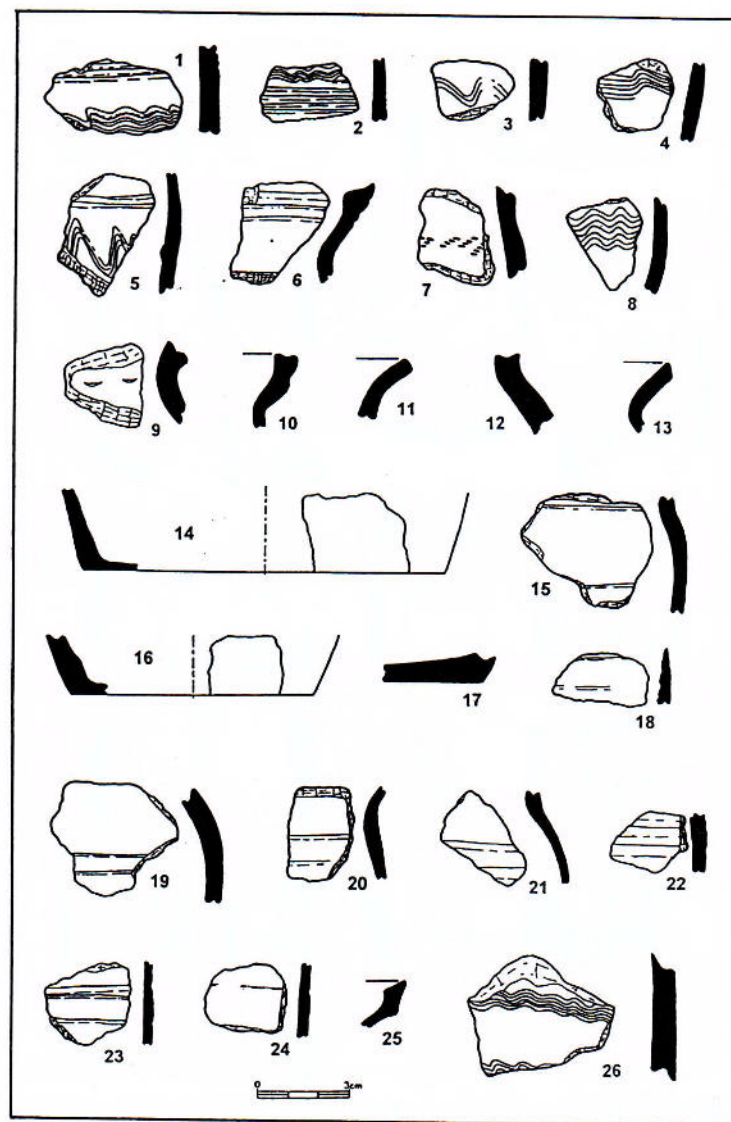
Tab. 1: Svaveň, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1: 1:1-20.
Pl. 1. Svaveň, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1: 1:1-20.

Tab. 2

Tab. 2: Svařeň, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1: 2:1-23.
Pl. 2. Svařeň, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1: 2:1-23.

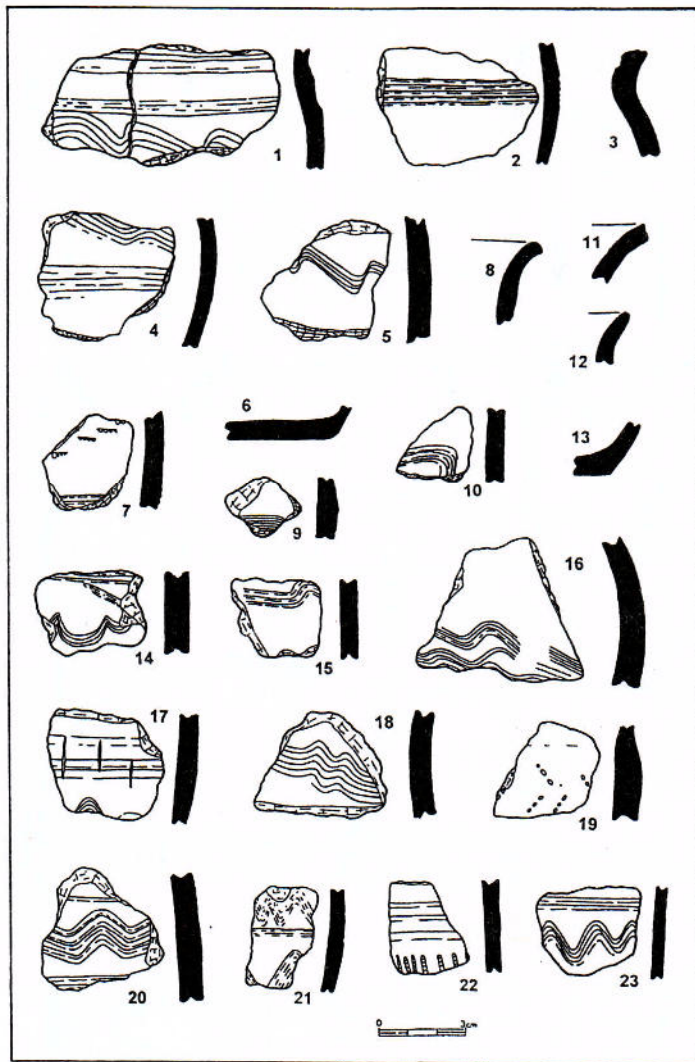
Tab. 3

Tab. 3: Svařeň, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1: 3:1-12; Štěnec, okr. Chrudim, areál hradiště, 3:13-25; Osík, Svitavy, naleziště 4: 3:26.
Pl. 3. Svařeň, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1: 3:1-12, Štěnec, district of Chrudim, hillfort area: 3: 13 - 25, Osík, district of Svitavy, findspot 4: 3: 26.

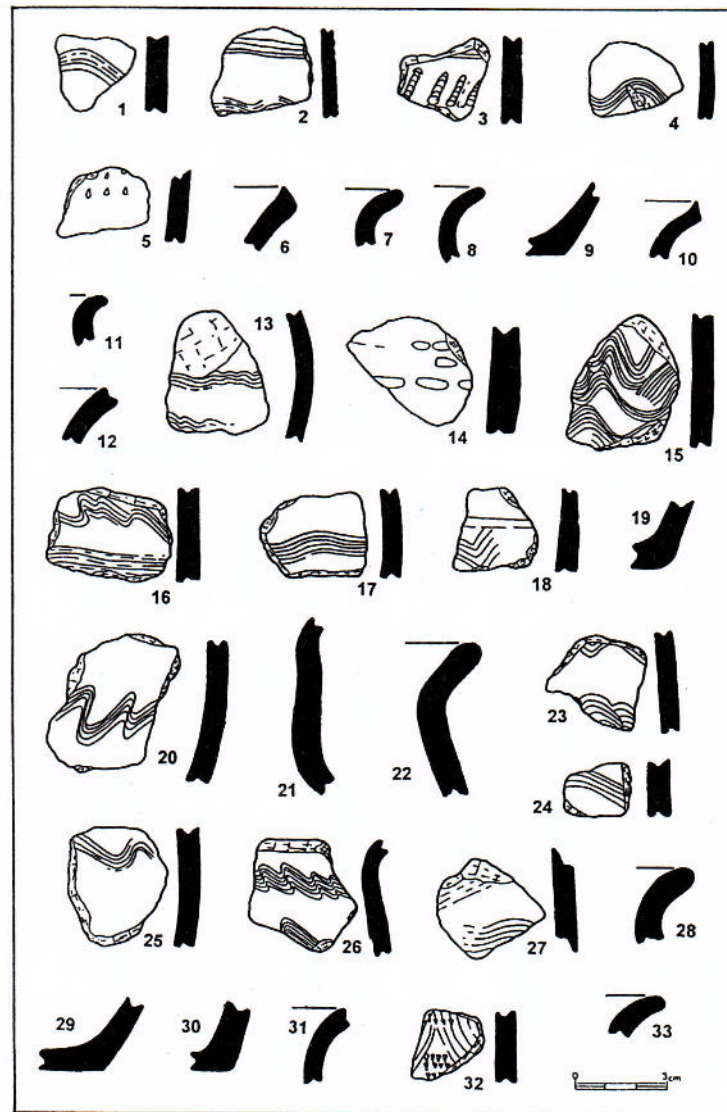
Tab. 4

Tab. 4: Cerekvice nad Loučnou, okr. Svitavy, naleziště 1: 4:1-6; Cerekvice nad Loučnou, okr. Svitavy, naleziště 13: 4:7-8; Čistá, okr. Svitavy, naleziště 3: 4:9-13; Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 8: 4:14-23.

Pl. 4. Cerekvice-nad-Loučnou, district of Svitavy, findspot 1: 4:1-6, Cerekvice-nad-Loučnou, district of Svitavy, findspot 13: 4:7-8, Čistá, district of Svitavy, findspot 3: 4:9-13, Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 8: 4:14-23.

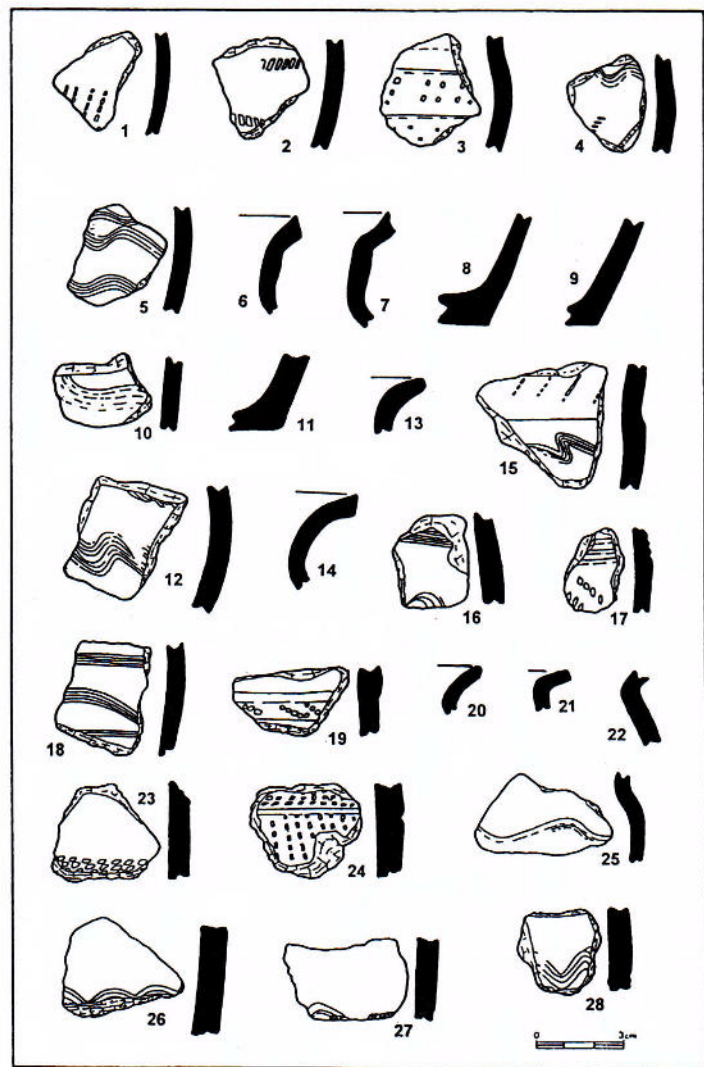
Tab. 5

Tab. 5: Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 8: 5:1-11; Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2, 5:12-33.

Pl. 5. Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 8: 5:1-11, Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2: 5:12-33.

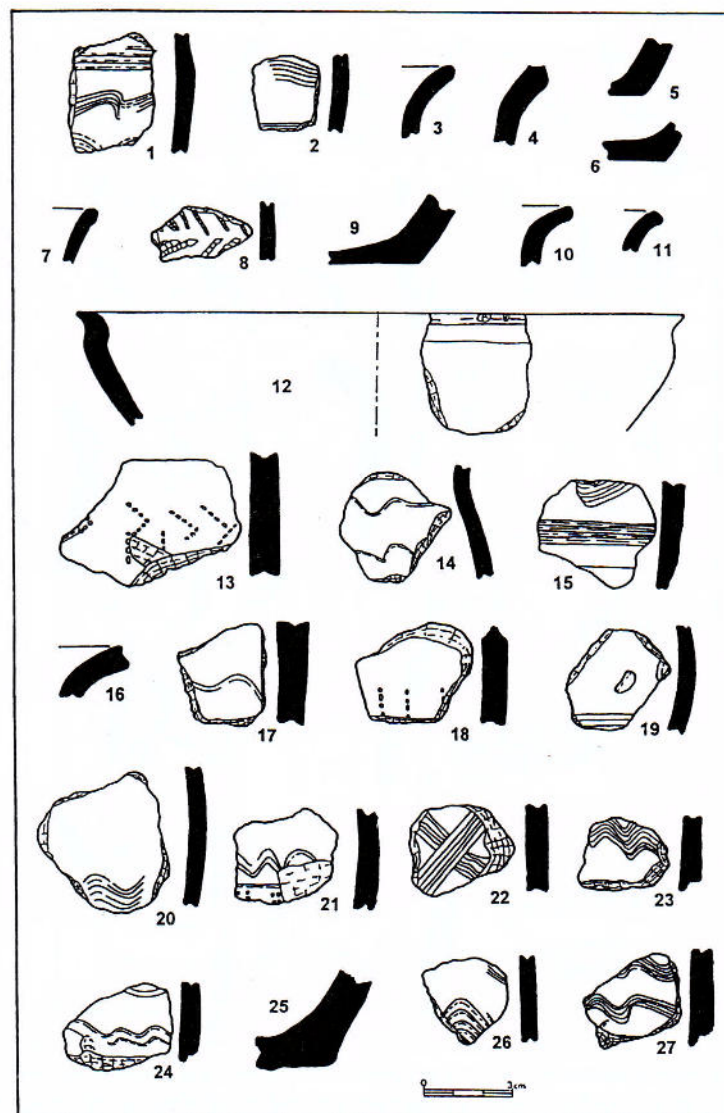
Tab. 6

Tab. 6: Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2: 6:1-11; Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1: 6:12; Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 15: 6:13-14; Zámorsk, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2a: 6:15-22; Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3: 6:23-28.

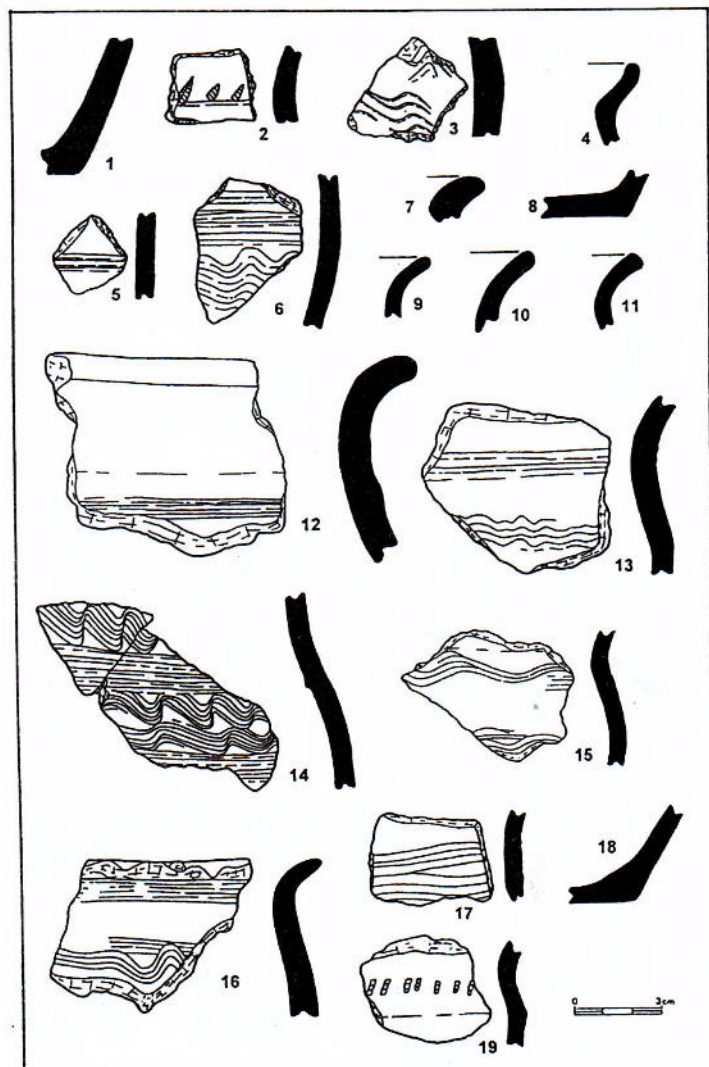
Pl. 6. Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2: 6:1-11, Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1: 6:12, Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 15: 6:13-14, Zámorsk, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2a: 6:15-22, Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 3: 6:23-28.

Tab. 7

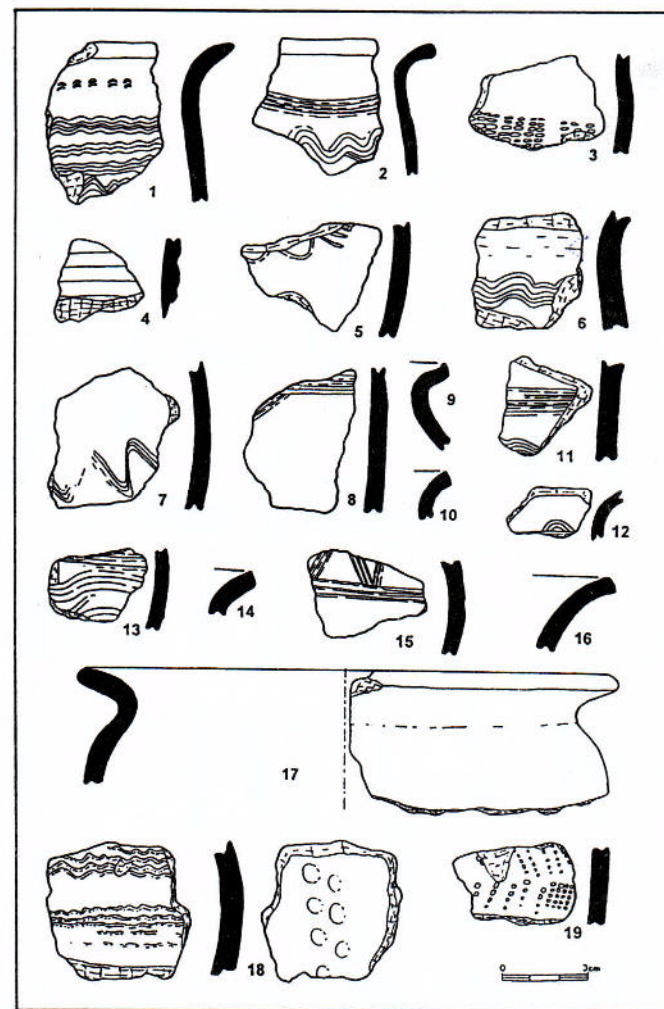
Tab. 7: Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3: 7:1-6;; Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3a: 7:7-27.

Pl. 7. Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 3: 7:1-6, Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 3a: 7:7-27.

Tab. 8: Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3a: 8:1-2; Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 17: 8:3-4; Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2: 8:5; Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 15: 8:6-7; Vraclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3b: 8:8-19.

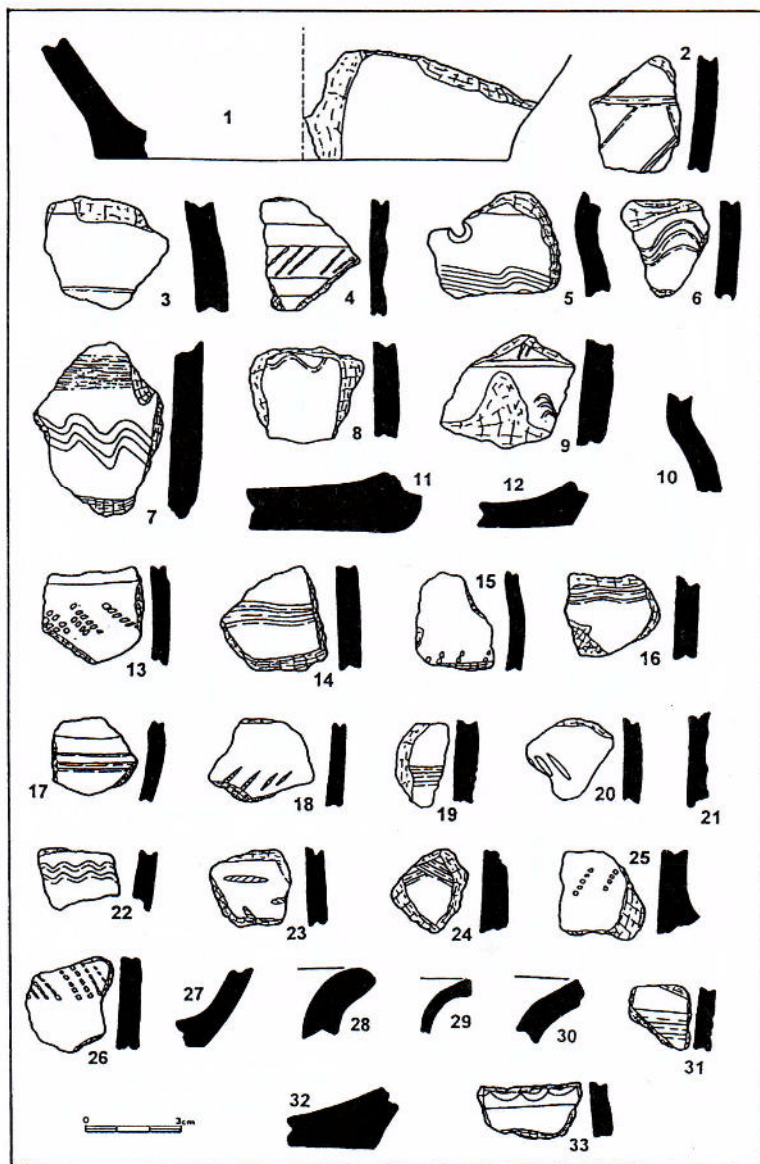
Pl. 8. Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 3a: 8:1-2, Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 17: 8:3-4, Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2: 8:5, Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 15: 8:6-7, Vraclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 3B: 8:8-19.

Tab. 9: Vraclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3b: 9:1-3; Vraclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 9: 9:4; Vraclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3c: 9:5-6; Vraclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3d: 9:7-10; Radhošť, okr. Pardubice, naleziště 3: 9:11-14; Opočno, okr. Pardubice: 9:15-16; České Heřmanice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 8c: 9:17-19.

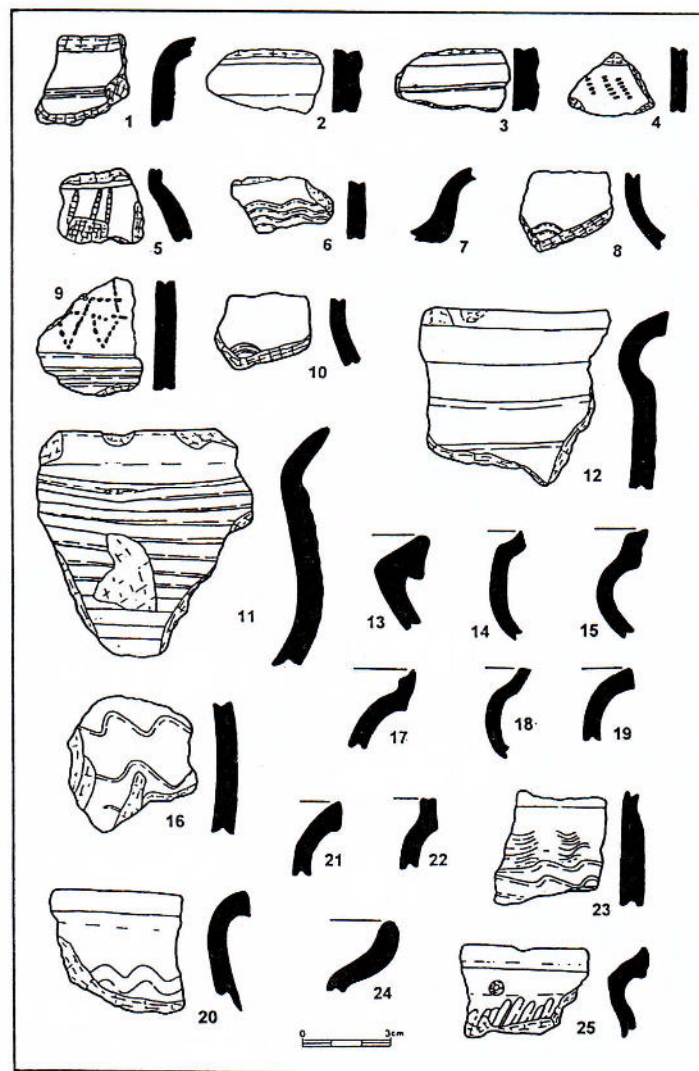
Pl. 9. Vraclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 3b: 9:1-3, Vraclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 9: 9:4, Vraclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 3c: 9: 5-6, Vraclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 3d: 9:7-10, Radhošť, district of Pardubice, findspot 3: 9:11-14, Opočno, district of Pardubice: 9:15-16, České-Heřmanice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 8c: 9:17-19.

Tab. 10

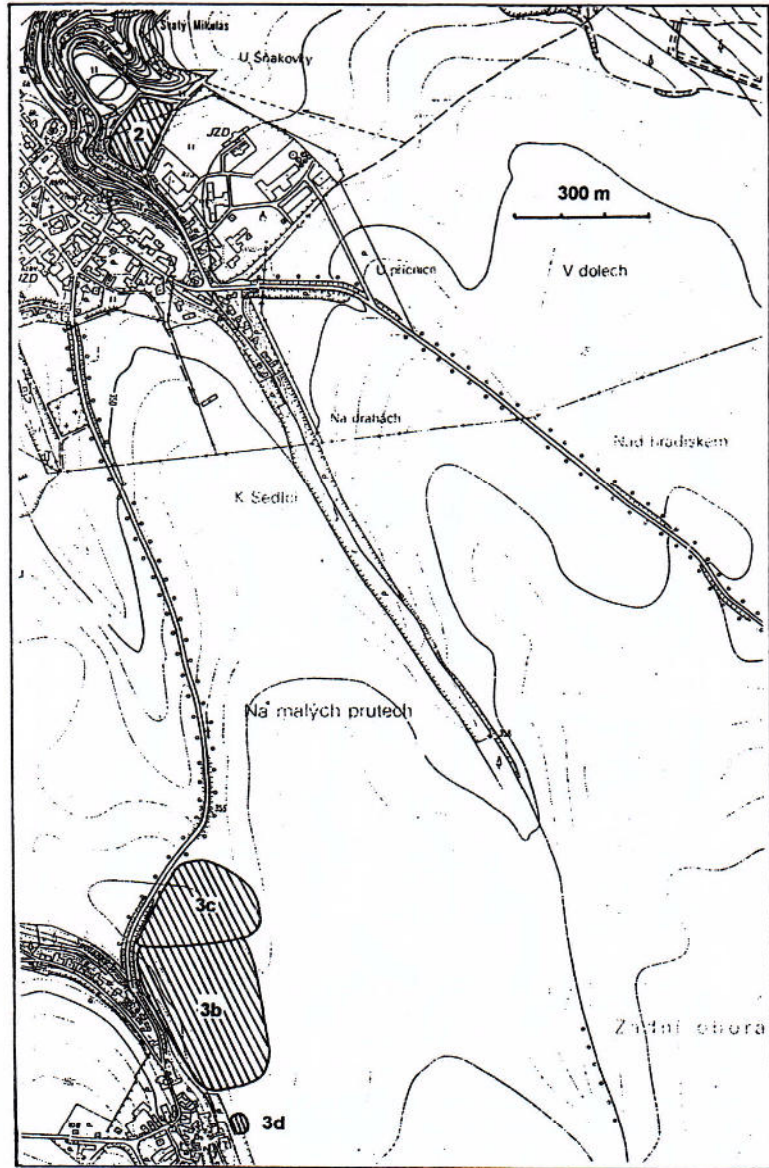

Tab. 10: České Heřmanice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 8c: 10:1-33.
Pl. 10. České-Heřmanice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 8c: 10:1-33.

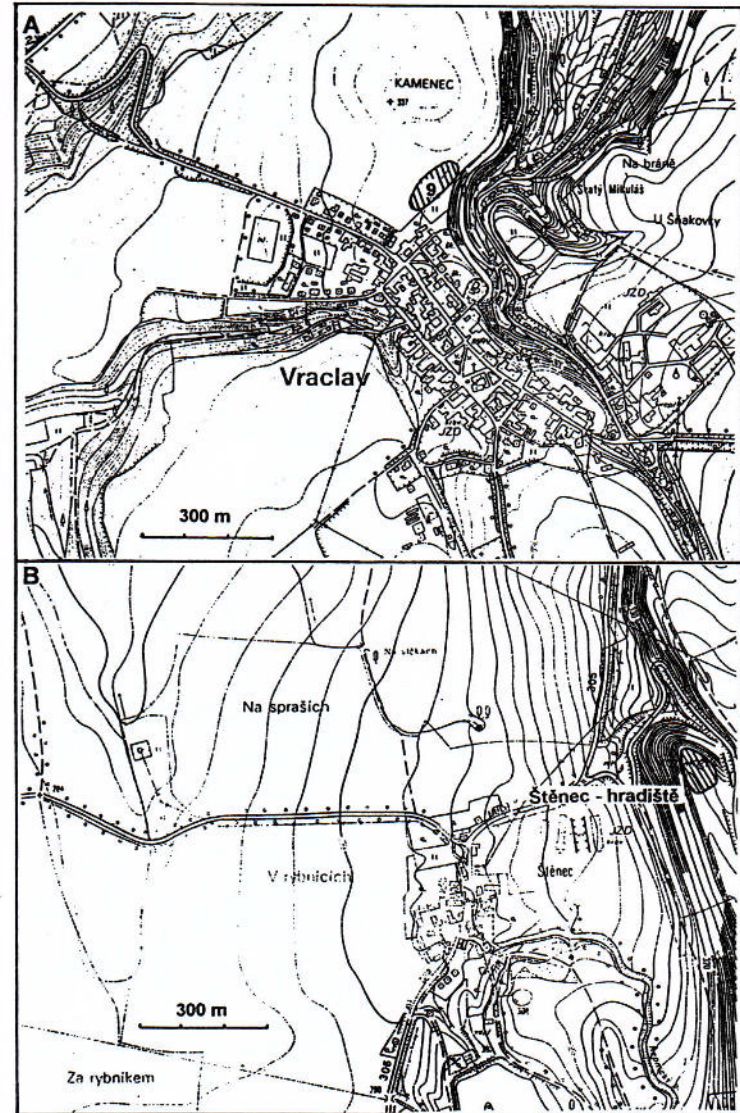
Tab. 11

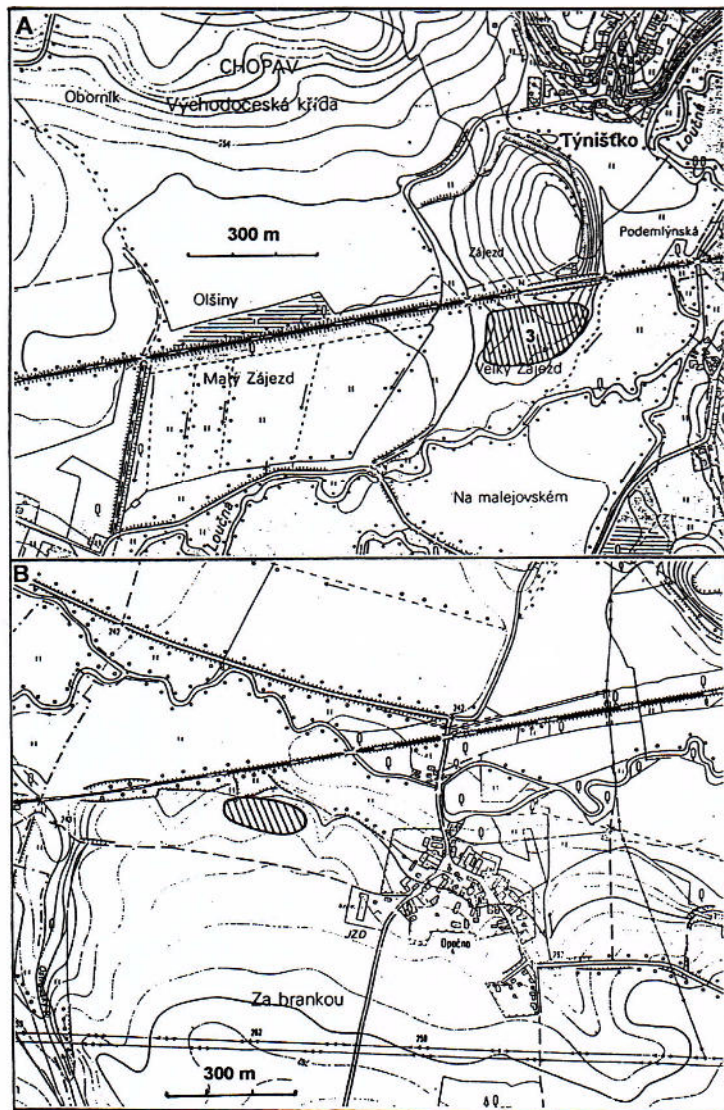
Tab. 11: České Heřmanice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 9d: 11:1-4; Domoradice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1a: 11:5; Domoradice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1b: 11:6-7; Pěšice, okr. Chrudim, areál hradiště, 11:8-10; Vraclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2: 11:11-25.
Pl. 11. České-Heřmanice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 9d: 11:1-4, Domoradice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1a: 11:5, Domoradice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1b: 11:6-7, Pěšice, district of Chrudim, hillfort area, 11: 8-10, Vraclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2: 11:11-25.

Tab. 12: Vrclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2 (předhradí), 3b, 3c, 3d.
Pl. 12: Vrclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2 (bailey), 3b, 3c and 3d.

Tab. 13A: Vrclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 9.
Tab. 13B: Štěnec, okr. Chrudim, areál hradiště.
Pl. 13A: Vrclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 9.
Pl. 13B: Štěnec, district of Chrudim, hillfort area.

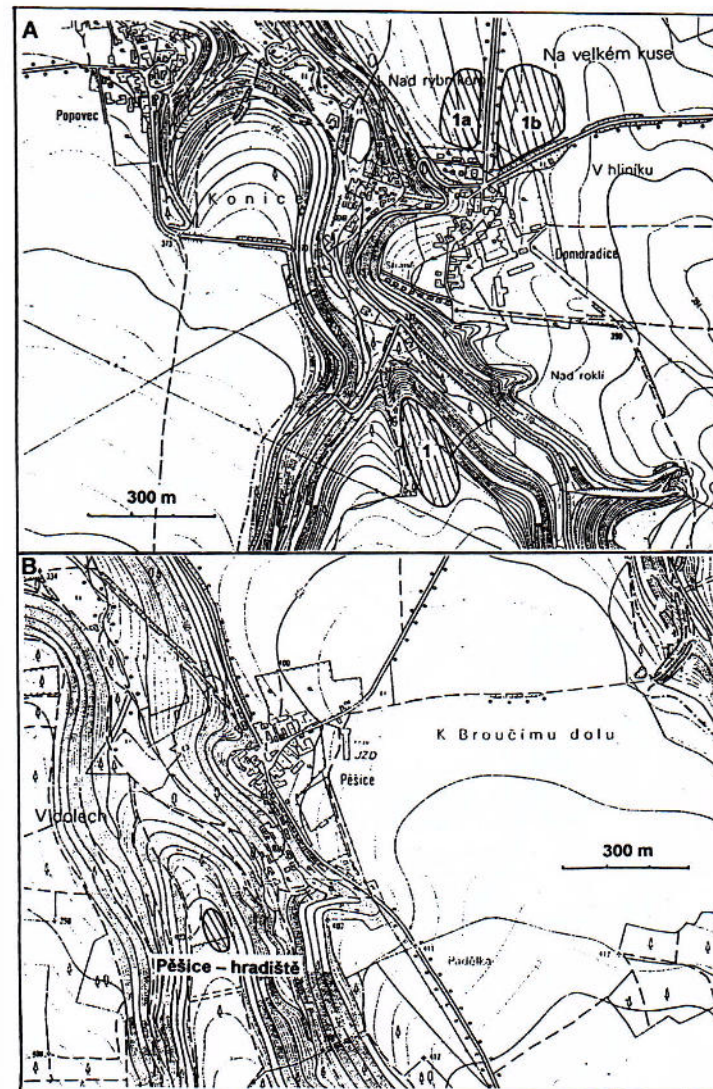

Tab. 14A: Radhošť, okr. Pardubice, naleziště 3.

Tab. 14B: Opočno, okr. Pardubice.

Pl. 14A. Radhošť, district of Pardubice, findspot 3.

Pl. 14B. Opočno, district of Pardubice.

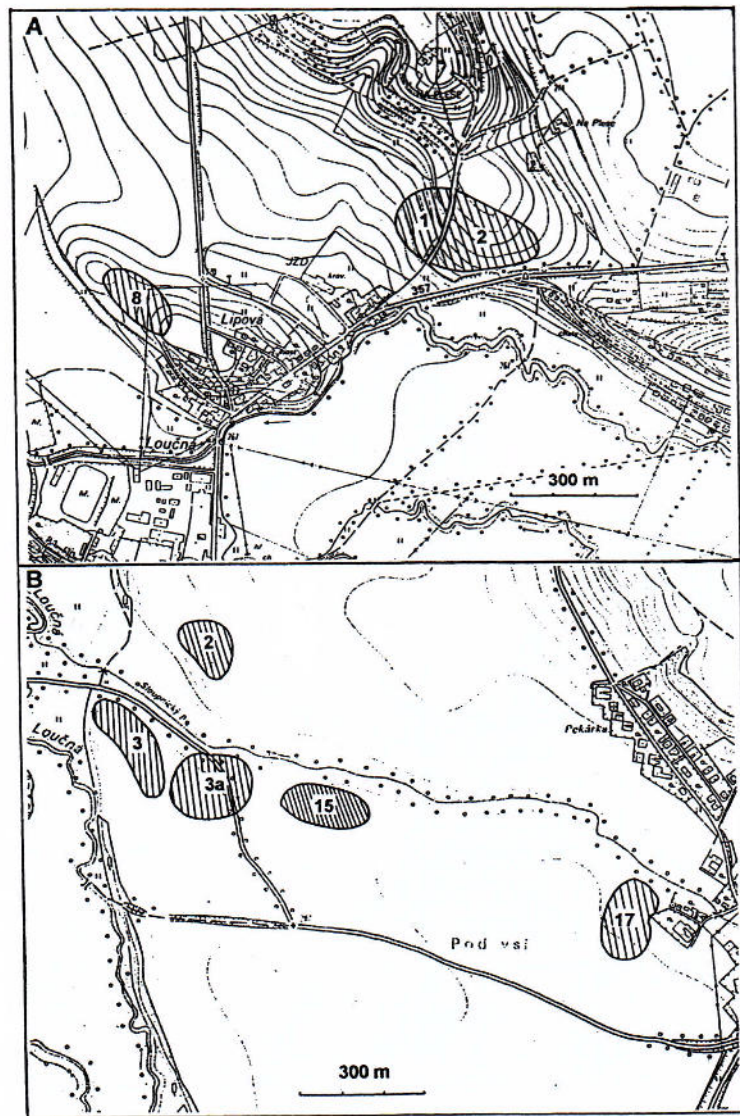

Tab. 15A: Domoradice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1a, 1b; Svařen, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1.

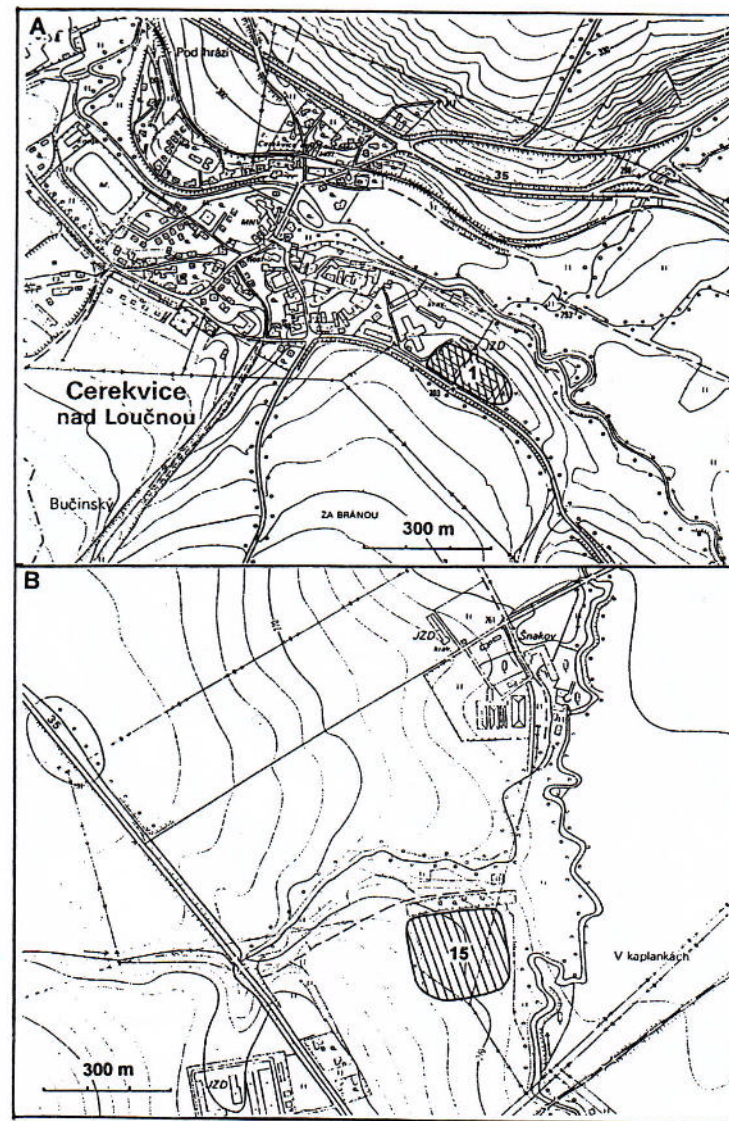
Tab. 15B: Pěšice, okr. Chrudim, areál hradiště (přibližná poloha sběru).

Pl. 15A. Domoradice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1a, 1b; Svařen, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1.

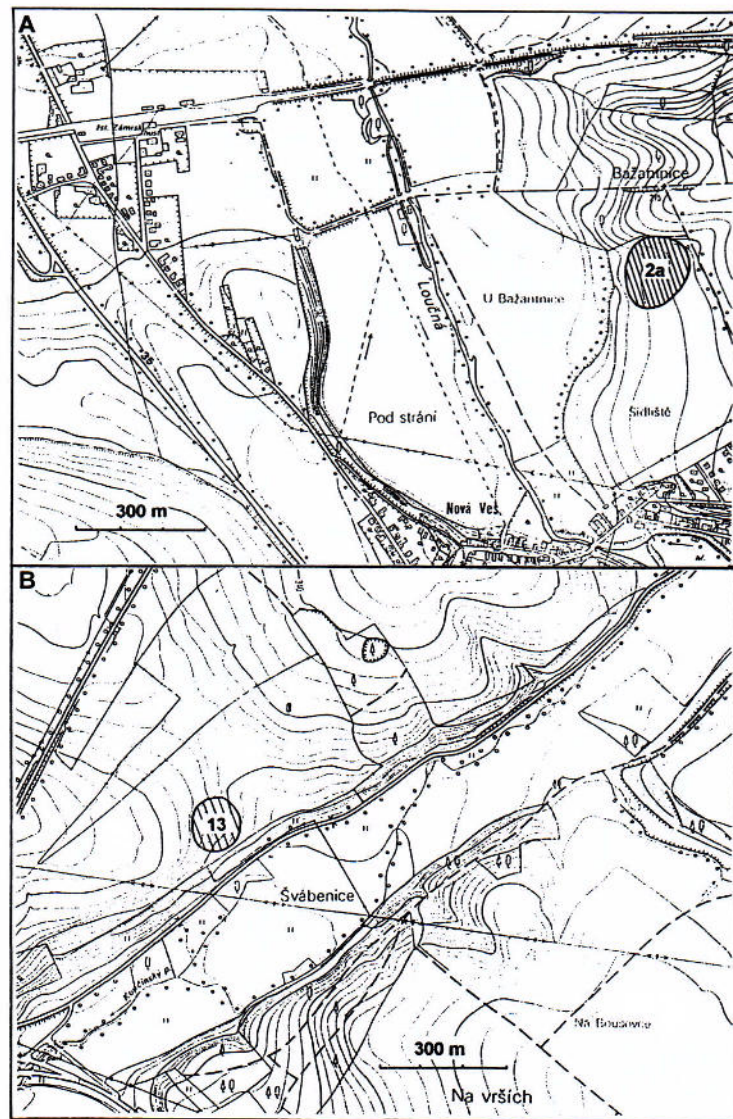
Pl. 15B. Pěšice, district of Chrudim, hillfort area (approximate situation of the pottery collection).

Tab. 16A: Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1, 2, 8.
 Tab. 16B: Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2, 3, 3a, 15, 17.
 Pl. 16A. Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspots 1, 2, 8.
 Pl. 16B. Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspots 2, 3, 3a, 15 and 17.

Tab. 17A: Cerekvice nad Loučnou, okr. Svitavy, naleziště 1.
 Tab. 17B: Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 15.
 Pl. 17A. Cerekvice-nad-Loučnou, district of Svitavy, findspot 1.
 Pl. 17B. Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 15.

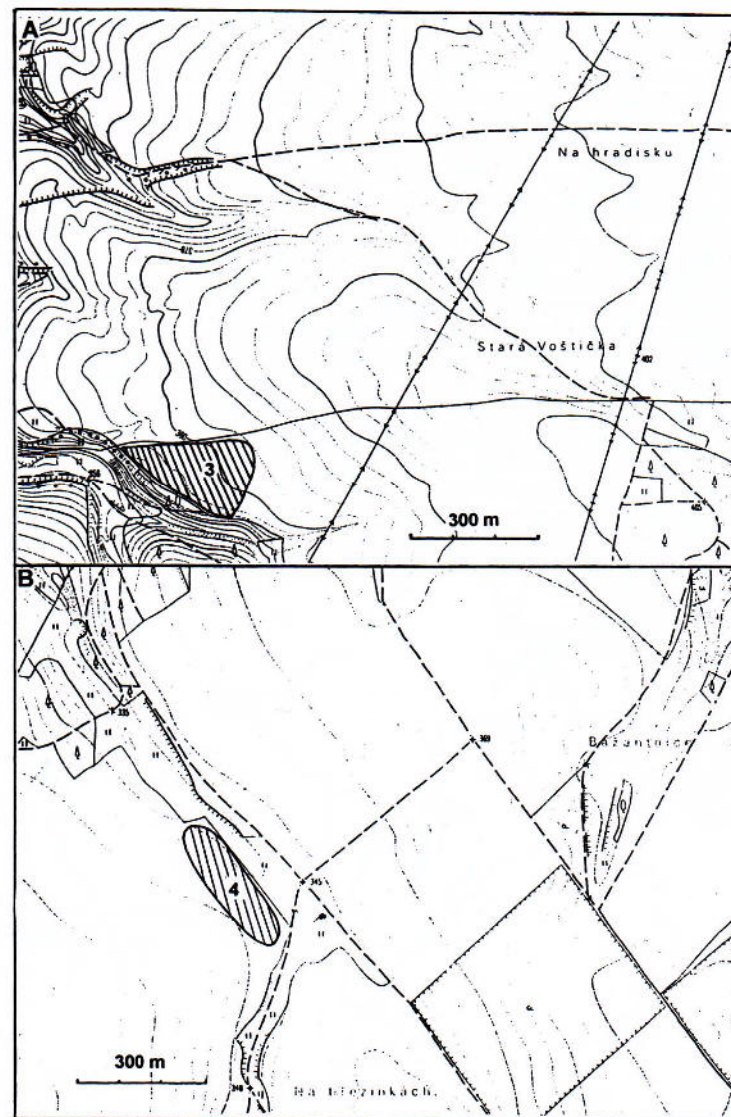

Tab. 18A: Zámrsk, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2a.

Tab. 18B: Cerekvice nad Loučnou, okr. Svitavy, naleziště 13.

Pl. 18A. Zámrsk, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2a.

Pl. 18B. Cerekvice-nad-Loučnou, district of Svitavy, findspot 13.

Tab. 19A: Čistá, okr. Svitavy, naleziště 3.

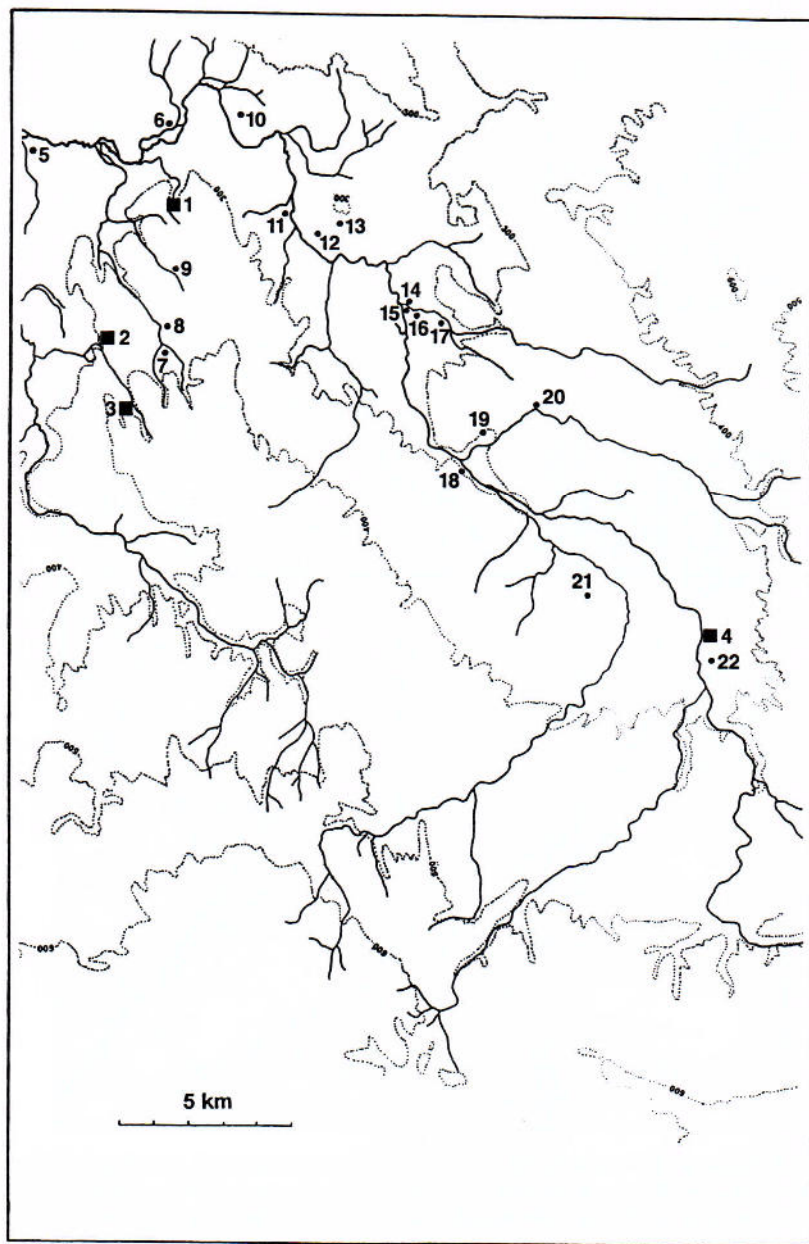
Tab. 19B: Osík, okr. Svitavy, naleziště 4.

Pl. 19A. Čistá, district of Svitavy, findspot 3.

Pl. 19B. Osík, district of Svitavy, findspot 4.

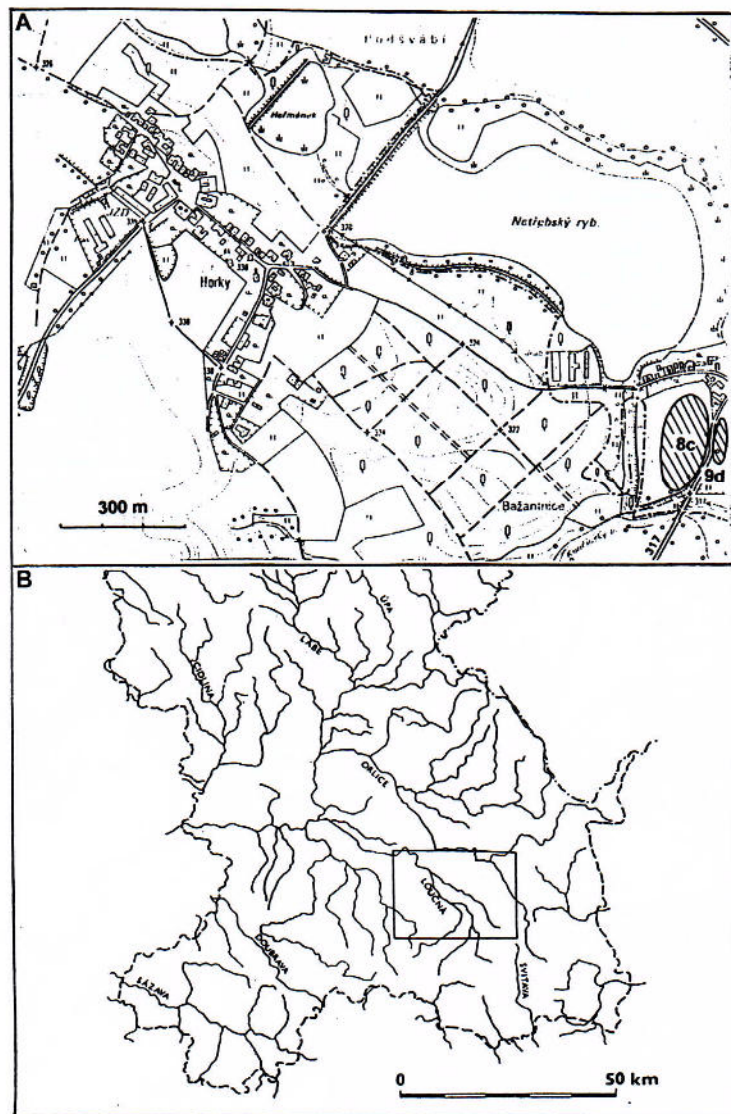

Tab. 20

Tab. 20: 1. Vraclav, okr. Ústí nad Orlicí, areál hradiště; 2. Štěnec, okr. Chrudim, areál hradiště; 3. Pěšice, okr. Chrudim, areál hradiště; 4. Benátky, okr. Svitavy, areál hradiště; 5. Opočno, okr. Pardubice; 6. Radhošť, okr. Pardubice, naleziště 3; 7. Svařeň, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1; 8. Domoradice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1a, 1b; 9. Vraclav, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3b, 3c, 3d; 10. Zámorsk, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2a; 11. Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 15; 12. Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 8; 13. Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 1, 2; 14. Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 2; 15. Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 3, 3a; 16. Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 15; 17. Tisová, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 17; 18. Cerekvice nad Loučnou, okr. Svitavy, naleziště 1; 19. Cerekvice nad Loučnou, okr. Svitavy, naleziště 13; 20. České Heřmanice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 8d, 9d; 21. Osík, okr. Svitavy, naleziště 4; 22. Čistá, okr. Svitavy, naleziště 1, 3.

Pl. 20. 1. Vraclav, district of Ústí-nad-Orlicí, hillfort area, 2. Štěnec, district of Chrudim, hillfort area, 3. Pěšice, district of Chrudim, hillfort area, 4. Benátky, district of Svitavy, hillfort area, 5. Opočno, district of Pardubice, 6. Radhošť, district of Pardubice, findspot 3, 7. Svařeň, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 1, 8. Domoradice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspots 1a and 1b, 9. Vraclav, district of Ústí-nad-Orlicí, findspots 3b, 3c and 3d, 10. Zámorsk, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2a, 11. Vysoké Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 15, 12. Vysoké-Mýto, district of Ústí-nad-Orlicí, findspots 1 and 2, 14. Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 2, 15. Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspots 3 and 3a, 16. Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 15, 17. Tisová, district of Ústí-nad-Orlicí, findspot 17, 18. Cerekvice-nad-Loučnou, district of Svitavy, findspot 1, 19. Cerekvice-nad-Loučnou, district of Svitavy, findspot 13, 20. České Heřmanice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspots 8d and 9d, 21. Osík, district of Svitavy, findspot 4, 22. Čistá, district of Svitavy, findspots 1 and 3.

Tab. 21A: České Heřmanice, okr. Ústí nad Orlicí, naleziště 8c, 9d.

Tab. 21B: region Vraclavsko - vymezení zájmového území.

Pl. 21A. České-Heřmanice, district of Ústí-nad-Orlicí, findspots 8c and 9d.

Pl. 21B. The Vraclav region, demarcation of the area of interest.

PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA O VÝZKUMU KNÍZEČÍHO DVORCE VE VYSOKÉM CHVOJNĚ U HOLIC

Radomír Tichý - Vladimír Wolf

Ve dnech 1. 7. - 12. 7. 1996 realizoval Ústav historických věd Pedagogické fakulty Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové ve spolupráci s Muzeem v Hradci Králové (dr. J. Sigl) zjišťovací výzkum na lokalitě Vysoké Chvojno u Holic. Pod vedením autorů článku se výzkumu zúčastnilo 10 - 15 studentů.

Dvorec je položen na vysoké terase nad okolním terémem (Tab. 1). Z jihu ho ohraničuje sráz této terasy, ze západu příkop oddělující plochu dvorce od kostela sv. Gottharda, ze severu a východu převyšuje plocha dvorce úroveň dnešní obce, na straně východní je prostor příkopu cestou (ZM 10:13-24-20, koordináty od ZSČ/JSČ: 315/296 mm). Musíme předpokládat, že příkop byl v těchto částech zavezen.

Problematika lokalizace Hostin Hradce a dvora Chvojno

Problematika lokalizace Hostin Hradce a dvora Chvojno zajímá českou i německou českou historiografii po dvě staletí. Přinesli jsme o tom přehled bezmála před čtyřmi desítkami let (Wolf 1964, 16 - 23). Vyplývalo z něho, že teprve autorita Palackého způsobila, že lokalizace těchto dvou míst, připomínaných k roku 1939, byla stanovena na dvojici Hostin Hradec = Hostinné a dvůr Chvojno = Dvůr Králové.

Oč vlastně tedy v tomto případě jde. Kanovník vyšehradský přináší k roku 1139 zprávu (Pokračovatelé Kosmovi 1974, 67), že kníže Soběslav zajel na svůj dvůr zvaný Chvojno a odtud že začal opravovat hrad, jenž slove Hostin Hradec. Činil tak v očekávání další česko-polské vojenské konfrontace (Proto opevňoval i další hrady na česko-slezském, tj. polském pomezí.) Avšak dříve, než byla oprava hradu dokončena, Soběslav onemocněl, ulehl na lože a na počátku roku 1140 byl odvezen na Hostin Hradec; zřejmě zde zemřel 14. února toho roku. (FRB II, 231).

Výkladem této pasáže se obírala celá řada autorů, zejména J. V. Šimák (1936, též 1938, 878), A. Hejna (1960, 1974), v poslední době též F. Šebek (1989, 31) a J. Teplý (1995). Byl to J. V. Šimák, který snesením dobrých argumentů změnil lokalizaci na Hostin Hradec = Hradec (Králové), Chvojno = Vysoké Chvojno u Holic. O rozvinutí jeho argumentace se pokusil V. Wolf (1964a, 105 - 120), když mimo jiné zdůraznil vedle Šimákových argumentů i skutečnost, že knížecí družinu mohlo vyživit jen úrodné a lidnaté Hradecko (viz příjezd knížete do regionu po žních a v době lovu!), a že nemohl být přenesen na nehostinný

hrad Hostinné v podhůří Krkonoš. Důležitou roli zde hrála i strategická poloha Hostin Hradce (Hradec Králové) při komunikaci do Polska i na Moravu, jeho tradice hradskeho centra atp.

Také česko-němečtí badatelé se pokusili o změnu lokalizace - K. Schneider (1924, 13 - 14), ale především E. Müller (1938; 1938a). Ztotožnili Hostin Hradec s Hradcem fortifikací na Bradle u Hostinného. Archeologický výzkum A. Hejny (zejména 1974, 365 - 418) však prokázal, že hrádek na Bradle je kolonizační záležitostí konce 13. a počátku 14. století.

Koncem 80. let se k problematice Hostin Hradce a Chvojna vyjádřil F. Šebek (1989, 31 - 32, 163 - 164). Ten se ztotožnil se Šimákovým pojetím, upozornil mimo jiné na úřad královského lesníka, připomínaný v sousedních Albrechticích ještě v roce 1402.

V roce 1995 se o novou lokalizaci pokusil J. Teplý (1995, 99 - 107). Ten zastává názor, že dvůr Vysoké Chvojno je dvorcem Chvojno u Kanovníka vysehradského. Hostin Hradec však ztotožňuje s fortifikovanou polohou „Na Hradcích“ u vsi Ostřetín (jindy - 1350 - připomínané jako Hostycstín, Hostetyn). Stávající literatura (kol. 1998, 205) však uvádí tuto lokalitu mezi tvrzišti o rozměrech 60 x 50 m, značně poškozenou, se 3 m hlubokým příkopem, sevřeným dvěma valy. Zprávy o lokalitě pocházejí z roku 1361 a 1457. Jsem přesvědčen, že tato Teplého lokalizace Hostin Hradce je mylná. Ze dvora Chvojno totiž bylo nutné převést knížete Soběslava do hradskeho centra Hradce (Králové), kde se mu dostalo lepší péče, tedy péče duchovní i tělesné, a kde i jeho družina mohla být slušně zásobena až do jeho úmrtí 14. 2. 1140.

Všechny důvody tedy hovoří o ztotožnění Hostin Hradce s klíčovým mladohradištním slovanským hradištěm Hradec (Králové) a Vysokého Chvojna u Holic se dvorem Chvojno. Svědčí o tom rozbor filologické, poloha při komunikaci na Moravu, nevelká vzdálenost mezi oběma lokalitami, ale především výskyt soběslavského patrocinia svatého Gottharda, historické okolnosti výživy knížecí družiny, tradice královské držby v okolí Vysokého Chvojna i Dvora Králové (lesy Království), úřad královského lovcího (trutnovský manský kraj i Albrechtice).

Velmi zajímavé je srovnání dublet knížecích hradišť i loveckých dvorců (Hradec - Vysoké Chvojno, Miletín - Dvůr (Králové, sem také umístován dvůr Chvojno), Chrudim - Jezbořice, Dřevíč - Slaný a další Tuto problematiku rozpracujeme v podrobnějším článku o chvojenském výzkumu. Také archeologické artefakty podpirají, jak je doloženo dále, Šimákovu interpretaci. Nález z výzkumu z roku 1996 nejsou prvními hradištními nálezy na této lokalitě. V roce 1924 byly nalezeny v lese u Chvojna při dobývání pařezů hradištní střepy (Domečka b.r., 566).

Třeba ještě připomenout, že patrně v poslední čtvrtině 13. století nebo na počátku 14. století prošel region mezi Orlicí a Loučnou procesem kolonizace,

kdy na emfyteutickém právu vznikla nebo na něj byla převedena řada vesnic (Šimák, 1938, 1249).

V roce 1336 se v městečku Chvojně připomíná tvrz, kterou s dalšími vesnicemi zastavil král Janu Berchtoldovi, vysehradskému proboštovi, a Jindřichovi a Janovi, bratřím z Lipé ve 2000 kopách, mimo však královských lesů (Regesta IV, 114, č. 288).

Nález keramiky i jílový val tvrziště, doložený při výzkumu, náleží této etapě existence fortifikované lokality v prostoru dnešního dvora lesní správy. Zdá se, že doložené kúlové jamky při obvodu knížecího dvorce i na nádvoří dokládají dřevo jako stavební i fortifikační materiál.

Popis výzkumu

Dnešní plocha dvorce je z velké části zastavěna obytnými budovami. Jako místo sondy I o rozměrech 11 m x 1,5 m (Tab. 1, 2) bylo vybráno klesání z okraje plošiny do předpokládaného příkopu mezi dvorcem a kostelem. Sonda dosáhla v horní části hloubky více než 1,2 m, dále směrem do příkopu se vrstva snižovala pod 1 m. Ve střední a spodní části sondy byly vrstvy značně promíšené. Hlavním objektem v horní části bylo 0,8 m vysoké a 2 m dlouhé jílové těleso valu, který se projevoval na obou profilech. Zatímco vrstvy nad ním byly rovněž promíšené, pod ním se nacházela nepromíšená vrstva č. 7 a zahloubené jamky - vrstva č. 8. Obsahovaly bohužel jen menší množství typické keramiky datovatelné rámcově do první poloviny 14. stol. (Tab. 3). Menší množství podobné keramiky pochází přímo z jílového tělesa (Tab. 4:1, 2). Ze sondy pochází 1921 ks keramických zlomků. Střepů velikosti do 0,02 m bylo 304 ks, 0,02 - 0,06 m 1519 ks a nad 0,06 m 98 ks. Síla keramiky se pohybovala od 0,002 do 0,038 m, jen 10 ks bylo označeno jako zbytky zásobnic. Ucho je doloženo 14x, dno 67x, okraje 144x. Světlé keramiky bylo 48 ks, 6 ks bylo malovaných, 141 glazovaných. Ve výzdobě byl 448x použit žlábek, 7x vlnovka, 3x vryp a 2x kolek.

Sonda II o rozměrech 3 x 1 m byla položena uvnitř areálu dvorce. Sonda dosáhla hloubky 1,55 m. Pod vrstvou ornice (1,05 - 1,55 m) se nacházela hnědě zbarvená hlinito-písčité vrstva (0,35 - 1,05 m). Dno překrývá 0,3 m silná jílová vrstva (0,05 - 0,35 m), pod níž byla ještě 0,05 m silná černá vrstvička. Na dně byl po vybrání patrný objekt v severozápadním rohu sondy, zahloubený 0,3 m do podloží, a 6 kúlových jamek. Ze sondy pochází 187 ks keramických zlomků. Střepů velikosti do 0,02 m bylo 18 ks, 0,02 - 0,06 m 154 ks a nad 0,06 m 15 ks. Síla keramiky se pohybovala od 0,003 do 0,011 m, bez zbytků zásobnic. Ucho je doloženo 1x, dno 7x, okraje 25x. Světlé keramiky bylo 5 ks, 1 kus byl malovaný, 58 glazovaných. Ve výzdobě byl 14x použit žlábek.

Dne 10. 7. bylo sběrem v příkopu získáno 63 zlomků keramiky. Ze starších sběrů na jižním svahu předala paní učitelka Hrnčárová 2 mladohradištní

zlomky keramiky. Jeden je zdoben dvojitou ostrou vlnkou (Tab. 4:3), na druhém zlomku je výzdoba již setřelá. Hojně ostřený materiál se výrazně liší od ostatní keramiky.

Závěr

1. Výzkum doložil tři časové horizonty osídlení středověk - RS 4, VS 1-2 (13. - 14. století) a novověké intruze. Vzhledem k výše uvedeným charakteristikám keramiky lze za nejintenzivnější období osídlení považovat konec 13. a 14. stol.
2. Ze stavebních pozůstatků byl doložen jílový val na hraně plošiny dvorce a uvnitř areálu i pod valem kúlové jamky zahlabené do písčitého podloží.
3. Dvorec mohl být Soběslavovým dvorcem umístěným na okraji královského hvozdu a lucemburským opevněním.
4. Početný soubor keramiky (2436 ks) bude vhodný k dalšímu chronologickému rozboru.

Prameny

Domečka, L. b.r.: Kniha nálezů II. Rkp. uložen v Archivu archeologického oddělení MVČ v Hradci Králové).

Fontes rerum Bohemiarum (FRB) II, ed. Emler, J. 1874. Praha.

Pokračovatelé Kosmovi, ed. Bláhová, M. - Fiala, Z. 1974. Praha.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Motaviae IV, ed. Emler, J. 1892. Praha.

Literatura

Hejna, A. 1960: Severovýchodní Čechy do poloviny třináctého století. Trutnovsko - sborník vlastivědných prací a zpráv Okresního musea v Trutnově 7. Trutnov.

Hejna, A. 1974: Bradlo u Hostinného nad Labem. Příspěvek k výzkumu opevněných sídel v severovýchodních Čechách, Památky archeologické LXXV, 365 - 418. Praha.

kolektiv 1998: Encyklopedie českých tvrzí I (A - J). Praha.

Müller, E. 1938: Die Ortsnamen des Bezirkes Hohenelbe. Liberec.

Müller, E. 1938a: Die Besiedlungsgeschichte des Hohenelber Bezirkes, Jahrbuch des Deutschen Riesengebirgs-Verienes, 27 Jhg. 12 - 29.

Schneider, K. 1924: Die Geschichte der Deutschen Ostböhmens, 1. Band, Reichenberg.

Šebek, F. 1989: Dějiny Pardubic I. Pardubice.

Šimák, J. V. 1936: Počátky Dvora Králové nad Labem, Časopis Společnosti přátel starožitností 49, č. 1, 7 - 15.

Šimák J. V. 1938: České dějiny I/5. Praha.

Teplý, J. 1995: K lokalizaci Hostina Hradce. Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice, série C 1, 99 - 107. Pardubice.

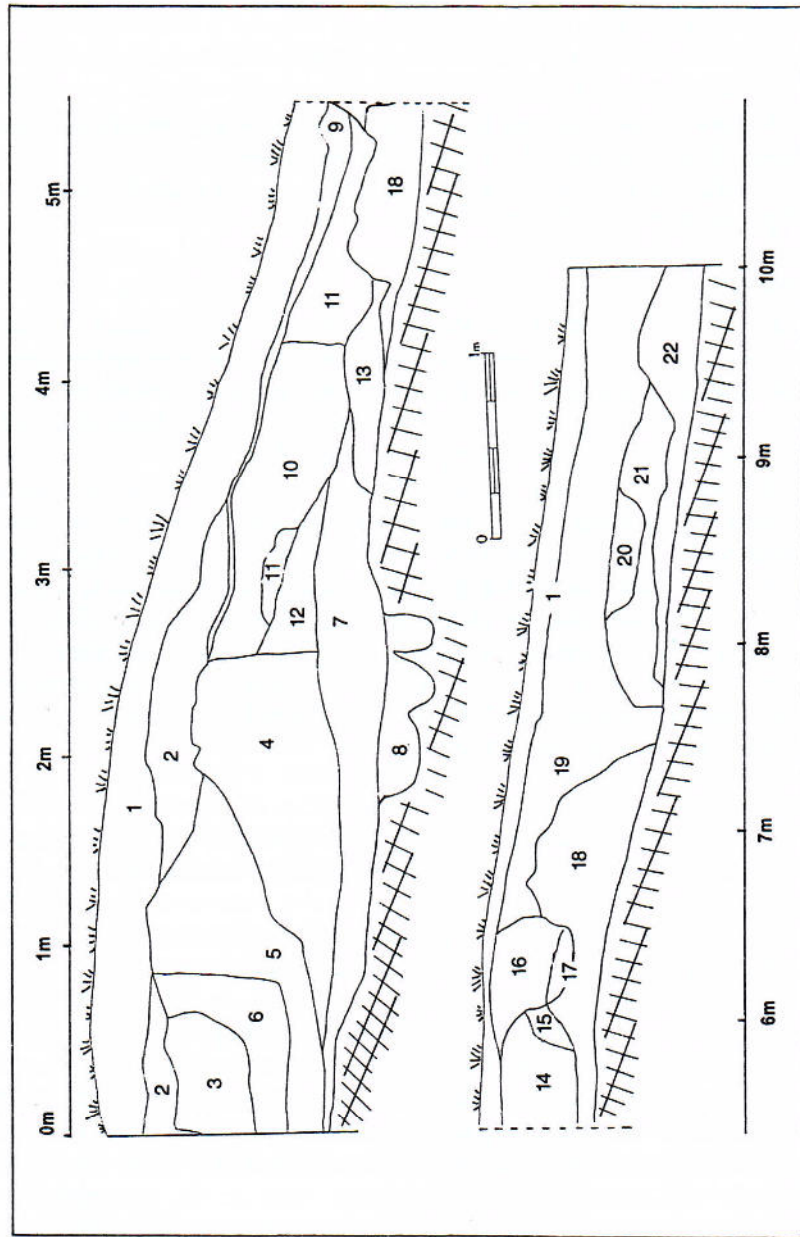
Wolf, V. 1964: Počátky Dvora Králové a Hostinného (Přehled názorů), Krkonoše - Podkrkonoší 1963, 12 - 23. Havlíčkův Brod.

Wolf, V. 1964a: Osídlení kraje na nejhořejším Labi do poloviny 14. století. Rkp. diplomové práce FF UP Olomouc. Olomouc.

Summary

Radomír Tichý, Vladimír Wolf: Report of excavations at a ducal residence of Vysoké-Chvojno by the town of Holic. The site, excavated by the Institute of Historical Sciences of the Faculty of Education (University of Hradec-Králové), falls into three chronological phases: early Middle Ages, high Middle Ages (13th-14th century) and post-medieval intrusions. These dates derive from the pottery finds indicating that the peak period of the site's settlement belonged to the end of 13th and 14th centuries. Of building constructions, a rampart built of loam on the perimeter of the residential area, as well as post-holes sunk into the sandy subsoil both within the settled precinct and below the rampart, could be documented. This site may be identical with a residence of duke Soběslav I, situated at the edge of a ducal and later royal hunting reserve and referred to in the year 1139, and with a Luxemburg-dynasty fortification (a manor), mentioned in 1336. Abundant pottery finds (2,436 items) will hopefully yield reference points for a refinement of local chronology.

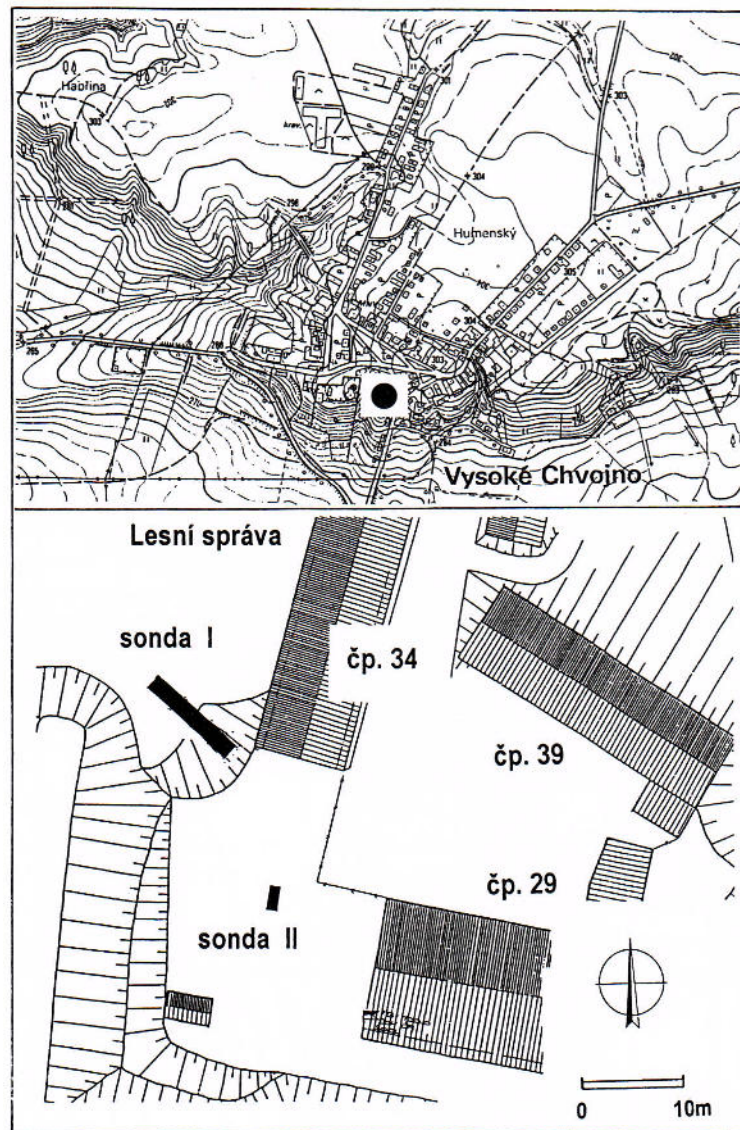
Tab. 1

Tab. 1: Vysoké Chvojno, okr. Pardubice. Jižní profil sondy I (1 - ornice, 2 - hnědočerný humus, 3 - hnědá s drobnými peckami jílu, 4 - žlutošedá písčito-jílovitá, 5 - žlutošedočerná s příměsí písku, 6 - žlutohnědá písčitá s příměsí jílu a křemene, 7 - černá s uhlíky, 8 - písčitá světle hnědá, 9 - světlá šterkovitá, 10 - žlutohnědá s příměsí písku, 11 - žlutohnědá písčitá s kousky jílu, 12 - světlá žlutá písčitá, 13 - hnědá písčitá s kousky jílu a kaménky, 14 - humusovitá hnědá s pískem, 15 - žlutá písčitá se žlutým jílem, 16 - šedožlutá písčitá s peckami jílu a kaménky, 17 - tmavě hnědá písčitá s uhlíky, 18 - světle hnědá písčitá, 19 - tmavě hnědá písčitá, 20 - hnědá písčitá s valouny, 21 - hnědá písčitá se světlými skvrnami, 22 - šedá písčitá).

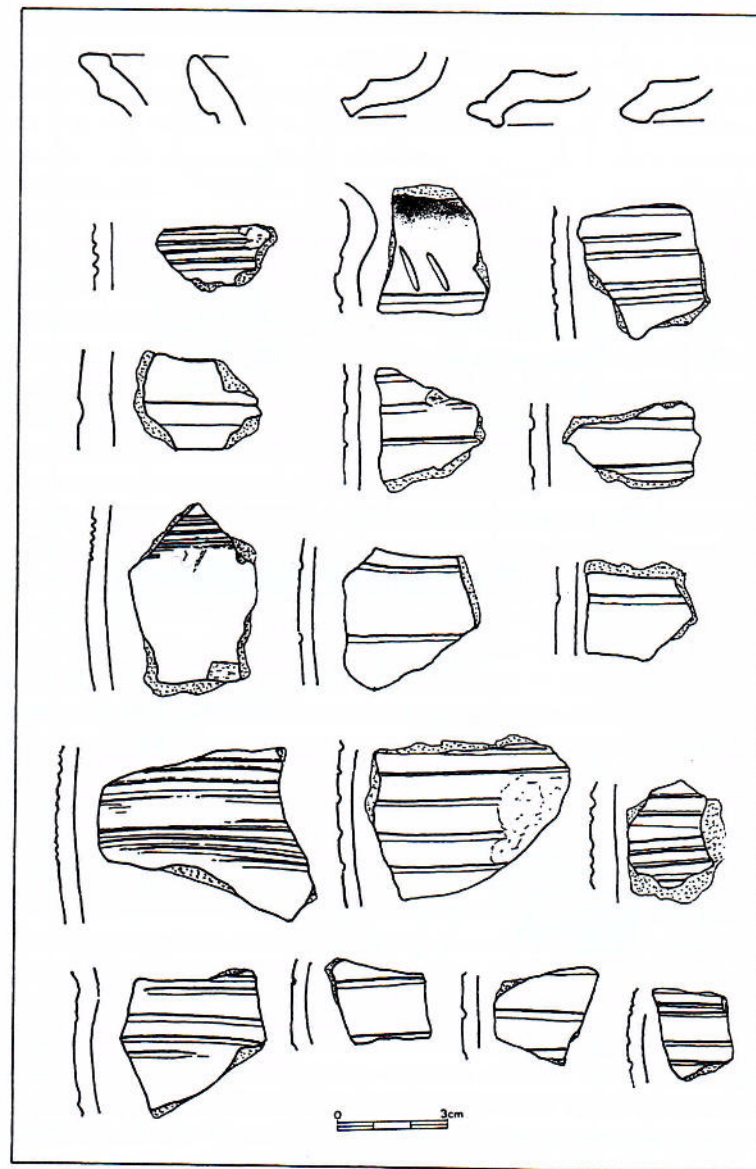
Pl. 1. Vysoké-Chvojno, district of Pardubice. Southern section of trench I. 1 - arable, 2 - brown-black humus clay, 3 - brown with small specks of loam, 4 - yellow-grey sandy-loamy, 5 - yellow-grey-black with admixture of sand, 6 - yellow-brown sandy with admixtures of loam and quartz, 7 - black with charcoal pieces, 8 - sandy light brown, 9 - light gravelly, 10 - yellow-brown with admixture of sand, 11 - yellow-brown sandy with bits of loam, 12 - light yellow sandy, 13 - brown sandy with bits of loam and pebbles, 14 - humus-like brown with sand, 15 - yellow sandy with yellow loam, 16 - grey-yellow sandy with loam specks and pebbles, 17 - dark brown sandy with charcoal pieces, 18 - light brown sandy, 19 - dark brown sandy, 20 - brown sandy with larger pebbles, 21 - brown sandy with light spots, 22 - grey sandy.

Tab. 2

Tab. 2: Vysoké Chvojno, okr. Pardubice. Celková poloha dvorce a sond I a II na dvorci v roce 1996.
Pl. 2. Vysoké-Chvojno, district of Pardubice. General situation of the residence and trenches I and II within the residence area in 1996.

Tab. 3

Tab. 3: Vysoké Chvojno, okr. Pardubice. Keramika z vrstvy 7 pod valem.
Pl. 3. Vysoké-Chvojno, district of Pardubice. Pottery from layer 7 below the rampart.

VÝZKUM V MÍSTĚ KAŠNY NA MALÉM NÁMĚSTÍ V HRADCI KRÁLOVÉ

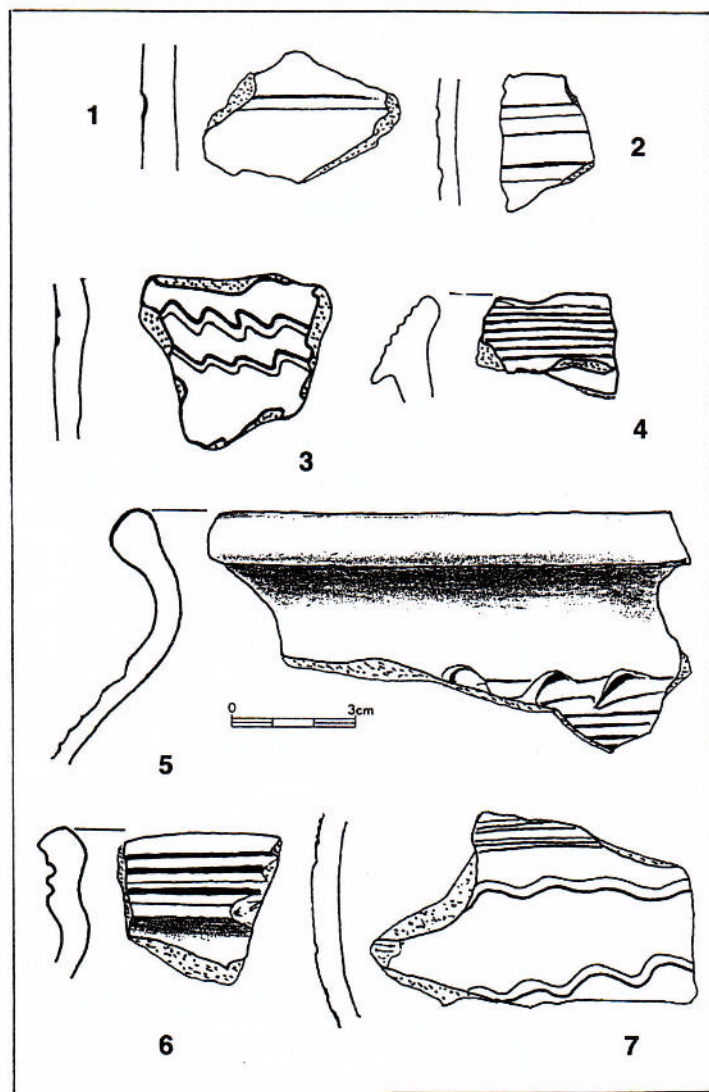
Martin Ježek

1 Úvod

Výzkumu, vyvolanému záměrem obnovy značně korodované a staticky problémové barokní kašny, byla v roce 2000 podrobena plocha o rozsahu přibližně 58 m² ve středu Malého náměstí. Její severní část, ležící v místech kašny, byla dokumentována v únoru a březnu. Jižní část v jižním sousedství kašny byla otevřena v srpnu, při výměně betonového tělesa napájecí nádrže. Oba zkoumané úseky byly značně porušeny novověkými konstrukcemi. V severním sahal do hloubky 1,2 m pod povrch nynějšího terénu základ kašny. Jižní vyplňovala betonová nádrž pro vodu. Její dno spočívalo 2 m pod povrchem nynějšího terénu, 0,9 m pod povrchem podloží, patrným na profilech.

V otevřené severní části po odstranění základové konstrukce zůstala z rezentních součástí kašny spodní partie přívodového koryta z betonu a kamenných desek, zasahující do podloží. Dno stavební jámy bylo tvořeno povrchem dochovaných vrstev, v severozápadní části výkopu byl obnažen povrch podloží, v jihovýchodním koutu na středověkých vrstvách spočívala vrstva objemných kamenů. Kameny pokrývaly plochu přibližně 8 m², v zásypu mezi kameny byly přítomny zlomky novověké keramiky, kterou řadíme do 17. -18. století. Východní a jižní okraj vrstvy kamenů odpovídal hranicím výkopu, vzniklého vyjmutím základu kašny. Do hloubi profilu kameny nepokračovaly. Vyplnily i prostor zaniklého úseku raně novověkého dřevěného potrubí (viz níže). Soudíme proto, že kamenná plotna byla součástí novověkého tělesa kašny. Vzhledem k absenci podrobnějších zpráv o opravě kašny, prováděné ve druhé polovině 19. století, nedokážeme stanovit dobu uložení kamenné podesty. Z polohy kamenů v úrovni, kde se v severozápadní části výkopu objevil povrch podloží, vyplývá někdejší snaha o využití přirozených dispozic terénu. Severovýchodní část dna stavební jámy, tvořená nepevným zásypem středověkého zahloubeného objektu, však nebyla kamennou plotnou zpevněna. V tomto místě také došlo k vážným statickým poruchám kašny, které se staly jednou z příčin zahájení její rekonstrukce.

Téměř veškeré poznatky z jižní části výzkumu vyplývají z dokumentace odhalených profilů, v ploše mohly být registrovány pouze relikt nejnižší části zahloubeného objektu (č. 7). Jižní část tohoto výkopu byla dále vyplněna zásypem zahloubeného obezděného objektu s čedičovou dlažbou, který vydal zlomky novověké keramiky. Jeho odhalená severní zeď, resp. její vyšší partie dochované

Tab. 4: Vysoké Chvojno, okr. Pardubice. 4:1-2: keramika z tělesa valu; 4:3: mladohradištní střep ze sběru na jižním svahu; 4:4-7: výběr keramiky z promíšených vrstev.

Pl. 4. Vysoké-Chvojno, district of Pardubice. 4 : 1 - 2 - pottery from the rampart body, 4 : 3 - eleventh-to-twelfth-century sherd collected on the S slope, 4 : 4 - 7 - a pottery sample from mixed layers.

v profilech, narušovala veškeré zaznamenané středověké a raně novověké vrstvy. Jižní část téhož objektu dokumentovali M. Richter a V. Vokolek (1995, příloha 7: úsek III). Více než pětmetrová východozápadní délka objektu zjištěná v roce 2000 je společně s konstrukcí jeho dna, tvořeného dlažbou vsazenou do písčitého podkladu ležícího na podloží, důvodem k odmítnutí úvahy o odkrytí reliktů někdejší kašny (Richter - Vokolek 1995, 52). Mocnost stěn z pískovcových kvádrů dovoluje předpokládat, že se jedná o součást někdejšího sklepa. Ve východním profilu byl odkryt i jeho kout, východní pískovcová zeď sklepa, směřující od nároží (?), může se jednat i o zbytek příčky interiéru) k jihu, však zůstala z větší části skryta za stěnou profilu.

Vzhledem k fragmentárnímu stavu souvrství v plochách obou úseků jsme mohli stratigrafický vývoj zkoumané plochy dokumentovat téměř výhradně jen na profilech výkopu (popis vrstev viz Nálezová zpráva v archeologickém oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové). Z toho vyplývá omezení výpovědi odkryté situace, kterou výrazně snižuje pravděpodobnost novověkých planýrek a dalších zásahů. V odkryté ploše však mohly být zkoumány zahloubené objekty, jejichž dochování v jižní části výkopu ovšem limitovala úroveň dna novověké nádrže. Přesto vzájemné vztahy zahloubených objektů, i díky možnosti propojení těchto situací s částmi profilů, přispěly alespoň útržkovitě k poznání aktivit, které v místech středu Malého náměstí probíhaly v mladší fázi vrcholného středověku.

2 Stratigrafická situace

Odstraněním podzemního tělesa kašny a její nefunkční nádrže byly odhaleny profily, jejichž výpověď nezavdává podnět k námitce o možnosti odkrytí výplně novodobých vkopů. Pochyby se mohou týkat pouze severní části západního profilu, tvořené kamennou strukturou (123), která může náležet základu kašny. Spodní partie severního, severní části východního a značné části západního profilu jsou součástí souvrství narušeného při zřizování kašny a nádrže, jak vyplývá z registrace zbytků totožných vrstev na profilech i v ploše. Profily jižní části zkoumané situace (nádrž) byly tvořeny výhradně novověkými vrstvami, s výjimkou výplně středověkého objektu č. 7, zahloubeného do podloží. Tato výplň, stejně jako výše uložené horizonty, postižené na západním profilu navíc cihelným zdívkem založeným do podloží, byla narušena novověkým obezděným zahloubeným objektem. Na dně výkopu se dochovala pouze nejnižší část výplně objektu č. 7. V souvislosti se stratigrafií se proto jižní částí výzkumu dále nezabýváme a věnujeme se pouze severní části zkoumané plochy (v místech kašny).

Pod nynější dlažbou a jejím písčitém podsypem tu spočívá souvrství, obsahující zlomky novověké a recentní keramiky (vrstva 111 - 119, 124 - 125,

172, 1124). Z jeho povrchu byl hlouben výkop pro již zmíněnou kamennou strukturu (123), vystupující v severní části západního profilu. Její základová partie spočívá na povrchu podloží. Východní část severního profilu byla postižena výkopem pro kamenné koryto podložené kameny (1135). Vrstvy (126 - 129, 162, 168, 169) ležící pod novověkým souvrstvím se vzorkováním nepodařilo datovat (pouze z vrstvy 126 byly získány 3 zlomky keramiky 14. století). Úrovní povrchu nedatovaného souvrství odpovídá povrch vrstvy 9, evidované i v ploše stavební jámy. Kromě vrcholně středověkého keramického materiálu obsahovala též 1 zlomek raně novověké nádoby. Tato vrstva překrývala starší horizonty včetně výplně objektu č. 1.

Jednoznačně středověké vrstvy, patrně na třech odhalených profilech výkopu, tak náležejí výhradně výplním zahloubených objektů č. 2 a č. 4 a slabému souvrství v západním profilu (1126 - 1128). S výjimkou tohoto souvrství, nepatrného přestoupení vrstvy 5, která však náleží k výplni objektu č. 2, a vrstev 10 a 103, které jsou součástí výplně objektu č. 4, leží dochovaný povrch všech dokumentovaných středověkých vrstev pod nejvyšším zjištěným bodem podloží. Ten byl odhalen v severozápadním koutu výkopu v úrovni 242,24 m n. m. Dochování reliktu pravěkého objektu č. 3 (v. 105) svědčí o tom, že nejvyšší registrované kóty povrchu podložního slínovce se přes případná i zřejmá lokální snížení (v místech mimo zahloubené objekty) neliší od přirozeného stavu v míře, jaká by působila výrazné zkeslení.

Středověké vrstvy v jižním úseku severní plochy byly narušeny vkopem pro dřevěné potrubí. Jeho výplň vydala zlomky raně novověké keramiky. Dřevěný vodovod, který jsme mohli v důsledku jeho narušení podestou kašny registrovat jen v obou protilehlých profilech, probíhal ve směru V-Z. Otázku případné souvislosti potrubí s někdejším zásobováním předpokládaného předchůdce dochované kašny nebylo možno sledovat.

Oddělíme-li výplně zahloubených objektů, dochovala se v ploše výkopu v místech barokní kašny středověkých horizontů jen vrstva 102, spočívající v jihozápadní části plochy na povrchu podloží v západní části plochy. Číslem 102 bylo při fázi plošného odkryvu označeno několik nerozlišených vrstev, dodatečně rozpoznávaných v profilu (7, 190, patrně též 19 a snad i další neidentifikované vrstvičky) a narušených při hloubení objektu č. 4. Přibližně uprostřed stavební jámy byla vrstva 102 narušena betonovým kanálem a dále k východu se již rozkládala zmíněná kamenná plotna. Pod ní spočívaly fragmenty vrstev tvořících výplň mělkého zahloubení, situovaného jižně od jižního okraje objektu č. 2 (viz níže).

3 Zahloubené objekty

3.1 Objekt č. 1

Při začátek dna výkopu, jehož úroveň klesala od severozápadních 242,30 m n. m. (povrch podloží) k jihovýchodním 241,80 m n. m. (povrch vrstvy 132) - 241,98 m n. m. (povrch vrstvy 1130), se v odkryté ploše rýsoval obrys zahloubeného objektu. Jeho výplň, tvořená z převážné části hroudami a drtí přepálené mazanice (1), vymezovala přibližně půdorys oválu o průměru 3 - 3,5 m. Okraj objektu nedosahoval k profilům výkopu. Nevíme proto, z jaké úrovně byl objekt zřizován. Z porovnání vrstev, které byly objektem v odkryté ploše narušeny, a jejich pozice na profilech výkopu je však zřejmé, že při jeho hloubení byla mj. těžena vrstva 5. Její nejvyšší zaznamenaný bod leží ve výšce 242,36 m n. m. Západní úsek výplně objektu 1 byl překryt vrstvou 9, z níž pochází mj. 1 zlomek raně novověké keramiky.

Výplň zkoumané části objektu č. 1 sestávala ze dvou rozdílných složek. Vyšší partii tvořily téměř v celém půdorysném rozsahu hroudy mazanice a mazanice drt (vrstva 1). Tato vrstva se postupně směrem dolů soustřeďovala do středového sloupce. Okraje objektu vyhloubeného do podloží vyplňovaly promíšené hlinité vrstvy se zbytky volně loženého dřeva (vrstvy 20 - 22, 30 - 32, 40, 47 - 48, 177 - 179, 181 - 187, 193 - 194). Sloupec přepálené mazanice byl místy, a to pouze ve východní části objektu, od hlinité výplně oddělen vodorovně postavenými dochovanými prkny. Směřovala ke stopám rohových kúlů, projevujícím se dutinami, vyplněnými zetlelými třískami. Zaznamenali jsme stopy dvou východních kúlů. Za jihovýchodním se dochovaly zbytky prken, směřujících k západu, kam sonda již nedosáhla. Západní část středového, původně patrně hranolového sloupce, vyplněného vrstvou 1, zůstala skryta pod kontrolním blokem, vedeným středem celého výkopu. V úrovni kolem 239,46 m n. m. se objekt č. 1 zúžil, jeho stěny, tvořené odsekaným podložním slínovcem, tu přešly v nerovné dno, do něhož byly zasazeny zmíněné kúly. Ve středu dna se v odkryté východní části jámy rýsovalo téměř pravoúhlé pokračování objektu č. 1 do hloubky, i nadále vyplněné mazanice vrstvou 1. Východní okraj této šachty, který bylo jako jediný možno měřit, dosahoval přibližně 1,4 m. Následná sondáž geologickou tyčí dlouhou 3,5 m, která na podloží nenarazila, ukázala, že dno objektu leží někde pod dosaženou úrovní 236 m n. m., tj. více než 6 m pod nejnižší možnou úrovní terénu v době jeho hloubení.

Obě rozdílné součásti výplně objektu (přepálená mazanice ve středu a hlinité souvrství při okraji) obsahovaly zlomky keramického materiálu z druhé poloviny 13. a ze 14. století. Nejmladší zlomky keramiky, získané z výplně (47, 177 - 179, 181 - 187) mezi obložením středového mazanice zasypaného (1) a stěnou podloží, pocházejí z doby kolem poloviny 14. století. Materiál, který by

bylo možno průkazně datovat do druhé poloviny 14. století, tu nebyl zjištěn. Přesto není vyloučena možnost původu některých zlomků v její starší fázi. Dřeva 7 a 8 nevydala dendrochronologická data. Nejmladší materiál z vrstvy 1, tedy ze zasypaného již nefunkčního objektu, představují střepy nádob, které řadíme do doby kolem poloviny nebo do starší fáze druhé poloviny 14. století.

3.2 Objekt č. 2 a jeho jižní sousedství

Objekt č. 1 narušoval svou východní částí starší výplň zahloubené situace, označené jako objekt č. 2. V našem výkopu jsme mohli registrovat jen tu nenarušenou část objektu č. 2, kterou odhalil výkop pro nový podstavec kašny. Větší část objektu č. 2 zůstala ukryta za severní a východní stěnou stavební jámy. Jeho celkové rozměry tedy neznáme. Nejnižší zjištěný bod povrchu podloží v objektu č. 2 ležel ve výšce 241,15 m n. m., tedy 1,15 m pod úrovní podloží západně od jeho okraje. Západní stěna objektu č. 2, v odkryté ploše téměř zcela zničená objektem č. 1, se projevila při severním profilu výkopu. Odhalený a dochovaný úsek podlahy objektu č. 2 stoupal směrem k jihu. Jižní okraj objektu č. 2 je vymezen schůdkem, pod nímž, tedy v někdejší interiéru, se na podloží dochovaly zbytky dřevěných konstrukcí (dřeva 3 - 6, která J. Dvorské neposkytla možnost dendrochronologického datování). Jedná se o jeden kúl a vodorovně ložená, souběžná prkna. Jedno z nich (č. 6) bylo narušeno při hloubení objektu č. 1. Odkryté fragmenty západní a jižní stěny, stejně jako linie dřevěných prvků, naznačují pravoúhlý půdorys někdejší stavby. Jihozápadní nároží objektu č. 2 bylo zničeno při pozdějším hloubení objektu č. 1.

Nejvyšší vrstvy výplně objektu č. 2, patrně i na profilu (vrstvy 4, 5, 6, 41, 130, 130c, 130d, 132), dosahovaly přibližně k úrovni nejvyšší zjištěné kóty zachovaného povrchu podloží. Obsahovaly střepy z nádob mladohradištních i vrcholně středověkých. Pro datování doby zániku objektu č. 2 je rozhodující obsah nižší, z hlediska výpovědi bezpečnější úrovně jeho výplně. Z vrstev 43 - 45 a 165 pochází středověký keramický materiál různého stáří, nejmladší tu ale jsou zlomky nádob z doby kolem poloviny 14. století (v. 43). Nejnižší vrstvy (54 a 164) pokrývající dno objektu č. 2 se od vyšších částí výplně lišily svým složením. Vrstvu 54 tvořil organický materiál (udusané rostlinné zbytky?), pod ní se rozkládala slabá vrstva písku (164). Obě vrstvy, které nedosahovaly k odkrytým dřevěným prvkům ležícím výše, jižněji, vydaly fragmenty keramiky, jež lze klást pouze do širokého časového rozmezí druhé poloviny 13. až první poloviny 14. století. Na povrchu vrstvy 54 ležely dva silně korodované střepy dutého skla se svisle natavenými vlákny, které se nepodařilo vyzvednout.

Objekt č. 2 byl od jihu uzavřen schodem zřízeným v podloží. Schod i výše zmíněná dřeva pod ním byly překryty vrstvou 166, pokračující dál k jihu, vyplňující tak mělké zahloubení. Na rovném povrchu podloží nad schodem ležela dvě další,

souběžně s uvedenými položená prkna (dřeva 1 a 2). Plochý povrch podloží v mělkém zahloubení jižně od objektu č. 2 mírně stoupal směrem k jihu, ze západu však jeho hranici tvořila ostrá hrana. Podloží tu z plošiny, na níž spočívala mj. obě prkna (1 a 2), vystoupilo o přibližně 0,2 m výše. Okraj zahloubení probíhal severojižně, kolmo vůči zmíněnému schodu i relikvům dřevěných prvků. Postupně k jihu, se stoupajícím průběhem dna mělkého zahloubení, se výškový rozdíl snižoval. Povrch dna mělce zahloubené plošiny rozrušovala řada kúlových jamek, souběžná s jeho okrajem. Níže se vrátíme k situaci překrývající kúlové jamky.

Západní část prken nad schodem (dřeva 1 a 2) byla narušena vkopem přibližně oválného půdorysu. Rovněž jeho výplň byla později protnuta při hloubení objektu č. 1. Na výplni vkopu (v. 51) ležel v úrovni blízkých prken 1 a 2, tedy podlahy prostoru jižně od objektu č. 2, korodovaný železný srp. Fragment jeho rukojeti spočíval na povrchu podloží mimo hranice vkopu. Prkna 1 a 2, povrch podloží, výplň mělkého zahloubení i srp byly překryty vrstvou 166, narušené později hloubením objektu č. 1. Ze stratigrafických vztahů tak vyplývá, že k vytvoření a zasypání mělké prohlubně, která porušila dřevěné prvky původní konstrukce, došlo ještě v době jejího užívání nebo těsně po jeho závěru, kdy ani podloží, ani prkna, která na něm spočívala, nebyly pokryty vrstvou 166. Podobná situace byla zaznamenána v těsném jižním sousedství: i zde byla do podloží vyhloubena nevelká jáma, jejíž výplň (vrstvy 174 a 175) zčásti překrývala vrstva 166. I výplň této jámy, která obsahovala keramické zlomky z druhé poloviny 13. až první poloviny 14. století, byla narušena při hloubení objektu č. 1. Přestože není možno vyloučit, že zřízení a zasypání zmíněné jámy, vyplněné vrstvami 174 a 175, předcházelo době funkce objektu č. 2, nepokládáme tuto variantu za pravděpodobnou.

Povrch výplně této jámy byl pokryt přepálenou zeminou (v. 142) a zuhelnatělými dřevy (v. 134 - prkno?, v. 143 - kuláč?). Dřeva byla uložena v severojižním směru, kolmo vůči dochované jižní stěně i dřevěným prvkům objektu č. 2. Jejich severní konce ležely na vrstvě 151, spočívající na podloží, jižní na povrchu podloží. Jedno z nich (143) těsně přiléhalo k řadě čtyř kúlových jamek, běžící rovněž v severojižním směru, tedy kolmo vůči jižní stěně objektu č. 2. Zaznamenány byly ještě tři další jamky. Z jejich pozice vyplývá možnost, nikoliv jistota, o souběžnosti s výše uvedenou řadou. Několik mělkých kúlových jamek bylo zachyceno i při východním profilu výkopu, fragmentární poznatky však nedovolují posoudit jejich vztah k dalším zjištěným prvkům. Požárovou destrukci (134, 142, 143) překryly vrstvy 135 a 166, jejichž povrch tvořil ve zkoumaném místě nejvyšší úroveň dochovaného terénu. Keramický materiál dovoluje veškeré uvedené horizonty datovat do pokročilého 14. století.

3.3 Objekt č. 3

Pod vrstvou 102 byl v úrovni povrchu podloží odkryt obrys mělce zahloubeného objektu č. 3. Jeho výplň (v. 105) vydala výhradně střezy z nádob lužické kultury. Podloží v okolí objektu č. 3 bylo rozrušeno několika kúlovými jamkami, jejichž výplň zpravidla nevydala žádné střezy. Pouze jednu z nich (v. 106) řadí střezy z její výplně do vrcholného středověku. Rovněž kúlové jamky byly překryty vrstvou 102, obsahující zlomky keramiky 13. a 14. století.

3.4 Objekt č. 4

Pod vrstvou 9 se ve zkoumaném místě rozprostírala výplň objektu č. 4. Objekt zahloubený přímo do podloží zaplňovala především mocná vrstva 13, obsahující zbytky dřevěných předmětů (určeny byly dýhy misek) a bohatý archeobotanický materiál, a dále vrstva 18, uložená při stěně objektu. Kromě zlomků z druhé poloviny 13. a první poloviny 14. století z ní pochází i keramika pokročilého 14. století, nevyskytly se tu však zlomky z jeho závěru. Součástí výplně objektu č. 4 byly i vrstvy 10 a 103 - dobu jejich uložení však lze stěží spolehlivě určit. Odkrytá část objektu č. 4, jehož větší díl zůstal skryt za profilem výkopu, naznačuje přibližně pravoúhlý půdorys - zjištěný rozměr jedné z os činí kolem 4 m. V objektu se shromažďovala voda stékající po podložním slínovci, po odčerpání se podařilo začistit jen jeho severní odkrytou část. Ploché dno, nečleněné žádnými zásahy, leželo přibližně 0,8 m pod nejvyšším zjištěným bodem dochovaného povrchu podloží, v úrovni 241,38 m n. m. Vrstva 18, přiléhající k šikmé východní stěně objektu a přesahující původně mimo jeho obvod, byla narušena výplní objektu č. 1. Objekt č. 4 byl tedy v době hloubení objektu č. 1 již zasypáný, jak vyplývá z narušení vrstvy 18, ale i 9, která výplň objektu č. 4 překryla.

3.5 Objekty č. 5 a 6

Při rozhraní tělesa kašny a severní stěny betonové nádrže bylo v místech značně narušených betonovým korytem ústícím z nádrže a raně novověkým vodovodním potrubím registrováno několik fragmentů objektů, zahloubených do podloží. Výplně dvou největších, z nichž se dochovaly půlválcové jámy (objekt č. 5: v. 108; objekt č. 6: v. 136), vydaly zlomky vrcholně středověké keramiky. V důsledku zničení zdejších horizontů vkopem pro raně novověký vodovod nebylo možné určit, zda obě jámy vznikly před uložením středověkých vrstev, dochovaných severně od vkopu a na západním profilu, nebo zda jsou stratigraficky mladší.

3.6 Objekt č. 7

V důsledku výrazného zahloubení betonové nádrže situované jižně od kašny mohla být v tomto prostoru plošně registrována pouze jediná středověká, fragmentárně dochovaná situace. Její dno totiž leželo níže než dno betonové nádrže, severní část vyšší partie jsme mohli dokumentovat na východní profilu stavební jámy. Jižní část objektu zanikla při zřizování zahloubeného, obezděného a dlážděného prostoru, odkrytého v nejj jižnější části zkoumané plochy. Objekt č. 7 byl zahlouben přibližně 1 m pod povrch podloží zjištěný na profilu. Na povrchu výplně objektu i podloží se vrstvily novověké navážky. Horní část výplně objektu č. 7, dokumentovaná na profilu, tvořila vrstva mazanice. Ztvrdlé hroudy tu směrem vzhůru plynule přecházely v žárem poznamenaný, ale nepřepálený jíl. Nemáme proto důvod k názoru o dodatečném zasypání deprese přemístěnou mazanicovou sutí. Z vrstvy mazanice pocházejí zlomky keramiky ze druhé poloviny 14. století, některé z nich lze řadit i k přelomu 14. a 15. století. Mazanice překrývala jílovité souvrství, dochované i v ploše dna. Plošný obrys souvrství, tvořícího tupý úhel, tu vymezovaly kulevé jamky. K datování této stratigraficky nejstarší úrovně zahloubeného objektu přispívají zlomky z druhé poloviny 14. století. Mezi kovové předměty z této situace patří fragment zdobného dveřního kování.

4 Výklad odkryté situace

Nejstarší registrované svědectví lidské aktivity ve zkoumaném místě představuje objekt č. 3. Jeho výplň vydala výlučně zlomky keramiky lužické kultury. Dochované mělké zahloubení může být nejnižší partií objektu, jehož vyšší část mohla zaniknout při lokálním snížení úrovně povrchu podloží. Lužické střepy byly výjimečně přimíšeny i do středověkých vrstev. Další zaznamenanou epochou přítomnosti člověka je období mladohradištní, reprezentované nečetnými zlomky keramiky obsaženými ve výplni mladších objektů. Rovněž aktivity 13. století jsou reprezentovány výhradně příměsí keramických zlomků v mladších zásypech, ale i přesnější řazení této keramiky v rámci 13. století zůstává ve většině případů nejasné.

Nejstarší nesporný doklad využití zkoumaného prostoru ve středověku spatřujeme v absenci středověkých vrstev z doby před pokročilým 14. stoletím. Neshledali jsme žádné indicie, které by svědčily o narušení starších dochovaných vrstev při hloubení objektů č. 2, 5 - 7. Objekt č. 1 narušil zásyp objektů č. 2 a 4. Pokládáme však za velmi nepravděpodobné, že by zkoumané místo v pravěku, raném středověku i starší fázi vrcholného středověku nebylo využito. Předpokládáme proto provedení terénních úprav nedlouho před zřízením objektů č. 2, 4 - 7. K dataci předpokládaného snížení úrovně terénu, které změnilo i průběh povrchu

podloží, může přispět disproporce mezi absencí vrstev ze 13. až počátku 14. století v celé zkoumané ploše a výskytem takto datovaných střepů v mladších zásypech. Nejmladší keramické zlomky z výplně objektů č. 2, 4, 5 a 6 pocházejí z pokročilého 14. století. Do doby vymezené těmito mezemi klademe vznik nejstarších zjištěných středověkých objektů. Inventář výplně objektu č. 7 je řazen k přelomu 14. a 15. století.

Účel konstrukce, jejíž relikty byly označeny jako objekt č. 2, není jasný. Dno nižší části interiéru pokrývala vrstva organického materiálu. Převládající složku v něm tvořily zbytky rostlinných tkání, které jsou v současné době předmětem paleobotanické analýzy. Zlomky číší, které na ní spočívaly, naznačují životní úroveň uživatelů. Zbytky prken, kladených souběžně s linií jižního okraje objektu, pod i nad ním, je možné vzhledem ke sklonu povrchu odkopaného podloží spojovat s konstrukcí vstupu. Za jeho relikty lze pokládat i mírně zahloubenou, pozvolna se svažující plošinu, dokumentovanou jižně od hrany objektu. Řada kuleových jamek, zahloubených do jejího dna, směřovala kolmo vůči jižní stěně objektu č. 2. Některé z kuleových jamek byly překryty zbytky spáleného dřeva, další, souběžný zuhelnatělý kus spočíval zčásti na podloží. Přepálená dřeva ležela ve směru kuleových jamek, kolmo vůči okraji objektu č. 2 a souběžně s hranicí plošného mělkého zahloubení. Dvě prkna na podloží nad jižním okrajem objektu č. 2 byla narušena nevelkým vkopem. Na povrchu jeho výplně, z níž pocházejí střepy 2. poloviny 13. - 14. století, ležel srp, který doplňuje sociální charakteristiku prostředí. Podobně datovaný je i druhý, jižněji situovaný vkop, jehož výplň byla překryta zmíněným spáleništním horizontem. Poloha obou vkopů nevyklučuje, že při jejich hloubení byla část řady kuleových jamek narušena. Prkna v interiéru objektu č. 2 i nad schodem a zmíněný srp na výplni vkopu byly překryty totožnou vrstvou. Relativní následnost tedy neobjasňuje způsob postupné degradace této situace, vrcholící zasypáním objektu. Naznačuje jen nevelký časový odstup mezi jednotlivými akcemi.

Zánik objektů č. 2 a 4 klademe na základě nejmladších keramických zlomků z jejich zásypu i z vrstev, které jej překrývaly, do doby kolem poloviny 14. století či do mladší fáze 14. století. Sotva však dokážeme jednoznačně vyloučit možnost poněkud pozdějšího zaplnění. Vzájemný časový, případně funkční poměr obou objektů nedokážeme posoudit. Dochované stěny objektu č. 4 i objektu č. 2 naznačují jejich někdejší pravoúhlý půdorys. Jejich orientace odpovídá směru parcelních čar pozemků obklopujících Malé náměstí. Někdejší účel objektu č. 4 neznáme, ani prakticky ověřená vysoká schopnost akumulace vody v jílovém podloží neumožňuje výklad.

Stratigraficky nejmladším středověkým objektem, zjištěným v místech barokní kašny, je zasypaná jáma (objekt č. 1). Zřízena byla po zániku stavby, jejíž zbytky byly dokumentovány jako objekt č. 2. Úroveň, z níž byla jáma hlou-

beny, neznáme. Vzhledem k absenci jednoznačně středověkých vrstev na profilech výkopu totiž neumíme vyloučit možnost, že v raném novověku došlo k planýrkám, které mohly zjištěný obraz podstatně ovlivnit. Tato úroveň však neležela níže než zaznamenaný povrch výplně objektu č. 2. Západní část povrchu výplně objektu 1, ležící v úrovni kolem 242,10 m n. m., byla zčásti překryta zbytkem vrstvy 9. Vrstva byla narušena tělesem kašny, její průběh však lze důkladněji sledovat na západním profilu stavební jámy. Vrstva 9, jejíž mocnost naznačuje její navážkový charakter, vydala mj. 1 zlomek keramiky z konce 15. až první poloviny 16. století. Nelze však vyloučit ani možnost podstatně mladšího původu této vrstvy, ani variantu uložení vrstvy 9 po razantní úpravě terénu na jeho novou, sníženou úroveň.

Objekt č. 1 pokládáme vzhledem k hloubce, přesahující 6 m, i k dochovaným fragmentům dřevěného obložení středové šachty pravoúhlého půdorysu za pozůstatek zaniklé studny s širší stavební jámou. Nejmladší keramický materiál ze zásypu mezi zbytky výdřevy a stěnami výkopu pochází z doby kolem poloviny 14. století. Četnost starších přimíšených zlomků však potvrzuje nízkou spolehlivost závěrů o čase zřízení studny odvozených ze získaného keramického souboru. Ani dobu zániku studny blíže neznáme. Na dno objektu, které by mohlo poskytnout spolehlivější datovací materiál, sonda nedospěla. Výsledky hydrologického průzkumu (viz Richter - Vokolek 1995, 125) však mohou vyvolávat pochybnosti o její funkci, popř. dlouhodobější využitelnosti. Hroudy a drť přepálené mazanice, tvořící zásyp kdysi vydřevené šachty, považujeme za přemístěný materiál ze spáleniště dřevohlinité stavební konstrukce. Na základě souboru střepů, vyzdvižených z nejvyšší části výplně, lze za nejčasnější možnou dobu zasypaní studny označit druhou polovinu 14. století. Nelze však vyloučit eventualitu pozdějšího zaplnění (Klápště - Kyncl - Kyncl 2000). Rozšíření mazanicového zásypu na téměř celý plošný rozsah objektu č. 1 v jeho nejvyšší dochované části klademe s ohledem na poměrně dobrý stav nečetných zbytků dřevěných stěn středové šachty do souvislosti s dobýváním a vyjímáním prvků jejího obložení před konečným zasypaním.

Variantu časového odstupu mezi dobou zřízení studny a stářím keramických zlomků z výplně jejího základového vkopu podporují i zjištění z míst jižně od kašny. O sídlištním využití zdejší plochy v závěru 14. či i na přelomu 14. a 15. století svědčí poloha zahloubeného objektu č. 7. Ze srovnání zachycené části jeho půdorysu se situací patrnou na profilu vyplývá, že stěny jeho výkopu byly obloženy dřevěnou konstrukcí, vzepřenou o rohové, mohutnější kůly. Zbytky dřevohlinité konstrukce, zřícené při zániku objektu, jsou dnes překryty novověkým souvrstvím. Absence průkazně pozdně středověkých vrstev v celé zkoumané ploše otevírá otázku, zda tu v pozdním středověku či raném novověku nebyly provedeny razantní terénní úpravy. Pro poznání vývoje zástavby východní části hradeckého návrší mohou být důležité zlomky cihel v zásypu objektu č. 2 ze 14. století.

Nápadná je nepřítomnost jakýchkoliv stop zpevnění terénu, které by bylo možno vztahovat k úpravám starších úrovní povrchu náměstí. V raném novověku došlo v místech středu dnešního Malého náměstí k výraznému nárůstu terénu, který je zpravidla reprezentován mocnými navážkami. Můžeme tak vážít otázku záměrného vyrovnávání zdejšího svažitého terénu. Z povrchu tohoto souvrství byl zahlouben výkop pro dřevěné potrubí. K jeho datování přispívají pouze střepy z 17. - 18. století, vyzdvižené ze zásypu potrubí, které neposkytlo dendrochronologické datum. Na raně novověkém souvrství spočívá recentní navážka, překrytá stávající dlažbou, která je jedinou zjištěnou stopou zpevnění terénu (srov. však Sigl 1999, 166). Celková mocnost novověkého souvrství (kolem 0,5 m) v místech kašny naznačuje, že úroveň dnešního povrchu náměstí se zde podstatně neliší od raně novověkého stavu. Veškeré novověké vrstvy byly v jižní části zkoumané plochy, v blízkosti cesty spojující zaniklou Mýtskou bránu s Velkým náměstím, narušeny rozměrným zahloubeným objektem s kamenným obezděním a čedičovou dlažbou. Odpovídající zástavba není zakreslena na žádném z plánů města 18. - 20. století. Jižní část téhož objektu dokumentovali při rekonstrukci kanalizace v roce 1970 M. Richter a V. Vokolek (1995, příloha 7: úsek III). Více než pětimetrová východozápadní délka objektu je společně s konstrukcí jeho dna, tvořeného dlažbou vsazenou do písčitého podkladu, důvodem k odmítnutí úvahy o odkrytí reliktní někdejší kašny (Richter - Vokolek 1995, 52).

Takřka veškeré zlomky středověké keramiky, získané při výzkumu na Malém náměstí v roce 2000, pocházejí - s výjimkou inventáře objektu č. 7 - ze zásypů zahloubených objektů, obsahujících materiál mladohradištní i vrcholně středověký. Výzkum proto nepřinesl prameny pro vytváření chronologické řady keramiky 13. a 14. století. Datování 2555 vyzdvižených keramických fragmentů (před slepením) a tedy i zjištěných situací odvozujeme od obecné představy o vývoji hrnčiny ve východních Čechách. Z výplní objektů pocházejí i hrudky strusky, zaznamenané rovněž při nedalekém výzkumu v roce 1970 (Richter - Vokolek 1995, 52), a kusy přetaveného materiálu, který, stejně jako pórovité hroudy, čeká na své určení. Upozorníme též na kusy keramiky, jejíž stěny byly roztavené žárem. Z vrcholně středověkých tvarů byly zjištěny hrnce, džbány, poháry, misky, pokličky a zásobnice, dlaždice jsou reprezentovány pouze 6 zlomky. Početné jsou střepy světlé, červeně malované keramiky.

5 Diskuse

Relikty zahloubených vrcholně středověkých konstrukcí byly dokumentovány i při výzkumech prováděných jižně od kašny v r. 1970 (Richter - Vokolek 1995, 52) a v jihovýchodním sousedství kašny v roce 1997 (Sigl 1999). Někdejší účel této zástavby, jejíž zánik je shodně kladen k přelomu 14. a 15. či do průběhu 15. století, neznáme. Nevíme ani, zda náležely k zástavbě právního města či zda

ležely na jeho předměstí. Pozoruhodná je dosavadní absence zahloubených situací ze 13. a počátku 14. století ve východní části hradeckého návrší. K řešení této otázky nemohou přispět výsledky výzkumu, provedeného v roce 1999 na zadních traktech parcel čp. 116 - 118, za severní frontou Malého náměstí. Horizonty z doby právního města se zde nedochovaly, novověké navážky nalehly na povrch dochovaného mladohradištního souvrství. Jedinými zjištěnými situacemi z doby královského města tu byly zahloubené odpadní jímky. Výplň nejstarší z nich obsahovala fragmenty keramických a skleněných nádob z mladší fáze 14. století nebo z počátku 15. století. Časová shoda s dobou proměn funkce plochy dnešního Malého náměstí však ani v tomto případě neposkytuje jednoznačnou oporu. Jímky ze 13. a starší fáze 14. století totiž doposud archeologové v Hradci Králové s jistotou nezaznamenali. Jejich absence na zkoumaných parcelách tedy není směrodatná a může souviset s otázkou ukládání odpadu v prvním století existence právního města.

Veškeré jednoznačně středověké horizonty, které jsme při výzkumu zachytili, dosahovaly přibližně do úrovně nejvyššího zjištěného bodu povrchu podloží. Zůstává tak otevřená možnost rozsáhlých terénních úprav ve starší fázi novověku. Dřevěné potrubí novověkého vodovodu však bylo kladeno již z dnešní úrovně terénu. Ani stopy plošného zpevnování povrchu terénu ve středověku jsme v roce 2000 nezachytili. Výzkum však probíhal v těsné blízkosti plochy, zkoumané v roce 1997, v níž byly mj. dokumentovány stopy povrchové úpravy vrstvou kamínků, překryté horizonty 15. století (Sigl 1999, 166). Tato vrstva překrývala zásyp starších zahloubených objektů. I když nelze vyloučit eventualitu likvidace budov stojících v ploše již existujícího náměstí, lze situace odkryté při obou výzkumech pokládat za doklad zásadních změn využití tohoto prostoru ve středověku. Jedna z nich je reprezentována absencí horizontů z pravěku (s výjimkou jednoho zahloubeného objektu) a starší etapy středověku v ploše našeho výzkumu a přítomností zahloubených objektů, z jejichž výplně pochází keramika pokročilého 14. století až přelomu 14. a 15. století. Druhá je spojena se zánikem těchto objektů. Výplně některých z nich byly narušeny při hloubení studny. Případný vzájemný vztah zániku objektů a vzniku studny se však nepodařilo objasnit. Třetí zásadní změna je reprezentována zásypem studny. Další změny lze jen hypoteticky odvozovat z absence jednoznačně pozdně středověkých kulturních vrstev a z přítomnosti raně novověkého střepu ve vrstvě překrývající výplň některých z objektů.

6 Závěr

Při výzkumu ve středu Malého náměstí v Hradci Králové byly zachyceny nevýrazné stopy osídlení lidu lužické kultury. Další zaznamenanou fází zdejšího osídlení reprezentují druhotně uložené zlomky keramiky mladohradištního období

a 13. století, vyzdvížené ze zásypu mladších zahloubených objektů. Výplně stratigraficky nejstarších z nich obsahovaly i fragmenty keramických nádob z pokročilého 14. století. Nejmladší zlomky keramiky ve výplni jednoho z objektů pocházejí z doby kolem přelomu 14. a 15. století. Objekty byly zahloubeny do podloží, na němž se nedochovaly žádné pravěké či raně středověké kulturní vrstvy. Rovněž absence horizontů ze 13. a starší fáze 14. století vede k názoru, že před vyhloubením dokumentovaných objektů došlo v tomto místě k poměrně výrazné úpravě terénu. Jednou z nejmladších zjištěných zahloubených situací je objekt interpretovaný jako pozůstatek studny. Vzhledem k destruktivnímu charakteru zásypu stavební úrovně i středové šachty, v němž tvoří nejmladší složku keramického inventáře zlomky z pokročilého 14. století, je třeba připustit i možnost pozdějšího vzniku i zániku studny. Nelze vyloučit, že zrušení studny (pokud vůbec byla delší dobu v provozu), následované jejím zasypáním přepálenou stavební destrukcí, bylo doprovázeno zřizováním městského vodovodu, funkčního nesporně v 15. století (CIM III, č. 371, 630 - 631). Z té doby však žádné zbytky potrubí nebyly ve zkoumané ploše zjištěny. Tato skutečnost však může být ovlivněna i rozsahem raně novověkých terénních úprav, indikovaných rovněž absencí stop po zpevnování plochy náměstí. Spojujeme-li zánik zahloubených zařízení v mladší fázi 14. století či v době kolem přelomu 14. a 15. století s likvidací zdejší zástavby, otevírá se otázka funkce studny, jejíž poloha uprostřed dnešního náměstí odpovídá poloze pozdější kašny. Jakkoliv by se hledání vztahu mezi umístěním studny a předpoklady o vyměření Malého náměstí točilo v bludném kruhu, je třeba uvést eventualitu obecní studny umístěné ve středu nového, současně nebo krátce před jejím zřízením vyměřeného náměstí, jehož plocha zahrnuje pozemky likvidovaných staveb. Nález středověké studny v místech barokní kašny pokládáme za svědectví kontinuity prostorové struktury východní části Hradce Králové. Názory o její stabilitě zpochybňuje zjištění novověkého sklepa v jižní části Malého náměstí.

Prameny

CIM: Codex juris municipalis regni Bohemiae III, ed. Čelakovský, J. et Friedrich, G. 1948. Praha.

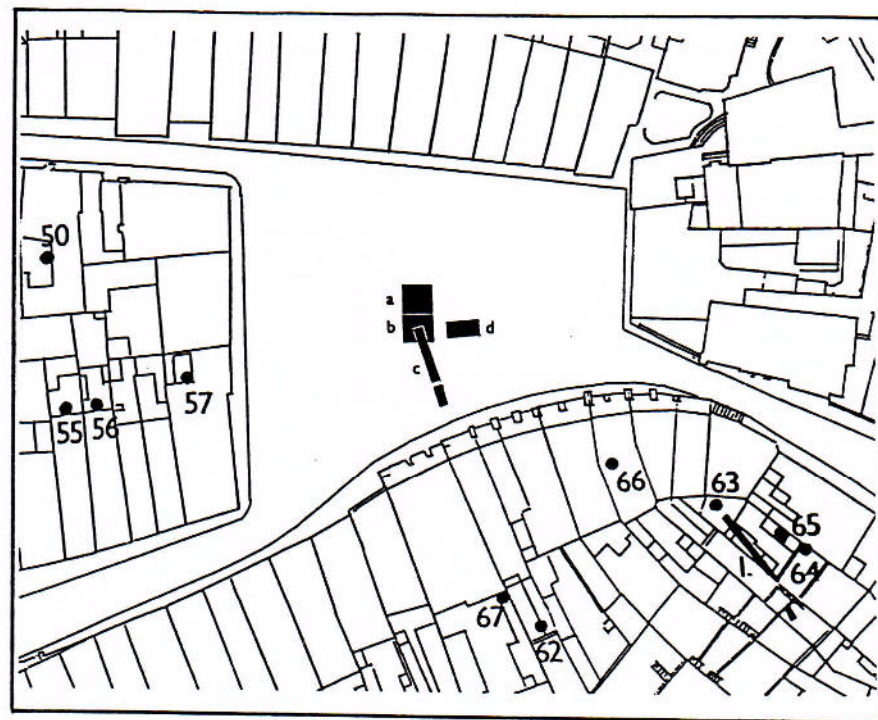
Literatura

Klápště, J. - Kyncl, J. - Kyncl, T. 2000: Dendrochronologie mostecké studny 1/80 a předpoklady objektivní archeologické datace, Archeologické rozhledy 52, 679 - 687. Praha.

Richter, M. - Vokolek, V. 1995: Hradec Králové. Slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové - Praha.

Summary

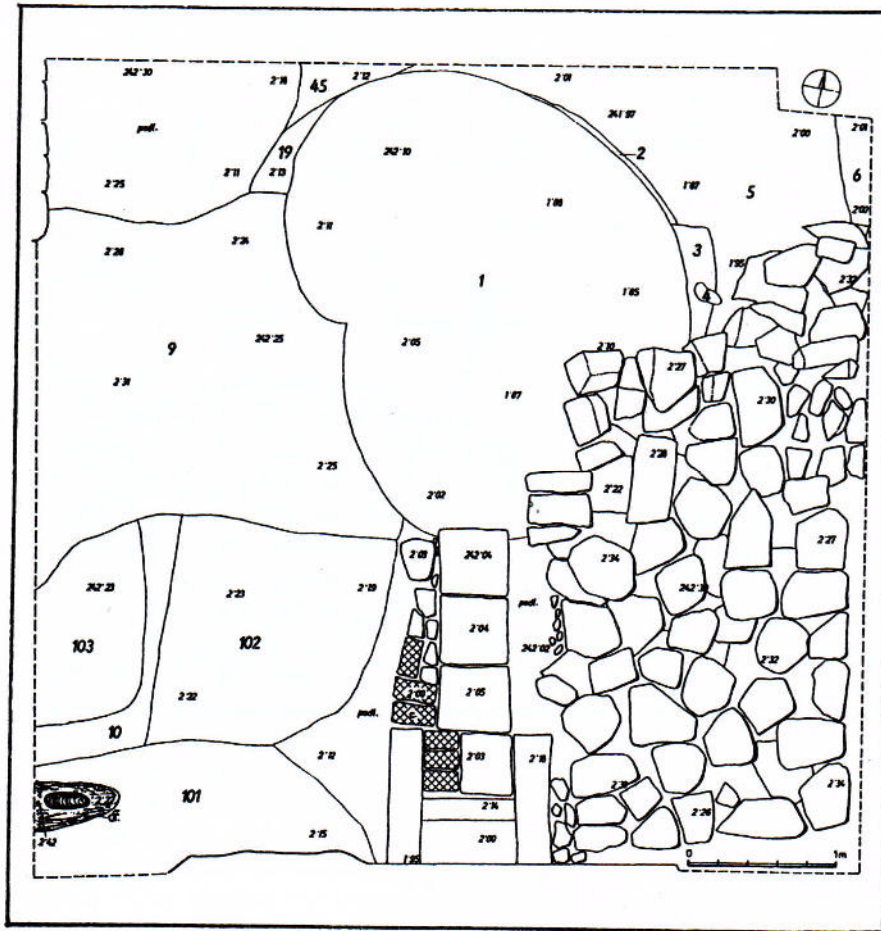
Martin Ježek: Excavations at the site of a public font at the Malé-náměstí (Small Square) at Hradec-Králové. Inconspicuous traces of presence of bearers of the Bronze-Age Lusatian culture were documented in the course of excavations at the centre of the Malé-náměstí at Hradec-Králové. The next phase of the local settlement is represented by pottery fragments of the 11th-13th centuries AD, collected from secondary contexts in the fillings of later sunk features. Of the latter, the fillings of the most ancient ones contained also fragments of pottery vessels of advanced 14th century. The latest pottery fragments retrieved from the filling of one of the features may date around 1400. One of the latest contexts observed is a feature which may represent a vestige of a well. The débris character of the levelling of both the building level and the central shaft, in which late 14th-century pottery make up the most recent component, allows for a considerably later dating of both sinking and levelling of the well. The possibility that this well fell out of use and was levelled with charred building débris in connection with laying down the municipal water-supply lines, which certainly happened in the 15th century, must be seriously considered. If the local sunk features ceased functioning in the late 14th century or around 1400 in connection with pulling down the local buildings, the question of the function of the well is imminent. Its situation in the midst of the present square matches well the position of the later public font. We may thus see in it a communal well located at the centre of a square newly surveyed and laid out shortly before its sinking or parallel to it, the area of the square having included the plots of demolished buildings. The traces thereof have been observed during earlier excavations in the S part of the Malé-náměstí.

Tab. 1: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí. Zaznamenání sond podle M. Richtera a V. Vokolka (1995, příloha) a J. Sigla (1999): c - výzkum z roku 1970, d - výzkum z roku 1997. Plocha zkoumaná v roce 2000: a - únor a březen (kašna), b - srpen (nádrž).

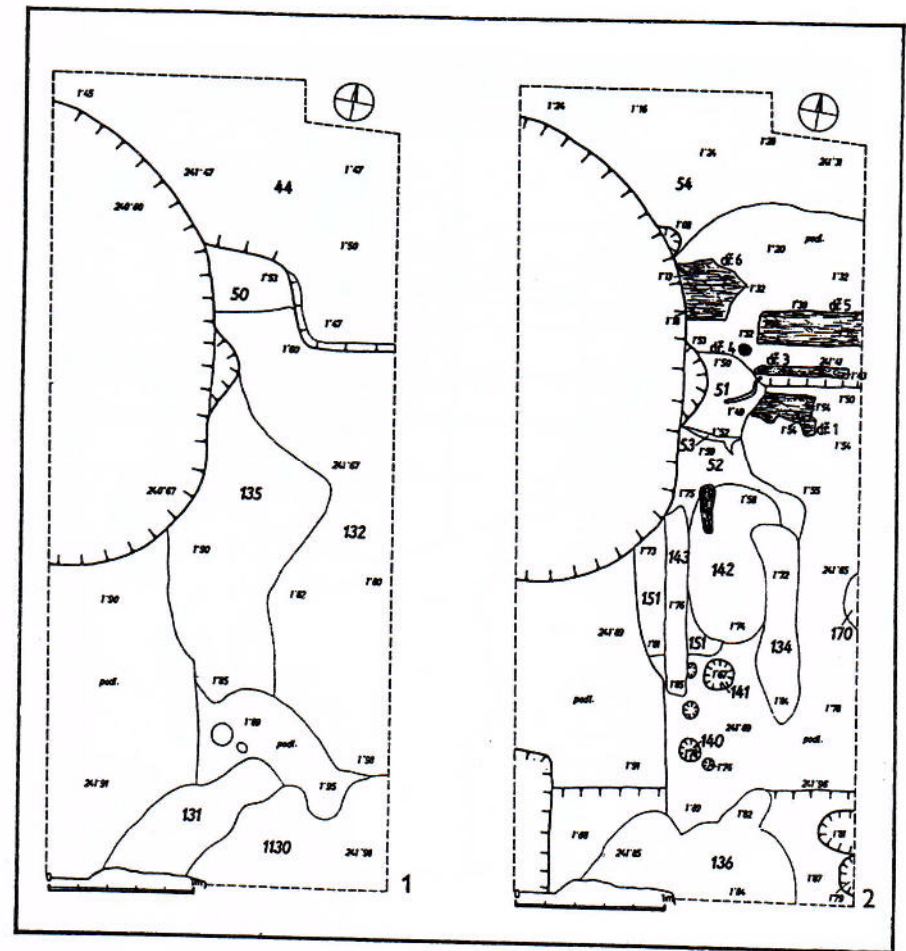
Pl. 1. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, Malé-náměstí (Small square). Area excavated in 2000: a - February and March (a public font), b - August (a water tank).

Tab. 2

Tab. 2: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí - kašna. Půdorys zkoumané plochy po odstranění novověkých konstrukcí s uvedením čísel odkrytých vrstev.
Pl. 2. Hradec-Králové, District of Hradec-Králové, Malé-náměstí. Excavation of 2000: plan of the excavated area after removal of post-medieval structures with numbers of documented layers.

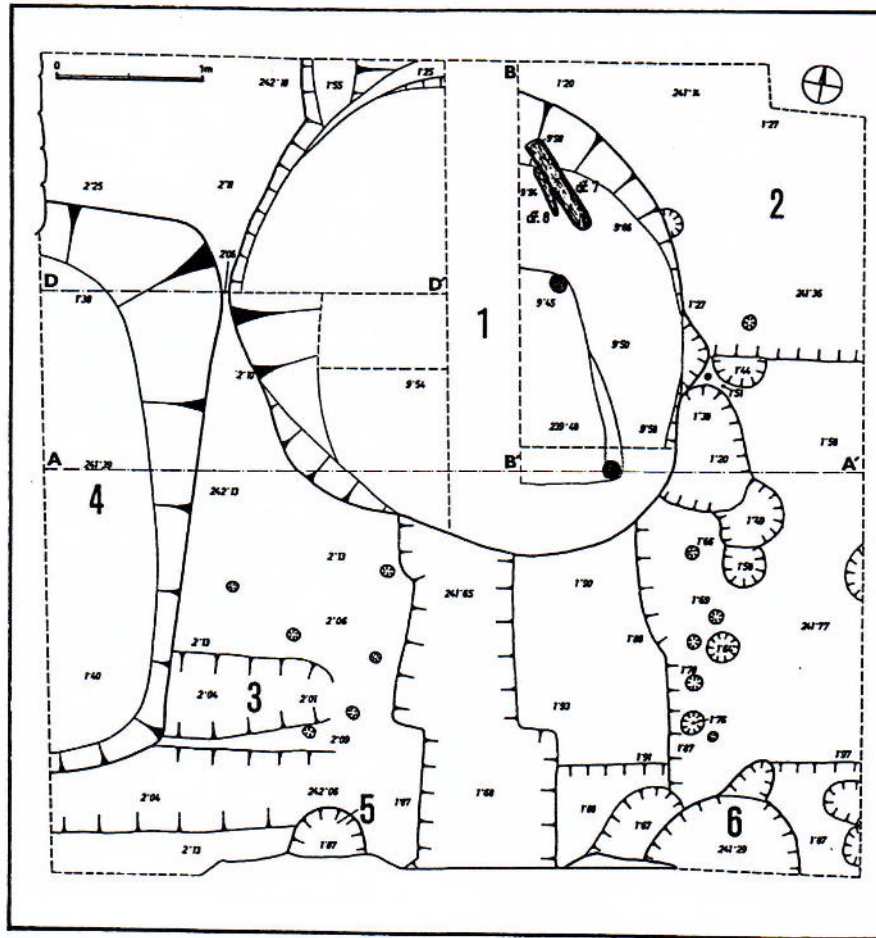
Tab. 3

Tab. 3: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí - kašna. Dvě následné fáze plošného odkryvu východní části výzkumu prostoru pod kašnou: 1 - vyšší, v úrovni vrstev 50, 135 ad., 2 - nižší, v úrovni reliktů dřevěných prvků.

Pl. 3. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, Malé-náměstí. Two phases of stripping the E part of the area excavated below the public font. 1 - higher, at the level of layers 50, 135 etc., 2 - lower, at the level of vestiges of wooden elements.

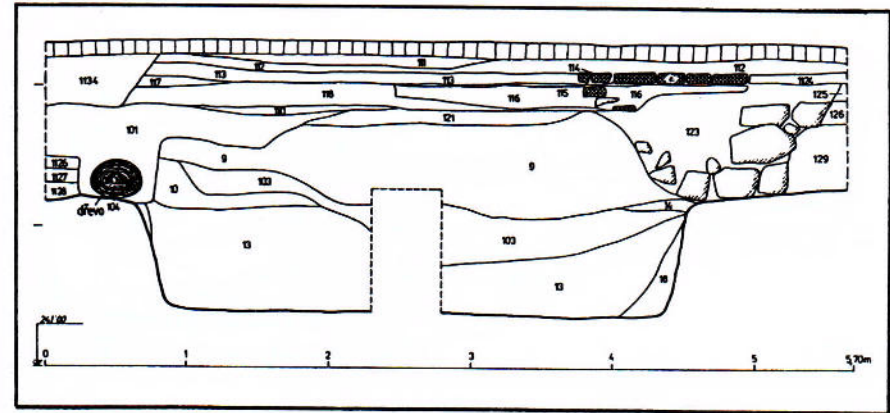
Tab. 4

Tab. 4: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí - kašna. Úroveň začištěného podloží, západní část výplně objektu č. 1 rozebíraná jen částečně, severovýchodní část do úrovně dna okrouhlé jámy. Výplň středové šachty netěžena, zjištěný průběh její jižní stěny vyznačen tečkovaně. Tučně označení objektů. Vyznačeny vybrané linie řezů: A-A' (viz Tab. 8), B-B' (viz Tab. 9:1), D-D' (viz Tab. 9:2).

Pl. 4. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, Malé-náměstí. Excavation below the public font. Cleaned-subsoil level, feature demarcation in black. Selected section lines plotted on: A-A' (cf. Pl. 8), B-B' (cf. Pl. 9 : 1), D-D' (cf. Pl. 9 : 2)

Tab. 5

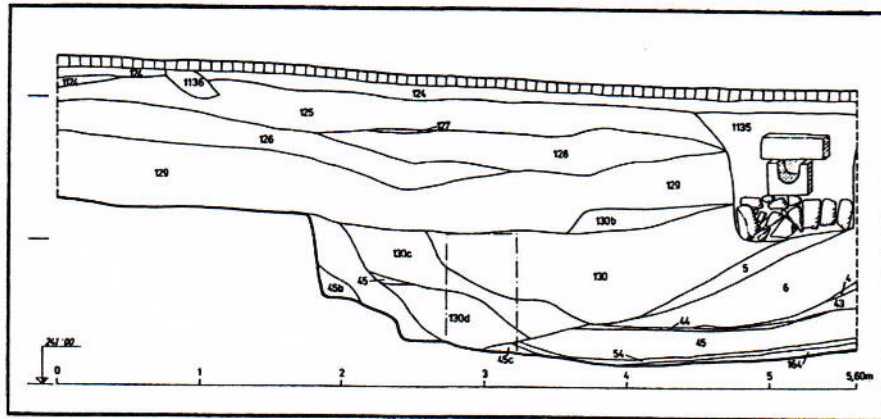

Tab. 5: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí - kašna. Západní profil stavební jámy a výplně objektu č. 4, pohled od východu.

Pl. 5. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, Malé-náměstí. Western section of the building pit and of the filling of feature 4 at the site of the font and tank, viewed from the east.

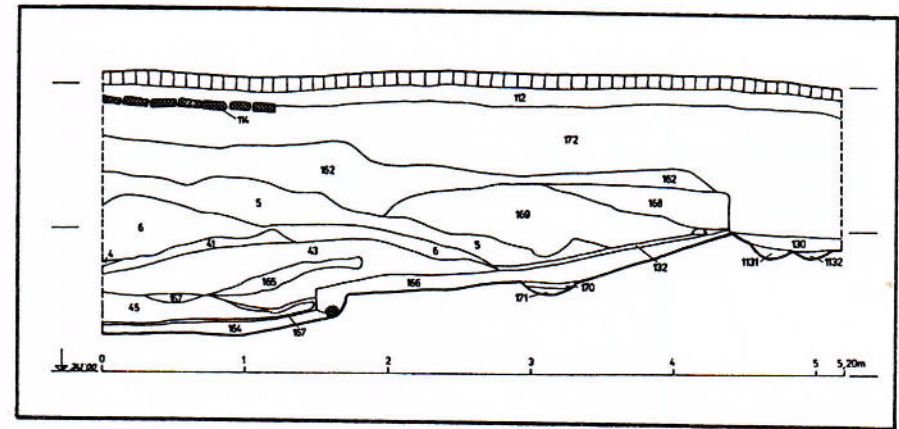
Tab. 6

Tab. 6: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí - kašna. Severní profil stavební jámy a výplně objektu č. 2, pohled od jihu.

Pl. 6. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, Malé-náměstí. Northern section of the building pit and filling of feature 2 at the site of the font, viewed from the south.

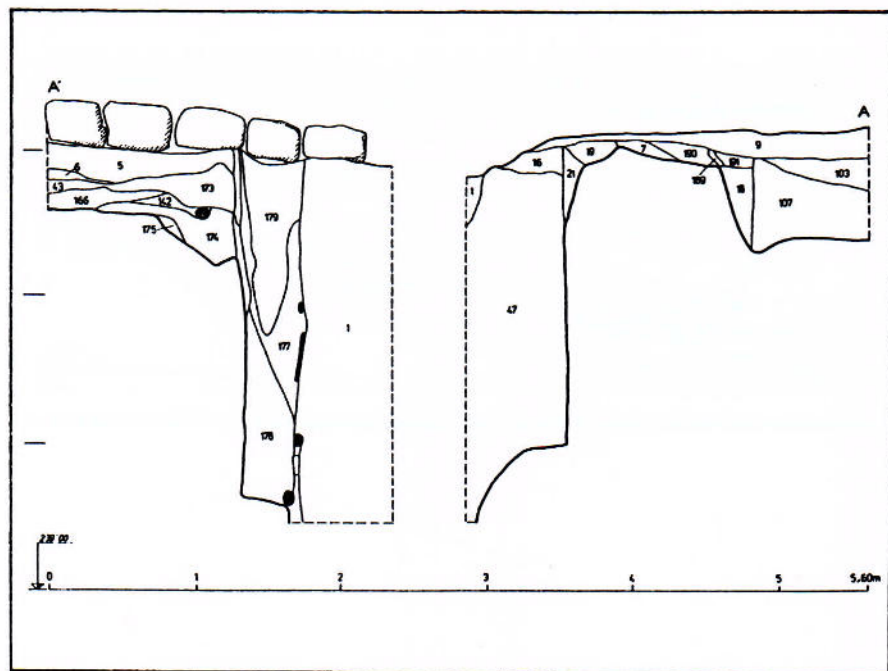
Tab. 7

Tab. 7: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí - kašna. Východní profil stavební jámy a výplně objektu č. 2, pohled od západu.

Pl. 7. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, Malé-náměstí. Eastern section of the building pit and filling of feature 2 at the site of the font and the tank, viewed from the west.

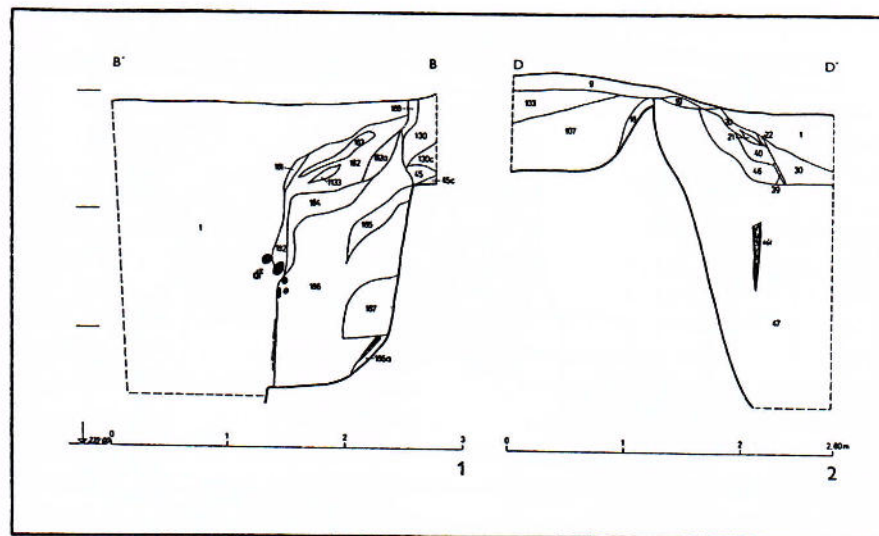
Tab. 8

Tab. 8: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí - kašna. Východozápadní profil (A-A') středem stavební jámy a jižní částí výplně objektu č. 1 pod kašnou, pohled od severu.

Pl. 8. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, Malé-náměstí. East-west section (A-A') through the middle part of the building pit and the S part of filling of feature 1 below the font, viewed from the north.

Tab. 9

Tab. 9: Hradec Králové, okr. Hradec Králové, Malé náměstí - kašna. 1 - severojižní profil (B-B') výplně objektu č. 1, pohled od východu. 2 - východozápadní profil (D-D') výplně objektu č. 1 a objektu č. 4, pohled od jihu.

Pl. 9. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, Malé-náměstí. 1 - north-south section (B-B') of filling of feature 1, viewed from the east, 2 - east-west section (D-D') of filling of feature 1 and feature 4, viewed from the south.

VRCHOLNĚ STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY NA LITOMYŠLSKU V SOUKROMÝCH SBÍRKÁCH

David Vích

Při zpracovávání diplomové práce zabývající se pravěkým osídlením Litomyšlska a Vysokomyštska se autor tohoto příspěvku zabýval archeologickými nálezy uvedeného regionu uchovávanými v soukromých sbírkách svých objevitelů, kde se nacházejí dosud¹. Protože takto uchovávané nálezy jsou vždy bezprostředně ohroženy ztrátou nálezových okolností i nálezů samých, cílem následujících řádků je představení nepočetné kolekce středověké keramiky, která stála již mimo téma vymezené diplomovou prací. Lokalizaci nálezů provedli sami nálezci vždy na mapových listech ZM 10 (měřítko 1 : 10 000), poloha je udána pomocí koordinátů uvedených v milimetrech od západní sekční čáry (ZSČ) a jižní sekční čáry (JSČ) příslušného mapového listu.

1 Katastrální území Dolní Újezd

1.1 KULT.: středověk (Tab. 1:3, 8-11, 13-18); LOK.: ZM 10:14-33-10, koordináty od ZSČ/JSČ: 005/083 mm, Tab. 2A (2); OKOL.: v květnu r. 1963 nalezl p. Václav Havran (Dolní Újezd 218) v průkopu pro vodovod podél silnice poblíž č.p. 218 (č. kat. 521) objekt interpretovatelný jako polozemnice, z níž se podařilo získat soubor keramiky, uhlíky, mazanici a polovinu žernovu. Po ohlášení nálezů archeologickému pracovišti byl zde získaný materiál částečně odevzdán (Vencl 1964); POZN.: některé keramické fragmenty si nálezce ponechal - mimo zobrazených zlomků se jedná o dalších 33 atypických či rytou šroubovicí zdobených střepů.

1.2 KULT.: středověk (Tab. 1:1-2, 4-5, 7, 12); LOK.: ZM 10:14-33-09, koordináty od ZSČ/JSČ: 455/126 mm, Tab. 2A (1); OKOL.: týž p. Havran objevil přibližně v polovině 70. let na staveništi domu nedaleko výše uváděné lokality (cca 500 m severozápadním směrem) další soubor nálezů obdobného charakteru. K objevu došlo na zbytcích výhozu základové jámy (větší část výhozu spolu s nálezy odvezena neznámo kam). Keramika se na výhozu nacházela v černé hlíně - původní výplni objektu. V profilu základové jámy nebyly patrné žádné zbytky archeologických situací, intenzivní zemní práce vše zničily ještě před příchodem

¹ Za zpřístupnění nálezů děkuji p. Václavu Havranovi a ing. Janu Flídrovi.

nálezce. Kromě vyobrazených zlomků se podařilo zachránit ještě tři atypické střepy.

2 Katastrální území Trstěnice

2.1 KULT.: středověk (Tab. 1:6); LOK.: ZM 10:14-24-11, koordináty od ZSČ/JSČ: 111/185 mm, Tab. 2B (3); OKOL.: někdy kolem r. 1976 došlo v intravilánu obce při stavbě mateřské školky k odkrytí archeologické situace, která byla s postupem zemních prací zničena. Dle ústního podání očitého svědka, p. Ing. Jana Flídra (Trstěnice 169), se v hloubce cca 1,5 m nacházelo ohniště a velké množství keramických zlomků, z nichž se do dnešních dnů (v držení p. Ing. Flídra) dochoval okrajový zlomek zdobený vlnicí z šedomodré keramické hmoty.

3 Vyhodnocení nálezů

Nálezy z průkopu vodovodu od č.p. 218 v Dolním Újezdě zařadil Z. Smetánka do období kolem r. 1300 (Vencl 1964), keramické zlomky ze základové jámy z téhož katastru jsou analogické. Střep z Trstěnice lze s jistými výhradami (chronologické určení jednoho zlomku je vždy problematické) zařadit do závěru 13. či spíše do první poloviny 14. století. Všechny popsání nálezy můžeme vzhledem k jejich vyspělosti považovat za doklad kolonizace území do té doby pokrytého pomezním pralesním hvozdem, přičemž je možné zachytit určité rozdíly ve vztahu k tomuto hvozdě. Zachycené sídliště v Dolním Újezdě se nachází na jeho samém okraji, dle sdělení p. Havrana poblíž důležitého brodu přes říčku Desnou, což je vzhledem ke konfiguraci terénu a doložené koncentraci nálezů skutečně možné. Právě říčka Desná je v této oblasti považována za hranici mezi územím v raném středověku osídleným a neosídleným (Charvát 1978, V). V případě Trstěnice se jedná u území umístěné hluboko v pralese zcela mimo raně středověkou sídelní oblast. O to více musíme litovat absence odborného zdokumentování zničené nálezové situace, protože vyobrazený zlomek je zde vůbec prvním nálezem vyzvednutým in situ.

Popsané lokality doplňují obraz osídlení Litomyšlska ve vrcholném středověku (nepublikované autorovy sběry) a jsou dokladem, že i archeologicky zdánlivě málo pozoruhodný region může přinést zajímavé nálezy.

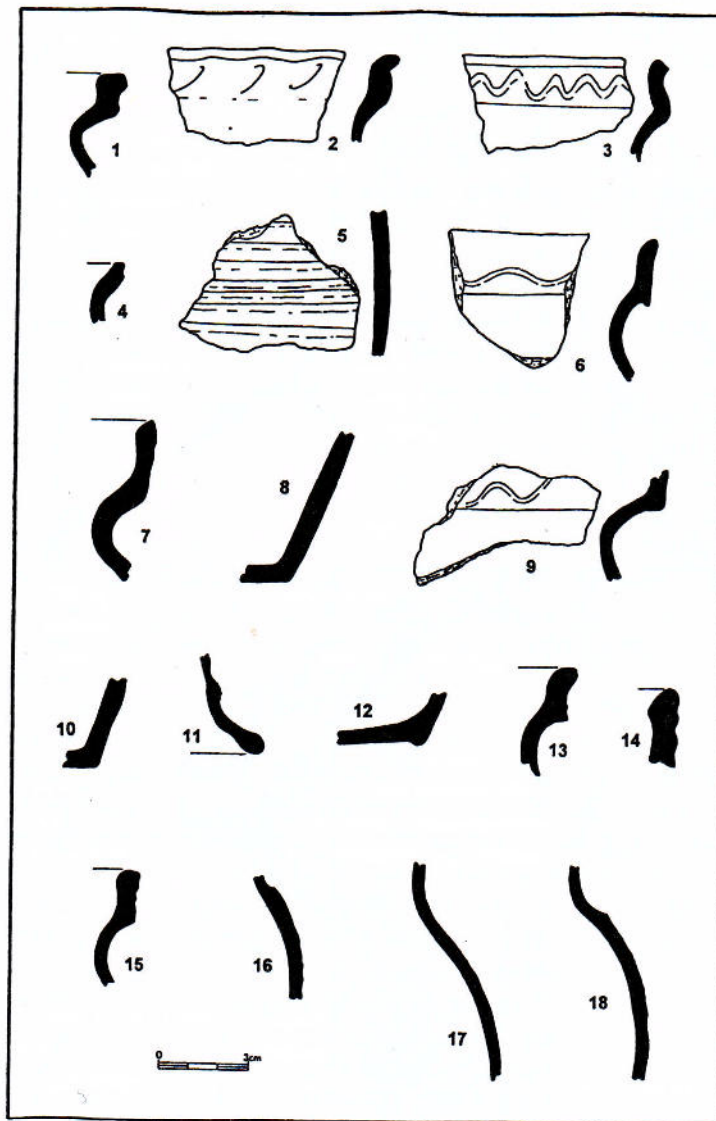
Literatura

- Charvát, P. 1978: Slovanské osídlení Vraclavska do poloviny 13. století, kandidátská disertace, rukopis uložen ve Státním okresním archívu Svitavy se sídlem v Litomyšli, sbírka vědeckých a literárních rukopisů, sign. R 196.
Vencl, S. 1964: Dvě nové středověké lokality na Litomyšlsku, Archeologické rozhledy XVI, 123 - 124. Praha.

Summary

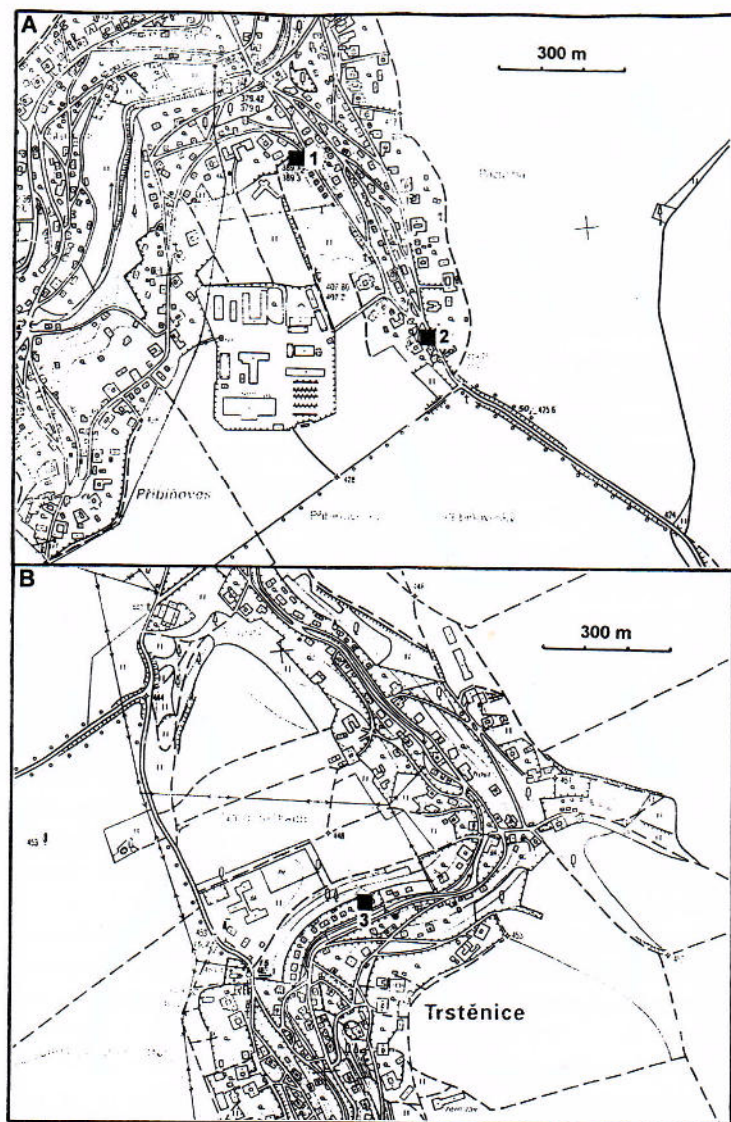
David Vích: *High medieval finds from the Litomyšl region in private collections.*
 In the course of his work on a university diploma thesis on prehistoric settlement of the vicinity of the towns of Litomyšl (district of Svitavy) and Vysoké-Mýto (district of Ústí-nad-Orlicí), the author encountered high medieval finds deposited in private collections. Two of these cases are hitherto unknown: Dolní-Újezd, district of Svitavy (a small collection dating probably from the end of 13th century) and Trstěnice, district of Svitavy (a lonely sherd, perhaps of the first half of 14th century). These pottery fragments have been retrieved from archaeological situations destroyed at the respective sites and thus represent valuable contributions to the extent of high medieval assarting activities in the period in consideration.

Tab. 1

Tab. 1: Dolní Újezd, okr. Svitavy (kap.1.1). 1:3, 1:8-11, 1:13-18; Dolní Újezd, okr. Svitavy (kap. 1.2): 1:1-2, 1:4-5, 1:7, 1:12; Trstěnice, okr. Svitavy (kap. 2.1): 1:6.

Pl. 1. Dolní-Újezd, district of Svitavy (Chap. 1.1), 1 : 3, 1 : 8 - 11, 1 : 13 - 18, Dolní-Újezd, district of Svitavy (Chap. 1.2), 1 : 1 - 2, 1 : 4 - 5, 1 : 7, 1 : 12. Trstěnice, district of Svitavy (Chap. 2.1), 1 : 6.

Tab. 2A (1): Dolní Újezd, okr. Svitavy (kap. 1.2); 2A (2): Dolní Újezd, okr. Svitavy (kap. 1.1); 2B (3): Trstěnice, okr. Svitavy (kap. 2.1).

Pl. 2A (1): Dolní-Újezd, district of Svitavy (Chap. 1.2), 2A (2): Dolní-Újezd, district of Svitavy (Chap. 1.1), 2B (3): Trstěnice, district of Svitavy (Chap. 2.1).

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM NA STAVBĚ ČERPACÍ STANICE POHONÝCH HMOT NA NÁMĚSTÍ 5. KVĚTNA V HRADCI KRÁLOVÉ

Radek Bláha

Ve dnech 30. 9. až 4. 10. 1999 provedli pracovníci archeologického oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové odborný dohled, a posléze záchranný archeologický výzkum na stavbě čerpací stanice pohonných hmot v severní části náměstí 5. května v Hradci Králové. Lokalita se nachází na území městské památkové zóny, na pravém, tedy západním břehu Labe (Tab. 1).

V první fázi zemních prací (vyhloubení stavební jámy pro uložení nových nádrží) byla v hloubce cca 3 m, pod recentními navážkami (vrstvy č. 1 - 5), zjištěna vrstva hnědošedého písku s uhlíky a zlomky mazanice (kontext č. 37 - na řezu se neprojevil). Pod ní ležela vrstva jílovité hlíny, promíšená s organickými zbytky se značným podílem dobytčích rohů (kontext č. 38 - totožný s vrstvou č. 17). Spodek této vrstvy nebylo možno vzhledem k hladině spodní vody zachytit.

Po skončení mechanické skrývky bylo vzhledem k rychlému postupu zemních prací možno dokumentovat pouze stěny výkopu (rozměry 8 x 11 m při výšce cca 4 m). Vzhledem k tomu, že složitější stratigrafie byla patrná v západní části výkopu, byla věnována zvýšená pozornost západnímu řezu a přilehlým částem severního a jižního řezu (viz dále).

Ve stratigraficky jednodušší východní části výkopu se v hloubce 3 - 4 m nacházela výše zmíněná vrstva č. 38 (šedý bahňitý jíl) obsahující množství zvířecích kostí a především rohů. Nepříliš četné zlomky keramiky (s převahou části baňatých hrnců s uchem, jejichž výzdoba je tvořena mělkými rýhami šroubovice a s jednoduchým ovaleným okrajem), které je možné datovat do období 15. století (Tab. 3:3). Okraj této vrstvy (č. 38) byl zachycen i v nejzápadnější části plochy výkopu, avšak na západním řezu se již neprojevovala. Na poměrně příkře stoupajícím podloží (vrstvy č. 10 a 11) tvořeném pískem a štěrkopískem zde spočívaly vrstvy písčité hlíny (č. 6 a 8) obsahující zlomky keramiky (Tab. 2, 3:1, 3:2) a vápenné vrstvy (č. 7). Ty lze, především dle profilace okrajových zlomků, datovat do období 13. století, a to spíše do jeho druhé poloviny. Na tomto souvrství již spočívaly novověké navážky, narušené zcela recentními vkopy. Stopy osídlení z mladšího středověku či raného novověku zde nebyly zaregistrovány.

Při hodnocení celé odkryté situace nutno přihlídnout především k mapám Hradce Králové z období kolem poloviny až 3. čtvrtiny 18. století, které zachycují vzhled města před výstavbou pevnosti, mimo rozsahu vlastního osídlení pak především podobu říční sítě (v tomto ohledu má jedinečnou hodnotu tzv. provádě-

děcí plán Václava Pavlovského z Rosenfeldu se zakreslením starých a nově vyhloubených říční koryt vedle sebe; Richter - Semotanová 1998, mapový list č. 5, mapa č. 9; srovnej tamtéž mapový list č. 19, mapu č. 21 a 22).

Na základě porovnání těchto kartografických pramenů se zjištěnými archeologickými situacemi lze usuzovat, že při hloubení stavební jámy pro nádrže pohonných hmot bylo zachyceno staré řečiště Labe (vrstvy č. 12, 14 - 16 tvořené hlínou, jílem s oblázky, úlomky cihel a již výše zmíněná vrstva č. 38, respektive 17), a především jeho západní břeh, na kterém se ve 13. století hromadilo mocné souvrství (vrstvy č. 6 - 9). Minimálně od 15. století se tento břeh a hlavně přílehlá část řečiště staly místem ukládání odpadu, vzniklého při běžném chodu soudobých domácností. Nálezy velkého počtu rohů, kostí hovězího dobytka a dalších organických zbytků pak mohou naznačovat, že v blízkém okolí byly umístěny jatky, případně další provozy zpracovávajících suroviny získané ze zvířat. Tomu nasvědčují i údaje ze zlomku berního rejstříku Hradce Králové z let 1390 - 1403 (Bělina 1973, 169n.), který v této části středověkého Pražského předměstí uvádí, mimo dalších řemesel, také přítomnost řezníků, jirchářů a koželuhů (Mikulka 1996, 46 - 47).

Vrstvy datované do období 13. století souvisí s intenzivním středověkým osídlením mírně vyvýšených teras nad jednotlivými rameny Labe, které je v nejbližším okolí náměstí 5. května archeologicky doloženo např. z nedaleké Škroupovy ulice - záchranný výzkum V. Vokolka na stavbě mateřské školky r. 1960 (Justová 1968, 60). Právě období 13. století je dobou postupné transformace rozsáhlé sídelní aglomerace na ostrovech mezi rameny Labe a Orlice pod přemyslovským správním hradem v předměstí vrcholně středověkého města, jak o tom mimo historických pramenů svědčí především archeologické nálezy (Richter - Vokolek 1995, 129 - 133).

Lze tedy uzavřít, že záchranný archeologický výzkum provedený na náměstí 5. května v Hradci Králové přispěl k prohloubení a zpřesnění dosavadních poznatků o podobě původního terénního reliéfu a říční sítě na území středověkého Pražského předměstí. Prokázal intenzivní osídlení tohoto místa od 13. století a přítomnost sekundárních kulturních vrstev z 15. století; ty souvisí s odstraňováním odpadků vrcholně středověkého města. Znovu tak byla prokázána nutnost sledování všech zemních prací, které jsou prováděny na území městské památkové zóny.

Literatura

- Bělina, P. 1973: Ze správní a hospodářské agendy města Hradce Králové ve 14. a na počátku 15. století, Sborník archivních prací XXIII/1, 156 - 191.
Justová, J. 1968: Nálezové zprávy Archeologického ústavu ČSAV 1955 - 1964, Archeologické studijní materiály 6, Praha.

Mikulka, J. 1996: Dějiny Hradce Králové I/1. Hradec Králové.

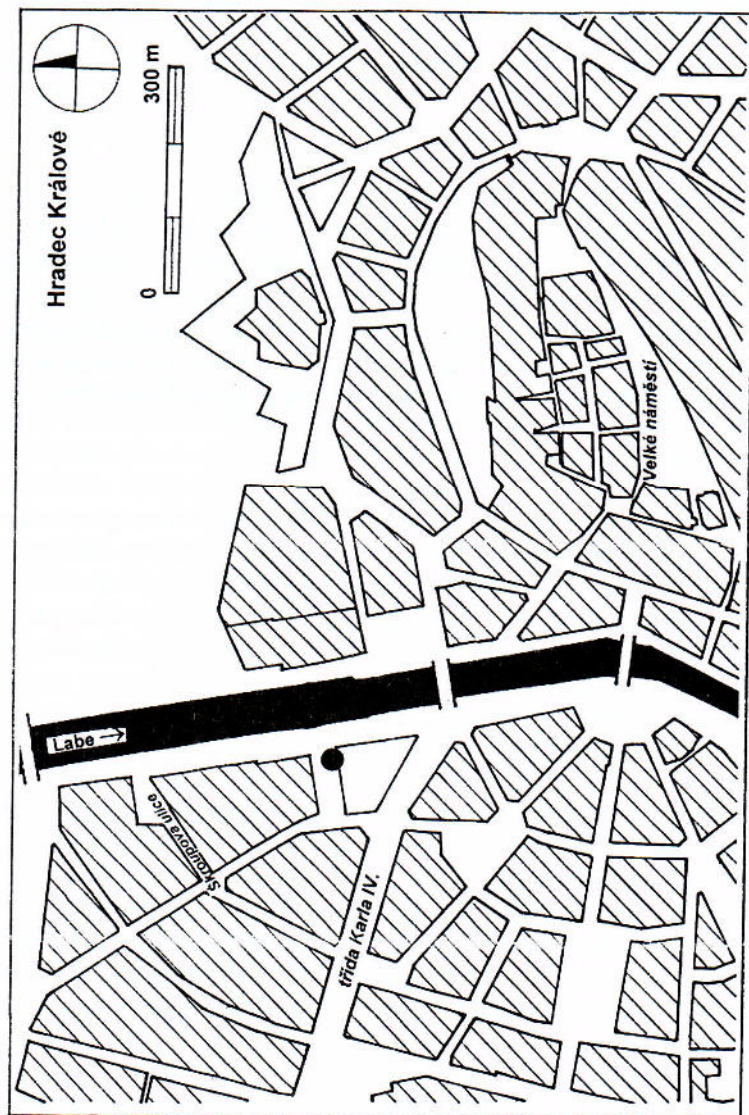
Richter, M. - Semotanová, E. 1998: Historický atlas měst České republiky, svazek č. 5 - Hradec Králové. Praha.

Richter, M. - Vokolek, V. 1995: Hradec Králové. Slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové - Praha.

Summary

Radek Bláha: Excavations at the building site of a refuelling station at the Náměstí 5. května (Square of the Fifth of May), Hradec-Králové. A part of an ancient bed of the Labe/Elbe river, filled in by dumping refuse from production features at least since the 15th century, was explored during salvage excavations at the Náměstí 5. května, Hradec-Králové. Dense settlement, linked to the gradual transformation of an early medieval suburban agglomeration into a municipal suburb of the high Middle Ages, was clustering at the river's W bank as early as the 13th century.

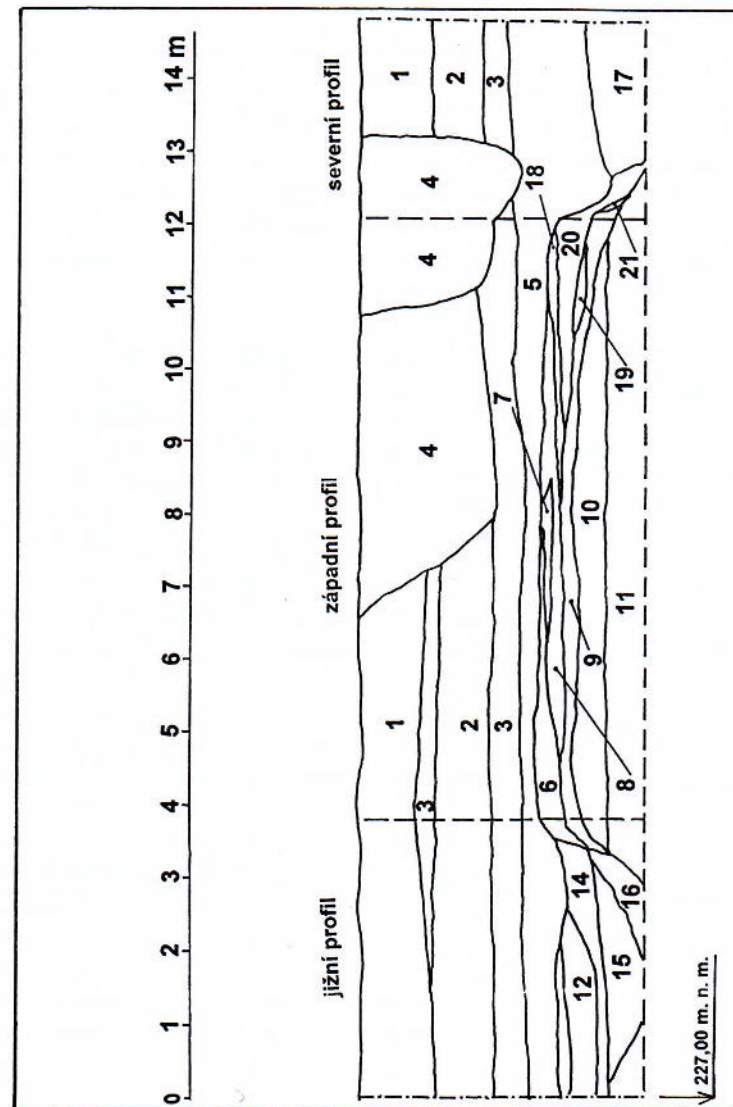
Tab. 1

Tab. 1: Hradec Králové, náměstí 5. května, okr. Hradec Králové. Jádru města s vyznačenou polohou výzkumu.

Pl. 1. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, náměstí 5. května (Fifth of May Square). The urban core with excavation area plotted on.

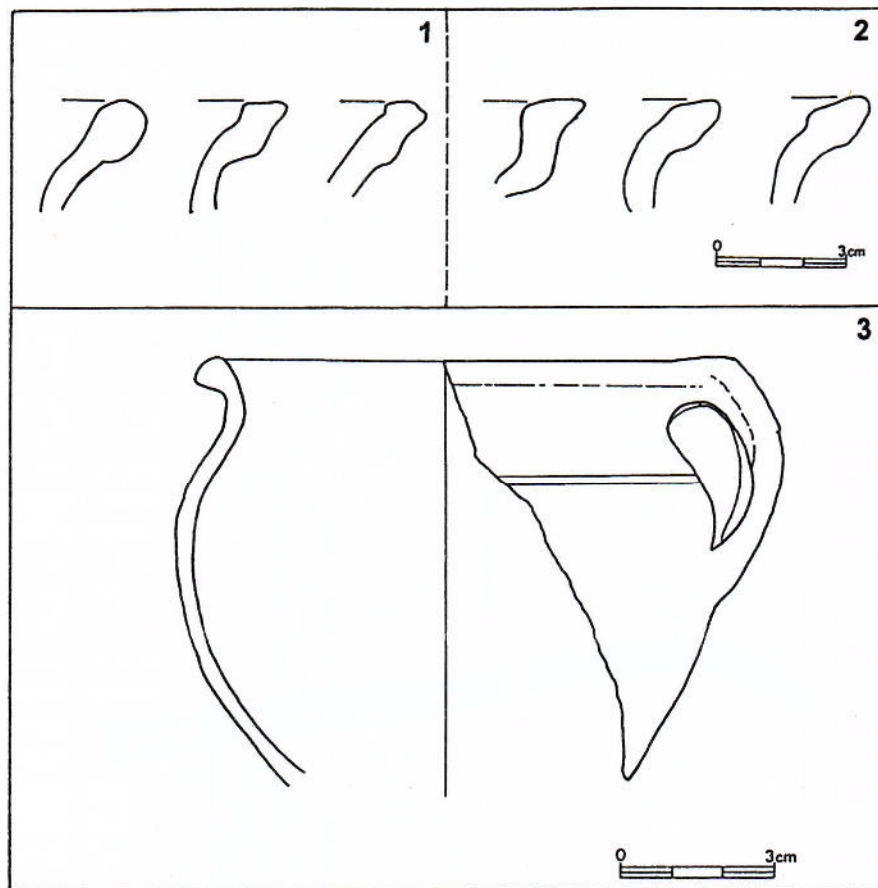
Tab. 2

Tab. 2: Hradec Králové, náměstí 5. května, okr. Hradec Králové. Sekvence vrstev jižního, západního a severního řezu.

Pl. 2. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, náměstí 5. května. Sequences of layers of the southern, western and northern sections.

Tab. 3: Hradec Králové, náměstí 5. května, okr. Hradec Králové, výběr z keramických nálezů: 3:1: vrstva č. 6; 3:2: vrstva č. 8; 3:3: vrstva č. 17.

Pl. 3. Hradec-Králové, district of Hradec-Králové, náměstí 5. května. Sample of the pottery finds: 3: 1 - layer No. 6, 3:2 - layer No. 8, 3:3 - layer No. 17.

TVRZIŠTĚ V OBCI BYSTŘEC, K.Ú. BYSTŘEC, OKR. ÚSTÍ NAD ORLICÍ

Miroslava Cejpková

Písemné zprávy o bystřecké tvrzi se nedochovaly. První bezpečná zmínka o vsi Bystřec uváděné pod názvem Waltersdorf je z r. 1304 (Profous 1954, 259 - 230), kdy ji s celým lanšperským panstvím získal Zbraslavský klášter. Starší bádání spojovalo někdy s Bystrcem lokalitu Wizrece, kterou Kojata Hrabišic v r. 1227 odkázal bratřím Sezemovi a Milotovi. Novější práce již předpokládají, že se údaj vztahoval k jinému místu (Musil 1995, 19).

Roku 1358 došlo ke směně lanškrounsko-lanšperského panství mezi Zbraslavským klášterem a litomyšlským biskupem Janem za jeho statky u Prahy. V předávací smlouvě je opět uváděna obec Bystřec pod názvem Baltersdorff. (Profous, 1954, 260).

V r. 1371 založil biskup Petr Jelito augustiniánský klášter v Lanškrouně a věnoval mu některé obce a statky na Lanškrounsku. Zda mezi nimi byl i Bystřec, nebo se dostal do majetku kláštera později koupí, není jasné. Z let 1400 a 1402 jsou dochované záznamy, ze kterých vyplývá, že ves byla pronajata (Profous 1954, 260: 1400 Joh.de Bystrzice vendidit monio Lanscronensi, RT. I, 588, 1402 Joh de Bistrzecz, CMor. XIII, 211). Publikace o Bystřeci (anonym 1977, 6) jako jediný zdroj uvádí ještě zmínku o vsi Bystřec jako majetku lanškrounského kláštera k r. 1409, bohužel však necituje pramen.

Roku 1437 císař Zikmund zastavil ves Bystřec mnichův landskrounských Janovi z Vyhnanic (Profous, 1954, 260).

Po husitských válkách r. 1436 získal bývalé panství litomyšlských biskupů panství Vilém Kostka z Postupic (Kolomý - Sekotová - Macková 1996, 14). Kdy přesně přešla do vlastnictví Kostků ves Bystřec, prameny neuvádějí. Snad to bylo v r. 1453, kdy Zdeněk Kostka z Postupic získal městečko Jablonné s vesnicemi k němu patřícími. Kostkové z Postupic drželi toto panství až do r. 1507, kdy zemřel poslední mužský příslušník rodu Jan Kostka. Protože nezařechal dědice, majetek pánů z Postupic zdědily dcery Bohuše Kostky z Postupic (zemřel r. 1505) Anna a Markéta. Jejich poručníkem byl Vilém z Pernštejna, který je r. 1507 provdal za své syny Jana a Vojtěcha a celý majetek tak přešel do rukou pánů z Pernštejna. Panství Lanškrounské i Lanšperské drželi páni z Pernštejna až do 1588, kdy je koupil od bratří Jana a Maxmiliána z Pernštejna Adam Hrzán z Harasova a na Skalce (Sedláček 1883, 102 - 105).

Vzhledem k tomu, že o tvrzi nejsou písemné zprávy, názory na dobu jejího vzniku jsou rozdílné a pokrývají široké období od druhé poloviny 13. století do začátku 15. století: ve druhé polovině 13. století při kolonizaci lanšperského panství (kol. 1998, 61), ve druhé polovině 13. století při založení obce lokátorem Waltrem nebo zbraslavská či lanškrounská klášterní vrchnost ve 14. století (Musil 1995, 19), před počátkem 14. století, než obec patřila lanšperskému panství, nebo v 15. století, kdy se ves dostala do zástavy (Sedláček 1883, 117; v souvislosti se zastavením Bystrce Sedláček uvádí pouze r. 1437), ve 2. polovině 14. století, kdy ves patřila augustiniánskému klášteru v Lanškrouně, nebo za některého ze stávajících držitelů (Křivohlávek 1980, 202), na začátku 15. století v souvislosti se zástavou tvrze 1400, 1402, 1409 (anonym 1977, 5), po r. 1402 nebo 1437 založili tvrz zástavní držitelé (Šimek a kol. 1989, 63).

Zánikem tvrze se zabývají pouze někteří z badatelů, kladou jej do druhé poloviny 15. století v souvislosti s opětným připojením vsi k lanšperskému panství (Šimek a kol. 1989, 63), případně vzhledem k nálezům ohřelých dřev do 1. poloviny 15. století do období husitských válek (anonym 1977, 6).

Po svém zániku se tvrziště postupně změnilo v ostrůvek obklopený bahnitým příkopem. Do jeho vzhledu pravděpodobně zasáhl jeden z majitelů, který tvrziště ukopával a zavážel příkop (Pamětní kniha obce Bystřec, 536; bohužel neuvádí pramen ani časové určení). Dnešní podoba tvrziště je výsledkem jeho přestavby na požární nádrž a koupaliště, která proběhla v letech 1964 - 1967 (půdorys - Tab. 1, řezy - Tab. 2). Důvodem stavby nádrže byl nedostatek vody v obci nezbytné při zásazích hasičů, což se negativně projevilo při dvou požárech v obci v r. 1963. Původní záměr byl odstranit část tvrziště, vzniklý prostor spojit s částí bahnem zaneseného příkopu a zde vybudovat vodní nádrž o pravouhlejším půdorysu. Na základě nesouhlasu zástupců památkové péče, Československé akademie věd a Archeologického ústavu Praha, bylo rozhodnuto udělat požární nádrž v celém příkopě a nezasahovat do vlastního tvrziště. Vodní plocha měla zároveň sloužit jako koupaliště.

Provedení záchranného výzkumu při stavebních úpravách mělo zajistit Východočeské muzeum v Pardubicích, dr. L. Skružný. Výzkum, při němž zástupce ONV přislíbil každodenní pomoc 40 občanů, byl zahájen v květnu 1964. Vzhledem k tomu, že vlastní plocha tvrziště neměla být úpravami bezprostředně ohrožena, rozhodl se dr. Skružný provádět výzkum pouze na ploše příkopu. Sonda široká 2 m byla položena proti vchodu do hostince, kolmo k jeho stěně, přes celou šířku příkopu. Výzkum zde, přes slíbenou pomoc občanů, prováděl dr. Skružný sám. Vlivem dešťů došlo ke zvýšení hladiny v potoce, který byl v minulosti zdrojem vody pro příkop tvrze a v důsledku toho stála voda v sondě již po odstranění drnu, na vyšších místech v hloubce 40 cm. Z tohoto důvodu byl výzkum

přerušen s tím, že tajemník MNV bude informovat dr. Skružného, jakmile dorazí zaměstnanci pozemních staveb s bagrem. Zprávu však dr. Skružný neobdržel, jak sám předpokládá, jak z důvodů ekonomických, tak aby se práce zbytečně nezdržovala, podíl na tom mohlo mít i to, že p. tajemník byl právě v té době nemocen. Když dr. Skružný po 2 nebo 3 týdnech přijel do Bystrce, byla již polovina příkopu vybagrována a sonda zničena (Skružný 1967).

Během roku 1964 bylo dále rozhodnuto prostor tvrziště upravit pro pořádání tanečních zábav zhotovením tanečního parketu (k tomu spisová agenda uložená ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí - viz prameny). Archeolog však u těchto prací přítomen nebyl, pravděpodobně proto, že investor o rozšíření prací i na prostor tvrziště nepodal zprávu odpovědným organizacím. Práce byly ukončeny v r. 1967 (anonym 1977, 23).

Tvrziště se nachází ve středu obce, v nejnižším místě údolí směřujícího v centru obce zhruba od jihovýchodu k severozápadu. Údolím a celou obcí protéká potok pramenící v Čenkovicích (sousední obec), zvaný dříve Čenkovička, dnes častěji Bystřička, na mapě 1 : 10 000 označovaný jako Bystřecký potok. Údolí mírně klesá od jihovýchodu k severozápadu, jeho boky se zvedají těsně vedle tvrziště k jihozápadu, na protější straně k severovýchodu svah povlněně stoupá směrem k hlavní komunikaci procházející obcí, pak se zvedá strměji. Od hlavní silnice tu mohutnou serpentinou odbočuje (k severu) silnice do Jablonného nad Orlicí. Pod první zatáčkou leží farní kostel sv. Jakuba Většího, v dnešní podobě empírový z let 1827 - 32 se starší věží z r. 1779. První zmínka o kostele v Bystrci je z r. 1651, kdy je zde uváděn dřevěný kostel, tehdy filiální (Bystřec byl původně součástí farnosti v Jablonném nad Orlicí, samostatná farnost je zde od konce 18. století). Existenci kostela v Bystrci již před husitskými válkami předpokládá J. Cibulka a J. Sokol (1935, 26). Kostel je vzdušnou čarou vzdálený od tvrziště cca 210 m.

Z tvrziště v Bystrci, které po přestavbě v letech 1964 - 1967 slouží jako požární nádrž, koupaliště a místo k pořádání tanečních zábav, se dochovalo vlastní tvrziště tvořené ostrůvkem a při stavebních úpravách vyzděný obvodový příkop naplněný vodou (Tab. 3).

Ostrůvek dlouhý 35 m (ve směru severozápad - jihovýchod), široký 25 m (ve směru jihozápad - severovýchod) má přibližně podkovovitý tvar s rovnou stranou orientovanou k severozápadu k budově pohostinství, oba rohy na jihovýchodní straně jsou výrazně zaoblené. Plocha tvrziště je celá rovná, není zde ani stopa po obvodovém valu, po obvodu se šikmo sklání do příkopu. Je zatravněná, na východním konci na hraně tvrziště je kovová konstrukce drobné stavby - jeviště (orchestríště) - s pultovou střechou. Stavba má kovovou konstrukci, je postavena na kovových sloupcích, zadní částí je ukotvená v šikmé stěně příkopu, vlastní podlaha je nad úrovní terénu. Před objektem je nevyvýšený

oválný betonový taneční parket. Na jihovýchodě je šikmý, k vodě se již sklánějící obvod ostrůvku porostlý stromy stojícími v řadě vedle sebe, další strom stojí při severovýchodní straně. Stromy podle fotografie pocházejí z doby před úpravami. Plocha vnitřního tvrziště, parc. č. 1545, má podle údajů katastrálního úřadu rozlohu 741 m².

Vlastní tvrziště je obklopeno zhruba čtvercovým příkopem. Ostrůvek není umístěn přesně ve středu plochy vymezené příkopem, ale je posunutý směrem k jihu. Plocha příkopu, parc. č. 1546, má podle údaje katastrálního úřadu rozlohu 3672 m².

Vnější obvod příkopu má na severozápadní a jihozápadní straně dlouhé rovné úseky, roh mezi nimi je okosený. Severovýchodní a jihovýchodní strana je více zaoblená. Průběh zaoblených obvodových linií není plynulý, ale je tvořený krátkými rovnými úseky. Je to výsledek stavební úpravy tvrziště na koupaliště. Při této přestavbě byly stěny příkopu zhruba z jedné poloviny až ze dvou třetin vyzděny z kamenů a betonu. Vnější stěna příkopu je na severní, východní a jižní straně šikmá, z kamene, na západní straně a v severozápadním rohu tvoří vnější stěnu příkopu svislá betonová stěna. Vnitřní stěna příkopu je šikmá, z kamene. Zhruba v jihozápadním rohu, od hospody, vede na tvrziště most.

Přítok a odtok vody je zajištěn potrubím z Bystřeckého potoka.

Místo původního vstupu není patrné, nedochoval se ani vnější val, který na východní straně příkopu popsali PhDr. B. Nechvátal.

Nejstarší popis tvrziště se zachoval u A. Sedláčka v jeho díle Hrad, zámky a tvrze království českého (Sedláček 1883, 117): „Tvrziště leží nedaleko fary v úvale uprostřed vesnice a obklíčeno jest příkopem čtverhranným, kterýž byl vodou z potůčku do příkopu vnikajícího napuštěn. V zavření vnitřním nachází se násep kolem tvrziště jdoucí, a v něm městiště, kdež věž neb dům stály.“

Vedle tohoto písemného popisu se dochovala dokumentace fotografická. Nejstarší fotografie autorce dostupná je reprezentována leteckým snímkem obce pocházejícím z r. 1937 (měřítko 1 : 2850) uloženém nyní ve Vojenském topografickém ústavu Dobruška pod evidenčním číslem 9361. Snímek zachycuje zatrávněné tvrziště i příkop s několika stromy nebo většími keři na vlastním tvrzišti, na dně a vnitřních bocích příkopu. Měřítko bohužel neumožňuje poznat, zda se na pahorku nebo na okraji příkopu nacházely stopy obvodového valu.

Před r. 1961 (pravděpodobně datum zápisu v Pamětní knize obce Bystřec, 536) došlo k nějakým zásahům do vzhledu tvrziště, když zde jeho majitel p. Kylar tvrziště ukopával a zavážel příkop. Vzhledem k tomu, že dnešní rozměry tvrziště, rozměry zachycené v popise PhDr. B. Nechvátala i rozměry tvrziště na mapě stabilního katastru jsou prakticky totožné, nebyl zřejmě rozsah ukopávání velký.

Další fotodokumentace je uložena ve fotoarchivu Archeologického ústavu AV ČR Praha (pozitivní a negativní č. 30933, 30934, 30936 - 30940, 30642 - 30949). Autorem fotografií je PhDr. B. Nechvátal, který navštívil Bystřec 9. 3. 1964 společně s PhDr. V. Vildovou a PhDr. J. Hobzkem. Jejich úkolem bylo provést úřední zjištění ve věci projektu MNV, který předpokládal vybrání příkopu tvrze do hloubky 2 m pod dnešní úroveň pro požární nádrž a koupaliště. Ačkoliv ze zprávy zpracované PhDr. B. Nechvátalem 12.3.1964 je zřejmé, že se pracovníci archeologického ústavu vyjadřovali již k dokumentaci, která počítala se zachováním tvrziště, bylo jejich stanovisko z důvodů odborných (značné narušení celého objektu spojeného s porušením vertikální a horizontální stratigrafie) a finančních (nedostatek finančních prostředků záchranného oddělení) záporné (Nechvátal 1964). V této zprávě PhDr. B. Nechvátala je také uveden stručný popis tvrziště ještě před započatím stavebních prací: Lokalita je velmi dobře zachována - dnešní stav plochy vlastního tvrziště je 25 x 35 m se zřetelným hlubokým příkopem 1,5 m - 2 m, délka 15 - 20 m, vlastní tvrziště je asi 1,5 m nad okolním terénem. Na východní straně příkopu je dosud zachována část valu před vlastním příkopem.

Další popis stavu tvrziště je ve spisech týkajících se povolení „Akce Z“: z důvodu šetření půdou byl vybrán bahnitý pozemek, kde téměř nic nerostlo - příkop kolem hradiště, které se nachází ve středu obce. Příkop je zhruba 20 m široký a je rozložen do kruhu kolem hradiště (pozn. autorky článku - v rozporu s mapou stabilního katastru i dnešním stavem mylně uvedeno, že je rozložen do kruhu), které je o 2,3 m vyvýšeno nad dosavadním stavem příkopu, který je průměrně 2 m hluboko zanesen usazeným bahnem, které je nutno vybrat až na původní štěrkopískové dno (k tomu spisová agenda uložená na Obecním úřadě Bystřec - viz prameny). Z uvedených popisů i z fotodokumentace z r. 1964 je zřejmé, že v r. 1964 již nebyl dochován obvodový val vlastního tvrziště. Fotografie také zachycují povrch tvrziště, strom zde stojící i další stromy po jeho obvodu, které se ve většině dochovaly dodnes. Je zřejmé, že povrch tvrziště se nezměnil, tj. nebyl při přestavbě lokality na požární nádrž a koupaliště ani dosypán, ani odebrán. Úpravy mohly zasáhnout jen část obvodu tvrziště (která nebyla zarostlá dodnes dochovanými stromy), kde v souvislosti s vyzděním stěn příkopu podle řezů (Tab. 2) mohlo dojít k odkopání okrajů tvrziště. Větší zásah byl pravděpodobně proveden na vnější stěně příkopu, kde je existence lomení stěny příkopu doložena na fotografiích z doby výstavby požární nádrže. Přesto dnešní tvar tvrziště v podstatě odpovídá stavu zachycenému na mapě stabilního katastru z r. 1939 (Tab. 4). Rovněž je vidět, že na povrchu tvrziště se nenacházely zbytky zdí, které uvádějí někteří autoři (Musil 1995, 19, Šimek a kol. 1989, 63).

K poznání bystřeckého tvrziště přispívají také movité nálezy. Záchraný výzkum v r. 1964 provádělo Východočeské muzeum v Pardubicích pod vedením PhDr. Ludvíka Skružného. Sonda byla umístěna v příkopu, nebyla dokončena - byla vykopána do hloubky maximálně 0,4 m. V horních vrstvách sondy mezi 0 - 0,2 m, někde i mezi 0,2 - 0,4 m bylo nalezeno kromě střepů recentních nádob a sklenic množství střepů 19. - 17. století, mezi kterými se ojediněle vyskytly zlomky keramiky ze 14. - 15. století (Skružný 1967). Středověké nálezy jsou uloženy ve Východočeském muzeu Pardubice, i.č. 5099 - 5103. Jak již bylo uvedeno výše, přítomnost archeologa při prováděných stavebních pracích byla zcela nedostatečná.

Další nálezy, dnes uložené v kabinetě Základní školy Bystřec, vybraly školní děti z bahna vyvezeného z příkopu. Předběžně je možné je zařadit do období 14. - 16. století, pocházejí však v podstatě ze sběru, což snižuje jejich vypovídací hodnotu, především při snaze určit dobu založení tvrze.

Při stavebních pracích v příkopě se podařilo objevit dnes nedochované nálezy, které jsou popisovány jako kůly z mostu na tvrziště, dřevěný žlab na odvádění vody, jiná dřeva (Křivohlávek 1980, 203) nebo zbytky vypouštěcího zařízení a v bahně ohořelý padací most (anonym 1977, 6).

V r. 1874 na tvrzišti kopal jistý Jan Zpěvák, který zde našel hrubé hřeby, podkovy, dobytčí i lidské kosti, příčnou zeď z ruly, dlážděné místo a groš z doby Karla IV. s nápisem „Grossus Pragensis-Carolus Primus“ (anonym 1977, 6). Stejnou událost, bez uvedení jména nálezce a s poněkud odlišným seznamem nálezů uvádí Pamětní kniha obce Bystřec na s. 536 (a bylo zde nalezeno „slité železo, hřeby, spálené kosti, střepiny náradí, zeď z ruly, dlažba, asi stáj, a pražský groš“). Zápis není datován, před ním je zápis z r. 1961. Nálezy se bohužel nedochovaly.

Na základě všech shromážděných údajů je možné o tvrzi v Bystřci říci následující: tvrziště leželo při toku potoka, kterého využívalo k naplnění vodního příkopu. Příkop byl zhruba čtverhranný, na jeho vnějším obvodu byl minimálně na východní straně, pravděpodobněji na všech stranách, obvodový val. Vlastní tvrziště nebylo na ploše vymezené příkopem umístěno přesně ve středu, ale bylo posunuté k jihu. Mělo zhruba lichoběžný tvar, podle mapy stabilního katastru i zaměření z r. 1964 se mírně zužovalo od severozápadu k jihovýchodu. Na jeho obvodu se nacházelo opevnění, po němž se dochoval val popsáný A. Sedláčkem.

Při výkopech v r. 1874 byla objevena příčná zeď z ruly a dlážděné místo. Příčná zeď může být pozůstatek zdíva jak samostatně stojící věže, tak budovy zapojené do obvodového opevnění. Vzhledem k tomu, že neznáme sílu, založení ani způsob zdění (na maltu - na sucho), není možné na základě tohoto nálezu předpokládat, zda šlo o celokamennou budovu nebo o stavbu částečně dřevěnou. Protože není uvedený materiál, kterým bylo dláždění provedeno, je obtížné

uvažovat o tom, zda se jednalo o dláždění nádvoří nebo interiéru budovy, pravděpodobněji se zdá dláždění interiéru stavby.

Velice hypoteticky je možné předpokládat, že vzhledem k rozměrům tvrziště šlo o zástavbu obvodovou, které také lépe vyhovuje pravoúhlý tvar, podle třídění L. Svobody (Kolektiv 1998, XI - XII), případně o typ s obytnou stavbou při obvodu nebo o typ s důslednou obvodovou zástavbou podle P. Chotěbora (1982, 359). Tuto otázku by mohl vyřešit pouze archeologický výzkum. Ke tvrzi patrně vedl přes příkop dřevěný most, z obranného hlediska zřejmě s částí padací.

Vzhledem k tomu, že část archeologických nálezů z příkopu tvrze v Bystřci je datovaná již do 14. století, lze předpokládat, že tvrz byla založena již ve 14. století. Vzhledem k tomu, že dřevo nalezené v příkopě bylo v jednom případě popisované jako ohořelé, nelze vyloučit, že tvrz byla zničena požárem někdy v 15. století. Pokud by se na její zkáze nepodílel požár, lze předpokládat, že byla opuštěna poté, co se ves dostala do majetku Kostků z Postupic, kteří by pravděpodobně na její existenci neměli zájem. Toto datování vzniku a zániku tvrze bude třeba upřesnit při zpracování výše uvedených nálezů. Bylo by dobré, kdyby se datování vzniku, případně zániku tvrze podařilo potvrdit nálezy získanými při výzkumu vlastního tvrziště, vzhledem k využití tvrziště je však záchraný výzkum velmi nepravděpodobný.

Příspěvek je jedním z výstupů programového projektu financovaného MK ČR Hrady, hrádky a tvrze okresu Ústí nad Orlicí, jehož nositelem bylo Okresní muzeum ve Vysokém Mýtě a řešitelem autorka.

Prameny

- Nechvátal, B. 1964: Zpráva o zjišťovací akci a úředním jednání, č.j. 2074/64, datované 12. 3. 1964. Uloženo v Archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR. Praha.
- Skružný, L. 1967: Dopis J.F. Křivohlávkovi ze dne 20. 2. 1967. Uloženo v osobním archivu J. F. Křivohlávka.
- Pamětní kniha obce Bystřec. Originál uložen ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí, kopie na Obecním úřadě Bystřec.
- Spisová agenda k povolení stavby koupaliště včetně výkresové části (dopisy MNV Bystřec č.j. 497/64, bez data, adresované KNV Hradec Králové a ONV Ústí nad Orlicí a č.j. 498/64 ze dne 17. 8. 1964 adresovaný radě ONV Ústí nad Orlicí). Uloženo ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí.

Spisová agenda k povolení stavby koupaliště (nedatovaný dopis - podle znění dopisu z období leden - březen 1964, MNV Bystřec č.j. 497/64 adresovaný VČ KNV Hradec Králové a ONV Ústí nad Orlicí). Uloženo ve spisovně Obecního úřadu Bystřec.

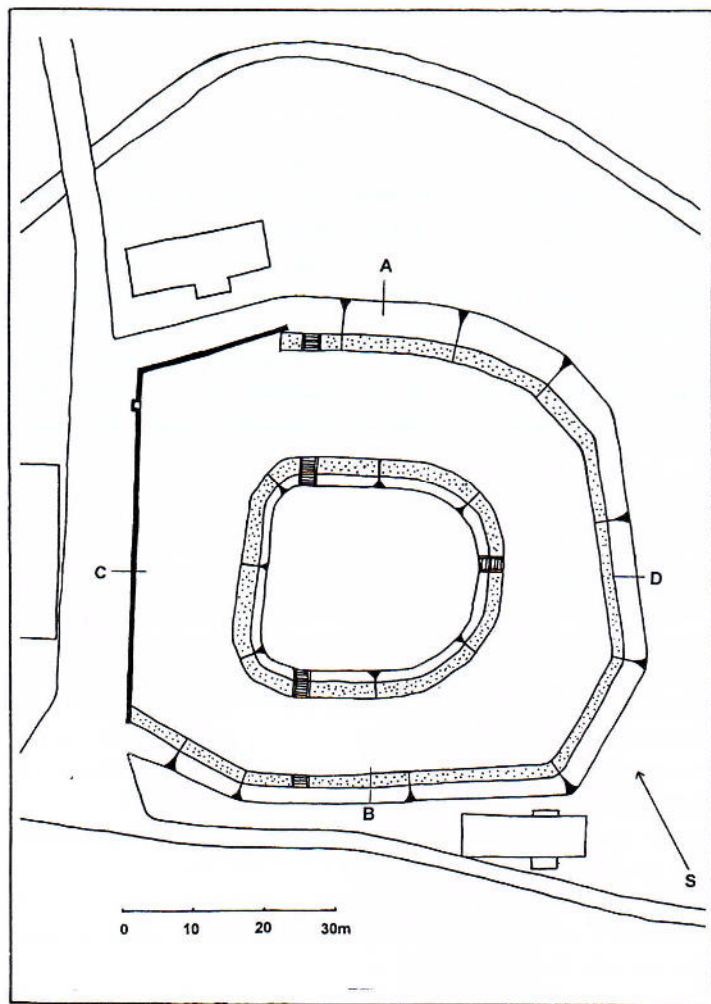
Literatura

- anonym 1977: Bystřec 1227 - 1977, 750 let trvání obce. Ústí nad Orlicí.
- Cibulka, J. - Sokol, J. 1935: Soupis památek historických a uměleckých v okrese Lanškrounském. Praha.
- kolktiv 1998: Encyklopedie českých tvrzí I (A - J). Praha.
- Kolomý, J. - Sekotová, V. - Macková, M. 1996: Radnice a dějiny městské správy v Lanškrouně. Lanškroun.
- Křivohlávek, J. F. 1980: Středověká tvrz v Bystrci. In: Zpravodaj genealogické a heraldické společnosti v Praze, pobočka Ústí nad Orlicí, č. 16 - 17, 202 - 203. Ústí nad Orlicí.
- Musil, F. 1995: Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí. Ústí nad Orlicí.
- Profous, A., 1954: Místní jména v Čechách, jejich původ a význam, I (A-H). Praha.
- Sedláček, A., 1883: Hrady, zámky a tvrze království českého, II - Hradecko. Praha.
- Šimek, T. a kol. 1989: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI - Východní Čechy. Praha.

Summary

Miroslava Cejpová: A fortified-manor site at the community of Bystřec, cadastral territory of Bystřec, district of Ústí-nad-Orlicí. No written records mentioning a manor at Bystřec have survived. The community is first referred to in historical sources in 1304 and the manor, likely to have been built in the 14th century, was deserted or burned down in the 15th century. A rebuilding into a fire water-tank notwithstanding, the site has presently assumed a form of an islet enclosed in a roughly square-shaped moat, the lower parts of which are revetted by stone masonry. The islet is situated in a slightly excentric position, being shifted towards the south. It is 35 m long and 25 m wide and has an approximately horseshoe shape, with a flat, grass-covered surface and trees growing along a part of its perimeter. Rampart fortifications once existed both along the outer edge of the moat and along the circumference of the inner islet. Both the shape and dimensions of the site point to the conclusion that the buildings, at least partly of stone and including a residence, are likely to have been disposed along its perimeter.

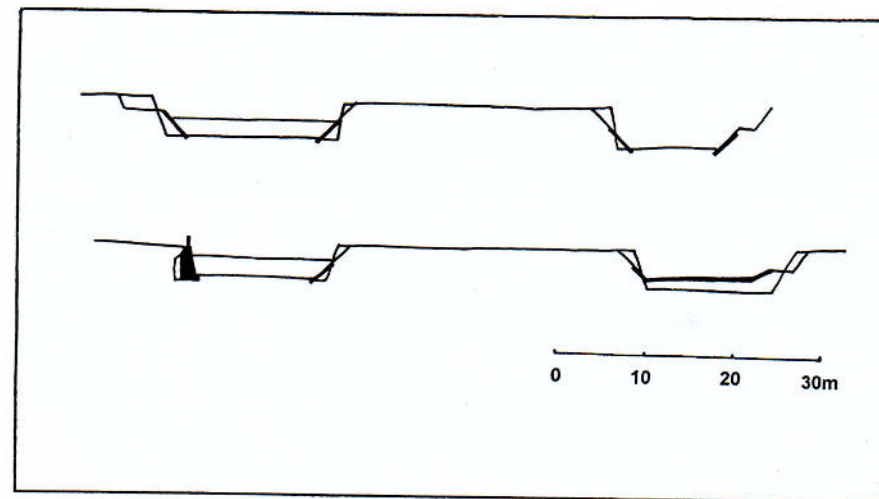
Tab. 1

Tab. 1: Bystřec, okr. Ústí nad Orlicí. Půdorys tvrziště podle výkresové části spisového materiálu k povolení stavby požární nádrže zpracované p. Sršněm, uložené ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí. Tečkované plochy jsou vyzděné kamenem, silná černá čára označuje betonovou stěnu. Kresba M. Cejpová.

Pl. 1. Bystřec, district of Ústí-nad-Orlicí. Plan of the manor site according to the drawn part of the file documentation required for the building of a fire water-tank, done by Mr. Sršeň and deposited at the Central State archive at Ústí-nad-Orlicí. Dotted areas: stone masonry. Thick black line: concrete wall. Drawn by M. Cejpová.

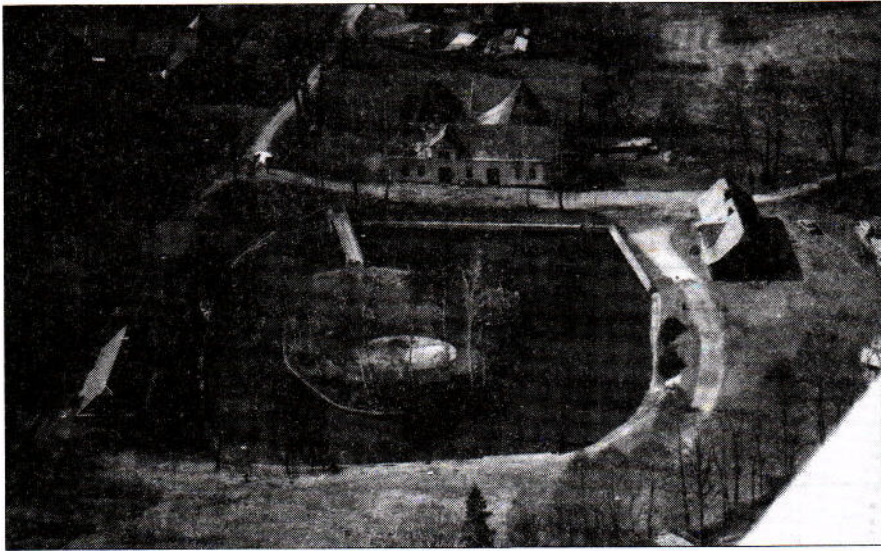
Tab. 2

Tab. 2: Bystřec, okr. Ústí nad Orlicí. Areál tvrziště, řezy A-B (nahore) a C-D (dole), podle výkresové části spisového materiálu k povolení stavby požární nádrže zpracované p. Sršněm, uložené ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí. Silnou čarou plochy vyzděné kamenem. Kresba M. Cejpová.

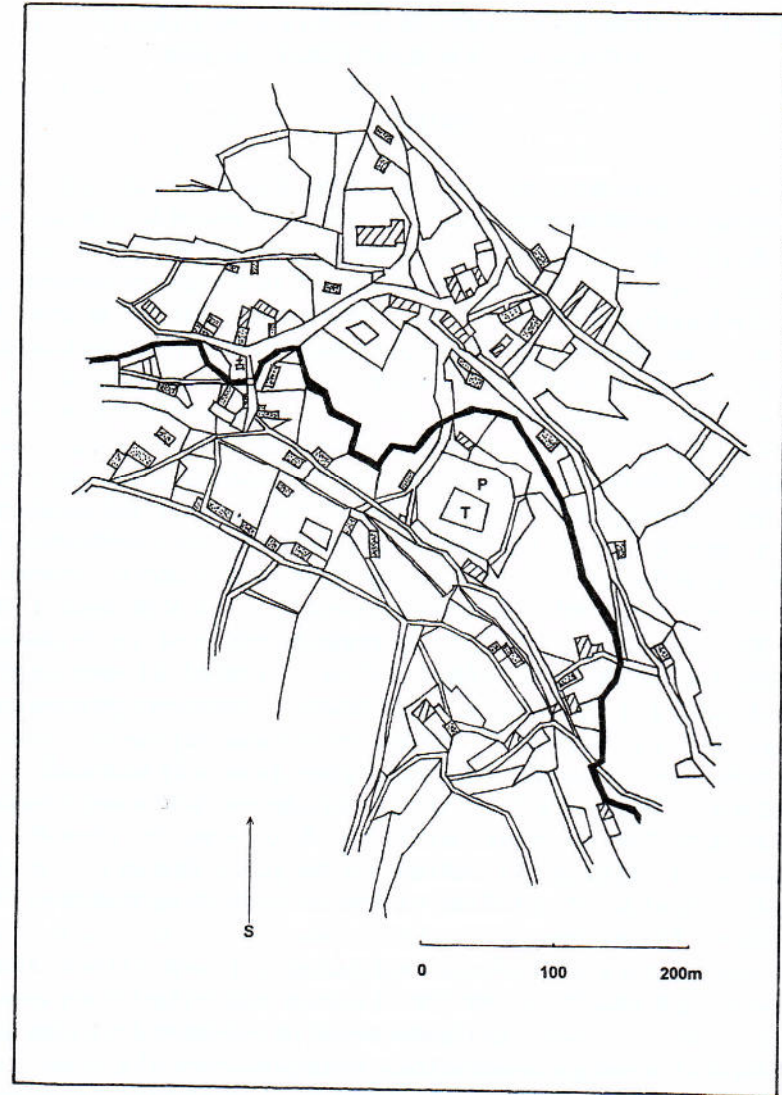
Pl. 2. Bystřec, district of Ústí-nad-Orlicí. Area of the manor site. Sections A-B (above) and C-D (below), according to the drawn part of the file documentation required for the building of a fire water-tank, done by Mr. Sršeň and deposited at the Central State Archive at Ústí-nad-Orlicí. Thick black lines: stone masonry. Drawn by M. Cejpová.

Tab. 3

Tab. 3: Bystřec, okr. Ústí nad Orlicí. Letecký snímek tvrziště z r. 1997, foto M. Cejpová.
Pl. 3: Bystřec, district of Ústí-nad-Orlicí. Air photo of the manor site of 1997. Photo by M. Cejpová.

Tab. 4

Tab. 4: Bystřec, okr. Ústí nad Orlicí. Situace tvrziště na mapě stabilního katastru z r. 1939. Plocha tvrziště označena písmenem „T“, příkopu písmenem „P“. Kresba M. Cejpová.
Pl. 4: Bystřec, district of Ústí-nad-Orlicí. Situation of the manor site on the stable-cadastre map of 1939. Area of the manor site denoted by the letter „T“ and the moat by the letter „P“. Drawn by M. Cejpová.

NÁLEZ NOVOVĚKÉ KULTURNÍ VRSTVY VE STŘÍBRNÝCH HORÁCH (OKR. HAVLÍČKŮV BROD)

Pavel Rous

Místo nálezu se nachází na území původně samostatného raně novověkého hornického sídliště Stříbrné Hory, prvně zmíněného až r. 1654 jako městečko Hory Stříbrný, později také známého pod jménem Silberberg (Profous 1947, 632). Zda lze ulicové uspořádání jádra Stříbrných Hor, poprvé doložené mapou Stablinního katastru z r. 1838 (Tab. 1), považovat za původní, tj. raně novověké, není zatím jasné. Stříbrné Hory se, asi postupně, staly místní částí blízké a starší vsi Šicendorf (Schützendorf s první písemnou zmínkou z r. 1265, později Český Šicendorf; Profous - Svoboda 1957, 280), v níž ve středověku existovala tvrz, poprvé uvedená k r. 1463, v r. 1499 pustá (Sedláček 1900, 171). Jako spojený sídlištní celek byla obec Český Šicendorf r. 1950 přejmenována na Stříbrné Hory. Dosavadní historiografický zájem o Stříbrné Hory se soustředil na hornické aktivity (např. Kutílek 1884; Půža 1914, 228 - 242; Cigánek - Keclík 1976, 32 - 33, 40 - 43), problematika podoby a vývoje sídliště teprve čeká na otevření.

V červenci r. 1999 byla při výkopu (hloubka 0,15 až 0,35 m, plocha 2,7 m²), jehož účelem bylo snížení terénu u paty jižního průčelí domku čp. 39, zasažena p. Jaroslavem Havlíčkem ml. (Stříbrné Hory čp. 21) svrchní část černé sypké hlinité kulturní vrstvy, nacházející se bezprostředně pod drnovým překryvem, jak bylo později ověřeno na místě. V kulturní vrstvě jmenovaný nalezl 273 zlomků kuchyňské, stolní a kamnářské keramiky, 1 zlomek keramiky technické - dyzny z grafitového materiálu (Tab. 3:1), 1 zlomek keramiky stavební - prejzu, 1 fragment okenního terče (původní průměr cca 14 cm, síla 1,1 mm) z nazelenalého skla s bublinkami a 3 kusy strusky, u nichž bylo analýzou prokázáno, že pocházejí z hutnění stříbrné rudy (Malý - Rous, v tisku). Nálezový soubor je uložen v OVM HB, sáčky č. 53 - 56/1999.

Kuchyňskou a stolní keramikou reprezentuje 251 zlomků z hrnců, džbánů, mís, pánví a pokliček. Z toho 196 (78 %) zlomků náleží redukčně vypálené keramice, 47 (18,7 %) uvnitř glazovanému zboží a 6 zlomků (2,4 %), materiálem odpovídajících uvnitř glazované hrnčíně, je režných. Jeden střep pochází z patrně oboustranně polévané nádoby a 1 střep náleží oboustranně glazované polokamenině (?).

Co se týká 196 zlomků redukční keramiky, jen 6 z nich nese stopy nedokonalého, resp. částečného redukčního výpalu (tj. slabý sendvičový efekt, měkkí a spolu s tím případně i zrnitější materiál; z této skupiny schází šedá keramika

s výraznou příměsí šupinkové slídy v poměrně měkkém keramickém materiálu, regionálně zařaditelná zatím jen rámcově a hypoteticky do období cca 1350 až 1450). Zbývajících 190 zlomků patří mezi standardní vytáčené a tvrdě vypálené zboží typických vlastností. Za zmínku stojí, že 75 ze 116 zlomků výdutí nese stopy nevýrazného (matového až pololesklého) vlešřování či vhlazování v podobě paralelních šikmých pruhů až linií s neostřími okraji. Jinak je výzdoba zastoupena pouze plastickým členěným řetízkiem (2 zlomky). Radýlkový dekor tedy zcela chybí. Síla výdutí stěn činí v průměru 3 - 4 mm, s ojedinělými přesahy až do 8 mm. Měřitelné průměry okrajů hrnků a džbánů se pohybují nejčastěji mezi 16 až 18 cm, výjimkou je průměr 22 cm (Tab. 2:30). U mís a pánve (Tab. 2:32-35) dosahují průměry 25 až 30 cm. Dna nesou stopy po odřezávání, pásková ucha (celkem 7 zlomků) mají průřez víceméně pravidelného zploštělého oválu. V jednom případě provází nasazení nožky pánve prstový důlek. Za pozornost stojí 2 zlomky tenkostěnných miniaturních nádobek s odsazeným podhrdlím (Tab. 2:22, 23).

Zlomky uvnitř glazované keramiky jsou opatřeny transparentními polevami hnědožlutého a různě odstíněného zeleného a hnědého zbarvení. Dva zlomky pocházejí z jednoho exempláře světle zeleně a slabě skvrnitě glazované mísy, šedohnědě dekorované mramorováním a malováním (Tab. 3:3). Jeden zlomek, s patrně již setřenou polevou, pochází z talířovité mísy, zdobené hnědým palmetovitým dekorem malovaným na bělavém nástřepí (Tab. 3:2). V této kategorii keramiky je výzdoba ještě přítomna v podobě mělkého úzkého vodorovného žlábků v podhrdlí (1 zlomek) a možná i v případě (záměrného?) svazku rýžek u dna mísy, zvýrazněných do nich zateklou hnědou polevou (1 zlomek). U 1 zlomku ucha se na spodním nasazení nachází prstový důlek.

Z celkem 22 zlomků kachlů, nesoucích stopy funkčního použití, stojí za pozornost roh zeleně glazované reliéfně rámované ČVS s částí komory (Tab. 3:8), 3 režné fragmenty okrajů ČVS s tapetovou reliéfní kružbovou výzdobou (Tab. 3:4-6), 1 zlomek výrazně profilované okrajové lišty ČVS s modrošedou polevou na bílém podkladu a 1 režný fragment lunety (Tab. 3:7) z ukončovacího článku (lišty?). Zbývajících zlomky (neglazované) náleží v blíže nerozlišeném poměru kachlům nádobkovým i komorovým. Keramický materiál kachlových zlomků (okrový až cihlově červený s patrnými zmy bílého ostřiva) v podstatě odpovídá většině střepů uvnitř polévaných nádob.

Pro datování uvedeného nálezového souboru se na Přibyslavsku nabízí srovnání zatím jen s kolekcí keramiky ze ZSV Jenče (4,5 km jihovýchodně), zaniklé před r. 1486 (Rous - Málek 1999), i když porovnání nálezových celků získaných výkopem a povrchovým sběrem není bez problémů. Ve stříbrnohorském souboru je poměr zlomků uvnitř glazované keramiky (včetně režných zlomků stejnorodé hrnčiny) vůči zlomkům redukčního (a částečně redukčního)

zboží dvojnásobně zvýšený. Dále se stříbrnohorský nález odlišuje absencí radýlkové výzdoby, poměrně značně zvýšenou přítomností nenápadného lineárního vleštování na střepech redukční keramiky a již zmíněným téměř minimálním zastoupením částečně redukční keramiky. Naproti tomu malý rozdíl se jeví v profilech okrajů nádob, významný snad může být menší výskyt „plaménkovitých“ a „lžícovitých“ tvarů (Tab. 2:2,3,43) v souboru ze Stříbrných Hor. Protože výzdoba ČVS kachlů a malované keramiky obecně odpovídá renesančnímu období (přesnější regionálně chronologická pozice tapetových kachlů a počátku keramiky s malovaným nástřepím nebyla zatím stanovena), je možné keramickou náplň kulturní vrstvy, zjištěné ve Stříbrných Horách u domku čp. 39, rámcově datovat do 16. až 17. století, s možným počátkem v závěru století předchozího. Z terénu Stříbrných Hor byly doposud získány jen nestratifikované nálezy z výkopu (hloubka 0,9 m, šířka 0,4 m) pro telekomunikační kabely, který byl v r. 1998 veden někdejší ústřední ulicí Silberbergu. Celkem získaných 41 zlomků keramiky (spolu se vzorky strusky uloženo v OVM HB, sáček 72/1998) nepochybně pocházelo z různě kamenitého navážkového souvrství, zjištěného v hloubce 0,15 až 0,6/0,65 m pod dnešním povrchem vozovky. I tento soubor, odpovídající svým charakterem 16. a 17. století, neobsahuje příměs zjevně starší keramiky.

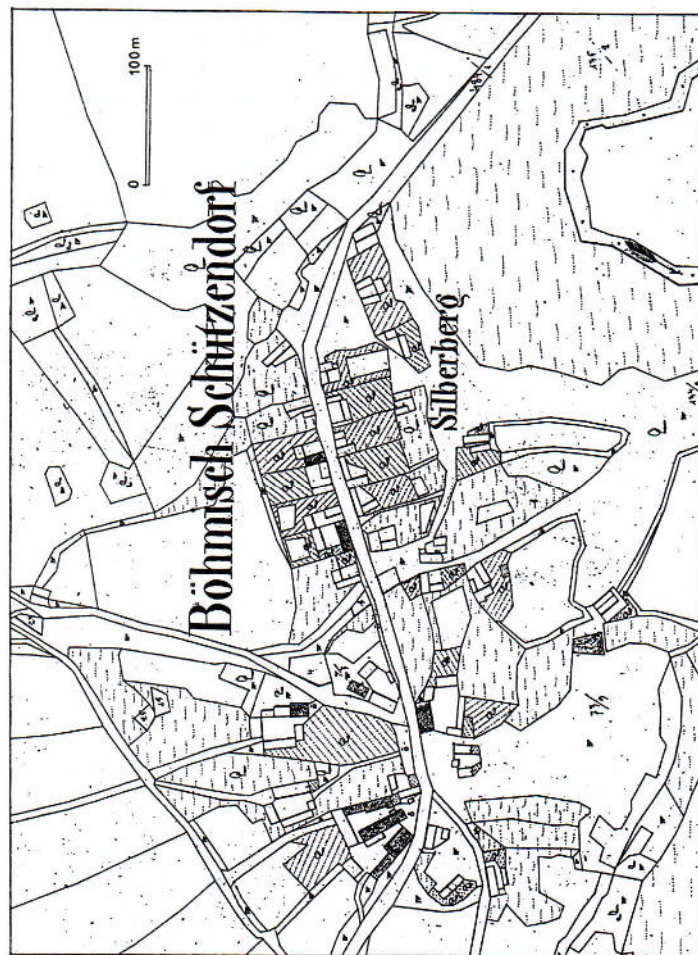
Literatura

- Cigánek, S. - Keclík, I. 1976: Středověké dolování stříbra v okolí Havlíčkova Brodu se zaměřením na oblast Stříbrné Hory, Utín a Přibyslav, Práce a studie Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje Pardubice, přír. 8, 23 - 48. Pardubice.
- Kutílek, K. 1884: Stříbrné doly v Českém Schützensdorfě, Vesmír XIII, 269 - 271.
- Malý, K. - Rous, P.: Ověření výpovědních možností strusek z Jihlavska a Havlíčkovobrodská (v tisku).
- Profous, A. 1947: Místní jména v Čechách, jejich původní význam a změny, I. Praha.
- Profous, A. - Svoboda J. 1957: Místní jména v Čechách, jejich původní význam a změny, IV. Praha.
- Půža, F. 1914: Kronika přibyslavská. Přibyslav.
- Rous, P. - Málek, O. 1999: Keramika ze zaniklé středověké vesnice Jeneč u Přibyslavi, Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 25, 122 - 131.
- Sedláček, A. 1900: Hrady, zámky a tvrze království českého, XII - Čáslavsko. Praha.

Summary

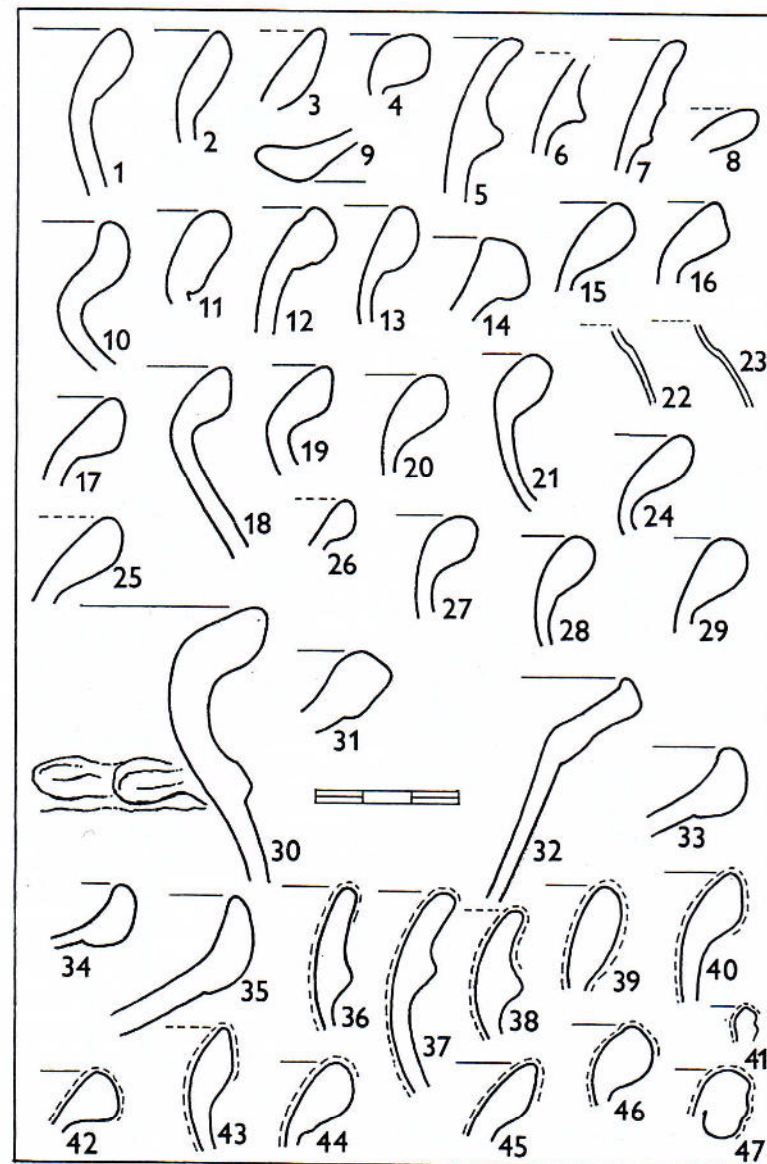
Pavel Rous: Find of a post-medieval cultural layer at the site of Stříbrné-Hory, district of Havlíčkův-Brod. An archaeological cultural layer came to light close to a cottage No. 39, situated within an early post-medieval mining settlement of Stříbrné-Hory (Silberberg), hitherto unexplored, which later merged with a nearby high medieval village of Šicendorf (presently the community of Stříbrné-Hory, district of Havlíčkův-Brod). Both the character of stove-tile fragments found here and a comparison of the local pottery with that collected at the site of a medieval village of Jeneč, situated in the vicinity and deserted before 1486, point to the conclusion that pottery fragments found by the cottage No. 39 date from the 16th century.

Tab. 1

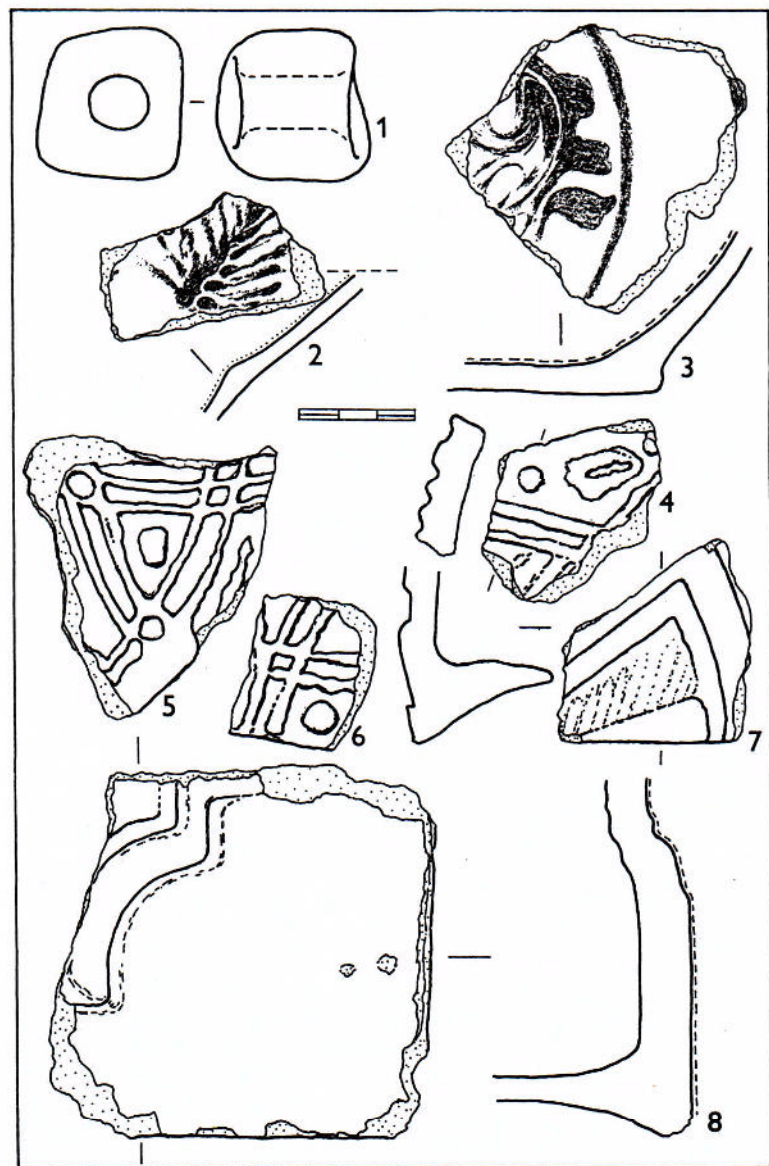

Tab. 1: Stříbrné Hory, okr. Havlíčkův Brod. Obě původně samostatné části dnešních Stříbrných Hor na výřezu z mapy Stablního katastru z r. 1838 (SOKA HB, sbírka katastrálních map - Stříbrné Hory). Místo referovaného nálezu se nachází „pod“ středem písmene S v názvu Silberberg; u západního okraje Stříbrných Hor je patrné radiální návěsní jádro staršího Šicendorfu a okrouhlý tvar tvrziště. Pl. 1. Stříbrné-Hory, district of Havlíčkův-Brod. Both originally independent parts of the present-day Stříbrné-Hory on a section of the stable-cadastr map of 1838 (State District Archive, Havlíčkův-Brod, cadastral-map collection - Stříbrné Hory). The find referred to was made „below“ the centre of The letter S in the name „Silberberg“. The central place of the former Šicendorf village with the adjacent radial building-plot layout, as well as a rounded fortified-manor site, are visible by the W edge of Stříbrné-Hory.

Tab. 2

Tab. 2: Stříbrné Hory, okr. Havlíčkův Brod. Nález u čp. 39: výběr ze zlomků keramiky. Pl. 2. Stříbrné-Hory, district of Havlíčkův-Brod. Find by cottage No. 39: a sample of pottery fragments.

Tab. 3: Stříbrné Hory, okr. Havlíčkův Brod. Nález u čp. 39: výběr ze zlomků keramiky.
Pl. 3: Stříbrné-Hory, district of Havlíčkův-Brod. Find by cottage No. 39: a sample of pottery fragments.

ZPRÁVA O ZÁCHRANNÉM ARCHEOLOGICKÉM VÝZKUMU V NASAVRKÁCH (OKR. CHRUDIM) V ROCE 1998

Jan Frolík - Martin Tomášek

Nasavrky (okr. Chrudim) patří k menším centrům Chrudimska a jsou lokálním střediskem Železných hor. Jejich doložená historická minulost sahá až k roku 1318 (Kuča 2000, 266 - 269; odtud byla čerpána i další níže uvedená historická data). Přesto je archeologické poznávání této lokality až do současnosti omezené. K dispozici je jenom několik starších náhodných nálezů. Jen jako zajímavost můžeme dnes zaznamenat nálezy jakéhosi bronzového předmětu a zlomků keramiky v roce 1860 „na jižním okraji obce“ (Sklenář 1870, 148), které jsou nezvěstné, a tudíž nedatovatelné. Z dochovaných nálezů je chronologicky nejstarší fragment kamenného sekeromlatu (Tab. 1:1 - inv. č. A 4679), který můžeme zařadit do období kultury s vypíchanou keramikou (za konzultaci děkuji dr. J. Kalferstovi). Odevzdán byl spolu s provrtaným plochým kamenem, který nelze blíže datovat (Tab. 1:2 - inv. č. A 4678). Oba kamenné artefakty byly nalezeny asi v roce 1947 ve „výkopu pro elektrický kabel v uličce, vedoucí od nasavrckého náměstí dolů k řece“ a v roce 1987 předány do Okresního muzea Chrudim. Nemůžeme tedy vyloučit alespoň sporadickou přítomnost pravěkého člověka na katastru Nasavrky.

Do 13. století můžeme zařadit soubor 13 keramických zlomků získaný z objektu na parcele č. 431/28 v červnu 1989. Uložen je ve Východočeském muzeu v Pardubicích (za upozornění na jeho existenci jsem zavázán Mgr. T. Čurdovi). Jedná se o zatím nejstarší středověký nálezy z Nasavrky, který však není situován do jádra tohoto městečka, doloženého písemně poprvé v roce 1360.

V něm se příležitost k archeologickému výzkumu se naskytla až v roce 1998. V březnu tohoto roku se obrátil na ARÚ AV ČR Praha administrátor farnosti v Nasavrkách s informací o záměru postavit v Nasavrkách na parcelách č. 104 a 16 novou farní budovu (Tab. 2). Bylo rozhodnuto provést v ploše plánované budovy a v ploše nájezdu do jejího suterénu zjišťovací sondáž s cílem ověřit existenci archeologických situací. Podle výsledku sondáže měl následovat plošný archeologický odkryv (v případě pozitivního výsledku), nebo záchranný archeologický výzkum formou dohledu, který by byl realizován až během vlastní výstavby. Zjišťovací sondáž proběhla ve dnech 12. a 13. května 1998 (Frolík - Tomášek 1998).

Parcela č. 104 je situována ve svahu v severním sousedství kostela sv. Jiljí v centru Nasavrky, a to mezi domy čp. 68 (na západní straně) a čp. 78 (na východní

straně). Pozemek na jihu hraničí s parcelou, která původně sloužila jako hřbitov kolem kostela. Podle zbytků ohradní zdi však ležela bezpečně mimo něj. Vzhledem ke svažitému terénu byla vyměřena sonda v nejvyšším bodu projektované budovy. Sonda (označena I) tedy ležela v jihozápadním rohu plánované stavby a měla rozměry 2 x 2 m (Tab. 3).

Do suterénu nové budovy byl projektován poměrně dlouhý nájezd, který prochází soutkou mezi budovou čp. 78 a závěrem kostela sv. Jiljí. Nájezd klesá ve směru svažujícího se terénu, proto je do něho nejvíce zahlouben na svém začátku. V těchto místech byla vyměřena sonda II (o rozměrech 2 x 1 m). Sonda je situována na severním okraji prostranství před vstupem do zámku, tedy pravděpodobně na místě v minulosti komunikačně dosti využívaném. Prostranství po obvodu lemují budovy zámku, čp. 78, kostela sv. Jiljí a čp. 77, tj. obecního úřadu (Tab. 3).

V sondě I byla zjištěna poměrně jednoduchá terénní situace (Tab. 4:A). Povrchovou část tvoří cca 0,2 m silný drn (kontext 100), pod nímž leží zhruba stejně silná vrstva zahradní zeminy (kontext 101). Následovala mocná (až 0,72 m) vrstva zahliněné suti (kontext 102). V rámci této vrstvy byl dokumentován shluk lidských kostí v neanatomickém uložení. Do povrchu následujících vrstev-kontextů byl zahlouben kostrový hrob, orientovaný ve směru sever-jih, hlavou k severu (hleděl tedy ke kostelu). Nebožtík byl uložen do obdélné hrobové jámy se zaoblenými rohy o hloubce až 0,8 m (kontext 501 - výplň kontextu 105). Nebožtík se podle nevelkých fragmentů dřeva, zejména na bocích kostry, nalézal původně v rakvi. Na její existenci ukazuje také 5 nalezených hřebíků. Kostra ležela na zádech (Tab. 5), ruce byly překříženy na hrudi, nohy nataženy. K poškození (vyjmutí levého femuru) došlo až během výkopových prací. V zásypu byl nalezen jeden knoflík, druhý ležel na styku pánve a hlavice pravého femuru. Hrob byl vykopán do až 0,16 m silné vrstvy (kontext 103) stavební suti, která obsahovala zlomky přepálených kostí (i lidských) a několik nevýrazných zlomků keramiky a kachlů, rámcově zařaditelných do 16. - 17. století. Vrstva byla lokálně omezena na západní část sondy. Poslední zkoumanou vrstvou byla 0,23 m silná vrstva písčitého jílu, zřejmě původní půdní horizont (kontext 105). Ten překrýval zvětralé skalní podloží (kontext 106).

Nekomplikovaná terénní situace byla také v sondě II (Tab. 4:B). I zde tvořil povrchovou vrstvu drn (kontext 200) o síle cca 0,2 m. Pod ním ležela dvojnásobně silná vrstva (kontext 201) zahradní zeminy, nepříliš kontaminovaná stavební sutí, tvořící podstatnou součást níže ležících kontextů. Největší část zkoumané stratigrafie tvořila až 0,9 m silná vrstva stavební suti, zčásti zahliněná (kontext 202), obsahující mimo jiné také cihly s ulpěnou maltou a větší bloky zdiva, tedy jednoznačně pozůstatky destruované zděné stavby. Pod ní se až do hloubky 1,3 - 1,4 m nalézala opět stavební suť, ovšem více zahliněná (kontext

203). V uvedené hloubce byla sondáž zastavena, aniž dosáhla podloží. Hloubka sondy totiž o téměř celý metr přesáhla hloubku nájezdu do projektovaného suterénu, aniž zjistila starší než novověké situace. Nepočtené nálezy z kontextů 202 a 203 sestávají ze zlomků keramiky 16. až 18. století a fragmentů barokních rámových kachlů.

Interpretace nalezené situace je poměrně jednoduchá. V sondě I je prvou stopou činnosti člověka vrstva stavební suti s příměsí přepálených lidských kostí. Přestože jsou doprovodné nálezy nevýrazné, nabízí se spojení s úpravami terénu a přilehlého kostela po požáru v roce 1740 (Poche a kol. 1978, 452). Teprve poté byl vyhlouben hrob 1/98. Ležel zřejmě mimo hřbitov vymezený kamennou ohradní zdí (pokud se jeho rozsah postavením zdi nějak nezměnil). Datování hrobu je obtížné, oba nalezené knoflíky (indikující spíše jednoduchý pohřební rubáš než běžné šaty) bližší zařazení neumožňují. Nejspíše se nabízí pokročilejší 18. století. Pohřbení mimo hřbitov, ale v dosahu kostela, naznačuje, že se mohlo jednat o osobu z nějakého důvodu vyloučenou z běžných pohřebních zvyklostí (např. sebevrah?). Následný vývoj dokumentuje destrukci kostelní zdi či nějakou podobnou terénní úpravu vedoucí ke značnému nárůstu terénu a posléze využívání pozemku nejspíše jako zahrada. Sledování výkopových prací na zbylé ploše staveniště mohlo konstatovat pouze přítomnost dalšího shluku neanatomicky uložených lidských kostí opět ve vrstvě 102. Jinak byla zbylá plocha archeologicky negativní.

Překvapením byla situace prozkoumaná v sondě II. Nebyly zachyceny stopy středověkých či raně novověkých terénů, které by bylo možno předpokládat na ploše mezi zámkem (dříve tvrzí) a kostelem. Objevené souvrství datovatelné do 18. století nejspíše indikuje zahloubený prostor (sklep) zaniklý demoličními pracemi či planýrkou. Pravděpodobně se za závěrem kostela nacházela jakási blíže funkčně neurčitelná stavba, která zanikla v souvislosti s požárem v roce 1740 a terénní deprese po ní byla vyplněna stavební sutí z oprav a úprav po požáru. Fragmenty kachlů mohou nejspíše pocházet z přilehlého zámku. Hloubení nájezdu do suterénu projektované budovy bohužel nepřineslo žádné doplňující informace, nájezd byl ve zkoumaném místě mnohem mělčí, než předpokládal projekt, a pozůstatků zaniklé stavby se nedotkl.

Archeologická sondáž na staveništi nové farní budovy je první odbornou archeologickou aktivitou v jádru Nasavrku. Nemělo by však zůstat pouze u ní. Nasavrky jsou zajímavou lokalitou s historií malého středověkého městečka. Písemných zpráv o středověkých Nasavrkách je velmi málo, podstatné doplnění našich znalostí může přinést právě jenom archeologie.

Prameny

Frolík, J. - Tomášek, M. 1998: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v lokalitě Nasavrky (okr. Chrudim), akce „stavba nové budovy fary církve římskokatolické“, uloženo v Archivu Archeologického ústavu AV ČR Praha, čj. 6731/98.

Literatura

Kuča, K. 2000: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. díl (MI - Pan). Praha.

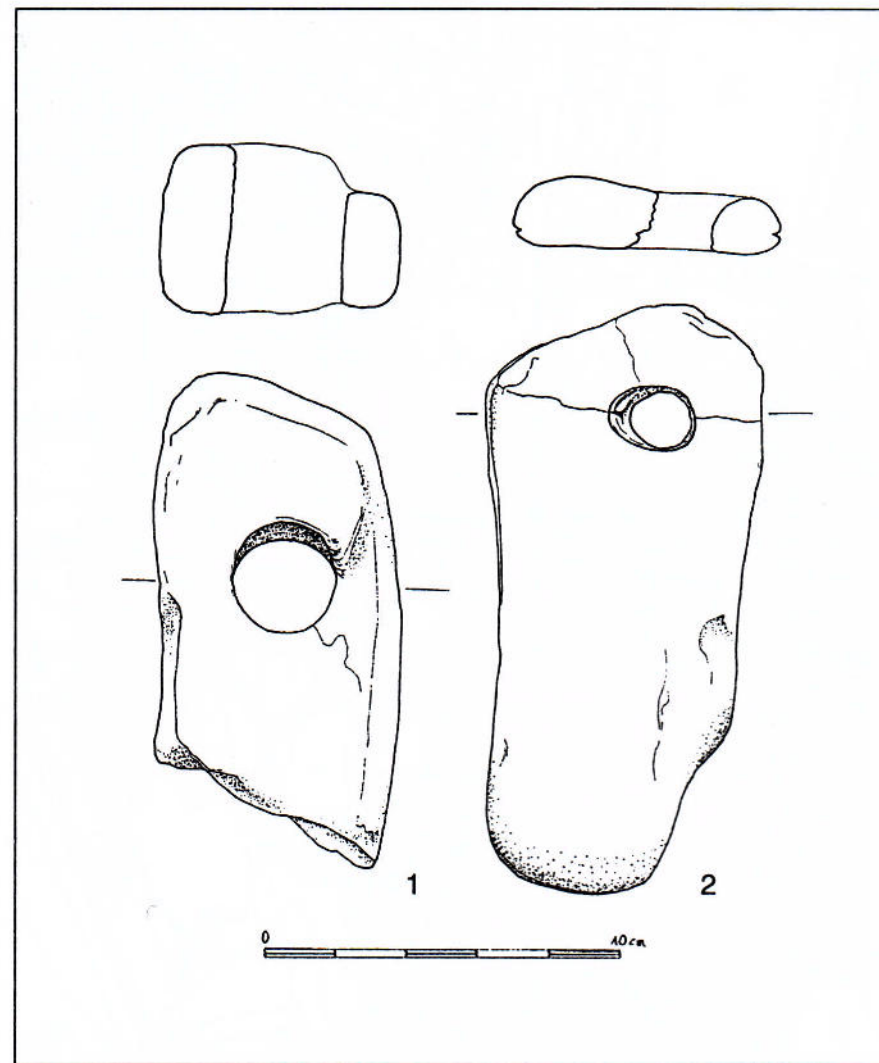
Poche, E. a kol. 1978: Umělecké památky Čech 2. K/O. Praha.

Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Prehistorie a protohistorie. Praha.

Summary

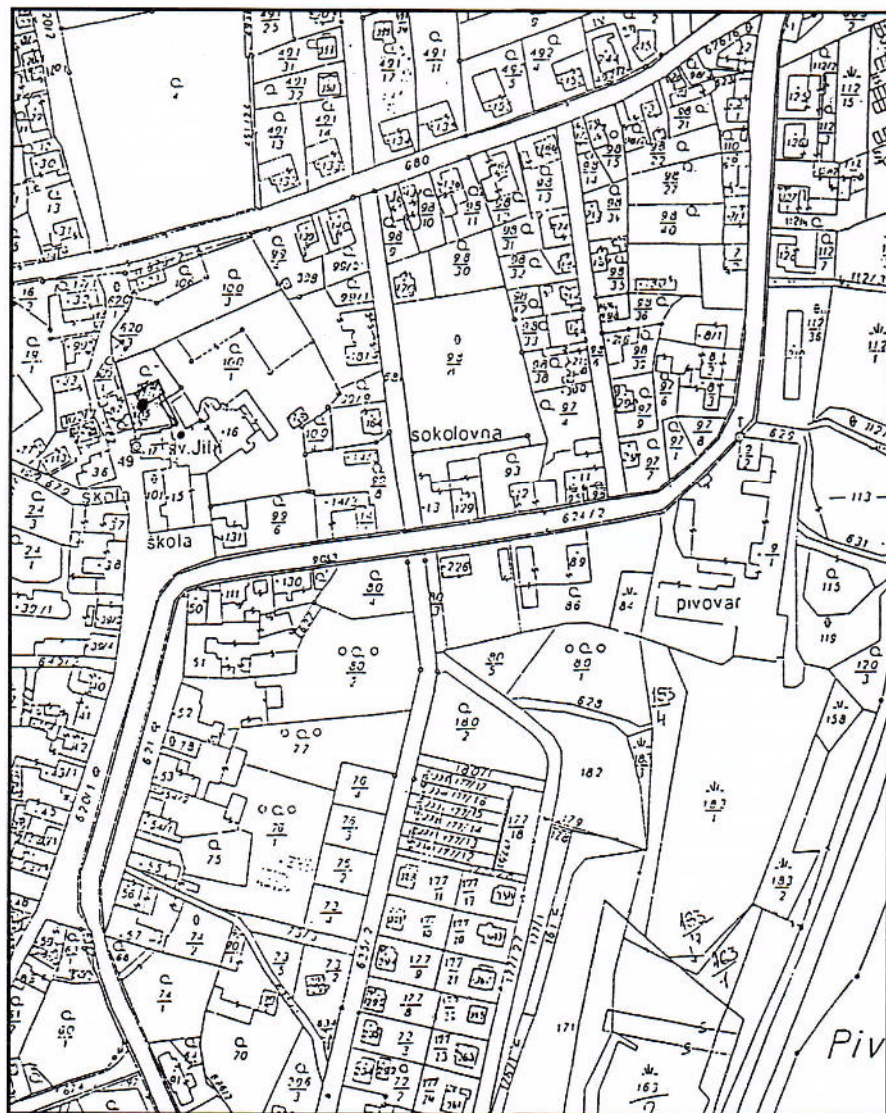
Jan Frolík, Martin Tomášek: Report of a salvage excavation at the site of Nasavrky, district of Chrudim, in 1998. An inhumation burial laid to rest outside the regular cemetery after a fire of 1740 was unearthed by a trench sunk into the building site of a new vicarage north of the church of St. Giles. Another trench, situated between the church and the manor building, documented a sequence of building-débris layers filling in a subterranean room of a hitherto unknown building which also perished in the fire of 1740.

Tab. 1

Tab. 1: Nasavrky, okr. Chrudim. Kamenné artefakty nalezené v roce 1947. Kreslila V. Přihonská.
Pl. 1. Nasavrky, district of Chrudim. Stone artifacts found in 1947. Drawn by V. Přihonská.

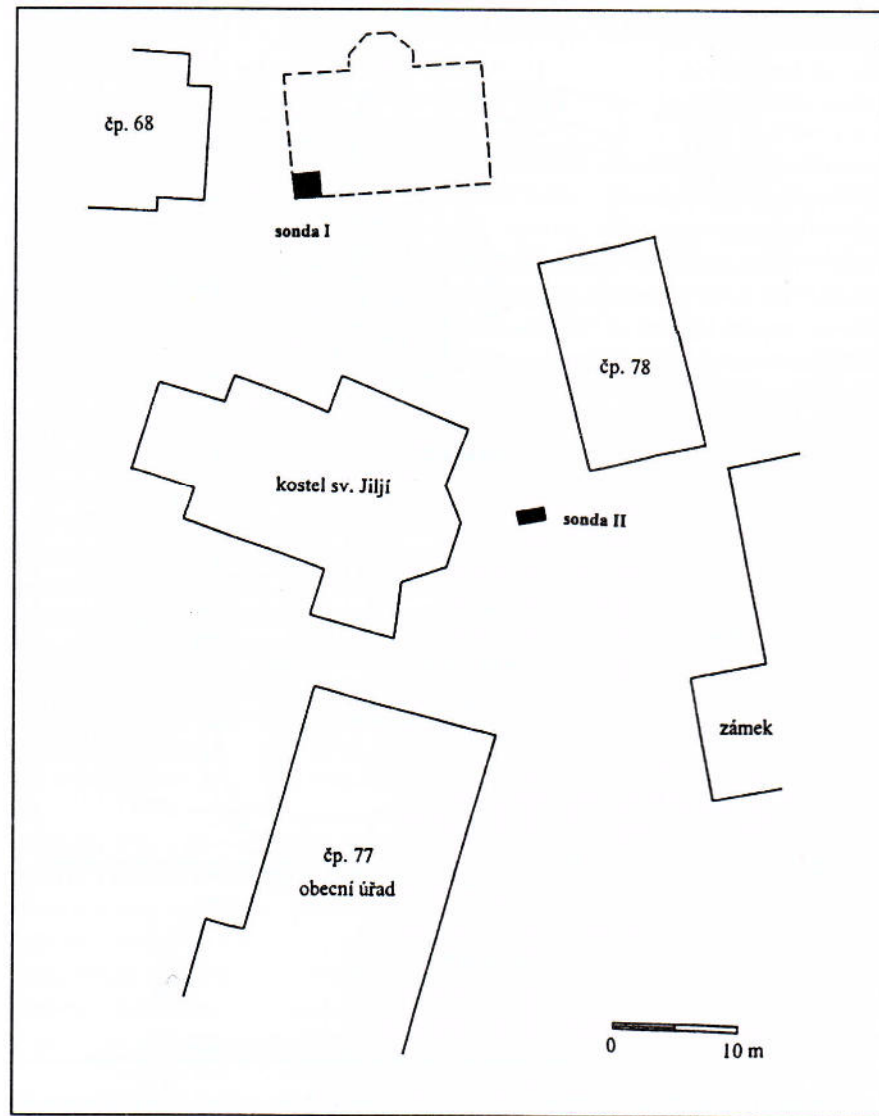
Tab. 2

Tab. 2: Nasavrky, okr. Chrudim. U kostela sv. Jiljí. Situování zkoumané plochy v areálu obce, větší kroužek označuje sondy I, menší sondy II. Kreslil J. Frolík.

Pl. 2. Nasavrky, district of Chrudim. Vicinity of St. Giles's church. Situation of the excavated area in the village. Larger circle: trench I, smaller circle - trench II. Drawn by J. Frolík.

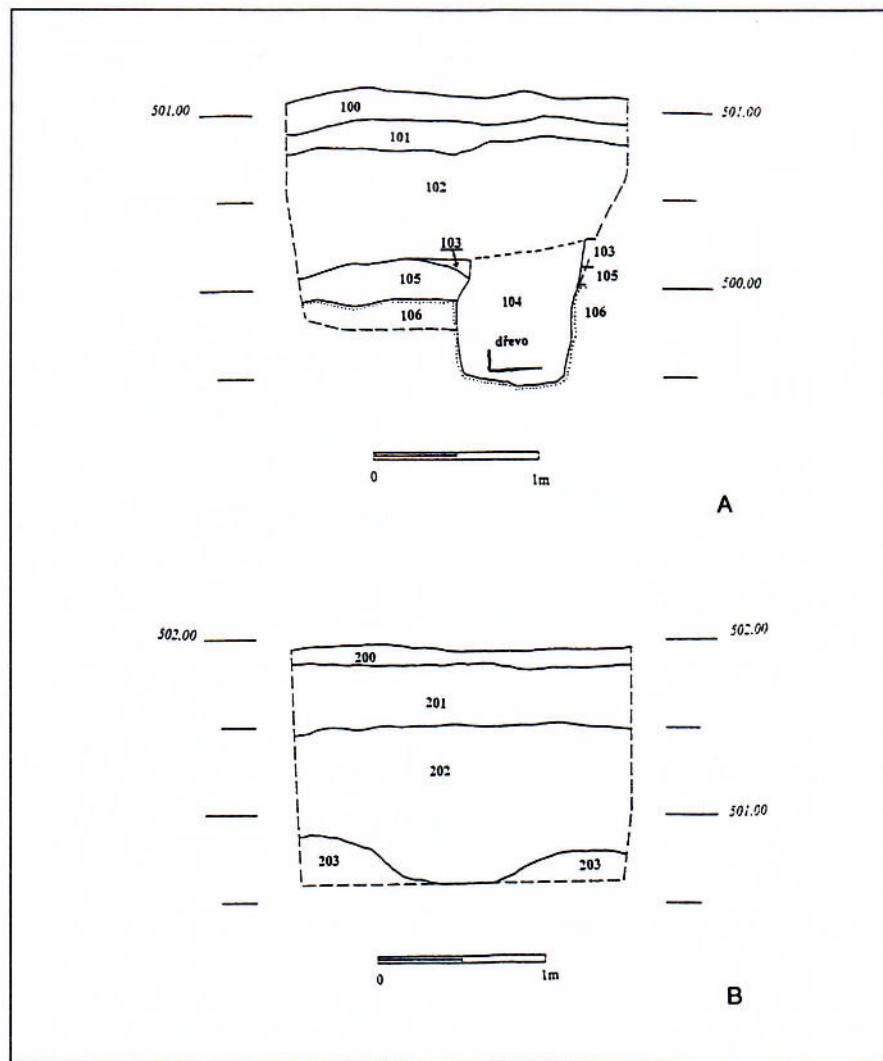
Tab. 3

Tab. 3: Nasavrky, okr. Chrudim. U kostela sv. Jiljí. Poloha sond záchraného archeologického výzkumu. Kreslil J. Frolík.

Pl. 3. Nasavrky, district of Chrudim. Vicinity of St. Giles's church. Situation of the trenches of the salvage excavations. Drawn by J. Frolík.

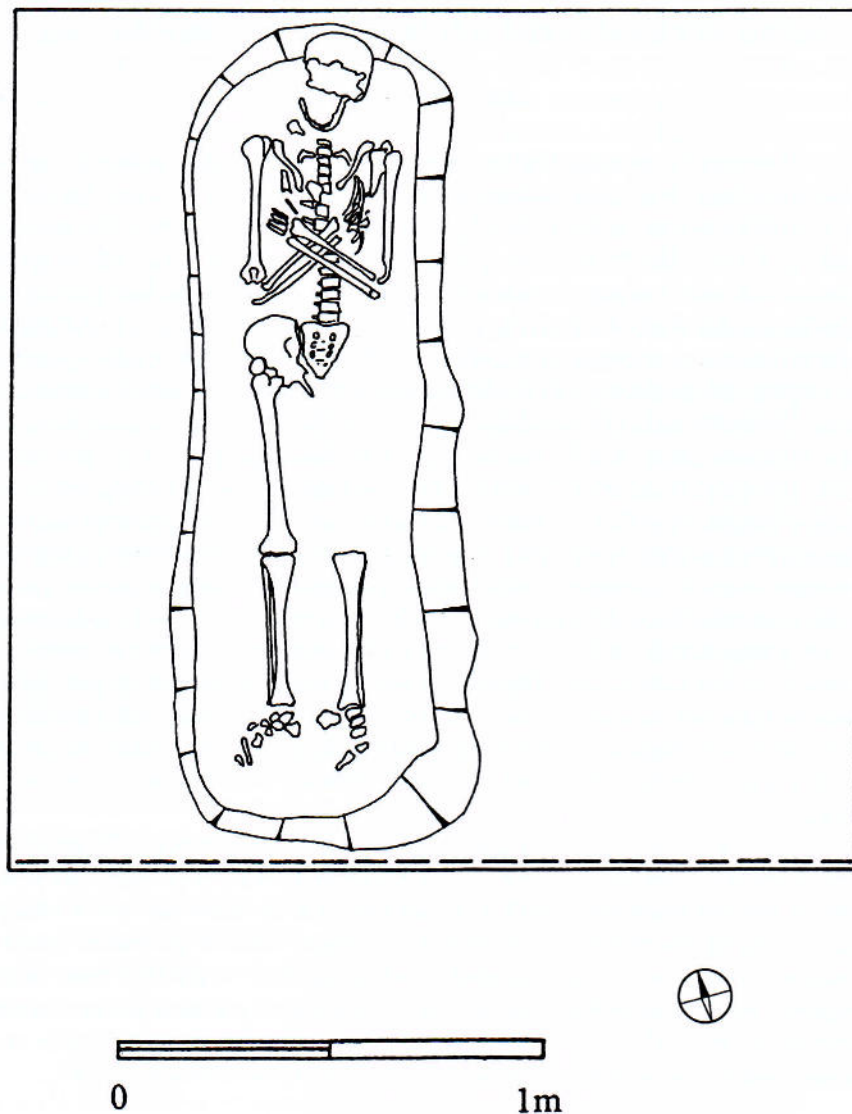
Tab. 4

Tab. 4: Nasavrky, okr. Chrudim. U kostela sv. Jiljí. A - sonda I, řez vedený jižní stěnou sondy; B - sonda II, řez vedený jižní stěnou sondy. Podloží tečkované, popis jednotlivých kontextů je uveden v textu. Kreslil J. Frolík.

Pl. 4. Nasavrky, district of Chrudim. Vicinity of St. Giles's church. A - trench I, section through the S side of trench, B - trench II, a section through the S side of trench. Dotted area: subsoil, description of individual contexts can be found in the text. Drawn by J. Frolík.

Tab. 5

Tab. 5: Nasavrky, okr. Chrudim. U kostela sv. Jiljí. Sonda I. Hrob 1/98, knoflík dochovaný „in situ“ vyčerněn. Čárkované místo dokumentovaného řezu. Kreslil J. Frolík.

Pl. 5. Nasavrky, district of Chrudim. Vicinity of St. Giles's church. Trench I, grave 1/98. Black: a button surviving „in situ“. Dashed area: Site of the documented section Drawn by J. Frolík.

SEDMÉ SETKÁNÍ ČLENŮ VÝCHODOČESKÉ POBOČKY ČAS

Jan Prostředník

V sobotu 11. března 2000 se konala v přednáškové síni Okresního muzea v Jičíně schůzka členů východočeské pobočky ČASu. Setkání bylo nutné přeložit do jičínského muzea, neboť tradiční místo našich schůzek, budova Muzea východních Čech v Hradci Králové, prochází celkovou rekonstrukcí. Jak se stalo v posledních letech nepsaným pravidlem, řady posluchačů z řad laických členů pobočky mnohonásobně převýšily „profesionály“. V letošním roce se přednášek zúčastnili pouze 4 archeologové - Mgr. Eva Ulrychová za hostitelskou organizaci, PhDr. Jiří Kalferst z MVČ Hradec Králové a jednatel východočeské pobočky ČASu PhDr. Jan Prostředník, Ph.D. z OMČR Turnov; později se dostavil Mgr. Radomír Tichý z VŠP Hradec Králové. Pouze předseda naší pobočky PhDr. Vít Vokolek se ze zdravotních důvodů omluvil, ostatní kolegové však nikoliv. Setkání se celkem zúčastnilo 20 členů pobočky. V příjemném domácím prostředí přednáškové síně jičínského muzea proběhlo neformální setkání proložené diskusí o metodice záchranných výzkumů. Po úvodním proslovu jednatele o novinkách v ČAS vystoupil J. Kalferst s přednáškou o šesté výzkumové sezóně polykulturního sídliště v pískovně Obědovice. Dále následoval společný příspěvek J. Kalfersta a J. Prostředníka o poslední sezóně výzkumu středověkého hradu na katastru Dolní Štěpanice. Poté promítl R. Tichý 2 výukové filmy o době kamenné a době bronzové určené pro studenty škol II. a III. stupně. Na závěr seznámila E. Ulrychová přítomné s novými poznatky letecké archeologie na Jičínsku.

Na tomto místě jsem v minulé zprávě o činnosti pobočky (Prostředník 1999) konstatoval snižující se zájem o tato setkání ze strany profesionálních členů. Nebudu zde donekonečna vypočítávat všechny výhody, které jim tyto schůzky mohou přinést. Nemohu však opomenout určitou morální povinnost profesionálních členů vůči svým kolegům z řad laiků, kteří se podílejí často jako brigádníci na záchranných akcích i těch archeologů, kteří pak neuznají za vhodné prezentovat, resp. sdělit právě těmto členům naší pobočky výsledky svých výzkumů. Otázkou však zůstává zda nechtějí nebo již bohužel nemají co říci...

Literatura

Prostředník, J. 1999: Šesté setkání členů východočeské pobočky ČAS, Zpravodaj MVČ 25, 203 - 204. Hradec Králové.

Summary

Jan Prostředník: The seventh meeting of members of the East-Bohemia branch of The Czech Archaeological Society. A meeting of members of the East Bohemian branch of the Czech Archaeological Society (EBB CAS) was held at the Jičín museum on 11 March 2000. No more than four archaeologists, of the overall number of twenty-one EBB CAS members, offered lectures. Mgr. Eva Ulrychová of the Jičín-district Museum and Gallery talked about the results of air prospection in the Jičín region. PhDr. Jiří Kalferst, of the Department of Archaeology of the Hradec-Králové East Bohemian Museum, gave an overview of results of the sixth campaign of rescue excavations at the polycultural site of Obědovice and, together with PhDr. Jan Prostředník, Ph.D. (Český-ráj District Museum, Turnov), reviewed results of the last excavation campaign at the castle of Dolní-Štěpanice. Mgr. Radomír Tichý of the Hradec-Králové University showed us two education films on the Stone- and Bronze Age. Only the chairman of our branch office, PhDr. Vít Vokolek, begged to be excused from participation on grounds of bad health, the rest of the colleagues were absent without excuse. I have already observed the decreasing interest in our meetings on behalf of professional archaeologists in my last EBB CAS annual report (Prostředník 1999). I shall not emphasize all the advantages offered by our meetings. I cannot, however, omit reference to a certain moral obligation borne by the professional archaeologists towards the non-professionals who frequently supply the manual labour needed especially during rescue excavations. It happens frequently that these very professionals do not even care to inform the rest of their colleagues, including non-professional archaeologists, about their results. The question, of course, remains - do they have nothing more to say, or do they not wish to say anything?

POKYNY PRO AUTORY PUBLIKUJÍCÍ VE ZPRAVODAJI MUZEA V HRADCI KRÁLOVÉ

Jiří Kalferst

Přes mnohaleté, až rigidně neměnné požadavky na obsah a formu článků, se vyskytuje stále vysoký počet příspěvků, jenž se těmito regulami z nejrůznějších důvodů neřídí. Danou situaci nezjednodušil ani fakt, že výše zmíněné požadavky byly po celou dobu tradovány pouze formou zvykového práva a není tedy dost dobře možné se na jejich přesné znění odvolat. Záleží tudíž na osobních znalostech, popřípadě dobré vůli autora je více či méně respektovat. Následkem toho je redakční úprava dodaných podkladů zbytečně pracná a v některých případech, zejména u obrazových příloh, již takřka nemožná. Metoda „jako obvykle“ totiž vedla k postupnému vzniku řady trvalých textových aberací, projevujících se přestupky jak proti typografickým normám, tak i vůči požadované proporcionalitě článků a jejich odbornému aparátu. Tato skutečnost - spolu se zvyšujícím se počtem příspěvků a příspěvatelů - zapříčinila, že redakční úpravy přesáhly únosnou časovou míru a je nutno přikročit k jisté regulaci.

1 Zaměření článků

Sborník „Zpravodaj muzea v Hradci Králové“ přijímá původní práce s regionální archeologickou tematikou a po dohodě s redakcí i příspěvky z příbuzných oborů. Preferují se výroční přehledové články o činnosti jednotlivých východočeských institucí, dále zprávy o terénních akcích, stručné materiálové a popřípadě historicko-geografické studie. Redakce rovněž přijímá referáty o odborných konferencích, výstavách a přednáškách. Vítané jsou bibliografie lokálních periodik a recenze regionálních literatury se vztahem k archeologii.

U všech příspěvků je kladen důraz na aktuálnost, což značí, že by bylo vhodné referovat o akcích, které se uskutečnily nejlépe během předchozího kalendářního roku. Výjimkou jsou články s tematikou konkrétních sídelních mikroareálů nebo sumační přehledy jednotlivých kultur.

2 Textová část

Doporučená struktura vychází u přehledových statí (tj. soupisů akcí, apod.) z původní informační věty sborníků ARÚ AV ČR Praha „Výzkumy v Čechách“ (naposledy pro roky 1986/87), a to s omezením délky jedné položky na maximálně 100 slov, u článků pak z mezinárodního schéma IMRAD (Šesták 2000, 81n.), přičemž délka příspěvku (včetně doprovodných příloh) by neměla

přesáhnout rozsah 15 - 20 stran. Schéma bibliografií a recenzí je definováno příslušnou českou normou (ČSN 01 0194 a 01 0198).

Za nedílnou součást statí lze považovat podklad pro cizojazyčné resumé, přičemž jeho délka by neměla činit více než 10 % délky vlastního textu.

Formální požadavky na textovou úpravu vycházejí z platných Pravidel českého pravopisu a norem ČSN 01 0184 (ISO 2145) a 01 6910. Parametry citace jsou převzaty z mezinárodní normy používané v Archeologických rozhledech a ze stejného zdroje lze přebírat i zkratky časopisů.

Při tvorbě textu je preferováno použití textového editoru MS Word '97 (nebo MS Word 2000), pouze v nevyhnutelných případech i editoru T 602. Bude-li text psán v prostředí MS Word, postačí ponechat standardní nastavení velikosti stránky při dvojitým řádkování, za použití fontu Times New Roman o velikosti 12 a zarovnání k levému okraji. Pro editor T 602 je stránka definována 60 úhozy na řádek a 30 řádky při dvojitým řádkování.

Vzhledem k dalšímu redakčnímu zpracování není vhodné text jakkoliv upravovat, tj. vkládat pevné mezery, dělit slova a text dále formátovat, kupříkladu za pomoci stylů (týká se textového editoru Word '97 a Word 2000). V případě použití editoru T 602 se nedoporučují ani poznámky pod čarou a sumační tabulky v textu (v rámci předtiskových úprav budou na základě tištěné předlohy článku převedeny do prostředí MS Word).

Budou-li do textu zařazeny údaje týkající se rozměrů, osvědčuje se uvádět je buď v metrech - při popisu terénních situací (rozměry kontextů, sond, terénních znaků, atd.), nebo v centimetrech - při popisu artefaktů (movitých předmětů).

Podobně je třeba sjednotit i způsob, jakým jsou jednotlivá naleziště či nálezy lokalizovány. Na mapách základních (ZM 10, tj. v měřítku 1 : 10 000) či odvozených (SMO 5, tj. v měřítku 1 : 5 000) musí být vzdálenosti odměřovány od západní (ZSČ) a jižní sekční čáry (JSČ), a to v milimetrech, přičemž z důvodů zpětné kontroly se zdá být vhodné údaje zapisovat vždy v tříznakovém tvaru - např. 002, 022 mm (Benešová - Fejtová 2000, tabulka 6). Jednotná by měla být i struktura zápisu: 1. označení mapy (např. ZM 10; SMO 5); 2. číslo, případně označení listu (13-22-06; Hořice 9-2); 3. koordináty ve tvaru ZSČ/JSČ oddělené od sebe středníkem (vzor: ZM 10:13-22-06, koordináty od ZSČ/JSČ: 099/007; 111/022; 117/033 mm).

3 Úprava příloh

Přílohy článků je možné předkládat ve formě kvalitně reprodukováných černobílých mapových podkladů, pérovek, tabulek a počítačové grafiky (publikování fotografií nutno projednat s redakcí). Příloha má v základním rozměru, tzv. „zrcadle“, velikost 170 x 260 mm, přičemž je třeba přizpůsobit její

délku rozsahu doprovodného textu, který bude umístěn pod příslušnou přílohou (konkrétně 1 cm pro první řádek a 0,5 cm pro každý další).

Je-li přímo do přílohy nutno vložit jakýkoliv text (popisky, čísla, atd.), musí být použito bezpatkové písmo (např. Arial), přičemž by jeho velikost (v základním zrcadle) neměla klesnout pod 3 mm¹. Pokud je některou přílohu nutno rozdělit do více samostatných částí, musí být tyto části označeny buď čísly nebo písmeny, přičemž v rámci jednoho příspěvku by se neměly objevit obě varianty současně. V případě, že jsou v přílohách prezentovány jednotlivé artefakty, je třeba každý z nich označit číslem, zvláště jsou-li v textu samostatně popisovány.

Vzhledem ke změnám velikosti obrazových příloh nelze pominout zařazení grafického měřítka, u plánů a map navíc doplněné orientací (podle světových stran).

Veškeré přílohy, tedy i sumační tabulky zařazené přímo do textu, je třeba průběžně číslovat². S přihlédnutím ke způsobu předtiskového zpracování postačí danou přílohu očíslovat na rubu měkkou tužkou.

Příspěvky se odevzdávají na 3,5" disketě a v jednom kontrolním výtisku.

Termín uzávěrky každého dalšího čísla je k 31. srpnu daného roku.

Literatura

Benešová, J. - Fejtová, P. 2000: K metodice prostorové identifikace archeologických nálezů pro potřeby památkové péče, Zprávy ČAS, Supplément 41. Praha.

ČSN 01 0184 - číselné označování části textu - (ISO 2145).

ČSN 01 0194 - referát a anotace.

ČSN 01 0198 - rešerše.

ČSN 01 6910 - úprava písemností psaných strojem nebo zpracovaných textovými editory.

Šesták, Z. 2000: Jak psát a přednášet o vědě. Praha.

¹ Vzhledem k možnosti využít doprovodné popisy však redakce doporučuje omezit rozsah těchto popisů na nutné minimum.

² Budou-li se například v textu nacházet dvě sumační tabulky, první obrazová příloha ponese číslo 3.

Seznam autorů

Mgr. Jana Benešová (Státní památkový ústav v Pardubicích)

Bc. Radek Bláha (Muzeum východních Čech Hradec Králové)

Mgr. Miroslava Cejpková (Okresní úřad Ústí nad Orlicí)

PhDr. Jan Frolík, CSc. (Archeologický ústav AV ČR Praha)

Mgr. Martin Ježek (Archeologický ústav AV ČR Praha)

PhDr. Jiří Kalferst (Muzeum východních Čech Hradec Králové)

PhDr. Jan Prostředník, Ph.D. (Okresní muzeum Českého ráje Turnov)

Mgr. Pavel Rous (Okresní vlastivědné muzeum Havlíčkův Brod)

PhDr. Jiří Sigl (Muzeum východních Čech Hradec Králové)

Mgr. Radomír Tichý (Ústav historických věd Univerzita Hradec Králové)

Mgr. Martin Tomášek (Archeologický ústav AV ČR Praha)

Mgr. Eva Ulrychová (Okresní muzeum a galerie Jičín)

Mgr. David Vích (Základní škola a gymnázium Konice)

PhDr. Vít Vokolek (Muzeum východních Čech Hradec Králové)

doc. PhDr. Vladimír Wolf (Ústav historických věd Univerzita Hradec Králové)

Překlad do anglického jazyka:

doc. PhDr. Petr Charvát, DrSc. (Orientální ústav AV ČR Praha)

OBSAH:

Eva Ulrychová: Archeologické nálezy získané muzeem v Jičíně v roce 1998	3
Jan Prostředník: Archeologické aktivity Okresního muzea Českého ráje v roce 1999	10
Eva Ulrychová: Starolineární sídliště v Libáni	23
Radomír Tichý: Kamenná sekerka od Litomyšle	30
Jana Benešová - Jiří Kalferst: Záchranný výzkum v Obědovicích, okr. Hradec Králové (pátá sezóna)	33
Jiří Sigl - Vít Vokolek: Záchranný archeologický výzkum ve Stěžerách, okr. Hradec Králové v r. 1999	38
David Vích: Raně středověké nálezy z Vrclavska	57
Radomír Tichý - Vladimír Wolf: Zpráva o výzkumu knížecího dvorce ve Vysokém Chvojně u Holic	97
Martin Ježek: Výzkum v místě kašny na Malém náměstí v Hradci Králové	107
David Vích: Vrcholně středověké nálezy na Litomyšlsku v soukromých sbírkách	132
Radek Bláha: Archeologický výzkum na stavbě čerpací stanice pohonných hmot na náměstí 5. května v Hradci Králové	137
Miroslava Cejpová: Tvrziště v obci Bystřec, k.ú. Bystřec, okr. Ústí nad Orlicí	143
Pavel Rous: Nález novověké kulturní vrstvy ve Stříbrných Horách (okr. Havlíčkův Brod)	156
Jan Frolík - Martin Tomášek: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Nasavrkách (okr. Chrudim) v roce 1998	163
Jan Prostředník: Sedmé setkání členů východočeské pobočky ČAS	172
Jiří Kalferst: Pokyny pro autory publikující ve Zpravodaji muzea v Hradci Králové	174

ZPRAVODAJ MUZEA V HRADCI KRÁLOVÉ Č. 26 - 2000

Vydává Muzeum východních Čech v Hradci Králové

Odpovědný redaktor: PhDr. Jiří Sigl

Grafická úprava: Zdenek Bláha

Technická spolupráce: PhDr. Jiří Kalferst, ing. Oldřich Pešek, Ilona Razimová

Náklad 400 výtisků (pouze pro interní potřebu)

Hradec Králové 2001

Tisková příprava Grafické studio a nakladatelství ATD Hradec Králové,

U stělnice 882, Hradec Králové, tel. 0604 871 318

Vytiskla tiskárna Aldis, a.s., Eliščíno nábřeží 375, Hradec Králové

Adresa redakce:

Muzeum východních Čech, Eliščíno nábřeží 465

500 01 Hradec Králové

tel.: 049-551 46 24, 551 46 31, 551 48 43, 521 04 73

e-mail: info@muzeumhk.cz; muzeum@muzeumhk.cz

<http://www.svkhk.cz/muzeum>

Uzávěrka dalšího čísla k 31. srpnu 2001.